

ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น:
กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน



รัชชัย มานิตย์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาภูมิศาสตร์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ตุลาคม 2550

ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น:
กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ธวัชชัย มานิตย์

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภูมิศาสตร์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตุลาคม 2550

ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น:
กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รัชชชัย มานิตย์

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภูมิศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์



ประธานกรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. มนัส สุวรรณ



กรรมการ

รองศาสตราจารย์ พวงเพชร ธนสิน



กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ประหยัด ปานดี

2 ตุลาคม 2550

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร. มนัส สุวรรณ ที่ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการ ช่วยดูแลแนะนำ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ พวงเพชร ชนสิน และรองศาสตราจารย์ ประหยัด ปานดี ที่กรุณาเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาภูมิศาสตร์ ที่กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษาและคำแนะนำ ตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ขอขอบคุณคณาจารย์และบุคลากรทุกท่านในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เจ้าหน้าที่รัฐการภาควิชาภูมิศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจ ตลอดระยะเวลาของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้หากไม่ได้รับความกรุณาจาก ชาวชุมชนปาย ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและมีน้ำใจ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานที่ว่าการอำเภอปาย สำนักงานเกษตรอำเภอปาย สำนักงานเทศบาลตำบลปาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กำนันตำบลเวียงใต้ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 อาจารย์สมพร ชวฤทธิ์ อดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลปายและประธานชมรมการท่องเที่ยวเมืองปาย นางอาภรณ์ แสงโชติ ประธานเครือข่ายศึกษภาพชุมชนเข้มแข็งอำเภอปาย นายอำพัน ปรีชญาวิชัยกุล นางดวงจันทร์ อรัญญา ควงเกสท์เฮ้าส์ อาจารย์ประทุม แสงต่าย ชาลีเฮ้าส์ นายบัญญัติ แสนคำ นางสุรางค์ คงสิริ ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ที่ล่วงลับไปแล้ว ครอบครัว ญาติผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพี่สาวที่เป็นกำลังใจตลอดมา น้องๆ เพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ รุ่นน้อง ที่เป็นกำลังใจให้กันเสมอ

ธวัชชัย มานิตย์

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น:
กรณีศึกษาดำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้เขียน

นายรัชชัย มานิตย์

ปริญญา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิศาสตร์)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ ดร. มนัส สุวรรณ ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ พวงเพชร ธนสิน กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาดำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยว วิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ประเด็นความขัดแย้ง และผลกระทบที่มีต่อชุมชนทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อเสนอแนะแนวทางในการลดปัญหาผลกระทบ และหาแนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลและจากการสำรวจภาคสนาม ทั้งข้อมูลทุติยภูมิที่ได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวม และประมวลเอกสารวิชาการ รายงาน และข้อมูลปฐมภูมิ จากการประมวลผลจากแผนที่ จากการสำรวจภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม แบบสอบถามและทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ การท่องเที่ยวของอำเภอปายมีพัฒนาการควบคู่มากับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเข้าสู่อำเภอปาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและวัฒนธรรมที่โดดเด่นทำให้นักท่องเที่ยวเริ่มสนใจเข้ามาท่องเที่ยว ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายเริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวที่ชอบธรรมชาติและการผจญภัย ในขณะนั้นยังไม่มีสิ่งบริการเป็นการดำเนินการกันเองโดยชาวบ้านในชุมชน ในปี พ.ศ. 2535 เริ่มมีผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาลงทุนบ้างแต่ก็ไม่มากนัก หลังปี พ.ศ. 2540 การท่องเที่ยวอำเภอปายได้เข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง กระบวนการพัฒนาชุมชนถูกกระตุ้นจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2545 การท่องเที่ยวปายเติบโตสุดขีด

ส่งผลให้สถานการณ์การท่องเที่ยวอำเภอปายมีแนวโน้มเริ่มส่งสัญญาณว่าการท่องเที่ยวของอำเภอปายจะเป็นไปในทางลบมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน ก่อนปี พ.ศ. 2539 ชุมชนปายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ระบบโครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจประชาชนมีงานทำและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมของชุมชน โดยตรงแต่กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามากับการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนปายมีการเปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชุมชนได้รับผลกระทบทางด้านกายภาพมากที่สุด การใช้ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง เกิดความแออัด ไม่เป็นระเบียบ ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมชุมชนโดยรวม การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วส่งผลให้ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับได้ การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอย น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ เสียงดังรบกวนส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน การท่องเที่ยวส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้ที่ชุมชนได้รับถือว่ายังไม่ทั่วถึง มีเพียงประชาชนส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ชุมชนต้องแบกรับค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภคที่มีราคา การท่องเที่ยวได้กลายเป็นตัวเร่งให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อความสัมพันธ์ของชาวบ้านภายในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมต่างถิ่น ส่งผลให้ ลักษณะการบริโภค การแต่งกาย ภาษา ค่านิยมและความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเริ่มเสื่อมถอยลง เกิดปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักทรัพย์ และปัญหาความแตกแยกภายในชุมชน

แนวทางในการลดปัญหาผลกระทบทางลบสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชนไม่อาจแก้ไขได้ด้วยการสร้างความตระหนักของชุมชนเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ในแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวจากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการรักษาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม สร้างความตระหนักแก่สังคมในการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา และการส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ท่องเที่ยวด้วยความรับผิดชอบ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

Thesis Title Impacts of Tourism Development on Local Community:
A Case Study of Tambon Wiang Tai, Amphoe Pai,
Changwat Mae Hong Son

Author Mr. Thawatchai Manit

Degree Master of Science (Geography)

Thesis Advisory Committee Professor Dr. Manat Suwan Chairperson
Associate Professor Puangpetch Dhanasin Member

ABSTRACT

The objective of this research was to study the effects of the local tourism development in the area of Wiang Tai sub-district, Pai district, Mae Hong Son province, Thailand. The objective could be divided into 3 intentions 1) to develop travel and tourism in the area, before and after the tourism promotion policy, 2) to study the consequences of problems and conflicts on the aspects of socio-economics and culture, 3) to find out the tendency to mitigate the negative impacts, and suitable tourism management measures in the community. The primary data collection was carried out via field survey, while the secondary data collection had been gained through the use of academic documentation and research reports in conjunction with the field survey data collection and mapping technique. Additionally, the questionnaires and official interviewing formats as well as participatory observation and non.

From the results of this study, it can be concluded that the tourism industry in Pai District has been developed alongside with the development of the road to Pai District since 1973, with the beautiful natural resources and unique culture that attracts tourists. Later, in 1987, under the tourism promotion policy of the government, tourism sites of Pai District have become known to tourists who love nature and adventure. At that time there was no accommodation options at all and everything was gradually established by local community villagers. In 1992, some, but not yet many, outside businessmen began to lay down some investment. After 1997, real tourism in

Pai District started to take shape. The process of community development was stimulated by the tourism promotion policy. Until 2002, the local people began to realize the rapid changes that had taken place in environment, economy, society and culture.

The local changes that occurred led to both positive and negative impacts on the community. Roads, public utility services, and social services were developed. Tourism has expanded the community. Demand of land for living and trading has increased. Local people have more work to do and have their choices of employment. Their income has grown along with the higher cost of living.

Negative impact from tourism upon the community has been largely physical. Use of land for living quarters, buildings and structures were mixed up, overcrowded, and out of order. Rapid population increase resulted in inadequate infrastructure. More garbage, water pollution, air pollution, and noise pollution from various entertainment complexes resulted in a negative impact upon the environment of the community. Tourism, in general, led to a better economy for the community as a whole. But looking at the income distribution, only a small group of people have benefited from tourism, while the majority of the local people have been burdened with a higher cost of living from more expensive consumer goods. Tourism has played a major role in the daily life of the local villagers. It has accelerated the changes in their relationship and their culture of helping each other. Conflicts in the community have taken place and transformed into social problems. In addition, there have been problems with narcotic drug abuse, robbery, and prostitution. The flood of foreign culture has resulted in differences in the culture of consumption, dressing, language, value and belief. Attractive customs and traditions began to wane.

Development of the tourism industry so far has taken place in haste. Pai District was only a small community that had many limits, which included acreage and management of natural resources. The community has not yet received the right for tourism management. Problems and impacts from tourism sites in Pai District could not be solved by simply the realization of the community. Both businessmen and villagers need to learn that the concept of tourism management needs both coordination and the cooperation of all sectors in order to look for the right path for establishing balance between tourism development and sustainability of environment and culture. Creating realization for the society by promoting human rights in specifying trends of development, promoting the people in the society with knowledge and

understanding of culture and the way of life of the local people, and promoting tourism with responsibility are the important keys in developing sustainable tourism in the future.



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา	5
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	9
1.5 แนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	10
1.6 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	26
1.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา	37
1.8 ระเบียบวิธีวิจัย	37
บทที่ 2 สภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	44
2.1 ประวัติความเป็นมา	44
2.2 ลักษณะทางกายภาพ	47
2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	59
2.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม	60
2.5 การท่องเที่ยวของอำเภอปาย	64
2.6 กรอบนโยบาย แผน และยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้อง	74
2.7 ลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ ของพื้นที่กรณีศึกษา	76
2.8 สรุป	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 พัฒนาการ รูปแบบ สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อน และหลังจากการส่งเสริม	
การท่องเที่ยว	85
3.1 พัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปาย	85
3.2 สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว	96
3.3 สรุป	140
บทที่ 4 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง	141
4.1 สภาพปัญหา ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง	141
4.2 ความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน	169
4.3 สรุป	173
บทที่ 5 แนวทางลดปัญหาผลกระทบทางลบและแนวทางการจัดการ	
การท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน	175
5.1 ทัศนยะของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	175
5.2 รูปแบบการดำเนินงานและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน	180
5.3 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว	184
5.4 แนวทางลดผลกระทบทางลบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว	191
5.5 แนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน	200
5.6 สรุป	201
บทที่ 6 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	202
6.1 สรุปผลการศึกษา	202
6.2 การอภิปรายผลการศึกษา	210
6.5 ข้อเสนอแนะ	215
บรรณานุกรม	217
ภาคผนวก	223
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการศึกษาวิจัย	224

ฉ

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก ข แบบนำสัมภาษณ์กิ่งโครงสร้างกับชาวบ้าน	หน้า
ประวัติผู้เขียน	232
	234



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า	
1.1	ดัชนีการรบกวนของ Doxey	12
2.1	ผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	60
2.2	ระบบการเกษตรในช่วง 1 ปี ของชุมชนอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	60
2.3	จำนวนหมู่บ้าน คราวเรือน และประชากรของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	61
2.4	จำนวนสถานประกอบการที่ขออนุญาตในเขตเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	73
2.5	ฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	73
2.6	จำนวนหมู่บ้าน คราวเรือน และประชากรในเขตเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	78
2.7	จำนวนประชากรย้ายเข้าออกในเขตเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	78
2.8	ลักษณะทางประชากรของประชากรตัวอย่าง	79
2.9	ร้อยละของระยะเวลาในการอาศัยในชุมชน (ปี) ของผู้ตอบแบบสอบถาม	81
2.10	ร้อยละของภูมิลำเนาเดิมของผู้ตอบแบบสอบถาม	81
2.11	ร้อยละของสาเหตุที่ย้ายเข้ามาอาศัยในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม	81
3.1	การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	96
3.2	การใช้ที่ดินเทศบาลตำบลปาย ปี พ.ศ. 2543	99
3.3	การใช้ที่ดินเทศบาลตำบลปายปี พ.ศ. 2548	103
3.4	การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลปาย ระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง ปี พ.ศ. 2548	106
3.5	ร้อยละของอาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม	114
3.6	แสดงอาชีพรองของผู้ตอบแบบสอบถาม	114
3.7	ร้อยละของอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือไม่	114
3.8	ร้อยละของรายได้ต่อครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม	117
3.9	ร้อยละที่มาของรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม	117
3.10	สรุปการเปลี่ยนแปลง ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน	131

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
4.1	ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	142
4.2	สรุปสภาพปัญหา ผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน	160
4.3	ประเด็นที่ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน	169
5.1	อิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อการดำเนินชีวิต	177
5.2	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลดีต่อชุมชน	177
5.3	กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลเสียต่อชุมชน	178
5.4	ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อนักท่องเที่ยว	179
5.5	การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน	183
5.6	อุปสรรคสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยว	183
5.7	ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านสภาพแวดล้อม	185
5.8	ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านเศรษฐกิจ	186
5.9	ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านสังคม	188
5.10	ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม	188
5.11	ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	190
5.12	ความต้องการของชุมชนทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	191

สารบัญรูป

รูป	หน้า
1.1	11
1.2	22
1.3	28
1.4	37
2.1	48
2.2	50
2.3	54
2.4	55
2.5	57
2.6	65
2.7	68
2.8	68
2.9	69
2.10	69
2.11	70
2.12	70
2.13	77
3.1	100
3.2	104
3.3	105

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่างๆ ทั่วโลกในปัจจุบันก็ว่าได้ทำให้ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยหวังว่าการท่องเที่ยวจะดึงดูดเงินตราต่างประเทศช่วยลดปัญหาการขาดดุลการค้า ดุลการชำระเงิน การสร้างรายได้ และการกระจายรายได้รวมทั้งมีบทบาทต่อการพัฒนาสาธารณสุขโลกและสาธารณสุขการสร้างความสำเร็จให้กับท้องถิ่นมีบทบาทในการแก้ปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าในช่วงต้นปี 2546 สถานการณ์การท่องเที่ยวของทั่วโลกได้รับผลกระทบอย่างหนักจากหลายๆ เหตุการณ์คือ สงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและอิรัก การแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) โรคไข้หวัดนก (Bird Flu) ในภูมิภาคเอเชียและมหันตภัยคลื่นยักษ์สึนามิ เป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อการท่องเที่ยวมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามหลายๆ ประเทศต่างมีการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวจะเห็นได้จากนโยบายระดับประเทศต่างมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นลำดับต้นๆ เพราะมีความเชื่อว่า การท่องเที่ยวเป็นเส้นทางลัดไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งถือได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งนำรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท รวมทั้งเป็นแหล่งก่อให้เกิดการจ้างงาน การผลิตสินค้า การกระจายรายได้ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 (2520 - 2524) เป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นต้นมา การพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวได้รับความสนใจจากรัฐบาลมากขึ้นจะเห็นได้จาก นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาภาคบริการและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (Tourism Capital of Asia) ภายในปี 2549 จากจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2536 จนถึงปี 2545 มีจำนวนสูงถึง 10.8 ล้านคน แต่ในปี 2546 จำนวนนักท่องเที่ยวกลับลดลงเหลือ 10 ล้านคน หรือลดลงประมาณ 800,000 คน ทั้งนี้ น่าจะมีผลกระทบมาจากการ

หลายๆ เหตุการณ์ และเพิ่มขึ้นในปี 2547 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาไทยทั้งสิ้น 11,650,703 คน จากในปี 2546 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 10,004,453 คนหรือมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.4 และรับรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ คิดเป็นมูลค่า 384,359 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 24.2 (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2547) อย่างไรก็ตาม แม้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และรายได้สู่ประเทศจำนวนมาก จากอดีตสู่ปัจจุบัน แต่อันดับจำนวนนักท่องเที่ยวของไทยในตลาดโลกเริ่มลดลงจากอันดับที่ 19 ปี 2542 เป็นลำดับ 21 ปี 2543 เนื่องจากประเทศคู่แข่งการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้การแข่งขันการตลาดสูง อีกทั้งแต่ละประเทศต่างมีสินค้า หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวคล้ายคลึงกัน และเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในประเทศขาดการพัฒนา ทำให้เสื่อมโทรม ไม่มีการสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยว ไม่มีการพัฒนาในด้านอื่นๆ ควบคู่กันไป การมุ่งแต่ส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวส่งผลกระทบต่อเนื่องหลายประการ ถึงแม้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะหลังได้มีความสนใจในการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากแนวคิดต่างๆ ที่ออกมาทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวออกมาเช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น จากกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับโลกที่ถูกกล่าวถึงและได้รับความสนใจอย่างมากนั้นมีส่วนทำให้รัฐบาลไทยนำมาบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่มุ่งให้คนเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาประเทศ โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับทั้งในด้านการวางแผน การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดการสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศต่อไป

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงของประเทศ ประกอบกับมีที่ตั้งที่ติดกับชายแดนระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอนของไทยกับรัฐฉานของสหภาพพม่ามีการติดต่อกันระหว่างประเทศ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชันสลับซับซ้อน พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นป่าไม้ตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติประมาณ 6,976,650 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 88 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดจึงได้ชื่อว่า “เมืองสามหมอก” เนื่องจากเป็นเมืองในหุบเขา ล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อนทอดขนานไปกับทิวเขาถนนธงชัย และทิวเขาแดนลาว ดังนั้นจึงถูกปกคลุมด้วยหมอกตลอดทั้งปี มีทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติของเทือกเขาสลับซับซ้อนและป่าไม้นานาพันธุ์ จนนักท่องเที่ยวเล่าขานกันอยู่เสมอว่าเปรียบเสมือนกับเป็นสวิตเซอร์แลนด์ของเมืองไทย มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาเที่ยวมีจำนวนมากขึ้นทุกปีจะ

เห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยว 220,285 คนในปี พ.ศ. 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 268,347 คน ในปี พ.ศ.2546 และในปี พ.ศ.2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 301,479 คน (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2547) มีการขยายตัวทางด้านธุรกิจท่องเที่ยว ทำให้รายได้ของจังหวัดซึ่งแต่เดิมส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรมเป็นหลักมีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในอนาคตจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 5 ปี (พ.ศ. 2545 - 2549) ที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และด้านพัฒนาเมืองการค้าชายแดน โครงสร้างพื้นฐานการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีศักยภาพสูงในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว

ป่าายเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามท่ามกลางหุบเขาลุ่มแม่น้ำปาย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนสงบงามในวิถีแห่งชนบท มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ถือได้ว่ามีความสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในการพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าซึ่งมีมานานร่วมสามทศวรรษ แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นย่อมส่งผลในทางบวกและทางลบเสมอ (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545) อำเภอป่าซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบเป็นที่ราบหุบเขาดัดกับเขตป่าสงวนทุกด้านที่ดินส่วนใหญ่ยังขาดเอกสารสิทธิ์ในการครอบครอง มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่สาธารณะประโยชน์โดยเฉพาะริมแม่น้ำปาย เพื่อสร้างที่พักตั้งแต่เพิงพักผ่อนแบบง่ายๆ จนไปถึงเกสเฮาส์ และ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวเข้าไปสู่ชุมชนของอำเภอป่าเป็นการขยายตัวและเติบโตอย่างไร้ทิศทาง ขาดการวางแผนจัดการในขณะที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอป่าที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาผลกระทบตามมาอย่างมากมายเช่น เกิดมลภาวะทางเสียง อากาศ ปัญหาน้ำเสีย ขยะ สิ่งปฏิกูลต่างๆ ตลอดจนปัญหาโบราณวัตถุ โบราณสถานถูกทำลาย ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอต่อการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยว ในปัจจุบันยังพบว่ายังมีแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังเป็นแหล่งจำหน่ายยาเสพติดที่นักท่องเที่ยวต่างชาติรู้จักเป็นอย่างดี นอกจากปัญหาเรื่องยาเสพติดแล้ว ชุมชนพื้นราบและพื้นที่สูงยังเผชิญปัญหาผลกระทบต่อวัฒนธรรมหลายทางต่อวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยมของคนในท้องถิ่น และต้องเผชิญปัญหาการล่มสลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกในหมู่เยาวชน ส่วนด้านรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวที่ประชาชนเจ้าของทรัพยากรไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเท่าที่ควร จากประเด็นปัญหาดังที่กล่าวข้างต้น ทำให้

บทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยว กลายเป็นประเด็นสำคัญ ถึงแม้ว่าจะได้นำเอากระแสแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีรูปแบบและหลักการพื้นฐานที่ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ภาครัฐ และภาคเอกชนให้ความสนใจและนำมาปรับใช้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อิงอยู่กับธรรมชาติเป็นหลักแล้วก็ตาม

จากประเด็นปัญหาต่างๆ ดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการพิจารณาบทบาทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ในอดีตที่ผ่านมาได้มีการวิวัฒนาการมาอย่างไร สภาพการณ์ของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร โดยเฉพาะการเข้ามาของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของชุมชน ในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งทางบวก และทางลบ ดังนั้น การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค ประเด็นความขัดแย้ง และผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของชุมชนรวมไปถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกับพื้นที่อื่นๆ หรือไม่ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงในหลายๆ มิติ โดยเฉพาะทางด้านภูมิศาสตร์ที่มองถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในสิ่งที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ รูปแบบของการดำเนินการของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ โดยต้องศึกษาถึงบริบททางด้านการท่องเที่ยว รูปแบบ การจัดการตลอดจนสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาหาแนวทางในการลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และหาแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยว วิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ประเด็นความขัดแย้ง และผลกระทบที่มีต่อชุมชนทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการลดปัญหาผลกระทบ และหาแนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษา

การศึกษานี้ ได้ทำการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปาย เพื่อแสวงหาแนวทางสำหรับการพัฒนาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอปายให้เกิดความยั่งยืน โดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) พัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปาย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชน จำเป็นต้องทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่ศึกษา เริ่มจากข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน การตั้งถิ่นฐาน กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอปาย วิถีชีวิต ระบบการผลิต ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยมีมาแต่เก่าก่อน ภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชน พัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปาย เริ่มตั้งแต่ระยะที่การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาในพื้นที่ สถานการณ์ และสภาพการท่องเที่ยวในช่วงนั้น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปาย นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่ผ่านมามาจนกระทั่งเริ่มนำเอาแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปาย

2) ปัญหาและผลกระทบที่มีต่อชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยวจากสถานะที่ไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว มาสู่การมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและอิทธิพลการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน การศึกษารอบคลุมตั้งแต่การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมีการประกอบธุรกิจทางการท่องเที่ยว ประเด็นความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชน ปัญหาจากเสียงรบกวนจากสถานบันเทิงที่มีอยู่ทั่วไปตามแหล่งชุมชน การตัดไม้มาทำฟืนและนำมาสร้างที่พักนักท่องเที่ยว การตัดไม้ไผ่เพื่อต่อแพล่องแม่น้ำ การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและการบุกรุกพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำปายเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ปัญหาขยะที่ยังไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในชุมชน อาชีพ โอกาสการจ้างงาน ทางด้านสังคม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและคนนอกชุมชน การร่วมกิจกรรมสังคม และความเสมอภาคทางด้านวัฒนธรรม การไม่ให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์และจารีตประเพณีของชุมชน เช่น การแต่งกายในลักษณะที่ไม่เหมาะสม การบริโภคที่เปลี่ยนไป จะทำการศึกษาว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงมาก

น้อยเพียงใด ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบและปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาศึกษาจากองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

3) แนวทางในการลดปัญหา และอุปสรรค

ในการศึกษาข้างต้นเป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็งสำหรับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรนำไปสู่แนวทางในการลดปัญหาผลกระทบและความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ถึงแม้ว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะหลังนี้ได้เริ่มนำเอาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้วก็ตาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการพิจารณาบทวนศึกษาองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ งานศึกษาวิจัยทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยประยุกต์ใช้หลักการด้านการจัดการการท่องเที่ยว ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเมืองปายจึงเป็นประเด็นที่ต้องมีการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาเฉพาะ เพื่อแสวงหาแนวทางและกระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกับปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ศึกษาในเขตเทศบาลตำบลปาย ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 150 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ประมาณ 111 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทิศตะวันออกของอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างละติจูดที่ 20 องศา 49 ลิปดา ถึง 25 องศา 40 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 98 องศา 25 ลิปดา ถึง 98 องศา 40 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 924 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 2.4 ตารางกิโลเมตร ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประกอบด้วยหมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเจ้าหม้อ หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านเมืองแพร์ หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยปู

พื้นที่ศึกษามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา สภาพโดยรวมมีทั้งที่ราบในหุบเขาที่ราบเชิงเขา และพื้นที่สูงในเทือกเขาถนนธงชัยตะวันตกพื้นที่ด้านทิศเหนือ ส่วนทางด้านทิศตะวันออกโอบล้อมด้วยเทือกเขาถนนธงชัยตะวันตกที่เชื่อมขึ้นมาจากด้านทิศใต้ตามเทือกเขาถนนธงชัยกลางซึ่งมีคอคอดอินทนนท์เป็นยอดเขาสูงสุดในประเทศ ผ่านอุทยานห้วยน้ำค้างขึ้นไปบรรจบกับเทือกเขาแดนลาว อันเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำหลายๆ สายที่มีความสำคัญไหลผ่าน

อำเภอป่าไผ่ แม่ป่าไผ่ แม่สี แม่เย็น แม่ปิงน้อย แม่ยะ ห้วยปลู และห้วยอีถ่าง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของพื้นที่

สาเหตุที่เลือกพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าไผ่ เป็นพื้นที่ศึกษามีเหตุผลดังนี้

1) เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายโดดเด่น น่าสนใจ และมีประวัติการตั้งถิ่นฐานยาวนาน เป็นแหล่งอารยธรรมอันเก่าแก่ที่สำคัญแห่งหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะหรือละว้าชนพื้นเมืองดั้งเดิมแห่งสุวรรณภูมิ ดังมีร่องรอยประวัติศาสตร์เห็นได้จากหลักฐานทางโบราณสถานอันได้แก่ สตู๊ป เจดีย์ วิหาร วัดร้าง และเศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่กระจายอยู่บริเวณกว้างในลุ่มน้ำป่าไผ่ เหมาะที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตตามแผนพัฒนาจังหวัดที่ต้องการส่งเสริมให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นจึงเป็นที่สนใจศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน

2) เป็นพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 7 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ผลักดันนโยบายแนวทางการพัฒนาและกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่ามีการดำเนินการมาเป็นเวลานานทำให้อำเภอป่าไผ่เริ่มมีบทบาทสำคัญในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ขึ้นชื่อในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค จึงเป็นที่สนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ตลอดจนสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

3) เป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบกับข้อจำกัดหลายๆ ด้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาในอนาคต โดยเฉพาะด้านของผลผลิตอาหารรวมทั้งสินค้าและบริการต่างๆ ซึ่งต้องพึ่งพาจังหวัดเชียงใหม่เกือบทั้งหมด และพื้นที่ติดกับชายแดนไทยกับสหภาพพม่าส่งผลในบางพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด นอกจากนี้ชุมชนพื้นราบและพื้นที่สูงยังเผชิญปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยว ประชาชนเจ้าของทรัพยากรไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร จึงเห็นว่าน่าจะมีการทบทวนสนใจศึกษาถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมา สภาพปัญหาผลกระทบต่อชุมชน ตลอดจนความสามารถในการแก้ปัญหาของท้องถิ่นทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลปาย ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากรทั้งหมด 2,211 คน แยกเป็น ชาย 1,067 คน หญิง 1,144 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 921 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักทะเบียนอำเภอปาย, 2548) มีการตั้งถิ่นฐานของคนไตและคนเมืองในบริเวณหุบเขาและพื้นที่ราบ ส่วนในที่ดอนและพื้นที่สูงมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาทิเช่น ไทยใหญ่ จีนฮ่อ ปกาเกอญอ ม้ง ลาหู่ และลีซอ ชุมชนเหล่านี้มีความแตกต่างกันทั้งด้านกายภาพของพื้นที่ ภูมินิเวศย่อย ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม ภูมิปัญญา รวมทั้งขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่หลอมรวมเป็นวิถีชีวิตของชุมชน มีหลากหลายชาติพันธุ์ มีการผสมผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ดังนั้นกลุ่มประชากรเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้ประกอบด้วย (1) ประชากรท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (2) นักท่องเที่ยว (3) ผู้ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (4) เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

1.3.4 ขอบเขตการศึกษาด้านเวลา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาผลกระทบที่มีต่อชุมชนตั้งแต่เริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามายังพื้นที่อำเภอปาย ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนที่ยังไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวมากนัก โดยเริ่มตั้งแต่อำเภอปายมีการท่องเที่ยวเข้ามา โดยเฉพาะหลังการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินสาย 1095 จากแม่มาลัย ผ่านอำเภอแม่มาลัย ผ่านอำเภอปาย ปางมะผ้า ไปยังจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสะดวกสำหรับการเดินทางโดยรถยนต์ นับตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา เริ่มมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปาย เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2536 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมุ่งผลักดันนโยบายแนวทางการพัฒนา และกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มมีนโยบายและแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกระทรวงมหาดไทย แผนมหาดไทยแม่บทฉบับที่ 6 (พ.ศ.2540-2544) แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มได้รับความสนใจทั้งจากทางภาครัฐและเอกชน นำมาปฏิบัติใช้ในพื้นที่อำเภอปายจนมาถึงปัจจุบัน ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและสภาพปัญหาผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการศึกษานี้ได้พิจารณาศึกษา 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ช่วงเวลาดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่สามารถใช้พิจารณาถึงความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลามีการพัฒนาความเป็นมาอย่างไร มีเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด ตลอดจนช่วงเวลาใดที่

นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นมีการต้อนรับเป็นอย่างไร นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การพิจารณาหาแนวทางในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่มีการทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม ป้องกันและกำจัดมลพิษ และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่อาศัยธรรมชาติเป็นฐานที่มีเอกลักษณ์ มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี โดยมีรูปแบบการจัดการเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และสร้างบรรยากาศของการศึกษาเรียนรู้ ธรรมชาติแวดล้อม พร้อมทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต

การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ทางด้านการท่องเที่ยว หรือการปรับปรุงการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการในการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผลกระทบ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปาย ส่งผลต่อคนในชุมชนทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจะโดยตรงหรือทางอ้อม

รูปแบบการท่องเที่ยว หมายถึง แนวทางหรือรูปแบบของการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนหรือชุมชนที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลปาย มีสภาพแวดล้อมเดียวกันที่รวมกันเป็นกลุ่มก้อนหรือรวมกันเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว อันมีวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ในการศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาโดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลักดังนี้

1.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดทางด้านภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวโดยเฉพาะประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ การกระจาย รูปแบบ ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นบนพื้นดินและพื้นที่ ในส่วนการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์นั้นให้ความสนใจที่จะให้คำจำกัดความเกี่ยวกับแบบจำลองของกระบวนการที่เกิดขึ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้มิติทางภูมิศาสตร์ในทฤษฎีขึ้นมา ซึ่งในการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์ที่ผ่านมาได้มีการพยายามสร้างแบบจำลองขึ้นมา เพื่อใช้ในการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว ได้ถูกนำมาเสนอและนำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งแนวคิดที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของ (Butler, 1980) นักภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว ได้กล่าวไว้ว่าในศึกษาถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นั้น จะต้องอยู่ในขั้นตอนวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจ (Exploration) เกิดขึ้นโดยนักค้นพบกลุ่มเล็กๆ เป็นการค้นพบที่ไม่เป็นพิธีการ ยังมีไม่มีความสะดวกสบายใดๆ ในขั้นตอนนี้ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมักจะยังไม่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด

ขั้นตอนที่ 2 ช่วงเกี่ยวพัน (Involvement) เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวและประชาชนผู้อาศัยในท้องถิ่นเดินทางเข้าสู่พื้นที่บริเวณนั้นมากขึ้น พร้อมกับมีการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการในบริเวณดังกล่าวด้วย

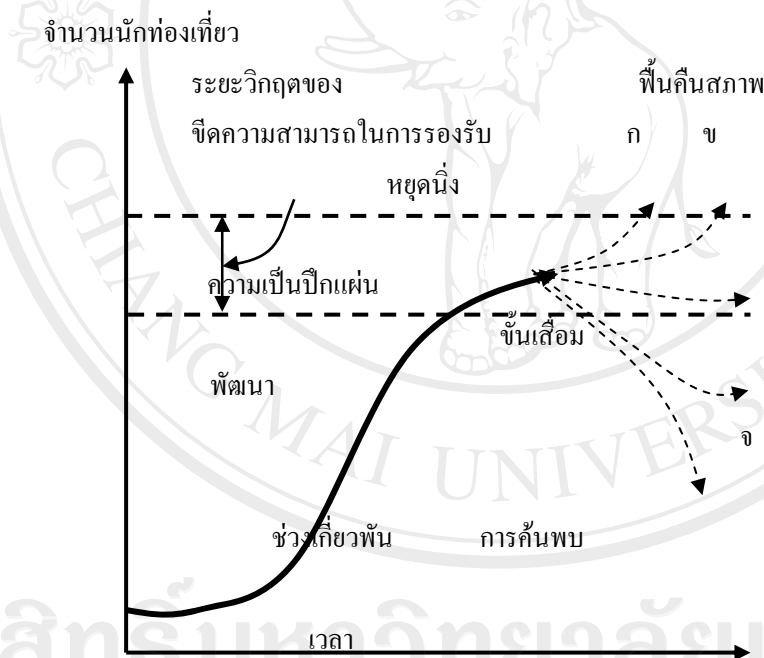
ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) เป็นช่วงที่มีการพัฒนาอย่างมากที่สุด มีสาธารณูปโภคที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ตอบสนองความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงสภาพมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ความเป็นปึกแผ่น (Consolidation) ในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีความชัดเจนในเชิงธุรกิจมากขึ้น มีย่านธุรกิจที่แบ่งแยกพื้นที่ออกเป็นแหล่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและชัดเจน บรรดาสาธารณูปโภคต่างๆ ของพื้นที่เดิมถูกเปลี่ยนแปลงไปเกือบทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 5 หยุตนิ่ง (Stagnation) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวมากที่สุด และบางครั้งอาจมีการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมี

การสร้างสภาพธรรมชาติเทียมขึ้นทดแทน และจากการที่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นกว่าขั้นที่ 4 จึงอาจเกิดปัญหาทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นเสื่อม (Decline or Rejuvenation) เป็นขั้นตอนสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมลง สาธารณูปโภคและบริการล่าสมัยไม่เหมาะสมกับสมัยนิยม นักท่องเที่ยวหายไป ที่พักต่างๆ ที่มีอยู่จะเปลี่ยนแปลงกลายเป็นคอนโดมิเนียม บ้านเพื่อการพักผ่อนถาวรของผู้สูงอายุ การตั้งถิ่นฐานที่มิใช่เพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาพัฒนาการของการท่องเที่ยวหรือขั้นตอนในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากแนวคิดของ Butler นั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อแหล่งท่องเที่ยวเริ่มมีการถูกค้นพบและเริ่มมีการพัฒนาเกิดขึ้นเมื่อใด ผลกระทบของการท่องเที่ยวก็จะเกิดตามมาด้วยเช่นกันตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ ได้มีผู้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านสังคม และวัฒนธรรม



รูป 1.1 วงจรวิวัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยว

ที่มา: Butler, R.W. (1980)

ต่อมา Doxey (1975) ซึ่งเขาได้นำเสนอโมเดล ดัชนีการรบกวน (Irritation index) ขึ้นมา โดยโมเดลนี้ได้แสดงออกถึงการแสดงออกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงไปเมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาขึ้นโดยการแสดงออกของประชาชนในท้องถิ่นจะปรากฏให้เห็นได้อยู่ 4 ระยะ ดังนี้

ตาราง 1.1 ดัชนีการรบกวนของ Doxey

ช่วงระยะ	ทัศนคติคนในชุมชน	ลักษณะเฉพาะ
ระยะที่ 1	ช่วงพึงพอใจ (Euphoria)	<ul style="list-style-type: none"> • นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยมาก • นักท่องเที่ยวมีการสำรวจพร้อมกับชุมชนท้องถิ่น • คนในชุมชนยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว • ถูกจำกัดทางด้านการค้ากิจกรรมการท่องเที่ยว
ระยะที่ 2	ช่วงของความเฉยชา (Apathy)	<ul style="list-style-type: none"> • นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น • นักท่องเที่ยวถือว่าเป็นผู้ที่คุ้นเคยจากคนในชุมชน • มีความสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเป็นแบบแผนมากขึ้น
ระยะที่ 3	ช่วงการรบกวน (Annoyance)	<ul style="list-style-type: none"> • การท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างมาก • ทำให้เกิดความยุ่งยากเพิ่มขึ้นเกิดความรู้สึกกังวลเกี่ยวกับผลประโยชน์จากภายนอก • มีการแข่งขันเพิ่มขึ้นเพื่อทรัพยากรระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
ระยะที่ 4	ช่วงเกิดความขัดแย้ง (Antagonism)	<ul style="list-style-type: none"> • มีการแสดงออกถึงความรู้สึกที่ไม่พอใจจากท้องถิ่น • ความพยายามฟื้นฟูข้อจำกัดที่ทำให้เกิดความเสียหายและการท่องเที่ยวหายออกไป

ที่มา: Doxey, G. (1975)

ช่วงระยะที่ 1 ช่วงพึงพอใจ (Euphoria) เป็นช่วงเริ่มแรกของการพัฒนาการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาในพื้นที่ นักท่องเที่ยวเป็นเสมือนสิ่งแปลกใหม่สำหรับชุมชนท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้แก่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการวางแผนในการควบคุมด้านต่างๆ น้อยมาก ช่วงของความเฉยชา (Apathy) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เริ่มมีการพัฒนาขึ้นในพื้นที่ สร้างทั้งงานส่งเสริมการค้า สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ ประชาชนบางส่วนให้ความสำคัญผู้มาเยือน และมีประชาชนมีความรู้สึกเฉยชาต่อการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ช่วงการรบกวน (Annoyance) เป็นช่วงที่การท่องเที่ยวใกล้ถึงจุดอิ่มตัว การพัฒนายังมีการเจริญเติบโตไปอีก ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวเริ่มเกิดเพิ่มมากขึ้น โดยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกกังวลกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ช่วงเกิดความขัดแย้ง (Antagonism) เป็นช่วงที่ชุมชนเริ่มแสดงออกถึงความไม่พึงพอใจเพราะการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบทางด้านต่างๆ ขึ้นมาเพิ่ม

มากขึ้นเรื่อยๆ ส่งปัญหาต่อประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นรู้สึกที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยว และทำให้เกิดการต่อต้านการท่องเที่ยว โดยมองว่านักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเป็นตัวสร้างปัญหาและผลกระทบต่อพื้นที่ ถึงแม้ว่าโมเดลของ Doxey จะแสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องจะต้องประสบกับขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนที่กำลังผ่านมาแล้ว

โมเดลของ Doxey นี้สามารถที่จะแสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องผ่านระยะเวลาทั้ง 4 ช่วง ดังกล่าวมาแล้ว แต่โมเดลนี้ก็มีจุดอ่อนหลายประการและผู้ให้การโต้แย้งออกมา ในประเด็นที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามทฤษฎีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ความสัมพันธ์ของคนนั้นค่อนข้างที่จะซับซ้อน ไม่สามารถอ้างอิงได้ตามทฤษฎี เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นท่าทีที่แสดงออกของประชาชนในท้องถิ่นนั้นไม่อาจจะเป็นไปในทางลบเสมอไป ประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาจมีการแสดงออก หรือท่าทีไปในทิศทางบวกก็เป็นไปได้ และในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นก็อาจมีการวางแผนรับมือป้องกันและควบคุมผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอาจทำให้ช่วงของความขัดแย้งในดัชนีการรบกวนไม่เกิดขึ้นตามมาก็สามารถเป็นไปได้ (Williams, 1998)

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ ในการศึกษาครั้งนี้จะได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอป่า ในปัจจุบันนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษามีการดำเนินการอยู่ในช่วงใดและมีวิวัฒนาการการท่องเที่ยวเป็นมาอย่างไร สามารถที่จะพัฒนาให้เจริญเติบโตต่อไปได้หรือไม่ รวมไปถึงการแสดงออกของประชาชนในท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างไรและทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความพร้อมที่จะรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีความสำคัญในการวิเคราะห์ เพื่อนำมาพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษาต่อไป

1.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของโลก การท่องเที่ยวเป็นช่องทางในการสร้างรายได้และการหมุนเวียนของเงินตราระหว่างประเทศ และในขณะเดียวกันเริ่มเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้กับท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างมากมาย อิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวนั้นมีความแปรเปลี่ยนและแตกต่างระหว่างประชาชนและแหล่งท่องเที่ยว สาเหตุที่ก่อให้เกิดความแตกต่างเกิดจาก อิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลโดยตรงหรือทางอ้อมต่อพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เมื่อ

นักท่องเที่ยวได้มีการพบปะหรือติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวระดับใด นักท่องเที่ยวช่วยแนะนำเอาวิธีการแต่งกาย ภาษา การรับประทานอาหาร และความรู้สึกนึกคิดเข้ามาสู่ชุมชนและแสดงพฤติกรรมในเรื่องต่างๆ ต่อชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลเสียต่อน้ำ อากาศ หรือทำให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การระดมเงินลงทุน การสร้างงาน การสร้างรายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยวผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแสดงออกในรูปของการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Pearce, 1981) และเมื่อแหล่งท่องเที่ยวเริ่มได้รับความนิยม มีการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวในบริเวณนั้นมากขึ้น Mathieson Alister and Geoffrey Wall (1982) ให้ความเห็นว่าการเข้ามาของนักท่องเที่ยวอาจเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้

1) มลภาวะทางสถาปัตยกรรม (Architectural Pollution) เกิดจากความพยายามในการจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีแหล่งบริการต่างๆ เช่น โรงแรมที่ใหญ่โตโดดเด่นแตกต่างกัน รวมทั้งเกิดปัญหาจากบรรดาสาธารณูปโภคต่างๆ ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดทัศนอุจาด (Visual Pollution) ความงดงามสอดคล้องกันทางสถาปัตยกรรม

2) การพัฒนาและขยายตัวในลักษณะเส้น (Ribbon Development and Sprawl) เกิดจากความพยายามในการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้ได้รับผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ให้ได้มากที่สุด เช่น อยู่ริมทะเล ก็จัดสร้างสถานที่ตากอากาศชายทะเลตลอดแนว การพัฒนาลักษณะดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ด้อยคุณภาพและไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

3) โครงสร้างพื้นฐานรับภาระมากเกินไป (Overloading of Infrastructure) เกิดจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่สามารถให้บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการแก่นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอจะเกิดปัญหามลภาวะในสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพของผู้ใช้อาศัย

4) การแบ่งแยกของผู้ที่อาศัยในท้องถิ่น (Segregation of Local Residents) เกิดจากการแบ่งแยกของผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว เพราะการเข้ามาใช้บริการในสถานบริการหรือสาธารณูปการในโซนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมักใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าปกติเพื่อให้นักท่องเที่ยว ซึ่งไม่เหมาะกับคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นจึงเลือกสรรที่ใช้บริการที่สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าอีกทั้งสภาพทางกายภาพของโซนท่องเที่ยวกับกลุ่มที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน จุดแบ่งแยกมักจะเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มแบ่งแยกทางเศรษฐกิจ ผลทางอ้อมที่ตามมาคือ จะเกิดการแบ่งแยกทางกายภาพด้วย

5) การจราจรติดขัด (Traffic Congestion) มักเกิดขึ้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาใช้บริการยังแหล่งท่องเที่ยวด้วยเส้นทางเดียวกัน

นอกจากผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวนี้แล้ว Alister and Wall (1982) ได้กล่าวไว้ใน “Tourism: Economic, Physical and Social Impact” ว่าปัญหาความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่สำคัญมี 3 ประการคือ

1) ปัญหาการรั่วไหลของรายได้ที่เพิ่มขึ้น และที่ควรตกแก่ระบบเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว

2) ความแตกต่างของประชาชนในท้องถิ่นในการได้รับผลประโยชน์ในด้านรายได้และการมีงานทำ

3) ปัญหาการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพและราคาที่ดิน ปัญหาและความสูญเสียอื่น ๆ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับความไม่มีเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น เนื่องจากการมุ่งพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากเกินไป ความไม่สมดุลย์กันของรายได้ของหน่วยงานท้องถิ่นที่ได้จากการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ กับค่าใช้จ่ายในการจัดหาบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

นอกจากนี้ Young (1973) กล่าวถึง การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อสังคม กล่าวไว้ 5 ประการคือ

1) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวภายในประเทศรวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นด้วย ให้ได้ประโยชน์ได้เท่ากัน

2) การท่องเที่ยวให้เกิดงานต่างๆ ขึ้นมา โดยเฉพาะงานสำหรับแรงงานประเภทที่ไม่ต้องอาศัยฝีมือและความชำนาญทำให้การว่างงานมีน้อยลง

3) การท่องเที่ยวสามารถเป็นนโยบายหลักของการพัฒนาภาค โดยมีจุดมุ่งหมายหลักที่ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างพื้นที่ที่เป็นอุตสาหกรรมหนักกับพื้นที่ที่ไม่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมของประเทศ

4) การท่องเที่ยวเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ ได้ เช่น งานหัตถกรรมต่างๆ สินค้าประเภทเครื่องหนัง เสื้อผ้า เพชรพลอย เครื่องแก้ว อาหารเครื่องดื่ม เครื่องมือเกี่ยวกับนันทนาการ เป็นต้น กล่าวคือการท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตหรือที่เรียกว่า Multiplier Effect เพราะเมื่อมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นครั้งหนึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่ คนบางกลุ่มหรือกิจกรรมบางประเภท บุคคลหรือกิจกรรมที่ได้มีรายได้ส่วนหนึ่งไปใช้จ่ายต่อไป และ

ก่อให้เกิดการใช้จ่ายต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งเมื่อรวมการใช้จ่ายรอบต่างๆ มีมูลค่าสูงกว่าการใช้จ่ายในครั้งแรกหลายเท่า

5) การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาจส่งเสริมให้เกิดภาพพจน์ที่ดีของประเทศในสายตาชาวโลก และยังทำให้บรรลូវัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ อีกเป็นอันมาก

ในการศึกษาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวนั้น Pearce (1981) ได้นำเอาแนวคิดของนักคิดที่ทำการศึกษารื่อง ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวในสังคมต่างๆ โดยเสนอว่าการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนควรพิจารณาในประเด็นดังนี้คือ

- 1) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อโครงสร้างประชากร
- 2) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ
- 3) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม
- 4) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณี
- 5) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค
- 6) พิจารณาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดผลดีหรือผลเสียในแหล่งท่องเที่ยว

จากแนวคิดดังกล่าว เมื่อนำมารวมผสมผสานกับจุดประสงค์ในการศึกษาคั้งนี้ เพื่อใช้พิจารณาในการสร้างเป็นตัวแปรหรือปัจจัยที่จะนำมาวิเคราะห์ในการศึกษาคั้งนี้ จำเป็นที่จะต้องเริ่มจากการศึกษาข้อมูลในด้านต่างๆ ให้ครบถ้วนจึงจะสามารถสรุปแน่ชัดว่าเป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของการท่องเที่ยว ก่อนเริ่มมีกิจกรรมการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าหลายๆ พื้นที่จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาดำเนินการไปได้ระยะเวลานานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีพื้นที่ซึ่งยังคงสภาพของชุมชนดั้งเดิมก่อนที่จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสภาพปัญหาผลกระทบได้อย่างชัดเจนในแต่ละด้าน ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดหลายประการในเรื่องของสภาพพื้นที่ ประชากร หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีหลากหลายรูปแบบและในบางกิจกรรมยังส่งผลกระทบชัดเจนนักก็ตาม

1.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เกิดจากการถกเถียงกันในระดับสากลระหว่างการประชุมของสหประชาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development-UNCED) ในปี ค.ศ. 1992 คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้มีการเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกในยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ส่งเสริมความยั่งยืนและไม่เป็นอันตรายแก่สิ่งแวดล้อม จึงได้ข้อสรุปซึ่งเป็นที่ยอมรับว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็น

แนวทางที่ประเทศต่างๆ ควรใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของประเทศตนเอง และได้มีการกำหนดค่านิยมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เอาไว้ว่า การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ไปขัดขวางการบรรลุความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต

จากกรอบของแนวคิดดังกล่าว จะพบได้ว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งในที่นี้ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2538) ได้อธิบายไว้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านประเมินค่าสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะให้ความสำคัญสูงมากแก่การประเมินค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

2) ปัจจัยด้านขยายมิติของเวลา การพัฒนาอย่างยั่งยืนเกี่ยวข้องกับเรื่อง พัฒนาการเศรษฐกิจสังคมในระยะสั้นที่ฝ่ายการเมืองสามารถวางนโยบายได้ มองไปให้ไกลถึงอนาคตของคนรุ่นหลัง หรือไปไกลกว่านั้น

3) ปัจจัยด้านความเสมอภาคและความยุติธรรม การพัฒนาอย่างยั่งยืนเน้นการสนองความต้องการของกลุ่มชนผู้ยากไร้ที่สุดในสังคม และการปฏิบัติอย่างยุติธรรมต่อชนรุ่นอนาคต

ตามนี้นักพัฒนาการท่องเที่ยวจากองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO.) และสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA) ได้คิดรูปแบบการบริการที่สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น โดยใช้หลักการของแผนแม่บทของโลกหรือ Agenda 21 เป็นกรอบการจัดการ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) แนวคิดต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับเปลี่ยนแนวคิดการจัดการเข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจากสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่สังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน โดยคำนึง ถึงหลักการปฏิบัติ 4 ประการคือ

1) การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

2) การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว

4) การประสานความต้องการและกำหนดแผนงาน ทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ นักวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่ยั่งยืนตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของโลก (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545) ไว้ดังนี้

1) อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) หมายถึง ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากร ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น กับการลดการก่อของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลาย

4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planing) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนา กับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

5) ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

6) การมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวควรร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (Participation Approach)

7) หน้ันประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับทุกภาคี

8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

9) การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวข่าวสารบริการการขาย ให้พร้อมมีเพียงพอต่อการเผยแพร่

10) ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) ความจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมถึงคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เริ่มต้นมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกมีมากขึ้นแต่กลับทำให้สภาพแวดล้อมของในแหล่งท่องเที่ยวด้วยคุณค่าหรือเสื่อมโทรมลง ช่วงปี พ.ศ.2528-2529 นักวิชาการด้านพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ทั้งจากองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (Pacific Area Travel Association: PATA) มีความตระหนักในผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงได้ช่วยกันเสนอความคิดต่อการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เพื่อยังคงรักษาระบบนิเวศต่อไปอย่างยั่งยืนได้ จึงเกิดกระแสความคิดที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 3 ด้าน คือ

- 1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น
- 3) กระแสความต้องการให้ประชาชนในท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการจัดการ

จากกระแสการพัฒนาทั้ง 3 ประการดังกล่าว ทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ นั่นคือ Green tourism หรือ Ecotourism ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกรอบและโครงสร้างเล็กๆ รวมกัน แล้วสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ (All tourism should be sustainable tourism: Dowling, 1995) สำหรับคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Eco-tourism” ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ “Nature Tourism” หรือ “Bio-tourism” หรือ “Green Tourism” แทน “Eco-Tourism” ได้เช่นกันเพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) แต่จะเรียกอย่างไรก็ตามนิยาม

และความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ได้รับการกำหนดขึ้นจากบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ไว้มากมายที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับถึงเสมอคือ Hector Ceballos-Lascurin (1990) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources-IUCN) เป็นบุคคลแรกที่กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น” ส่วน Elizabeth Boo (1990) ซึ่งคลุกคลีกับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกาและหมู่เกาะคาริบเบียนพร้อมกับเขียนรายงานเรื่อง “Ecotourism: The Potentials and Pitfalls” ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม” และในขณะเดียวกันนั้น The Ecotourism Society (1991) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผน และเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงแรกว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น” ต่อมากำนิยามข้างต้นของ The Ecotourism Society ก็ได้รับการปรับปรุงโดย Western (1993) ให้สั้นและกะทัดรัด แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นว่า “เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น” ส่วน Ralf Buckley (1994) International Centre for Ecotourism Research of Griffith University ประเทศออสเตรเลีย ได้ให้นิยามว่า “การท่องเที่ยวที่จัดการดูแลอย่างยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว”

สำหรับในประเทศไทยนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสนใจในนิยามของ Buckley ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้สำหรับนโยบาย และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษา เรื่อง Ecotourism โดยมอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยทำการศึกษาและจัดทำแผน เพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และขอให้ราชบัณฑิตยสถานกำหนดความหมายของคำว่า Ecotourism คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่ง

ธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

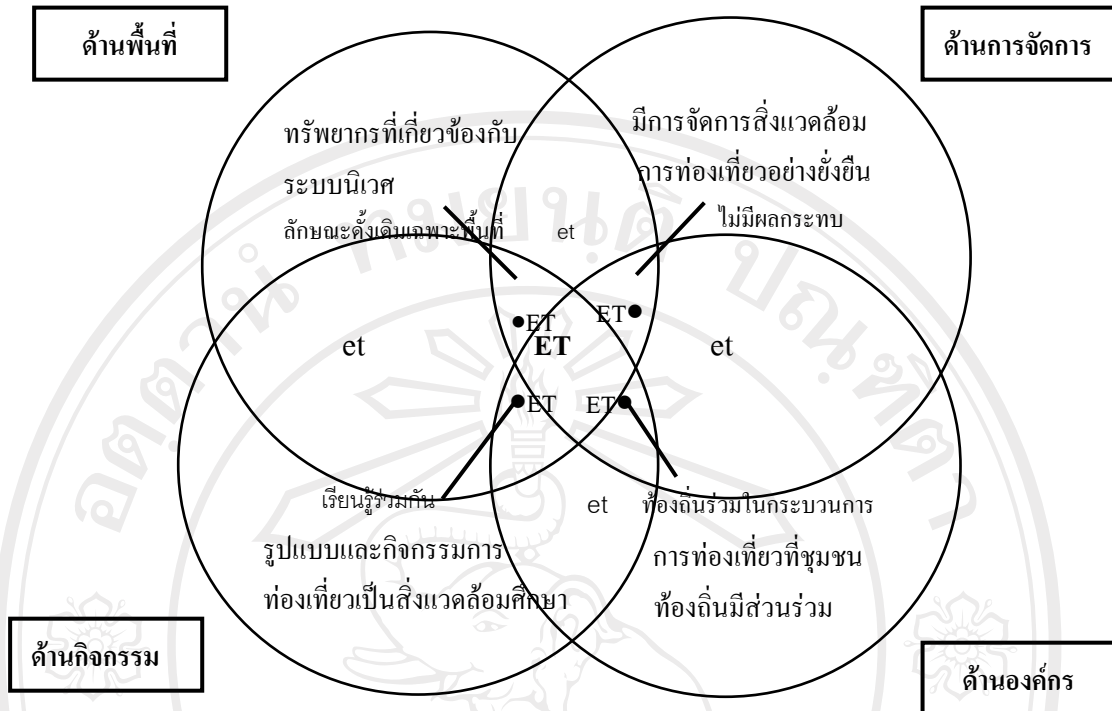
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การร่วมกันขององค์ประกอบหลักดังที่ Ralf Buckley ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรีฟพีธออสเตรเลีย ให้แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 5 ประการคือ (1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการดูแลอย่างยั่งยืน ด้วยรูปแบบและการบริหารงานที่ถูกต้อง (2) เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของธรรมชาติ (3) มีการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก (4) เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ (5) สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว จากแนวความคิดดังกล่าวสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ประยุกต์หลักการมาจากแนวความคิดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ Ralf Buckley ได้พัฒนามาสู่องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการดังนี้

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก (Nature-based Tourism) และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่ของแหล่งนั้น เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศ (Ecological-based Tourism)

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed Tourism) ที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based Tourism) ที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษากับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น



หมายเหตุ

1. ดัดแปลงจาก Ralf Buckley, 1994
2. ET, ET, et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รูป 1.2 องค์ประกอบพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540

จากแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการพิจารณานำเอาแนวคิดทางด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่จะคงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งบางส่วนของการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยยึดหลักการความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นพื้นฐานในการศึกษา มาร่วมใช้ในการพิจารณาว่ามีความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหลักตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนในด้านการจัดการและดำเนินกิจกรรมนั้นเน้นไปยังจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลก ที่มีการศึกษาเรียนรู้และรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวแบบนี้จะต้องก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบเลย การจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้ทุกขั้นตอน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวคงสภาพความดึงดูดใจและระบบนิเวศต่อไป

1.5.4 แนวคิดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว (Carrying Capacity of Tourism) เป็นแนวคิดที่มีได้มีความหมายเฉพาะทางด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น ยังหมายรวมถึงการกำหนดความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้หลักเกณฑ์จำนวนสูงสุดของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวประกอบกับความตระหนักในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น โดยที่ขีดความสามารถ (Capacity) เป็นผลลัพธ์จากองค์ประกอบหลายด้านของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แปรเปลี่ยนอยู่ระหว่างความสามารถ (Ability) และศักยภาพ (Potential) แหล่งท่องเที่ยวใดๆ ก็ตามหากปล่อยให้ไปไปตามสภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิมโดยไม่ปรับปรุงและปล่อยให้ชุมชนหรือประชาชนจัดการกันตามยถากรรม ขีดความสามารถที่เกิดขึ้นก็จะต่ำ คือเท่ากับความสามารถของชุมชนที่ทำได้ แต่หากมีการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการจัดการที่เหมาะสม ขีดความสามารถก็อาจเพิ่มขึ้นจนถึงขั้นสูงสุด (Full Capacity) นั่นคือเท่ากับศักยภาพในการรองรับที่แท้จริง ดังนั้น ขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งที่แปรผันตามคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพของการจัดการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

มนัส สุวรรณ (2538) ได้พิจารณาในเรื่องความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มองถึงความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ (Carrying Capacity) ว่าจะได้รับการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมมาก แต่ถ้าความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีต่ำย่อมทำให้การพัฒนาที่มีความยากลำบาก ความสามารถที่จะรับได้ในที่นี้สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 ประเด็นคือ

1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ (Physical carrying capacity) ซึ่งหมายถึงลักษณะหรือสภาพทางกายภาพของสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นขีดจำกัดที่กำหนดได้ชัดเจน และจับต้องได้มากกว่า เป็นขนาดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แน่นอนตายตัวย่อมเป็นตัวกำหนดว่าจะสามารถสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างได้จำนวนมากเท่าใด

2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม (Social carrying capacity) ซึ่งหมายถึงความสามารถของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวที่จะพัฒนาเพื่อให้หรือขายบริการแก่ผู้มาเที่ยว

3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological carrying capacity) ซึ่งหมายถึงความสามารถของสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติในและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากแนวคิดขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดองค์ประกอบหนึ่งที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนและการติดตามประเมินผลโดยการเข้ามามีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาทบทวนขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอปาย เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบันว่ามีปัจจัยใดที่เอื้อหรือเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ และควรมีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไรให้มีความเหมาะสมภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้

1.5.5 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการท่องเที่ยว

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งต่างก็เป็นที่ยอมรับกันว่ามีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นเองมากที่สุด ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวทำให้งานศึกษาวิจัยช่วงหลังเริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวจากมุมมองของชุมชนเป็นสำคัญ เสนอให้มีความสำคัญกับอำนาจของชุมชนในการควบคุมและจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในทำนองเดียวกันงานของ Murphy (1994) เน้นการใช้มุมมองเชิงนิเวศในการวางแผนการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับอำนาจของชุมชนในการวางแผนการท่องเที่ยวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังที่ Cohen (1978) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอนคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกของการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการตัดสินใจในรูปของการเข้าร่วม โดยการสนับสนุนด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ด้านวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีหลายระดับ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นเอง ในการบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่ง นำชัย ทนุผล (2542) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นไว้ 6 ระดับด้วยกัน คือ

1) ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยหรือไม่มีส่วนเลยในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมประเภทนี้ อำนาจในการตัดสินใจและวางแผนเกือบทั้งหมดจะอยู่ที่ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2) ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมน้อย แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบผลตอบแทน เพราะอำนาจเกือบทั้งหมดยังคงอยู่ที่ผู้วางแผนและบุคคลชั้นสูงในท้องถิ่น รวมทั้งยังมีปัจจัยในการดำเนินการจากภายนอกด้วย

3) ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่พวกเขาจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างฉาบฉวยเท่านั้น เพราะจะมีประชาชนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะสามารถเข้าไปร่วมตัดสินใจกับผู้ที่มีอำนาจซึ่งเป็นบุคคลจากภายนอกชุมชน

4) ประชาชนในท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม เพราะพวกเขาเริ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้วางแผนหรือผู้มีอำนาจ (บุคคลภายนอก) มีอำนาจในการควบคุมและตัดสินใจมากกว่า

5) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น เพราะพวกเขามีตัวแทนเข้าไปเป็นคณะกรรมการ โครงการ ทำให้มีบทบาทในการตัดสินใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น

6) ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจมากที่สุด เพราะคณะกรรมการ โครงการส่วนใหญ่หรือทั้งหมดเป็นตัวแทนของประชาชน

จากแนวคิดชุมชนกับการท่องเที่ยวได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ยอมรับแล้วว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการทรัพยากร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษา รูปแบบการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและระบบการบริหารจัดการ

1.6 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อชุมชนในพื้นที่อำเภอปาย ครั้งนี้ เป็นการศึกษาพัฒนาการ รูปแบบ ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดจากการจัดการการท่องเที่ยวรวมทั้ง ประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เพื่อใช้พิจารณา ประกอบในการวิเคราะห์และประเมินผล เพื่อแสวงหาแนวทางในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งนักภูมิศาสตร์ให้ความสำคัญกับการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จากการส่งเสริม การท่องเที่ยวตั้งแต่สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่ตามกาลเวลา ทั้งผลกระทบที่มีต่อ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ สามารถทบทวนงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยว ดังนี้

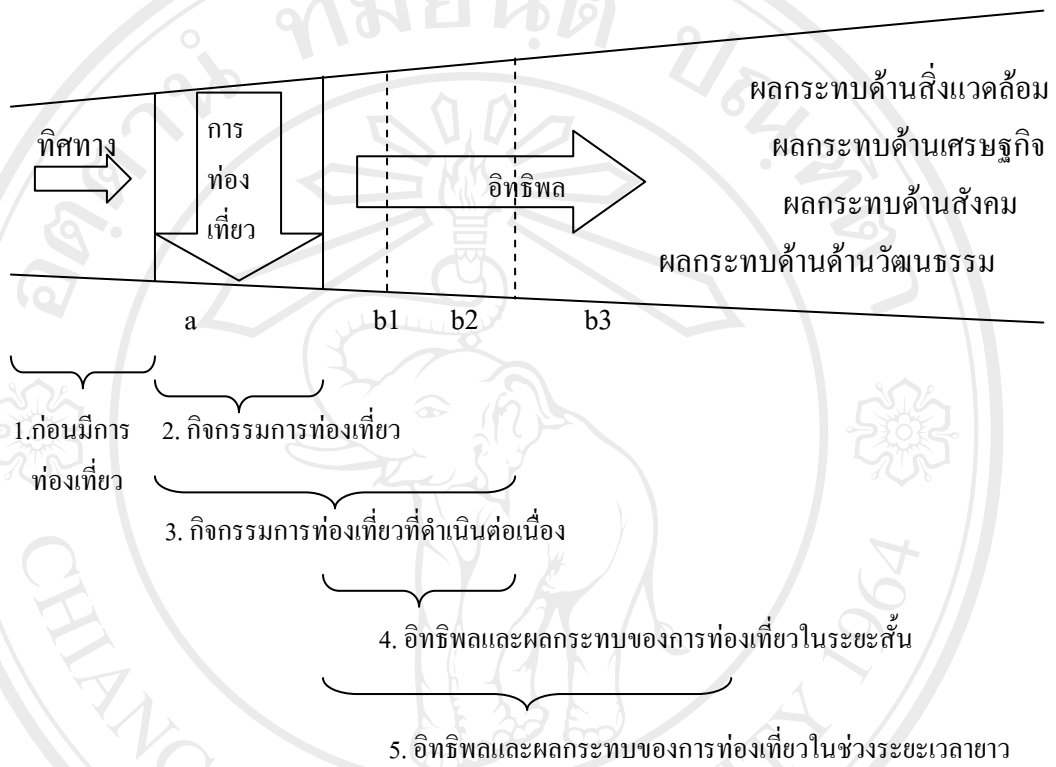
1.6.1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

การศึกษาผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในงานศึกษา ของ Allen, Long, Perdue, and Keiselbach (1988) เพื่อทำความเข้าใจของคนในพื้นที่เกี่ยวกับ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมทางสังคมในDawlish ซึ่งแยกการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยว, ผลกระทบระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในพื้นที่ และวัฒนธรรม ซึ่งมีความหลากหลายที่สัมพันธ์กันมีผลกระทบซึ่งกันและกัน เพื่อพิจารณาว่าการท่องเที่ยวนั้นมี ผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางสังคมของคนในชุมชนท้องถิ่นนี้อย่างไร ประการแรกนักท่องเที่ยวนั้น มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของชุมชนคนในท้องถิ่นตลอดจนทางด้านทัศนคติของคนใน ท้องถิ่นด้วย ซึ่งผลจากการศึกษานี้มีทั้งทัศนคติทั้งแง่บวกและลบ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มา ยาวนานมีทัศนคติในแง่ลบต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาและ Brougham and Butler (1981) ได้มีการศึกษา ว่าผู้ที่มาอาศัยอยู่ใหม่อาจจะมีทัศนคติในแง่ลบต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเช่นกันและยังมี หลักฐานที่ว่าถิ่นฐานที่เกิดก็สามารถมีผลต่อทัศนคติต่อนักท่องเที่ยวด้วย ข้อที่สองคือ การสร้าง ความเข้าใจให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงจากโรงแรม พื้นฐานด้านการบริการให้ไปเป็นที่พักที่มีการจัดเตรียมอาหารให้พร้อม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นี้เป็นการลดประสิทธิภาพทางวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนของDawlish ถึงแม้ว่าจะเป็นการ สร้างงานและเป็นการสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนก็ตาม จากหลายๆ การศึกษาพบว่าการประกอบ อาชีพของผู้ที่อาศัยในชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติของความชอบของผู้ประกอบการ ซึ่งการ เปลี่ยนแปลงนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ของรีสอร์ท และอีกทั้งที่พักอาศัยทางชาน เมืองด้วย ในการศึกษาที่มีการมองถึงทัศนคติของคนในชุมชนเรื่องที่พักอาศัยมีความสัมพันธ์กับ ศูนย์กลางการท่องเที่ยว มีการแนะนำว่ายิ่งไกลออกไปก็ยิ่งไม่ดึงดูดต่อความสนใจของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการศึกษาของ Belisle and Hoy (1980) สรุปว่าส่วนที่ไกลออกไป ยังมีทัศนคติทางด้าน

ลบ สรุปข้อที่สามว่า วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวในDawlish ซึ่งความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมเป็นผลสะท้อนที่สำคัญ แต่ก็ยังสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวไปได้เพราะยังเป็นความไม่เข้าใจในระดับกลางๆ ขณะนี้ยังคงอยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าซึ่งไม่มีหลักฐานที่จะโต้แย้งในความจริงที่ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนของคนในท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งเกิดขึ้นอย่างแน่นอนคือการจัดการท่องเที่ยวให้เปลี่ยนแปลงแบบทันสมัยขึ้น Lankford and Howard (1994) ซึ่งให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของชุมชน จากอาชีพหนึ่งไปสู่อาชีพหนึ่งและการเปลี่ยนจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนเมือง เป็นปัจจัยทำให้วัฒนธรรมถูกทำลาย การวิจัยเมื่อเร็วๆ นี้ แสดงว่าการพัฒนาเป็นสัญลักษณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและสังคมที่ดี Davis, Allen and Cosenza (1988) ในที่สุดจากการศึกษาก็เห็นพ้องตรงกันว่าความเข้าใจวัฒนธรรมทางสังคมเป็นผลกระทบต่อการท่องเที่ยว นอกจากนี้การศึกษากการท่องเที่ยวในเกาะบาห์ลีประเทศอินโดนีเซียของ Noronha (1990) การท่องเที่ยวนอกจากจะสร้างงานสร้างอาชีพแล้ว ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อรูปแบบการกระจายตัวของประชาชนและการใช้ที่ดิน ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มจำนวนประชากร การกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไร การขึ้นราคาที่ดินหรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากภาคเกษตรกรรมไปสู่การค้าและบริการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแรงงานบาห์ลี เนื่องมาจากการอพยพโยกย้ายเข้ามาทำงานในเกาะบาห์ลีของคนต่างถิ่น ซึ่งเรื่องนี้รัฐบาลอินโดนีเซียถึงกับออกกฎหมายห้ามมิให้คนต่างถิ่นเข้ามาอยู่หรืออาศัยอยู่ และแทบจะไม่ได้รับผลในทางปฏิบัติ ส่วนเรื่องราคาที่ดินนั้น พบความเคลื่อนไหวพบว่า มีราคาเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 43-100 แต่ในทางตรงข้าม ราคาที่ดินสวนหรือไร่นามีราคาเพิ่มสูงขึ้นเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การซื้อขายที่ดินในบาห์ลีส่วนใหญ่ขายให้แก่คนต่างถิ่น โดยเฉพาะชาวอินโดนีเซียที่มาจากกรุงจาการ์ตา นอกจากนี้แล้วการสนับสนุนของคนในพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวพบว่า การสนับสนุนหรือการคัดค้านของคนในพื้นที่ในทางพัฒนาการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบด้านบวกและด้านลบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ การยอมรับผลกระทบของการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของคนแต่ละกลุ่มในท้องถิ่น ลักษณะที่เป็นตัวบ่งชี้คือ ลักษณะพื้นฐานทางด้านประชากรและสังคม รวมถึงระยะห่างของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัดข้างต้นคือ การจ้างงานเปรียบเทียบการลงทุนระหว่างคนในท้องถิ่นภาครัฐและกลุ่มคนภายนอก (Perdue, 1990)

ส่วนการศึกษาผลกระทบที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น จากงานศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ของโครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งในแนวคิดนี้ได้อธิบายถึง

อิทธิพลกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบในรูปของการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ นั้น สามารถจะวัดหรือแสดงให้เห็นว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยว แนวคิดดังกล่าวแสดงในเห็นในแผนภูมิดังนี้



4. อิทธิพลและผลกระทบของการท่องเที่ยวในระยะสั้น
5. อิทธิพลและผลกระทบของการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลายาว
- หมายเหตุ a คือ จุดเริ่มต้นที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว
 b1 คือ จุดสิ้นสุดของกิจกรรมการท่องเที่ยว ระยะที่ 1
 b2 และ b3 คือ จุดสิ้นสุดของการท่องเที่ยวระยะที่ 2 และที่ 3 ตามลำดับ

รูป 1.3 อิทธิพลของการท่องเที่ยว

ที่มา: โครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529

จากแผนภูมิเห็นการวิวัฒนาการของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจากสถานะที่ไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว มาสู่การมีกิจกรรมการท่องเที่ยว (a → b1, b2, b3) และอิทธิพลของการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งหมายความว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่และประชากรในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้อาจเป็นทั้งในรูปการต่อต้านยอมรับ หรือปรับปรุง คัดแปลงเป็นของใหม่

จากการศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) จะเห็นได้ว่านโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นเพราะคนในท้องถิ่นต้องเปลี่ยนตามความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวที่มีการเน้นรูปแบบภายนอกของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตมีการจัดขบวนแห่ต่างๆ ที่หยิบเอาเฉพาะรูปแบบภายนอกแห่เพื่อให้นักท่องเที่ยวดูความตระการตาให้แปลกประหลาด เพื่อสนองความรู้สึกของนักท่องเที่ยวมากขึ้น การเปลี่ยนวัฒนธรรมที่เป็นส่วนสำคัญที่กลายเป็นสินค้าทำให้วัฒนธรรมไม่สามารถที่จะใช้กับชีวิตต่อไปได้อีกทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นหมดพลังที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ต่อไป เช่นเดียวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สุริย์ บุญญาบุหงศ์ (2539) พบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาการท่องเที่ยวได้เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างรวดเร็ว การพัฒนาด้านคมนาคม การบริการสาธารณสุขไปรวมทั้งการบริการทางสังคมอื่นๆ ได้รับการสนับสนุนมากขึ้นเพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน นอกจากนี้ ยศ สันตสมบัติ (2546) ชี้ให้เห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมารัฐได้สนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในฐานะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ รัฐมุ่งเน้นขายความงามของธรรมชาติแวดล้อม และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงเป็นหลัก โดยไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดหรือเป็นจุดขายควรได้รับการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างไร ตลอดจนช่วงที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ผูกขาดโดยบริษัทเอกชน ซึ่งบางกลุ่มสนใจแต่ตักตวงกำไรโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม เช่น กะเหรี่ยงคอยาว กลายเป็นกลุ่มชนที่ถูกจับโยกย้าย ถูกแย่งชิง และเปิดให้นักแสดงเข้าชมประหนึ่งเป็นสวนสัตว์มนุษย์

ยศ สันตสมบัติ (2546) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่หมู่บ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนยังก่อให้เกิดผลดี คือ ชาวบ้านมีรายได้จากการเป็นพนักงานในรีสอร์ททั้งสองแห่ง ทำให้มีรายได้ประจำ และรายได้เสริมจากการให้บริการล่องแพในลำน้ำปาย ให้บริการนั่งเกวียนเที่ยวในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า อาหาร การให้บริการนวดแบบพื้นบ้านและบริการรถรับส่ง ส่วนอื่นที่เป็นผลดีต่อหมู่บ้านปางหมู คือ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านได้พบเห็นสิ่งต่างๆ นำสิ่งที่พบเห็นไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งได้มีสื่อมวลชนในรูปแบบของสารคดีทางโทรทัศน์ สื่อทางหนังสือพิมพ์ได้เข้ามาทำสารคดีเผยแพร่ จึงทำหมู่บ้านปางหมู เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันกับสิ่งที่ได้รับผลดี

ผลเสียด้านต่าง ๆ ก็ตามมาด้วยอย่างช้า ๆ สภาพหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบอาคารสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น ไม่มีเหลืออยู่เกิดรูปแบบอาคารตะวันตกทันสมัย เข้ามาแทนที่ การแต่งกายแบบพื้นบ้านหายไป มีการเลียนแบบการแต่งกายแบบใหม่จากนักท่องเที่ยว วิธีการดำเนินชีวิตแบบใดค่อยเปลี่ยนไปเป็นแบบสมัยใหม่ ขนบธรรมเนียมประเพณีได้รับความนิยมน้อยลง หมู่บ้านที่เคยอยู่อย่างสงบเริ่มได้รับผลกระทบจากมลภาวะเสียง น้ำเสีย และอากาศเป็นพิษ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวชาวบ้านปางหมู ยังไม่ตระหนักถึงเนื่องจากเป็นไปอย่างช้าๆ ค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่ชาวบ้านยังมีความคาดหวัง อยากให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านประจำปีนักท่องเที่ยวจะได้ชมวัฒนธรรมประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตตลอดทั้งปี มีศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหมู่บ้าน รวมทั้งมีการแสดงนาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน ให้นักท่องเที่ยวชม มีผู้มาใช้บริการขี่เกวียน ล่องแพ และต้องการจะเรียนรู้ภาษาเพื่อใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านปางหมูที่ผ่านมา เจ้าของรีสอร์ทเป็นผู้ดำเนินการจัดสร้างที่พัก ประชาสัมพันธ์ให้บริษัทการท่องเที่ยวนำนักท่องเที่ยวเข้ามาพักในหมู่บ้าน ทางรีสอร์ทจัดการแสดงให้ชม นำนักท่องเที่ยวขี่เกวียนเที่ยวในหมู่บ้าน และไปนั่งแพ ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยมีบทบาท ประกอบกับการท่องเที่ยวในหมู่บ้านมีในบางฤดูกาลเท่านั้น ชาวบ้านไม่ได้ผลประโยชน์ใดๆ จากการท่องเที่ยวเลย นอกจากนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะดีและปานกลาง การท่องเที่ยวจะมีหรือไม่มีก็ไม่เกิดผลกระทบใดๆ ดังนั้นความสนใจของชาวบ้านปางหมู จึงมีน้อยมาก จะมีเฉพาะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์บ้างเท่านั้น และจากงานวิจัยของ จีรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2544) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวกับเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา พบว่า การท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบหลายด้าน ในด้านอาชีพได้มีการเปลี่ยนอาชีพจากที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาทำอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการให้บริการนั่งช้าง การขายของที่ระลึก การให้บริการที่พักแรม ในด้านรายได้ มีครัวเรือนบางส่วนเท่านั้นที่มีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพและรายได้ขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงทุกครัวเรือนที่อยู่ในชุมชนแต่ก็มีส่วนที่มีผลกระทบต่อทุกครัวเรือนในชุมชน เช่น ความสะดวกในการหาซื้อสินค้า อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากนั้นคือจำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มลดลง ผู้ที่เคยมีอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยวเริ่มประสบปัญหาหนี้ตามไปด้วย นอกจากนี้ ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวนั้น ยังมีงานของ ลีศึก ฤทธิเนติกุล และคณะ (2547) ได้มีการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยน้ำริน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชนบ้านห้วยน้ำริน วิถีชีวิตของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมภายนอก การประกอบ

พิธีกรรมตามประเพณีดั้งเดิมซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ถูกละทิ้งอย่างน่าเสียดาย นอกจากนี้งานของ ศรีไพโร พริ้งเพราะ (2547) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน จากการบูรณาการการจัดแสดงของช้าง และวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะระหว่างคนในชุมชนและระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน การย้ายถิ่นของคนและช้างเป็นจำนวนมากเพราะปัญหาเศรษฐกิจและอาหารของช้างรวมทั้งปัญหาอาชญากรรมประเภทลักทรัพย์ ทางด้านเศรษฐกิจทำให้ชุมชนมีรายได้และการกระจายรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีการบริโภคสินค้าของชุมชนเพิ่มขึ้น ทางด้านวัฒนธรรมทำให้เกิดการนำวัฒนธรรมมาเป็นสินค้า ทำให้สูญเสียรูปแบบที่แท้จริง มีการเลี้ยงช้างแบบทุนนิยมเพิ่มขึ้น มีค่านิยมเปลี่ยนไปจากเดิม รวมทั้งการคลายกฎระเบียบในการปฏิบัติตนและการเคารพผู้นำในการดูแลช้าง

จากการศึกษาผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จะเห็นได้ว่าจากส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทำให้เห็นถึงผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อยต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งผลกระทบนี้มีทั้งทางบวกและลบไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ที่เป็นผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะต้องทำการศึกษาถึงหลายๆ ปัจจัย ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ศึกษา เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอป่าสักให้มีความยั่งยืนต่อไป

1.6.2 การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยนั้น พบว่า มีการศึกษาหลากหลายรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังที่ พูลทรัพย์ สวนเมือง และคณะ (2544) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาหาแนวทางและรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่เป้าหมาย พบว่า ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมากล่าวคือ ชุมชนเชื่อว่าการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความเข้มแข็งและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนั้นรัฐยังแย่งการจัดการท่องเที่ยวไปจากประชาชน ชุมชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแต่ก็คาดหวังว่าการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนจะช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้ถ้าชุมชนจะจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง จากการได้ทดลองจัดการท่องเที่ยวกับชุมชนเป้าหมาย 5 แห่ง พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมในชุมชนเช่น การสาธิตการทำอาหาร การนั่งช้าง การแสดงดนตรี การจัดอาหารที่บ้าน การนวดและการอบสมุนไพรนั้น มีลักษณะเป็นทางการ หรือเป็นวิชาการเหมือนการจัดดูงานมากกว่าการจัดการท่องเที่ยว บ้านพักและ

การจัดอาหารพื้นบ้านยังมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้งานของ ดารุณี บุญธรรม และคณะ (2546) ได้ศึกษา การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยชุมชนชาวม้งบ้านน้ำเค-सानก้วย จังหวัดพะเยา โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา เพื่อหารูปแบบ และแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ยังเน้นให้เกิดการประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยหลักการพึ่งพาตนเองของชุมชน ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านน้ำเค-सानก้วย มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม มีความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมของชุมชน และที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งได้ทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาลปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าต้นน้ำยม ทำให้ชุมชนได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการ การท่องเที่ยว และการเพิ่มมูลค่าที่มีคุณค่าให้กับความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน กลุ่มเยาวชนและเด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ฉန္ธณีย์ ทวีผล (2546) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชนมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีการจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรายได้เสริม สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งยังสามารถเป็นรูปแบบการบริการการท่องเที่ยว และเป็นทางเลือกในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป ส่วนงานของ นครินทร์ ชัยแก้ว (2545) การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นทางด้าน พัฒนาการ รูปแบบการจัดการ และศักยภาพในการพัฒนา พบว่าพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อำเภอแม่แจ่มนั้นมีพัฒนาการอยู่ในระยะเริ่มต้น ส่วนรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พบในพื้นที่จะมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการสร้างตลาดการท่องเที่ยว หรือการท่องเที่ยวทัวร์ป่าและรูปแบบการจัดการจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนอธรรมชาติควบคู่ไปกับการให้ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับการศึกษา ด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ พบว่าพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลางสำหรับ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ส่วนพื้นที่ที่เหลือจะเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากงานศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแล้วยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนา และการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นของ พวงเพชร ธนสิน (2545) พบว่าองค์กรที่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านวิชาการมาตั้งแต่แรกมีผลทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาไปในรูปแบบที่ขัดแย้งกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ยั่งยืน การขาดการสนับสนุนด้านวิชาการ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ และขาดแคลนงบประมาณ เป็นปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาและการจัดการธุรกิจในระดับท้องถิ่น

การศึกษารูปแบบการจัดการนั้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญการจัดการ โดยเฉพาะการนำเอารูปแบบการจัดการที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่มีการวางแผน ครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะได้มีการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา รวมไปถึงการวิเคราะห์ปัญหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการรับรู้ปัญหาผลกระทบด้านต่างที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยว

1.6.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นอกจากปัจจัยการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะเป็นตัวแปรสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งนั่น คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจาก ความเป็นเจ้าของพื้นที่ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ย่อมรู้ว่าชุมชนมีศักยภาพแค่ไหนในการรองรับและจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นรู้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชน ทำให้สามารถดำเนินการบริหารจัดการได้อย่างถูกวิธี ซึ่งการให้ความสำคัญกับบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น สามารถสร้างพลังอำนาจ ในการต่อรอง ซึ่งจะสามารถช่วยให้ประชาชนสามารถบริหารจัดการและควบคุมทรัพยากรรวมทั้งการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองได้ นอกจากนี้การทำให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมนั้น ยังสามารถสร้างสำนึกให้ทุกคนร่วมกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตน เพราะ

ทุกคนถือว่าสิ่งเหล่านี้เปรียบได้กับสินค้าที่จะนำรายได้และผลประโยชน์มาสู่ตนเองและชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีหลายระดับ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นเอง ในการบริหารจัดการด้วยตนเอง (นำชัย ทนุผล, 2542)

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวขึ้นได้มีการศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ ส.ถ.8 หนองนา จังหวัดเพชรบูรณ์ โดย ขนิษฐา อู่ถาวร และคณะ (2546) เพื่อศึกษาศักยภาพ และความพร้อมของชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น การศึกษาวิจัยนี้ได้ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม โดยตั้งทีมนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อศึกษาข้อมูลของท้องถิ่น ดำรวจทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่น เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปใช้ในการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นได้ นำไปสู่การรวมตัวของชาวบ้านก่อตั้งองค์กรชุมชนของท้องถิ่น คือ “ชุมชนคนรักป่าบ้านหนองแม่นา-ทานตะวัน” ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่น จากการทดลองปฏิบัติการร่วมกันระหว่างชาวบ้าน กับนักท่องเที่ยว พบว่าชาวบ้านมีศักยภาพ และมีความพร้อมที่จะสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในท้องถิ่นได้อย่างดี ปัญหาสำคัญที่พบคือ ชาวบ้านยังมีจิตจำกัดในเรื่องการตลาด และการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้การศึกษาศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนใน โครงการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา เขตจอมบึง แขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว โดย จุฑามาศ ลิ้มรัตนพันธ์ (2547) พบว่า ศักยภาพของชุมชนบ้านเชียงแมน และบ้านจวนเหนือในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขตเมืองจอมบึง ซึ่งผลศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านเชียงแมนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูง ในขณะที่ชุมชนบ้านจวนเหนือ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศปานกลาง แต่อย่างไรก็ตามชุมชนทั้งสองก็ยังคงต้องการให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนให้ดีขึ้นเพื่อเป็นการรองรับการท่องเที่ยวที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงแมน และชุมชนจวนเหนือในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขตเมืองจอมบึง พบว่า ชุมชนทั้งสองมีความต้องการในการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน โดยทั้งสองชุมชนมีความต้องการในการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติและการรับผลประโยชน์มากกว่าขั้นตอนการคิด วางแผน และการลงทุน นอกจากนี้ทั้ง 2 ชุมชนยังมีระดับของความคาดหวังที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ ที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ในระดับเดียวกัน ส่วนประเด็นด้านผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจาก

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขงนั้น ชุมชนบ้านจานเหนือมีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมากกว่าชุมชนบ้านเชียงแมน

ในขณะที่เดียวกันงานของ รัตนาดี จุลพันธ์ (2547) ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี ศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะล้าน พบว่าประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกาะล้านในระดับต่ำ และเมื่อทำการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ พบว่า อาชีพ ประสบการณ์ในการอบรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการรับรู้ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถานภาพทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ รวมทั้ง หน่วยงานรัฐไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

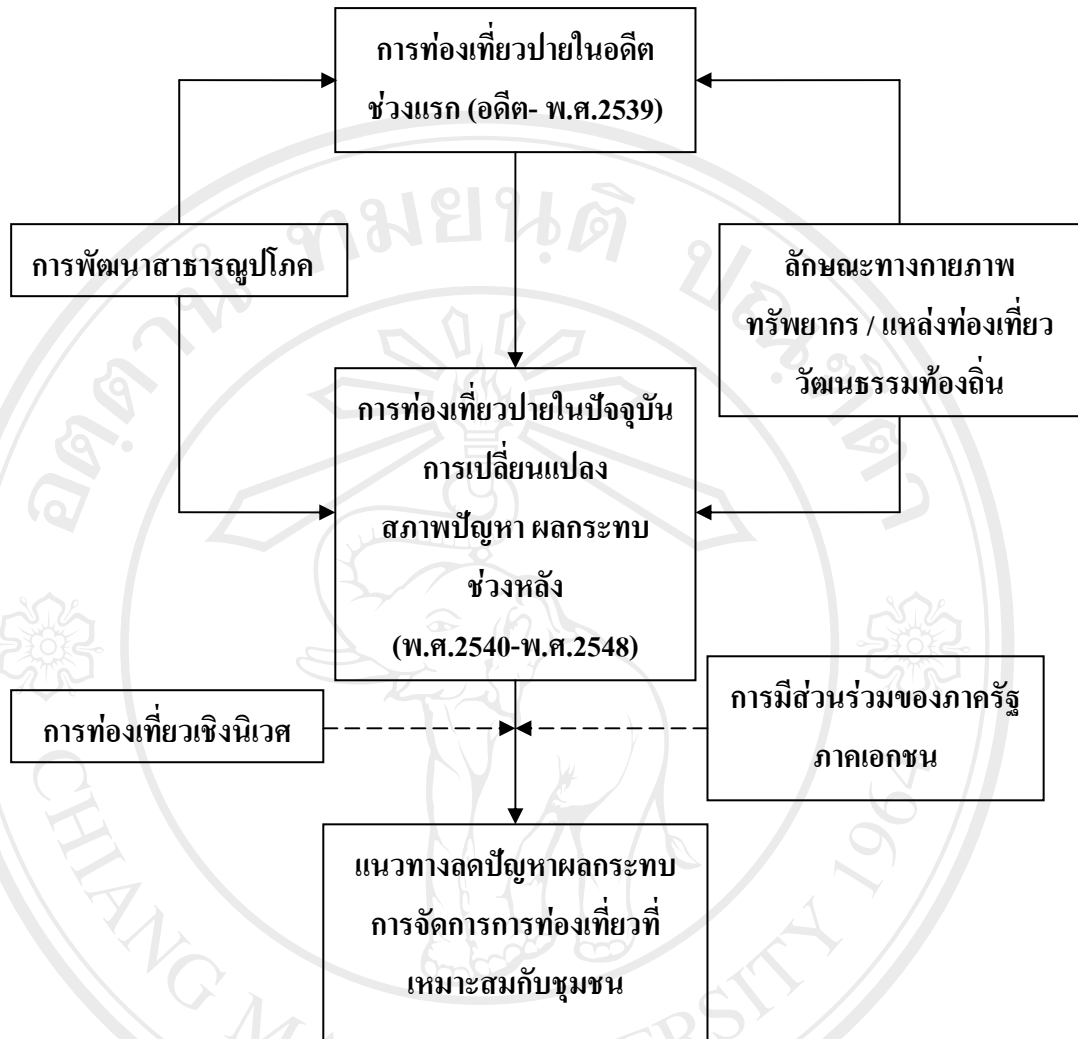
นอกจากนี้จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม ของ อุดร วงษ์ทับทิม (2545) พบว่า กิจกรรมที่มีส่วนอย่างสำคัญในการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง โดยสร้างกระบวนการวางแผนและตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีการถ่ายโอนความรู้ระหว่างชุมชน เช่นกิจกรรมการบวชต้นน้ำ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยอาศัยองค์ความรู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนำไปสู่เวทีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ ซึ่งร่วมกันเกิดการชื่นชมซึ่งกันและกันและร่วมกันแก้ไขปัญหาเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนที่คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการเป็นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและเป็นเวทีเชื่อมประสานความเข้าใจระหว่างคนต่างพื้นที่ต่างวัฒนธรรม การส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการรับรู้เท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองใหญ่และวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่ขยายตัวแผ่เข้ามายังชุมชนชนบทของอำเภอปายในปัจจุบัน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญของการท่องเที่ยวแนวใหม่ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างมากอยู่แล้ว ซึ่งใน

การศึกษาครั้งนี้จะได้มีการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการรับรู้ปัญหาผลกระทบด้านต่างที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยว

1.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

สำหรับกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ มีการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา เริ่มจากการศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากตั้งแต่ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ ทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม สถานการณ์ทั่วไป นอกจากนี้ยังศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ได้จะพิจารณาจากองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้านคือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบของแต่ละพื้นที่ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เพื่อเป็นการทบทวนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำมาใช้ปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อแสวงหาแนวทางนำไปสู่การลดปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และหาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีรูปแบบเฉพาะ ของอำเภอต่อไป



รูป 1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.8 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น ในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้การศึกษานี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์จึงได้จัดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1.8.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากกลุ่มประชากรในพื้นที่ศึกษา

ก) การสำรวจภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ข้อมูลนี้ได้มาจากการสังเกต บันทึกภาพ และจากการใช้เครื่องมือกำหนดตำแหน่งจากดาวเทียม (GPS) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาลงตำแหน่งที่ตั้งในแผนที่

ทั้งยังสามารถสังเกตถึงทำเลที่ตั้งของชุมชน สภาพแวดล้อมรอบๆ ชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน

ข) การสอบถามและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

- การสอบถามและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ที่ว่าการอำเภอฝ่าย สำนักงานเทศบาลตำบลฝ่าย เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือพระสงฆ์ หรือผู้นำชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ศึกษา โดยสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เช่น เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐานของชุมชน สภาพความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตของในอดีตจนถึงปัจจุบัน และข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น สภาพการท่องเที่ยวในอดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ตลอดจนนโยบายและแผนการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว และความร่วมมือในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

- การสอบถามและสัมภาษณ์ ประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและบุคคลหรือเจ้าของกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับ สภาพแหล่งท่องเที่ยวในอดีต ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยว การได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว รวมไปถึงการมีส่วนร่วมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวม และประมวลเอกสารวิชาการ รายงาน บทความจากวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนราชการ หน่วยงาน และสถาบันการศึกษา ในลักษณะของการวิจัยเอกสาร ทั้งทฤษฎี แนวความคิด และผลการศึกษามีอยู่แล้วงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากห้องสมุด และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนรวมถึงอำเภอปาย ได้แก่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 5 จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานอำเภอปาย เทศบาลตำบลปาย สำนักงานตำรวจท่องเที่ยวเขต 5 จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชมรมทัวร์ป่าภาคเหนือ และที่ทำการอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง เป็นต้น ซึ่งประกอบด้วย

ก) ข้อมูลเกี่ยวกับด้านชีวภาพ ระบบนิเวศของพื้นที่ศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับ วิวัฒนาการ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและด้านประวัติศาสตร์ในพื้นที่ศึกษา โดยได้จากการรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่เช่น สภาพทั่วไปของพื้นที่ในอดีต ความเป็นมาของชุมชนในอดีตที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จดหมายเหตุ หรือจากเอกสารงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีการศึกษามาก่อนหน้านี้

ข) ข้อมูลทางด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันในพื้นที่ศึกษา

ค) นโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แผนพัฒนาและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

1.8.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

- 1) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐประกอบด้วย นายอำเภอ เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลตำบลปาย ตำรวจท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ
- 2) องค์กรเอกชนที่เข้าไปทำงานในพื้นที่ ได้แก่ มูลนิธิเพื่อพัฒนาแม่ฮ่องสอน โครงการฟื้นฟูชีวิตและวัฒนธรรม ชมรมการท่องเที่ยวอำเภอปาย สภาวัฒนธรรมอำเภอปาย
- 3) ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการเช่น นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลปาย กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาคมตำบล และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น เจ้าอาวาส และผู้อาวุโส จำนวน 12 คน
- 4) ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บริการนักท่องเที่ยว ได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 92 แห่ง จากทั้งหมด 139 แห่ง
- 5) ประชากรท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปาย ประกอบด้วยจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,284 ครัวเรือน การสุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane แทนค่าในแต่ละหมู่บ้านได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านเมืองพร้าว จำนวน 102 ครัวเรือน หมู่ที่ 4 บ้านเมืองแพร่ จำนวน 79 ครัวเรือน หมู่ที่ 3 บ้านป่าขาม จำนวน 60 ครัวเรือน หมู่ที่ 6 บ้านห้วยปู จำนวน 33 ครัวเรือน และอยู่ในหมู่ที่ 2 บ้านเจ้าหม้อจำนวน 30 ครัวเรือน รวมครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 304 ครัวเรือน การสำรวจภาคสนามด้วยแบบสอบถามกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Ramdom Sampling

1.8.3 อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1) โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และรีโมตเซนซิง ซึ่งจะใช้ในการทำแผนที่ในการศึกษาครั้งนี้ เช่น แผนที่การใช้ที่ดิน แผนที่แสดงตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยว แผนที่แสดงศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

2) เครื่องกำหนดตำแหน่งจากดาวเทียม (GPS) ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงตำแหน่ง

- 3) แผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1: 50,000 แผนที่ลำดับชุด L7017 ระวัง 4647-I อำเภอปาย พ.ศ. 2519 และ พ.ศ. 2535 ของกรมแผนที่ทหาร
- 4) แผนที่แสดงท้องที่ที่จะจัดวางและจัดทำผังเมืองรวมชุมชนปาย มาตราส่วน 1: 4,000 ของกรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
- 5) ฐานข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
- 6) ภาพข้อมูลดาวเทียม SPOT-5 ปี พ.ศ. 2543 และ IKONOS ปี พ.ศ. 2548 จากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)
- 7) แบบสอบถามและแบบนำสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการนำเที่ยว
- 8) แบบสำรวจในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
- 9) แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานทรัพยากรท่องเที่ยวการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.8.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นที่ใช้ในการศึกษา และได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลตามเอกสาร (Documentary Analysis) โดยทำการศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการเก็บข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ ข้อมูลทางเกี่ยวกับทางด้านชีวภาพ ระบบนิเวศของพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางด้านเศรษฐศาสตร์ จะเป็นข้อมูลทางด้านสถิตินักท่องเที่ยว ข้อมูลทางด้านกฎหมาย นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ถูกนำมาศึกษาร่วมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เพื่อสร้างฐานข้อมูลพื้นฐานของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อสามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงไรกับบริบทของพื้นที่

- 2) วิเคราะห์หลังจากการรวบรวมข้อมูลภาคสนามเรียบร้อยแล้วได้มีการตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และแบบสอบถาม นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา หรืออธิบายข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ของข้อมูลหาอัตราส่วนหรือสัดส่วนร้อยละ และการวัดค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจากการวิเคราะห์นำเสนอโดยการอธิบายความ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำเอาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 วิธีที่กล่าวไว้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังต่อไปนี้

1) การศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยว และสถานภาพการท่องเที่ยว

การศึกษาถึงพัฒนาการของแหล่งการท่องเที่ยว จะทำการศึกษาและวิเคราะห์จากข้อมูลที่แสดงให้เห็นพัฒนาการการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยใช้เทคนิควิจัยเชิงพรรณนา จากข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำราทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จดหมายเหตุ บันทึกต่างๆ ข้อมูลที่ปรากฏบนแผนที่ประเภทต่างๆ ที่รวบรวมจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น สำนักห้องสมุดและวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสังเกตการณ์รวมถึงแบบสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่นและยังได้ศึกษารวมไปถึงบริบทท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา ทั้งบริบทด้านภูมิศาสตร์ ชีวภาพ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงบริบททางการเมือง ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งข้อมูลทางด้านองค์ประกอบทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ทางสังคม และวัฒนธรรม สถานภาพการท่องเที่ยว รูปแบบการการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาสร้างเป็นข้อมูลพื้นฐานทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา โดยใช้เทคนิควิธีการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ซึ่งการแสดงผลจะมีทั้งออกมาในรูปของแผนที่ และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงการอธิบายความสัมพันธ์ในบริบทที่อธิบายบริบทการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ

2) การศึกษาสภาพปัญหา ประเด็นความขัดแย้ง และผลกระทบที่มีต่อชุมชนทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

โดยทำการศึกษาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนไปพร้อมกับการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก สัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มโดยจะทำการวิเคราะห์เชิงเหตุผลที่สัมพันธ์กัน เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน สภาพปัญหา ประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทั้งปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา ทั้งจากภาครัฐและเอกชน ในการศึกษาจะพิจารณาถึง 5 ประเด็นตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ วัฒนธรรม และชุมชน การบริหารจัดการที่ยั่งยืน การให้ความรู้และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวรวมถึงคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ นอกจากนี้จะศึกษาเพื่ออธิบายรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละหน่วยงาน ในส่วนศึกษาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ได้นำเอาแนวคิดของ Pearce (1981) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เพื่อนำมาสร้างตัวแปรหรือปัจจัยที่จะนำมาวิเคราะห์ ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดการหรือแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งการแสดงผลการวิเคราะห์จะเป็นการนำเสนอในรูปแบบของการอธิบายความ (explanatory)

3) ศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวทางในการลดปัญหาผลกระทบ และหาแนวทางจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับชุมชน

นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มาทำการวิเคราะห์ ทำการประเมินถึงสภาพการต่างๆ ที่เกิดขึ้น
โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเหตุและผลเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในลักษณะบรรยาย จากที่ได้
ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ งานศึกษาวิจัย
ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ได้
ประยุกต์ใช้หลักการด้านการจัดการการท่องเที่ยว และจะใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติมาใช้ในการ
วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วสรุปไปยังประชากรเป้าหมาย บรรยายให้เห็นคุณลักษณะ
ของตัวแปรเพื่อประมาณการและทดสอบสมมติฐาน โดยสรุปเพื่อแสวงหาแนวทางและ
กระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกับปัญหาและอุปสรรค ที่
เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีรูปแบบการพัฒนาเฉพาะของ
การท่องเที่ยวเมืองปาย เพื่อนำไปสู่การวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนต่อไป

1.8.5 การนำเสนอผลการศึกษา

ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์และการสอบถาม รวมทั้งข้อมูลพื้นฐาน
ที่ได้รวบรวมจากเอกสาร สามารถนำเสนอโดยแยกประเด็นวิเคราะห์ออกเป็นส่วนสำคัญ 6 ส่วน
ประกอบด้วย

บทที่ 1 บทนำ เนื้อหากล่าวถึงที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ขอบเขต
การศึกษา นิยามศัพท์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด และระเบียบวิธี
วิจัย เป็นส่วนสำคัญในการศึกษาที่ใช้เป็นการกำหนดทิศทางการศึกษา และดำเนินงานขั้นตอน
ต่อไป

บทที่ 2 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา อธิบายถึงลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางด้าน
สังคมและวัฒนธรรม และทางด้านเศรษฐกิจ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวของอำเภอปาย
ตลอดจนนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาล
ตำบลปาย

บทที่ 3 เนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปาย ได้ดำเนินมาถึง
วิวัฒนาการสภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่
เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่างๆ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและ
วัฒนธรรม ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

บทที่ 4 สภาพปัญหา ผลกระทบ ความขัดแย้งจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน
เนื้อหากล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตชุมชน ส่งผลให้เกิดความ
ขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน เนื่องจากมีความขัดแย้งในด้านความคิดที่แตกต่างกันของคนในชุมชนเอง
และการจัดการแก้ปัญหา ตลอดจนขีดความสามารถในการรับรองการท่องเที่ยวของพื้นที่

บทที่ 5 แนวทางในการลดปัญหา และอุปสรรค เนื้อหาเกี่ยวกับทัศนระรูปแบบการ
ดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ความต้องการของชุมชน เพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็ง
สำหรับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ความพร้อมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรนำไปสู่แนวทางใน
การลดปัญหาผลกระทบและความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา สมมติฐาน อภิปรายผลการศึกษา ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ
การศึกษา ประโยชน์ที่ได้รับ ข้อจำกัดทางการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ได้ประมวลผลจากการศึกษา
ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น

บทที่ 2

สภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ในประเด็นการศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาครั้งนี้คือ การทำความเข้าใจบริบทท้องถิ่นก่อนที่จะมีการศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวของอำเภอป่าเย็บ เริ่มจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอป่าเย็บเป็นเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ราวปี พ.ศ. 1860 ตามหลักฐานเรื่องราวอื่นที่คาดคะเนได้ ประวัติ ตำนานต่างๆ และคำบอกเล่าสืบต่อกันมา สรุปได้ว่าการตั้งถิ่นฐานในอำเภอป่าเย็บ เกิดจากการอพยพเข้ามาของคนต่างถิ่นในบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะชาวไทยใหญ่จากรัฐฉานของสหภาพพม่า จะเห็นได้จากเรื่องราวพงศาวดาร โยนกกล่าวถึงเมืองป่าเย็บว่า เมืองป่าเย็บเดิมเรียกว่า บ้านดอน ชาวพม่าชื่อ พระคำซอ ได้พาผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำนุบำรุงบ้านดอนให้เป็นเมืองมั่นคงแข็งแรง ส่วนการตั้งถิ่นฐานบริเวณอื่นในบริเวณที่เป็นอำเภอป่าเย็บอยู่ในปัจจุบันมีเรื่องราวเล่าขานโดยสรุปว่า บ้านน้ำฮู ตำบลเวียงใต้ ก่อตั้งมาประมาณ 300 ปี แล้วเจ้าฟ้าเมืองป่าเย็บในสมัยนั้นได้เรียกนายถืออ ชาวบ้านจ๋าม รัฐฉานสหภาพพม่าและพรรคพวกประกอบด้วย ลูกน้อยหม่อง ลูกซอ ลูกซอหนั้นต้า ลูกแสน ป้าโหย่ ป้านิก เป็นต้นเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านน้ำฮู และมอบนาให้เป็นที่ทำกิน (ปัจจุบันคือ บริเวณที่ตั้งโรงพยาบาลป่าเย็บ) ต่อมาในสมัยประวัติศาสตร์บริเวณที่ตั้งเมืองป่าเย็บถือว่าเป็นเมืองสำคัญของล้านนาในสมัยราชวงศ์มังรายซึ่งมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางเมืองป่าเย็บได้ร้างไปพร้อมกับเมืองเชียงใหม่ ประมาณปี พ.ศ. 2318-2338 เมืองป่าเย็บได้รับการฟื้นฟูเป็นหมู่บ้านและพัฒนาเป็นอำเภอป่าเย็บ โดยมีผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ ได้แก่ ไทยยวน (คนเมือง) ไทยใหญ่ (ไต) และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากเมืองป่าเย็บตั้งอยู่ในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสายเหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรม เป็นเมืองชุมทางที่สำคัญเมืองหนึ่งบนเส้นทางระหว่างเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน (โกศล กันธะรส, 2542)

ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีร่องรอยการอาศัยอยู่ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และชุมชนโบราณที่ปรากฏชื่อในตำนานคัมภีร์ไบเบิลหลายเมืองและประวัติสืบต่อกันมานับร้อยปี ประกอบกับมีหลักฐานโบราณคดีปรากฏอยู่ในชุมชนโบราณดังกล่าว จากการศึกษาของพระครูปลัดควีวัฒน์จรรยา สุระมณี (2516) รายงานการสำรวจในเขตเมืองน้อย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย มีหลักฐานโบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำผีแมน พบซากกระดูก และระแทะคล้ายราง ไม้ให้อาหารสัตว์ ถ้ำผีแมนที่อยู่ของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์นี้ ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอยู่หลายแห่ง และถ้ำดอยปู่ก ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านห้วยเสี้ยใช้เวลาเดินทางด้วยเท้าจากเมืองปาย ประมาณ 1 ชั่วโมง พบเรื่องใช้ของมนุษย์ถ้ำ มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ถ้ำผีแมนพบเส้นทางเดินของมนุษย์โบราณ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านเมืองน้อยทางไปสู่มุมบ้านมูเซอห้วยปาย

นอกจากนี้การศึกษาสมัยประวัติศาสตร์ของชุมชนโบราณของ วิวรรณ แสงจันทร์ (2537) รายงานการสำรวจชุมชนโบราณเมืองน้อยที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวอำเภอปายไปทางทิศเหนือระยะทางประมาณ 27 กิโลเมตร พบหลักฐานทางด้านโบราณคดีและหลักฐานตำนานและศิลาจารึกที่สะท้อนให้เห็นว่า เมืองน้อยเป็นเมืองสำคัญในสมัยประวัติศาสตร์ราชวงศ์มังราย เมืองน้อยเมื่อสองร้อยปีเศษมานี้มีสภาพเป็นเมืองร้าง ปัจจุบันได้มีชนเผ่าปกากะญอ (กระเหรี่ยง) เข้าไปจับจองอาศัยตั้งบ้านเรือนที่บ้านเมืองน้อยโดยมีชื่อใหม่หลายหมู่บ้านคือ บ้านห้วยฝาย บ้านห้วยงู บ้านห้วยเสี้ย บ้านห้วยหก บ้านกัวหน่อ และบ้านมะเขือคั้น ซึ่งกระจุกกระจายกันอยู่ในพื้นที่ราบเล็กๆ ริมฝั่งห้วยงู ห้วยเสี้ย ห้วยหก ห้วยยา ห้วยกัวลม ห้วยน้อย อันเป็นส่วนหนึ่งของลำธารที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำปาย แม่น้ำสายใหญ่ ของแม่ฮ่องสอน นอกจากชุมชนโบราณเมืองน้อยแล้วยังพบชุมชนโบราณที่ ตำบลเวียงเหนือ ชาวบ้านเรียกว่า บ้านเวียงเหนือ เฉพาะในตัวเมืองโบราณมีเนื้อที่ ประมาณ 500-600 ไร่ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านคือ บ้านโป่ง บ้านใหม่ บ้านโสม และบ้านศรีดอนไชย พื้นที่ตั้งหมู่บ้านเป็นพื้นที่ลาดเทจากที่สูง และพื้นที่ราบสำหรับทำนา ในเขตตัวเมืองโบราณสามารถมองเห็นเป็นเนินสูง จาก 4 ทิศ โดยรอบ ความสูงเฉลี่ยจากที่ลาดและพื้นที่นาโดยรอบประมาณ 5-6 เมตร สภาพพื้นดินเป็นดินดำเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทุกชนิด ตัวเมืองโบราณในปัจจุบัน ชาวบ้านได้ตัดกัน แบ่งตัวเมืองออกเป็น 4 ส่วน แต่ละส่วนเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน ทั้ง 4 หมู่บ้าน ภายในแต่ละหมู่บ้านมีร่องน้ำและลำเหมืองไหลผ่านตลอดทั้งปี (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2535)

สำหรับตำบลเวียงใต้ที่ตั้งของตัวอำเภอปายในปัจจุบัน มีความเป็นมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2350 มีพวกไทยใหญ่พากันอพยพหนีภัยจากเมืองป๋น เมืองนาย เมืองแสนหวี เชียงของ เชียงตุง หมอกใหม่ ลางเครือ ก้างยาม มีพวกพม่า และมอญ มาด้วยบ้าง บางครอบครัวเลยเข้าไปอยู่เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เมื่อมาถึงบ้านดอน (ตำบลเวียงเหนือ) จึงตกลงใจกันตั้ง

บ้านเรือนอยู่ที่นั่น และยกขุนต่างปายขึ้นเป็นเจ้าเมืองจากนั้นช่วยกันขุดคูรอบเวียงเพื่อป้องกันศัตรูมารบกวน มีประตู 3 ด้าน ทางทิศใต้เรียกว่า "ประตูดำ" เป็นประตูที่นำศพออกไปป่าช้า แล้วสร้างวัดขึ้นที่บ้านคอนทางทิศตะวันออก จากหลักฐานที่ปรากฏบันทึกเป็นประวัติศาสตร์ปี พ.ศ. 2375 ในสมัยพระเจ้าโพธิ์ประเทศ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ส่งเจ้าแก้วเมืองมา ออกสำรวจชายแดนและออกคล้องช้างป่าไว้ใช้ในราชการ เมื่อมาถึงเมืองปายได้แนะนำให้ขุนต่างปายย้ายเมืองมาตั้งอยู่ทางฝั่งขวาหรือทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปายเพราะเป็นที่ราบกว้างขวางมีทำเลดีเหมาะแก่การเพาะปลูกวางผังเมืองได้สวย (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตำบลเวียงใต้) เรียกเวียงใหม่นี้ว่า "เวียงใต้" เวียงเก่าเรียกว่า "เวียงเหนือ" ต่อมาในราว พ.ศ. 2417 ขุนต่างปายได้ถึงแก่กรรม พระเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่จึงให้พะก่ากั้นนะเชื้อสายของพระยาสิงหนาทราช (เจ้าฟ้าแม่ฮ่องสอน) ไปเป็นเจ้าฟ้าเมืองปาย ชาวเมืองปายพากันยกย่องพะก่ากั้นนะมากหลังจากที่พะก่ากั้นนะปกครองเมืองปายอยู่ได้ประมาณ 2 ปี ก็เริ่มแข็งข้อ ไม่ยอมส่งส่วยไปให้ผู้ครองนครเชียงใหม่ตามที่เคยปฏิบัติ ผู้ครองนครเชียงใหม่จึงเรียกตัวพะก่ากั้นนะไปทำโทษกักขังไว้บริเวณวัดหัวฝาย ตำบลช้างคลาย ระหว่างที่ถูกกักขังพะก่ากั้นนะอยู่นั้น พะก่ากั้นนะเอาภรรยาหลวงไปอยู่ด้วยเกิดบุตรชายคนหนึ่งให้ชื่อว่า ขุนฝาย ระหว่างที่พะก่ากั้นนะถูกกักขังอยู่เป็นเวลาประมาณ 2 ปีเศษเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้มอบอำนาจการปกครองให้พระภิกษุออก (ครูบาออก) ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลทั้งทางศาสนาและทางการเมืองสมัยนั้น เป็นผู้ดูแลปกครองเมืองปายชั่วคราว เมื่อพะก่ากั้นนะพ้นโทษและจะกลับมายังเมืองปายได้มอบบุตรชายชื่อขุนฝายให้เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2422 พะก่ากั้นนะได้บุตรชายอีกคนหนึ่งชื่อว่า ขุนเนิง เมื่อกลับมาได้ปรับปรุงเมืองปายโดยได้สร้างกำแพงเมือง ขุดคูเมือง และจัดเวรยามเฝ้าประตูทั้ง 4 ด้าน เพื่อป้องกันไทใหญ่ในเขตพม่าตามหัวเมืองเข้ามาปล้นสะดม และมาในปี พ.ศ. 2427 ได้มีการปรับปรุงบ้านเรือนในตำบลเวียงใต้ โดยจัดทำถนนหนทางให้เป็นถนนขนาดใหญ่จำนวน 4 สาย มีรูปร่างเป็นตาราง และมีตรอกซอกซอยสวยงามมาก จากนั้นมีการตั้งหอเทียบเท้าจวน เรียกว่า "หอเจ้าฟ้า" (ปัจจุบันเป็นที่ว่าการอำเภอปาย) เมื่อข่าวการสร้างเมืองใหม่แพร่ออกไปพวกไทใหญ่ที่อพยพไปอยู่ที่บ้านเมืองแพร่ น่าน เชียงใหม่ ก็พากันกลับมาหาพี่น้อง เมื่อผู้คนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้นเมืองจึงขยายออกไป พะก่ากั้นนะครองเมืองปายเป็นเวลา 12 ปี ก็ถึงแก่กรรมทางเมืองเชียงใหม่จึงได้แต่งตั้งขุนฝายขึ้นเป็นพระญาราชสีมา แล้วส่งมาเป็นเจ้าเมืองปกครองเมืองปายอยู่ถึง 16 ปีจึงถึงแก่กรรม ในครั้งนั้นพระภิกษุออกซึ่งเป็นที่ปรึกษาของเจ้าฟ้าเมืองใต้สถาปนาขุนเนิงน้องของขุนฝายขึ้นเป็นเจ้าฟ้าครองเมืองปายแทน ต่อมาเมื่อประกาศของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 (ร.ศ.129) ให้ยกเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองจัตวารวมอยู่ในมณฑลพายัพและจัดการปกครองเป็นอำเภอ มี 4 อำเภอ คืออำเภอม่วยต๋อ (อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน) อำเภอเมืองยวม (อำเภอแม่สะ

เรียง) อำเภอขุนขวม และอำเภอปาย เหมือนกับหัวเมืองชั้นใน แล้วส่งรองอำมาตย์เอกหลวงเจริญเขต เพลางคันคร (สอน สุขุมินทร์) มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรกของอำเภอปาย (ประวัติมหาดไทย ส่วนภูมิภาค จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2528)

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2484 ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นทหารญี่ปุ่น ได้สร้างเส้นทาง เพื่อยกทัพผ่านไปยังสหภาพพม่า โดยมีนายพลยาโน แห่งกองทัพญี่ปุ่นเป็นผู้กำหนดแนวเส้นทาง และได้ทำการก่อสร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2486 เส้นทางสายนี้เริ่มจากบ้านแม่มาลัย จังหวัด เชียงใหม่ตัดผ่านอำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน เพื่อใช้เป็นเส้นทางเดินทัพของ กองทัพญี่ปุ่นเข้าสู่ประเทศพม่า จากนั้นถึงช่วงปี พ.ศ. 2487 ทหารญี่ปุ่นได้ทยอยกลับเข้ามาตั้งค่ายอยู่ ในเขตอำเภอปายเป็นจำนวนมาก โดยมาอาศัยอยู่ตามใต้ถุนวัด ศาลาวัด เป็นที่ตั้งของหน่วยพยาบาล หน่วยสื่อสาร และหน่วยเสบียงอาหาร หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในปี พ.ศ. 2488 ทหาร ญี่ปุ่นได้เดินทางกลับประเทศ อำเภอปายก็ยังคงมีความทึบตันด้านเกี่ยวกับเส้นทางเดินทางที่ยัง ไม่มีถนัดรถยนต์ หรือพาหนะไปถึงได้นอกจากการเดินเท้าและมีความเดือดร้อนเรื่องโรคระบาด การอพยพเข้ามาของแรงงานและที่ทำกินของคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาโดยผิดกฎหมาย

2.2 ลักษณะทางกายภาพ

2.2.1 ที่ตั้ง ขนาดและอาณาเขต

อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทยห่างจาก กรุงเทพมหานครมากที่สุดในภาคเหนือ มีระยะทางประมาณ 924 กิโลเมตร ได้รับการส่งเสริมและ พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยทำเลที่ตั้งรวมไปถึงสภาพทาง ภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความโดดเด่นในลักษณะภูมิประเทศ มีตำแหน่ง ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ระหว่างละติจูดที่ 20 องศา 49 ลิปดา ถึงละติจูดที่ 25 องศา 40 ลิปดาเหนือ และ ระหว่างลองจิจูดที่ 98 องศา 25 ลิปดา ถึงลองจิจูดที่ 98 องศา 40 ลิปดาตะวันออก อำเภอปายมีพื้นที่ ประมาณ 2,324 ตารางกิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 4 ในจำนวน 7 อำเภอของจังหวัด แม่ฮ่องสอน โดยมีอาณาเขตติดต่อ (รูป 2.1) ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอหมอกใหม่ และอำเภอเมืองป่าน ประเทศสหภาพพม่า

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอแม่แจ่ม และอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว และอำเภอเวียงแหง

จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และอำเภอปางมะผ้า

จังหวัดแม่ฮ่องสอน



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สำหรับอำเภอป่าไผ่แบ่งการปกครองออกเป็น 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียงใต้ ตำบลเวียงเหนือ ตำบล
แม่เนาเติง ตำบลแม่ฮี ตำบลทุ่งยาว ตำบลเมืองแปง ตำบลโป่งสา โดยแบ่งเขตการปกครองแยกย่อย
เป็น องค์การบริหารส่วนตำบล 7 แห่ง และเทศบาลตำบล 1 แห่ง

2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอป่าไผ่ส่วนใหญ่ของพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาสภาพโดยรวม
มีทั้งที่เป็นที่ราบหุบเขา ที่ราบเชิงเขา และพื้นที่ด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่สูงในเทือกเขาดนงชัย
ตะวันตก ส่วนทางด้านทิศตะวันออกโอบล้อมด้วยเทือกเขาดนงชัยตะวันตกที่เชื่อมขึ้นมาจาก
ด้านทิศใต้ตามเทือกเขาดนงชัยกลางซึ่งมีคอคอดอินทนนท์เป็นยอดเขาสูงสุดในประเทศ ผ่าน
อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังขึ้นไปบรรจบกับเทือกเขาแดนลาว มีคอคอดแม่ยะเป็นยอดเขาสูงสุดในพื้นที่
สูงประมาณ 2,005 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางอยู่ในเขตตำบลแม่ฮี และตำบลโป่งสา อัน
เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำหลายสายที่มีความสำคัญไหลผ่านอำเภอป่าไผ่ได้แก่ แม่น้ำป่าไผ่ แม่น้ำของ
น้ำแม่ฮี น้ำแม่เย็น น้ำแม่ปิงน้อย น้ำแม่ยะ ห้วยแม่สา ห้วยปูลู ห้วยอีกำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของ
พื้นที่แม่น้ำที่มีความสำคัญ 2 สาย (รูป 2.2) ได้แก่

1) แม่น้ำป่าไผ่ มีต้นน้ำอยู่ระหว่างรอยต่อของเทือกเขาดนงชัย กับเทือกเขาแดนลาว
ในเขตตำบลเวียงเหนือ ไหลลงทางใต้ผ่านหุบเขาต่าง ๆ ในเขตอำเภอป่าไผ่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
ไปบรรจบกับแม่น้ำสาละวินที่บ้านใหม่ รัฐกะยา ประเทศพม่า รวมความยาวประมาณ 180
กิโลเมตร ลำน้ำป่าไผ่เป็นลำน้ำสายใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีลำห้วยสาขามากมาย เป็นแหล่ง
หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยในพื้นที่

2) แม่น้ำของ มีต้นกำเนิดที่คอคอดฝักกุดไหลลงสู่ลำน้ำป่าไผ่ที่ตำบลแม่เนาเติง รวมความ
ยาวประมาณ 70 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำและลำห้วยหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำแม่ฮี น้ำแม่เย็น
น้ำแม่ปิงน้อย น้ำแม่ยะ ห้วยปูลู ห้วยอีกำ

ในช่วงฤดูฝนแต่ละปีเมื่อมีฝนตกเป็นจำนวนมากมักมีน้ำป่าไหลเชี่ยวกรากลงมาท่วม
พื้นที่ราบลุ่มทั้งสองฟากฝั่ง ทำให้มีการทับถมของโคลนตะกอนที่อุดมด้วยแร่ธาตุสารอาหาร ส่งผล
ให้เป็นพื้นที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก สำหรับแหล่งน้ำใต้ดินจากข้อมูลของกรมทรัพยากรธรณี
ปรากฏว่ามีความลึกของชั้นเก็บน้ำใต้ดินส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30 – 80 ฟุต เป็นน้ำใต้ดินที่มีปริมาณ
น้อยและคุณภาพต่ำไม่เหมาะแก่การบริโภค



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของอำเภอป่าสักสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดูกาลคือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงตุลาคม มีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 26.1-27.1 องศาเซลเซียส ปริมาณฝนระหว่าง 107.8 -262.9 มิลลิเมตร ความชื้นสัมพัทธ์ร้อยละ 80.0 – 85.0 เดือนที่มีปริมาณฝนตกเฉลี่ย สูงสุดคือเดือนสิงหาคม ส่วนเดือนที่มีปริมาณฝนตกน้อยที่สุดของปี คือ เดือนตุลาคม ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน โดยอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 26.1- 28.6 องศาเซลเซียส เดือนเมษายนเป็นช่วงที่มีอุณหภูมิสูงสุดที่วัดได้ 43 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ร้อยละ 55.0 – 70.0 ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ มีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 20.5 – 25.4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดที่วัดได้ 2 องศาเซลเซียส บางวันมีหมอกกลงหนาที่บ จนถึงเวลาประมาณ 11.00 น.

2.2.4 ทรัพยากรป่าไม้

ลักษณะทางภูมิประเทศของอำเภอป่าสักที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เป็นภูเขาลับซับซ้อนมีที่ราบที่มีลักษณะเป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ ทำให้พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรป่าไม้หลากหลายพันธุ์ กระจายอยู่บริเวณเทือกเขาที่เป็นรอยต่อระหว่างอำเภอป่าสักกับอำเภอปางมะผ้า ภูเขาสูงทางตอนใต้ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปาย มีลักษณะพันธุ์ไม้แตกต่างกันไป ดังนี้

1) ป่าเบญจพรรณหรือป่าโปร่งผสม (Mixed deciduous Forest) เป็นสังคมป่าที่ขึ้นปกคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอป่าสัก พบตั้งแต่ที่ราบเชิงเขาหรือบริเวณที่มีระดับต่ำกว่าป่าเต็งรังลงมา ครอบคลุมพื้นที่หน้าดินลึกมีหินและกรวดน้อย ป่าชนิดนี้ปกติจะมีเรือนยอด 3 ชั้น ความสูงของไม้ชั้นเรือนยอดประมาณ 30-35 เมตร ป่าเบญจพรรณหรือป่าโปร่งผสม แบ่งได้เป็น 2 สังคมย่อยคือ ป่าโปร่งผสมที่มีไม้สักกับที่ไม่มีไม้สักขึ้น ที่มีไม้สักขึ้นอยู่มักจะพบในพื้นที่ระดับต่ำกว่า มีความชุ่มชื้นและดิน มีการระบายน้ำดีกว่าโดยเฉพาะบริเวณเชิงเขาหรือใกล้ห้วย ป่าเบญจพรรณหรือป่าโปร่งก็เช่นเดียวกับป่าเต็งรัง ที่ดำรงอยู่ได้เพราะมีไฟป่าไหม้ทุกปี ทำให้พรรณไม้ต่างๆ มีโอกาสเบียดแทรกไม้ใหญ่เพื่อเติบโตได้ พรรณไม้ที่พบมากในป่านี้ได้แก่ ไม้สัก ไม้แดง ประดู่ รุกฟ้า สมอไทย ตะเคียน ตีนนก มะกอกเกลื่อน ตั้ว ยอป่า และก่อชนิดต่างๆ ป่าชนิดนี้ยังมีไม้ไผ่ขึ้นผสมอยู่หลายชนิด รวมทั้งมีกล้วยไม้สกุลหวาย ช้าง กุหลาบและเข้ม อีกทั้งยังมีพรรณไม้เกาะยึดหลายชนิดเสริมให้ป่าชนิดนี้มีความน่าสนใจขึ้นไปอีก บางบริเวณพื้นที่ที่มีความชื้นสูงเช่น บริเวณดินล้าห้วยหรือตามร่องห้วยจะมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นเป็นพิเศษ อาจมีสภาพป่าคล้ายป่าดงดิบ มีเรือนยอดหนาแน่นที่บ พบว่าบางบริเวณลักษณะชั้นเรือนยอดของป่ามีเรือนยอดปกคลุมถึง 4 ชั้น

2) ป่าเต็งรัง (Dry dipterocarp Forest) สังคมป่าเต็งรังที่พบจัดเป็นสังคมป่าเต็งรังผสมไม้สนเขา สนที่พบเป็นสนสองใบ ป่าชนิดนี้จะครอบคลุมพื้นที่ระดับต่ำกว่า 800 เมตรลงมา พบในบริเวณที่มีสนเขาที่มีดินน้อย หิน โส่ ป่าเต็งรังที่สมบูรณ์จะมีเรือนยอด 3 ชั้น ความสูงของไม้เรือน

ยอดประมาณ 20-25 เมตร ส่วนบริเวณดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำจะมีเรือนยอดเพียง 2 ชั้น และไม้ชั้นเรือนยอดจะมีความสูงไม่เกิน 15 เมตร ไฟป่าเป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมพืชชนิดนี้ดำรงอยู่ได้ พรรณไม้ที่สำคัญที่พบในป่าชนิดนี้ ได้แก่ เหียง พลวง รั้ง พะยอม แข็งกวาง และมีไม้ก่อหลายชนิดผสมอยู่ด้วยเช่น ก่อแพะ ก่อค้าง ก่อตาหมู เป็นต้น

3) ป่าดิบแล้ง (Dry evergreen Forest) สังคมป่าชนิดนี้มีลักษณะโครงสร้างเช่นเดียวกับป่าดงดิบชื้น แต่จะอยู่สูงกว่าคือ อยู่ในระดับ 1,000 เมตรขึ้นไป สภาพของป่าจึงผันแปรไปตามอิทธิพลของลม บริเวณยอดเขาที่ได้รับลมจะเป็นไม้แคระแกรนและมีเรือนยอดเพียง 2 ชั้นเท่านั้น พรรณไม้ที่สำคัญในสังคมป่าดิบแล้งได้แก่ ไม้วงศ์ก่อ (Fagaceae) ซึ่งมีอยู่หลายชนิดเช่น ก่อแป้น ก่อเดือย ก่อแดง ก่อดำ ก่อหมู ก่อแหลม เป็นต้น ไม้อื่นๆ ที่สำคัญเช่น ไม้ทะเลไต้ ขุนไม้ กำยาน อบเชย กำลังเสือ โคร่ง ไก่แดง สลีนก แข็งกวาง หมือด พิกุลป่าและมะขามป้อม สำหรับไม้พื้นล่างขนาดเล็กที่ปรากฏให้เห็นได้แก่ กุหลาบป่า อ้อหลวง เข็มขาว เข็มแดง รองเท้านารี และม้ากระทืบโรง เป็นต้น พบพวกมอสและเฟิร์นตามพื้นป่า และบนต้นไม้ก็มักจะมีเฟอยลมเกาะติดอยู่ในป่าดิบแล้งมักพบไม้พื้นล่างไม้รกกัทินัก ส่วนมากเป็นกล้าของไม้ใหญ่ และยังพบไม้พื้นล่างชนิดอื่นๆ อีก เช่น พลอง และไม้บริเวณริมลำธารที่มีน้ำไหลจะพบพรรณไม้ที่เป็นพวกข่า และพวกไม้ตระกูลปาล์มขึ้นปะปนอยู่

4) ป่าดิบชื้น (Evergreen Forest) เป็นป่าที่ขึ้นอยู่ในที่ค่อนข้างสูง ตั้งแต่ระดับความสูง 600 เมตรจากระดับน้ำทะเลขึ้นไป ส่วนมากจะอยู่ตามบริเวณลำห้วยที่มีความชุ่มชื้นมาก ลักษณะโครงสร้างทั่วไปจะมีชั้นเรือนยอด 3 ชั้น ความสูงของชั้น ความสูงของไม้ชั้นเรือนยอดมากกว่า 35 เมตร เรือนยอดปกคลุมมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ บริเวณพื้นที่ป่าปกคลุมด้วยอินทรีย์วัตถุซึ่งเป็นซากของเศษใบไม้กิ่งไม้เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นวงศ์ก่อผสมอยู่เป็นจำนวนมาก มีไม้ในสกุล Podocarpus ผสมอยู่ด้วย ไม้ที่มีขนาดใหญ่ในป่านี้ได้แก่ ยางปลาย จำปีป่า มณฑาดอย สารภีดอย ทะโล้และมะหาด เป็นต้น ไม้สำคัญและหายาก เช่น ไม้หอม กำยาน อบเชย พญาไม้ สำหรับไม้ก่อที่พบในสังคมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นกอน้ำ ก่อแป้น ก่อตลับ ก่อหม่น ก่อเดือย ก่อค้าง ส่วนพืชที่ชอบน้ำมักขึ้นอยู่ริมห้วย ได้แก่ ทองลาด ปอเต่า เตียน้ำและกล้วยป่า พืชเกาะยึดที่สำคัญได้แก่ ข้ำหลวงหลังลาย ชายผ้าสีดา พื้นป่าจะพบพวกกูดและเฟิร์นที่ขึ้นอยู่ค่อนข้างหนาแน่น รวมทั้งมีพวกเห็ดต่างๆ ขึ้นอยู่ตามซากไม้ที่กำลังผุพัง เช่น เห็ดหูหนู เป็นต้น

5) ป่าสนเขา (Pine Forest) มีกระจัดกระจายอยู่เป็นหย่อมเล็กๆ ตามบริเวณที่สูง โดยเฉพาะตามสันเขา มีสนสองใบและสามใบ แต่ส่วนมากจะเป็นสนสามใบ ปกติจะมีไม้ก่อชั้นผสมอยู่

6) ป่าเขาหินปูน เป็นป่าที่ขึ้นอยู่เฉพาะตามภูเขาที่เป็นเขาหินปูนเท่านั้น สภาพป่าเป็นป่าแคระแกร็น ไม้ที่ขึ้นอยู่มีขนาดเล็กเนื่องจากมีชั้นหน้าดินน้อยมาก จากการสำรวจชนิดพรรณไม้ที่เข้าถึงพบว่า ชนิดคล้ายกับในป่าดงดิบชื้น เนื่องจากบริเวณที่เข้าถึงนั้นเป็นเนินเขาเตี้ยๆ ไม่สูงชัน มีชั้นหน้าดินค่อนข้างหนาอยู่ติดกับป่าดิบชื้น ชนิดของไม้ที่พบ เช่น ข่อยหนาม เสี้ยว สังกะยม ตะเคียนหิน เป็นต้น

2.2.5 ทรัพยากรสัตว์ป่า

ทรัพยากรสัตว์ป่า มีสัตว์ป่าชนิดต่างๆ มากมายหลายประเภทของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ที่มีมากได้แก่ หมูป่า เก้ง ลิง ค่าง ชะนี และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่หายาก ได้แก่ หมี เลียงผา กวางผา กวาง เสือโคร่ง เป็นต้น สัตว์ฟันแทะ สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกชนิดต่างๆ สัตว์ป่าประเภทนก ได้แก่ ไก่ป่า นกเงือก และนกชนิดต่างๆ มากมาย ยังมีสัตว์ที่หายากประเภทนี้คือนกยูง นกเงือกคอแดง บริเวณลำห้วยมีสัตว์น้ำจำพวกปลาหลายชนิดเช่น ปลาใบชอง ชิวควายพม่า หางเหลือง แก้มขาว มุงหมาย กุ้งและปูชนิดหายากโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทางน้ำที่ไหลผ่านถ้าจะพบปลาขนาดเล็กชนิดหายาก เป็นปลาไม่มีตา พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าจะพบบริเวณรอยต่อระหว่างป่าเบญจพรรณกับป่าดิบเขา

2.2.6 ลักษณะทางธรณีวิทยาและการใช้ที่ดิน

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของอำเภอป่าส่วนใหญ่เป็นเนินเขาและภูเขาสูง ลักษณะดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำพบบนพื้นที่เนินเขาจึงไม่เหมาะสมสำหรับการเกษตร ยกเว้นเฉพาะพื้นที่ราบใกล้ลำน้ำซึ่งเป็นที่ลุ่มริมสองฟากลำน้ำมีการตกตะกอนของแร่ธาตุต่างๆ ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูงเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกแต่ก็มีจำนวนน้อยมีลักษณะทางธรณีวิทยาที่ประกอบไปด้วยหินชนิดต่างๆ ทั้งหินอัคนี หินชั้น หินแปร และหินตะกอน มีอายุตั้งแต่มหายุคพรีแคมเบรียน (570 ล้านปี) ถึงยุคควาเทอร์นารี (10,000 ปี) พื้นที่ในเขตอำเภอป่าส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ เฉพาะหุบชนป่าและข้างเคียงตั้งอยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงอยู่ในเขตพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 และที่ 2 มีเพียงพื้นที่ในหุบชนป่าข้างเคียงอยู่ในเขตชั้นคุณภาพน้ำที่ 4 และที่ 5 (รูป 2.3) การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตอำเภอป่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.23 เป็นพื้นที่ป่าไม้ รองลงไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ร้อยละ 4.28 และพื้นที่อยู่อาศัย ร้อยละ 0.49 ตามลำดับ (รูป 2.4)



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2.7 การคมนาคมขนส่ง

เส้นทางคมนาคมที่มุ่งสู่อำเภอปาย หรือโครงข่ายการเดินทางที่ใช้เชื่อมติดต่อระหว่างชุมชน โดยทั่วไปเป็นเส้นทางบก (ถนน) และเส้นทางน้ำ (แม่น้ำปาย) ส่วนใหญ่ทางน้ำจะใช้ด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ และทางอากาศนั้นในปัจจุบันได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาท่าอากาศยานปาย สามารถนำเครื่องบินเล็กส่วนตัวหรือเช่าเหมาลำลงจอดได้ สำหรับเส้นทางบกสำคัญที่มุ่งสู่อำเภอปาย และชุมชนต่างๆ ในอำเภอปาย ประกอบด้วย 5 เส้นทาง (รูป 2.5) ดังนี้

1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 จากเชียงใหม่ ผ่านอำเภอแม่แตง นักเดินทางให้ชื่อว่า “เส้นทางสายลัดฟ้า” ถนนสายนี้แล้วเสร็จปี พ.ศ. 2535 ระยะทาง 137 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 3-4 ชั่วโมงในการเดินทางถึงอำเภอปาย โดยรถประจำทางเส้นทางสายเชียงใหม่ - แม่มาลัย - ปาย รถออกจากสถานีขนส่งอาเขต วันละประมาณ 5 เที่ยว รถธรรมดา 4 เที่ยว รถตู้ 2 เที่ยว

2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 จากเชียงใหม่ ผ่านอำเภอฮอด อำเภอแม่สะเรียง อำเภอขุนยวม อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอปางมะผ้า นักเดินทางให้ชื่อว่า “เส้นทางสายคลาสสิก” เป็นเส้นทางที่คดโค้งขึ้นๆ ลงๆ ตามสันเขา 1,864 โค้ง ถนนสายนี้แล้วเสร็จปี พ.ศ.2520 ระยะทาง 360 กิโลเมตร มีรถประจำทางให้บริการวันละ 7 เที่ยว และจากแม่ฮ่องสอนถึงอำเภอปายระยะทาง 111 กิโลเมตร มีรถประจำทางให้บริการวันละ 5 เที่ยว

3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1265 เป็นเส้นทางจากบ้านเมืองเปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปยังตำบลวัดจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทาง 55 กิโลเมตร ไม่มีรถประจำทาง

4) เส้นทางปาย - อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเส้นทางจากบ้านเมืองน้อย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปยังตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทาง 67 กิโลเมตร ไม่มีรถประจำทาง

5) ถนนท้องถิ่น ซึ่งเป็นถนนเชื่อมติดต่อระหว่างชุมชนหรือหมู่บ้านต่างๆ แล้วยังเป็นเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกและทั่วถึง



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2.8 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

อำเภอปายมีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการยังไม่ทั่วถึง มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ไฟฟ้า อำเภอปายมีกระแสไฟฟ้าใช้ทั้งโดยการผลิตจากเขื่อนพลังน้ำในอำเภอปาย และจากการวางสายไฟฟ้ามาจากอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปายมีกระแสไฟฟ้าไม่ครบทุกหมู่บ้านกล่าวคือ มี 7 ตำบล 62 หมู่บ้านแต่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 7 ตำบล 48 หมู่บ้าน
- 2) ประปาในอำเภอปายได้มีการดำเนินการประปาโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการในเขตเทศบาลมีเทศบาลตำบลเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนหมู่บ้านต่างๆ นอกเขตเทศบาลตำบลปาย มีน้ำประปาหมู่บ้านที่บริหารโดยองค์การบริหารส่วนตำบล และประปาภูเขาบริหารโดยคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบแต่ไม่ครบทุกครัวเรือนและมีปัญหาด้านคุณภาพ
- 3) การสื่อสารและโทรคมนาคม ปัจจุบันอำเภอปายมีหมายเลขโทรศัพท์ทั้งหมดจำนวน 1,232 เลขหมาย เปิดให้บริการแล้วจำนวน 1,083 เลขหมายและยังไม่มีโครงการสำหรับการขยายตัวในอนาคตมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง สามารถรับส่งจดหมายและไปรษณีย์ภัณฑ์ได้ตามเส้นทางหมู่บ้านที่ถนนเข้าถึง มีวิทยุสื่อสารของกระทรวงมหาดไทยที่สามารถติดต่อได้ทุกตำบลในอำเภอปาย
- 4) การระบายและการบำบัดน้ำเสีย จะมีเฉพาะบริเวณศูนย์กลางเทศบาลตำบลปายและบริเวณศูนย์กลางหมู่บ้านจะมีท่อระบายน้ำริมสองฟากถนนสายหลัก พื้นที่ส่วนอื่นๆ ยังไม่มีท่อระบายน้ำ ในอำเภอปายยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน
- 5) การกำจัดขยะในเขตอำเภอปายมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการในพื้นที่เขตเทศบาลมีเทศบาลตำบลเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนพื้นที่ในเขตตำบลต่างๆ มีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินการ
- 6) สถานศึกษา อำเภอปายมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 แห่ง ส่วนตำบลต่างๆ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนของหมู่บ้าน และโรงเรียนปรีชิตธรรมแผนกธรรม
- 7) การรักษาพยาบาล ในอำเภอปายมีโรงพยาบาลปายซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาด 60 เตียง 1 แห่ง มีแพทย์ 5 คน พยาบาล 54 คน ในตำบลต่างๆ มีสถานีอนามัยตำบลละ 1 แห่ง ยกเว้นตำบลแม่นาเติง ตำบลเวียงใต้ และตำบลทุ่งยาว มีสถานีอนามัยตำบลละ 2 แห่ง
- 8) การรักษาความปลอดภัย ในเขตอำเภอปาย มีสถานีตำรวจอำเภอปาย มีกำลังพลทั้งหมด 90 นาย และที่ทำการตำรวจท่องเที่ยว มีกำลังพล 3 นาย และสมาชิก อส.ในแต่ละหมู่บ้าน

2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชนปายในภาพรวมขึ้นอยู่กับภาคเกษตร การท่องเที่ยวและการค้า ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอปาย ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกในที่นาหรือที่ราบวนเวียนกันหลายชนิดในรอบหนึ่งปี ประชากรส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวเจ้าหอมมะลิ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมกินข้าวเจ้าแต่มีพื้นที่ที่ถือครองเพื่อการเกษตรเพียง 5.8 ไร่ต่อครอบครัวเท่านั้น การขยายตัวพื้นที่การเกษตรเป็นไปได้น้อยมากเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาสูง ดังนั้นผลผลิตที่ได้นั้นเป็นเพื่อการยังชีพในลักษณะพออยู่พอกิน ถึงแม้ว่าจะมีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มากนักแต่ก็เหมาะสมกับจำนวนประชากรในพื้นที่เท่านั้น นอกจากนี้จะผลิตเพื่อการยังชีพแล้วที่เหลือก็มีการค้าขายแลกเปลี่ยนกันบ้างระหว่างพืชผลทางการเกษตรด้วยกัน ส่วนสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นอื่นๆ การค่านั้นพ่อค้าจะนำสินค้ามาจากเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ และประเทศสหภาพพม่า พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวสาลี พริก ส้ม ลิ้นจี่ และมะม่วง โดยมีพื้นที่เพาะปลูก 26,765, 7,275, 11,815 และ 1,437 ไร่ตามลำดับ มีจำนวนครัวเรือนเพาะปลูก 3,638, 1,016, 1,100 และ 182 ครัวเรือนตามลำดับ (ตาราง 2.1) ส่วนชาวเขาที่อยู่บนที่สูงจะทำการเพาะปลูกตามที่ราบระหว่างหุบเขา หรือเนินเขาซึ่งมีความลาดเอียงมาก พืชที่นิยมปลูกคือ ข้าวไร่ หรือข้าวพันธ์พื้นเมือง กระหล่ำปลี มะเขือเทศ มันฝรั่ง มะเขือ พริก และผักชนิดต่างๆ นอกจากนี้มีรายได้จากพืชเศรษฐกิจแล้วยังมีการเลี้ยงสัตว์ได้แก่ วัว หมู ไก่ และรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว ค่าขาย ในอำเภอปายมีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง 2 แห่ง และสถานบริการเชื้อเพลิงขนาดเล็ก (ปั๊มหลอด) 23 แห่ง มีธนาคารพาณิชย์ 4 แห่ง และสหกรณ์จำนวน 5 แห่ง มีโรงสีข้าวขนาดกลางและขนาดเล็กประมาณ 80 แห่ง มีโรงงานขนาดเล็กผลิตน้ำดื่มและน้ำแข็ง 3 แห่ง ร้านค้า ร้านอาหาร 45 แห่ง มีตลาดสด 7 แห่ง สินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงของอำเภอปาย ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ผ้าทอกระเหรี่ยง ลีซอ ผลิตภัณฑ์อาหาร เช่น ถั่วเน่าแผ่น น้ำพริกคั่วทราย น้ำพริกลาบ สุรากลั่นพื้นบ้าน สำหรับการท่องเที่ยวนั้น ชุมชนมีรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวทางด้านที่พัก ร้านอาหาร ส่วนชาวเขาจะนิยมผลิตของที่ระลึก ของฝาก ซึ่งจะวางขายตามร้านค้าหรือร้านแผงลอยริมถนน รายได้จากการท่องเที่ยวของอำเภอปายประมาณปีละ 889,200,000 บาท เฉลี่ยต่อหัวต่อคนต่อวัน ประมาณ 1,025 บาท โดยเฉลี่ยแล้วประชากรในอำเภอปายมีรายได้เฉลี่ย 25,000 บาทต่อคนต่อปี (บรรยายสรุปอำเภอปาย, 2548)

ตาราง 2.1 ผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย/ตัน/ปี	จำนวนครัวเรือน
ข้าว	26,765	530	3,638
กระเทียม	7,275	3,000	1,016
ถั่วเหลือง	11,815	260	1,100
ข้าวสาลี	1,437	250	182
รวม	47,292	4,040	5,936

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอปาย, 2548.

ตาราง 2.2 ระบบการเกษตรในช่วง 1 ปี ของชุมชนอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การเกษตร	เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าว												
กระเทียม												
ถั่วเหลือง												
ข้าวสาลี												
เลี้ยงวัว	ปล่อยเลี้ยงตามทุ่งนา						ปล่อยเลี้ยงในที่ว่าง					

ที่มา: การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ชุมชน ปี พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2548

2.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

2.4.1 ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

ประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอปายนั้น มีบรรพบุรุษสืบเชื้อสายมาจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ผสมผสานกัน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 27,170 คน แยกเป็น ชาย 14,305 คน หญิง 12,865 คน โดยมีสัดส่วนประชากรเพศชาย 100 คนต่อประชากรเพศหญิง 91 คน ตำบลที่มีประชากรมากที่สุด คือ ตำบลแม่มาตัง รองลงมาคือ ตำบลเวียงใต้ (ตาราง 2.3) มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 12 คน ต่อตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณร้อยละ 53 เป็นชาวไทยใหญ่ (ไต) และชาวไทยขวน (คนเมือง) ที่เหลือเป็นชาวกุ๋มน้อยอีกร้อยละ 47 โดยจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ดังนี้ กะเหรี่ยง ร้อยละ 17.92 ลีซอ ร้อยละ 15.94 มูเซอ ร้อยละ 6.9 ม้ง ร้อยละ 5.24 จีน ร้อยละ 1 การเปลี่ยนแปลงทางประชากรของอำเภอปาย ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่ามีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยร้อยละ 1.13 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่ใกล้เคียงกับของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อพิจารณาเป็นราย

ตำบลปรากฏว่าตำบลเวียงใต้ (รวมเขตเทศบาลตำบลปาย) มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงสุดเฉลี่ยร้อยละ 2.61 ต่อปี มีเพียงตำบลเมืองแปงเพียงตำบลเดียวที่มีการลดลงของประชากร โดยลดลงในอัตรา ร้อยละ 0.86 ต่อปี ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานร้อยละ 66.47 โดยมีประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) ร้อยละ 24.59 และประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 8.94

ลักษณะประชากรมีการดำรงชีพและการตั้งถิ่นฐานตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเขตที่ราบแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ชาวไทยใหญ่ (ไต) และชาวไทยยวน (คนเมือง) ตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยใหญ่ 3 หมู่บ้านคือ บ้านหลวง บ้านกลาง บ้านป่าขาม และยังมีชาวไทยใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่นอกเขตตำบลเวียงใต้ อีก 2 หมู่บ้านคือ บ้านห้วยนา บ้านน้ำฮู ที่วัดน้ำฮูนี้ส่วนชาวไทยยวนนั้นอาศัยอยู่ที่ตำบลแม่ฮี้มีหลายหมู่บ้าน คือ บ้านแม่เย็น บ้านแม่ฮี้ บ้านทรายขาว และบ้านท่าปาย นอกจากนี้

ตาราง 2.3 จำนวนหมู่บ้าน ครั้วเรือน และประชากรของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตำบล	จำนวน				
	การปกครอง		ประชากร		
	หมู่บ้าน	ครั้วเรือน	ชาย	หญิง	รวม
เวียงใต้	8	1,337	2,476	1,655	4,131
เวียงเหนือ	10	1,286	1,922	1,797	3,719
แม่นาเติง	11	2,112	3,292	3,126	6,418
แม่ฮี้	6	1,098	1,451	1,391	2,842
ทุ่งยาว	12	1,381	2,055	1,934	3,989
เมืองแปง	8	831	1,605	1,583	3,188
โป่งสา	7	682	1,504	1,379	2,883
รวม	62	8,727	14,305	12,865	27,170

ที่มา: สำนักทะเบียนอำเภอปาย, 2548.

ชาวไทยยวนยังอาศัยอยู่ที่ตำบลทุ่งยาวคือ บ้านทุ่งยาว บ้านดินธาตุ ตำบลแม่นาเติงได้แก่ บ้านแม่นาเติงใน และบ้านนาจลอง ตำบลเวียงเหนือมีบ้านศรีดอนไชย ตำบลเมืองแปงมีบ้านสบสา และบ้านเมืองแปง ส่วนตำบลโป่งสาบ้านโป่งสา และในบางตำบลในหลายหมู่บ้านมีชาวไทยใหญ่และชาวไทยยวนอาศัยอยู่ด้วยกัน โดยเฉพาะในเขตเมืองโบราณ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองได้เป็นอย่างดี ชุมชนโบราณบ้านเวียงเหนือ ชาวไทยใหญ่ตั้งบ้านเรือนที่บ้านโป่ง ชาว

ไทยยวนตั้งบ้านเรือนในเขตชุมชนโบราณเช่นกันที่บ้านใหม่ บ้านโสัง บ้านศรีคอนไชย กลุ่มคนไทยยวนและไทยใหญ่ได้อาศัยอยู่ร่วมกัน

2.4.2 วัฒนธรรมและประเพณี

อำเภอปายนอกจากจะมีลักษณะภูมิประเทศที่มีความโดดเด่นสวยงามที่ทำให้เมืองปายเป็นเมืองที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการเข้ามาเที่ยวจำนวนมากแล้ว เมืองปายยังมีประเพณี และวัฒนธรรมที่โดดเด่น ประชาชนที่มาตั้งถิ่นฐานในอำเภอปายจึงมีลักษณะสังคมที่รวมตัวกันขึ้นมา มีการผสมผสานกันระหว่างคนที่อยู่ดั้งเดิมและคนที่อพยพมาจากที่อื่น ประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ จึงเกิดเป็นสังคมใหม่ขึ้นมา ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อที่ผสมผสานรวมกัน ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มคนไทยใหญ่ (คนไต) และไทยยวน (คนเมือง) ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ ตลอดจนชาวกุ่มน้อยที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสืบต่อกันมาเป็นเวลาร่วมสองร้อยปี ต่างมีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง บางประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และประเพณีบ้านเมืองทั้งสองกลุ่มจะทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดบ้างเล็ก (โกศล กันธะรส, 2542) ประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนที่ยังคงยึดถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

ประเพณีของชาวไทยใหญ่

1) ประเพณีदानข้าวหย่ากู่ ประเพณีदानข้าวหย่ากู่เป็นประเพณีที่เกือบทุกหมู่บ้านในอำเภอปายจะทำพิธีตอนเช้าวันเพ็ญเดือนสาม หนึ่งข้าวเหนียวให้สุกแล้วนำมาผสมกับน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนละลายคลุกเคล้าให้เข้ากัน นำมะพร้าวขูด และถั่วลิสง โรยหน้า เพื่อนำไปทำบุญที่วัดและนำไปให้ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน

2) ประเพณีปอยสังลองหรือปอยจางลอง จัดในช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม การจัดงานแต่ละครั้งจะจัด 3 - 5 วัน เป็นการบรรพชาสามเณร เพื่อศึกษาพุทธธรรมและเพื่อให้บิดามารดาได้บุญกุศลอีกด้วย ประเพณีนี้หลากหลายไปด้วยสีสันและการแสดงมากมาย เด็กชายจะต้องปลงผมและอาบน้ำ แต่งกายด้วยเครื่องประดับเพชรพลอยเต็มยศ แต่งหน้าแต่งตาสวยงาม เข้าตู่ในวันแรกของประเพณีนี้ การเฉลิมฉลองจะเริ่มด้วยขบวนแห่ไปรอบ ๆ เมือง เพื่อไปเยี่ยมญาติ ๆ และผู้สูงอายุก็จะใช้ด้ายสีขาวผูกข้อมือให้ลูกแก้ว วันสุดท้ายจะเริ่มด้วยขบวนแห่ลูกแก้ว ไปยังวัด แล้วจึงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นผ้ากาสาวพัทธ์สีเหลืองเป็นสามเณรอย่างสมบูรณ์

3) ประเพณีดับไฟเทียน ประเพณีดับไฟเทียนเป็นของชาวไทยใหญ่ทำกันหลังจากออกพรรษาได้แล้ว เป็นการเฉลิมฉลองหลังจากพระพุทธเจ้าจำพรรษาบนสวรรค์แล้วเสด็จลงมา

คณะศรัทธานำไม้เคียวหรือเกี้ยวมามัดรวมกันเป็นท่อนใหญ่แห่ไปถวายพระสงฆ์ที่วัด แล้วจุดบูชา
ในบริเวณวัด

4) ประเพณีแสนหอมโก๋จา เป็นประเพณีการอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว มี
ขึ้นราวเดือนกันยายนก่อนออกพรรษาจะจัดเตรียมเครื่องไทยทาน อาหารคาวหวาน เครื่องใช้ และ
เชิญแขกมาร่วมในพิธี

5) ประเพณีออกหว่า หรือออกพรรษา มีการทำบุญ ตักบาตร กันตอ หรือขอขมา บูชา
จงพาราหรือปราสาทพระ มีงานรื่นเริงสนุกสนานมีแห่โต กิ่งกะหร่า

6) ประเพณีกาตหลู่ เกิดจากความปลื้มปีติของพี่น้องชาวอำเภอปาย ก่อนการทำบุญ
ถวายทานของชาวไทยใหญ่ยวนและไทยยวนในอดีต ในอำเภอปายมีกาตหลู่ 3 กาตหลู่ คือ กาตหลู่
เข้าพรรษา กาตหลู่ออกพรรษา และวันปีใหม่ เป็นที่พบปะผู้คนจากชุมชนต่างๆ ที่นำเอาสินค้ามา
จำหน่าย บ้างก็มาเที่ยว กลายเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ก่อนเดินทางกลับไปเตรียมอาหารไว้
สำหรับไปทำบุญที่วัด

ประเพณีของชาวไทยยวน

1) ประเพณีตานข้าวใหม่ ตรงกับวันเพ็ญเดือนสี่เหนื่อ มีการทำบุญตักบาตร จำศีล
ภาวนาที่วัด การตานข้าวใหม่คือ การที่ชาวบ้านนำข้าวใหม่หลังจากการทำนาเสร็จใหม่มาถวายพระ

2) ประเพณีปีใหม่เมือง มีระหว่างวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ในอดีตก่อนวันปีใหม่
ผู้ชายทั้งชาวไทยยวน และไทยใหญ่ วันที่ 13 เมษายนวันสงกรานต์ ชาวไทยยวนเรียกว่า วันสังขาร
ล่อง ชาวไทยใหญ่เรียกว่า วันซางจ่านตก วันที่ 14 ชาวไทยยวนเรียกวันเนา ชาวไทยใหญ่เรียกวัน
แปก, ตู่, โอ่ วันที่ 15 วันพระยวัน ตอนเช้าไปทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรมอันสงส์ปีใหม่ ฟังธรรม อนิ
สงส์ก่อเจดีย์ทราย เปลี่ยนผ้าครองของพระพุทธรูป ถวายตุง สรงน้ำขมิ้น สัมป่อย ปล่อยนค ปล่อย
ปลา ตอนบ่าย ขอขมาคารวะ (สูมาคารวะ, คำหัว) เจ้าอาวาสในวัด และวัดอื่น ช่วงเย็นชาวบ้าน
ทั้งหมด ขอขมาคารวะศาลเจ้าประจำเมือง และกุเจ้าเมือง ส่วนในวันที่ 16 เป็นวันปากปี ชาวบ้าน
โดยส่วนมากจะแกงขนุน ทำพิธีแปลงบ้าน จากนั้นจึงเริ่มทำพิธีคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เคารพนับถือใน
หมู่บ้าน งานไหว้พระบาท วัดพระบาทตั้งอยู่ทางทิศเหนือบ้านเวียงเหนื่อ การทำบุญ จะทำหลังจาก
งานสงกรานต์ภายใน 7 วันพระบาทนี้เชื่อกันว่าเป็นรอยพระพุทธรเจ้า ชาวไทยยวน และไทยใหญ่ไป
ทำบุญทุกปี

3) ประเพณีตานก้วยสลาก ทำกันในช่วงระยะเวลาก่อนออกพรรษา 1 เดือน ถึงหลัง
ออกพรรษาไปแล้ว 1 เดือน มีการเตรียมอาหารคาวหวาน ขนม เครื่องใช้ในกวย หรือชะลอม นำไป
รวมกันที่วัด กวยหรือชะลอม มีแผ่นป้ายชื่อที่เรียกว่า สลาก สลากนี้ทำจากใบลาน หรือใบตาล เขียน
เป็นภาษาด้านนา ปัจจุบันสลากนี้เป็นกระดาษใช้ภาษาไทยภาคกลางเขียนชื่อในสลากเป็นส่วนมาก

แต่ยังมีภาษาล้านนาปอยู่บ้าง สลากนี้จะถูกนำไปรวมกันในพระวิหาร หน้าพระพุทธรูปปนกันหมด คณะกรรมการวัด รวบรวมสลากแล้วประกาศว่า ปีนี้มีสลากทั้งหมดกี่เส้น นำสลากถวายพระสงฆ์ที่เส้น ถวายสามเณรที่เส้น และถวายไว้กับพระพุทธรูปที่เส้น ก่อนถวายสลาก จะมีการฟังธรรมอันสงฆ์สลาก หลังจากนั้นนำสลากที่คัดแยกไว้ไปถวายพระสงฆ์ สามเณร ตามจำนวนสลากที่คัดแยกไว้ พระสงฆ์ สามเณรก็จะไปรับถวายไทยทานตามชื่อที่กำหนดไว้ในสลาก ส่วนผู้มีชื่อในสลากได้กำหนดการทานถวายสลากครั้งนี้ ว่าต้องการอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือต้องการอุทิศส่วนกุศลให้กับตัวเอง โดยเขียนคำว่า ถวายทานไว้ภายหน้า

4) ประเพณีเป็ง ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 มีการทำบุญ ตักบาตรอุปคุต ฟังธรรมเวสสันดร ตอนกลางวันปล่อยโคมลอย (ว่าวลอย) กลางคืนจุดประทีปบริเวณบ้านเรือน วัด จุดบั้งไฟดอกบูชาพระพุทธเจ้า ปล่อยว่าวไฟ (ว่าวไฟ)

2.5 การท่องเที่ยวของอำเภอปาย

อำเภอปายถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแหล่งท่องเที่ยวครบทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม (รูป 2.6) มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายรูปแบบ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

2.5.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1) อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอแม่แตง อำเภอเวียงแหงจังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 1,252 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาและภูเขาสูงสลับซับซ้อนมีภูเขาที่สูงที่สุดคือดอยช้างเป็นป่าต้นน้ำลำธาร มีลำห้วยน้อยใหญ่มากมาย การเดินทาง จากแม่ฮ่องสอน ใช้ทางหลวงหมายเลข 1095 ผ่านอำเภอปาย ถึงกิโลเมตรที่ 65-66 มีทางแยกเข้าไปประมาณ 6 กิโลเมตร จะถึงบริเวณที่ทำการอุทยานฯ มีบริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะพักค้างแรม อยู่ในความดูแลของกองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ มีจุดเด่นอยู่ 3 จุดคือ (1) จุดชมวิวบริเวณห้วยน้ำดัง (ดอยแก้วลม) ตั้งอยู่ที่ตำบลก้อช้าง อำเภอแม่แตง เป็นที่ตั้งของหน่วยพัฒนาต้นน้ำที่ 2 (ห้วยน้ำดัง) เป็นจุดชมวิวที่สวยงามและมีชื่อเสียงมาก นักท่องเที่ยวจะได้ชมทะเลหมอกในช่วงเช้าตรู่และคอยชมพระอาทิตย์ขึ้นงดงามมาก (2) จุดชมวิวดอยช้าง อยู่ทางเหนือของห้วยน้ำดัง เป็นจุดที่สามารถมองเห็นสภาพธรรมชาติของทิวเขาอันสลับซับซ้อน และทะเลหมอกในยามเช้าตรู่ (3) น้ำตกห้วยน้ำดัง เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำห้วยน้ำดัง มีโขดหินมากมาย น้ำตกสูงประมาณ 50 เมตร กว้าง 10 เมตร เป็นน้ำตกที่สวยงามมาก



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

2) โป่งน้ำร้อนท่าปาย ตั้งอยู่ในป่าแม่ปายฝั่งซ้ายตอนบนท้องที่ตำบลแม่ฮี โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1095 (ปาย-แม่มาลัย) ข้ามสะพานแม่น้ำปายถึงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 87-88 แยกซ้ายเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร ตามทางเข้าบ้านท่าปาย เป็นทางลาดยางตลอดทั้งสาย สภาพของโป่งน้ำร้อนเป็นบ่อน้ำร้อน น้ำกำลังเดือดเป็นฟองๆ มีหมอกควันปกคลุมพื้นที่ และมีน้ำร้อนไหลผ่านทั่วบริเวณกว้าง มีบ่อใหญ่สองบ่อ นอกนั้นเป็นน้ำพุหลายจุด ความร้อนประมาณ 80 องศาเซลเซียส รอบๆ โป่งน้ำร้อนเป็นป่าไม้สักที่อุดมสมบูรณ์มาก ภายในบริเวณอนุญาตให้ตั้งเต็นท์พักแรมได้ แต่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ ทั้งสิ้น

3) น้ำตกหมอแปง อยู่หมู่ที่ 4 บ้านหมอแปง ตำบลแม่มาเดียง เดินทางจากเส้นทางอำเภอปาย-แม่ฮ่องสอน มีทางแยกซ้ายจากถนนใหญ่เข้าไป 6 กิโลเมตร เป็นถนนคอนกรีตถึงบริเวณแก่งเมืองปายรีสอร์ทจากนั้นจะเป็นทางลูกรัง 2 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวนิยมเช่าจักรยานและจักรยานยนต์ขี่มาเที่ยวชมได้ น้ำตกหมอแปงเป็นน้ำตกขนาดเล็กไหลลงอยู่แอ่งน้ำเบื้องล่าง มีน้ำตลอดทั้งปี สูงประมาณ 5 เมตร บรรยากาศร่มรื่น ในบริเวณใกล้ ๆ กับน้ำตกมีชาวเขาเผ่ามูเซอแดงอาศัยอยู่

4) ห้วยจอกหลวง แหล่งอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยจอกหลวง อยู่บริเวณป่าแม่ยะตำบลแม่ฮี มีการปลูกดอกไม้เมืองหนาวหลายชนิด ตั้งอยู่บนภูเขาและมีทิวทัศน์สวยงามห่างจากอำเภอปาย 43 กิโลเมตร เหมาะแก่การท่องเที่ยวในฤดูหนาว ช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคมจะมีดอกนางพญาเสือโคร่งบานสะพรั่ง เมื่ออุณหภูมิ 8 องศา

5) บ่อน้ำร้อนไทรงาม อยู่ที่บ้านไทรงาม หมู่ที่ 10 ตำบลแม่มาเดียง อำเภอปาย ห่างจากอำเภอประมาณ 16 กิโลเมตร เป็นบ่อน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิไม่สูงนัก ไม่มีกลิ่นกำมะถันไหลออกภูเขาแล้วไหลลงสู่ธารน้ำเย็น

6) น้ำตกหัวช้าง อยู่ที่บ้านศรีคอนชัย หมู่ที่ 8 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย ห่างจากอำเภอประมาณ 9 กิโลเมตร เป็นน้ำตกชั้นเดียวต้องเดินเท้าจากปากทางเข้าไปใช้เวลาเดินประมาณ 1.5 ชั่วโมง

7) น้ำตกแม่เย็น อยู่ที่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี ห่างจากอำเภอปายประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นน้ำตกสูง 3 ชั้น และสวยงามที่สุดของอำเภอ ทางอุทยานแห่งชาติมีบริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยวที่ประสงค์พักค้างแรม การเข้าไปเที่ยวยังน้ำตกแม่เย็นต้องเดินด้วยเท้าเข้าไป 3 - 5 ชั่วโมง

8) กองแลน อยู่ในเขตบ้านร่องแห้ง ห่างจากอำเภอ 7 กิโลเมตร เป็นหน้าผาสูงที่ถูกกัดเซาะเป็นบริเวณกว้างประมาณ 5 ไร่เศษ และอยู่ติดกับเส้นทางสายแม่มาลัยถึงอำเภอปายท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล

2.5.2 แหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์

- 1) วัดกลางอยู่ที่ตำบลเวียงใต้ ภายในวัดมีพระเจดีย์องค์ใหญ่ ศิลปะไทยใหญ่แท้ ประดิษฐานอยู่กลางลานวัด มีเจดีย์ทรงมอญรายล้อมโดยรอบ ได้เจดีย์ทำเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวัน เหนือฐานเจดีย์องค์ใหญ่ทำเป็นมณฑปยอดมงกุฏ
- 2) วัดน้ำฮูอยู่ที่หมู่ที่ 5 ตำบลเวียงใต้ ห่างจากตัวอำเภอไปทางโรงพยาบาลปาย ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานของพระอุ้มเมือง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสิงห์สาม (ศิลปะล้านนา) ปางมารวิชัยทำด้วยโลหะทองสัมฤทธิ์ มีลักษณะพิเศษคือพระเศียรกลวง พระโมฬีปิดเปิดได้และมีน้ำซึมออกอยู่เสมอประวัติก่อสร้างไม่แน่นอนแต่เชื่อกันว่าสร้างโดยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพื่อเป็นพระราชกุศลถวายพระพี่นางพระสุพรรณกัลยา นักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปนมัสการพระอุ้มเมืองทางวัดเปิดให้เข้านมัสการทุกวัน
- 3) เจดีย์พระธาตุแม่เย็น อยู่ที่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ ตามเส้นทางสายแม่ฮ่องสอนถึงปาย เป็นเจดีย์ที่สร้างสมัยใดไม่ปรากฏตั้งอยู่บนเนินสูงและเมื่อขึ้นไปนมัสการองค์พระธาตุแม่เย็น จะมองเห็นทิวทัศน์ของอำเภอปายโดยทั่วถึงเป็นจุดสังเกตของผู้โดยสารเครื่องบินว่าเข้าเขตอำเภอปาย

2.5.3 แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม

- 1) ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกระเหรี่ยงแม่ปิง ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ฮี้ ห่างจากอำเภอปาย 13 กิโลเมตร ชมวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวกระเหรี่ยง อีกทั้งงานหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมืองแบบกระเหรี่ยง ผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติ
- 2) ศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ ห่างจากอำเภอปาย 4 กม. ชมศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาวจีน เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกชาวจีนยูนาน และรับประทานอาหารจีนยูนาน

2.5.4 กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้นมีการท่องเที่ยว จนมาถึงปัจจุบันมีการเนินการและพัฒนารูปแบบไปบ้างเป็นไปตามลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยมีผู้ประกอบการเป็นผู้ตอบสนองความต้องการด้านการให้บริการมากขึ้น ดังนี้

- 1) ล่องแพหรือล่องแก่งแม่น้ำปาย การล่องแพมีให้เลือก 2 ลักษณะ คือ ล่องแพไม้ไผ่ ล่องจากบ้านสบป่อง-บ้านท่าโป่งแดง-บ้านห้วยเคื่อ หรือสะพานนาแขวน-บ้านสบป่อง ใช้เวลาล่องแพระยะเวลานั้นๆ เพียง 2-4 ชั่วโมง ค่าเช่าแพ 400 บาท ส่วนแพยางนั้นอำเภอปายนับว่าเป็นแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้ริเริ่มกิจกรรมนี้ การล่องแพยางไปตามแม่น้ำปาย เป็นแม่น้ำที่มีเกาะแก่งมากที่สุดและสวยงาม มาก เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเป็นที่นิยมมาก โดยเฉพาะชาวต่างชาติ การ

ล่องแพสามารถเลือกได้ ในโปรแกรม 1 วัน หรือ 2 วัน โดยส่วนใหญ่โปรแกรมการล่องแก่งจะไปเริ่มที่ลำน้ำของ ในเขต อ.ปางมะผ้า และไปสิ้นสุดที่ลำน้ำปายในพื้นที่ของที่ทำกรอุทยานแห่งชาติ น้ำตกแม่สุรินทร์ บ้านปางหมู อ.เมือง แม่ฮ่องสอน ในระหว่างการล่องแก่งจะต้องพักค้างคืนตั้งแคมป์ในป่า การเช่าโคลนจากบ่อน้ำพุร้อนตามธรรมชาติ กิจกรรมการล่องแก่งจะมีในช่วงเดือน ต้นเดือนมิถุนายนและไปสิ้นสุดในเดือนกุมภาพันธ์ของปีต่อไป ในช่วงฤดูแล้งน้ำน้อยจะไม่สามารถล่องแก่งได้ แพยางลำหนึ่งต้องมีผู้ร่วมพายอย่างน้อย 4 คน โดยคิดค่าบริการคนละ 1,600 บาท แพ 1 ลำ บรรทุกได้ไม่เกิน 6 คน ในปัจจุบันมีกิจกรรมเล่นน้ำปายด้วยห่วงยางล่องไปตามลำน้ำปาย ผู้ประกอบการจัดเตรียมห่วงยางไว้ให้กับนักท่องเที่ยวเช่าลงเล่นน้ำในลำน้ำปาย



รูป 2.7 กิจกรรมล่องแพไม้ไผ่ตามลำน้ำปาย



รูป 2.8 ล่องแก่งเริ่มจากลำน้ำของสิ้นสุดที่ลำแม่ปาย



รูป 2.9 กิจกรรมล่องห่วงยางตามลำน้ำปาย

2) จีจักรยาน จะใช้เส้นทางจักรยานปายถึงน้ำพุร้อนท่าปาย เป็นเส้นทางจักรยานง่าย ๆ สบาย ๆ สำหรับการจีจักรยานในเมืองปาย ด้วยระยะทางเพียงไม่เกิน 10 กิโลเมตร สัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้านตามชุมชนต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนและแต่ละชนเผ่า ชมทิวทัศน์แห่งท้องทุ่ง สองข้างแม่น้ำปาย ค่าเช่าจักรยาน 60 – 120 บาท ต่อวัน



รูป 2.10 จีจักรยานเที่ยวชมวิถีชีวิตชาวบ้านตามชุมชนรอบๆ เมืองปาย

3) จีซ้างชมธรรมชาติ กิจกรรมจีซ้างชมธรรมชาติ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความนิยมจากนักท่องเที่ยว ปัจจุบันมีซ้างอยู่ประมาณ 10 เชือก การจีซ้างมีให้เลือก 2 เส้นทางคือ จีซ้างเข้าป่าชมธรรมชาติ และจีซ้างเดินล่องตามแม่น้ำปายชมชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านตามริมแม่น้ำปาย ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง สามารถติดต่อบริการจีซ้างได้ที่ปางซ้างบ้านท่าปาย ใกล้กับท่าปายสปาแคมป์รีสอร์ท ตำบลแม่ฮี้ เป็นเส้นทางเดียวกับการไปน้ำพุร้อนบ้านท่าปายค่าบริการนั่งซ้าง ชั่วโมงละ 500 บาท นั่งได้สองคนต่อซ้าง 1 เชือก



รูป 2.11 กิจกรรมขี่ช้างเดินล่องตามลำน้ำปาย

4) การเดินป่า นักท่องเที่ยวสามารถเดินป่าในอำเภอปายได้โดยมีไกด์เดินป่าที่มีประสบการณ์ หากต้องการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ หาประสบการณ์และความเพลิดเพลินกับธรรมชาติในป่าเขา

5) กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของอำเภอปาย ในรอบปีนับว่าเป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ เอกชน เข้าการร่วมกิจกรรม นับว่าเป็นสิ่งดีของของนักท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง เนื่องจาก ชาวไทยใหญ่เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ความเชื่อและคำสอนในพระพุทธศาสนา เกือบทั้งสิ้นในรอบปีหนึ่งชาวไทยใหญ่จะมีการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีเกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นเดือนมกราคมซึ่งเป็นเดือนที่พระภิกษุต้องเข้าปริวาสกรรม จึงไม่มีงานมงคลใด ๆ กิจกรรมที่สำคัญของชาวไทยใหญ่ได้แก่ งานประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีจองพารา เป็นต้น



รูป 2.12 งานประเพณีปอยส่างลอง

2.5.5 จำนวนและลักษณะของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวของอำเภอปายเริ่มได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวมากเมื่อไม่นานนัก เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาการเข้ามาของนักท่องเที่ยวยังมีจำนวนไม่มาก จะมีเฉพาะในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น จึงทำให้ที่ผ่านมายังไม่ได้มีการสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังอำเภอปายแต่อย่างใด จะมีการสำรวจเฉพาะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเท่านั้น เมื่อพิจารณาจากรายงานการสำรวจและการศึกษา ภาวะการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ดำเนินการโดย Research Consultant International of Canwer LP. ที่จัดทำไว้ใน พ.ศ. 2526 รายชื่อจังหวัดที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยว พบว่า รายชื่อ 20 ลำดับแรก ไม่มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนเลย และรายชื่อ 20 อันดับแรกของจังหวัดที่นักท่องเที่ยวอยากไป ก็ไม่มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนเช่นกัน จากรายงานการสำรวจนี้สะท้อนให้เห็นว่าก่อนหน้าปี พ.ศ. 2526 สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมไปถึงอำเภอต่างๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนน่าจะอยู่ในภาวะที่สงบมากเพราะไม่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว หลังจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เริ่มทำการศึกษาศถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2528 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 15,000 คน แต่ส่วนมากจะมาเดินทางมาในช่วงฤดูหนาว หลังจากปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นปีการท่องเที่ยวไทย นักท่องเที่ยวได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะผลจากการแนะนำจังหวัดในงานส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย โดยในปี พ.ศ. 2531 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึง 35,000 คน และปี พ.ศ. 2532 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 56,000 คน หลังจากนั้นเป็นต้นมาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งในระดับนโยบายของชาติ และของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเอง จากรายงานการสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งชาวไทยและต่างประเทศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2533 - 2539 จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการขยายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราเพิ่มสูงสุดของตลาดการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน อัตราการเพิ่มปี พ.ศ. 2533 - 2535 ร้อยละ 71.99 ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มที่สูงมาก ทั้งนี้เนื่องจากปี พ.ศ. 2533 - 2535 เป็นช่วงเวลา ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาบริการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ประกอบกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่งเปิดใหม่หลังปี พ.ศ. 2530 จึงทำให้อัตราเพิ่มของนักท่องเที่ยวสูงมาก อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่มีการผันผวนของจำนวนนักท่องเที่ยวค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจาก สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ (รสช.) และภาวะเศรษฐกิจโลก โดยสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบนค่อนข้างจะราบรื่นเป็นปกติหลังปี พ.ศ. 2535 โดยเห็นว่า มีการขยายตัวด้านจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และไม่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงมากนัก อัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ย ร้อยละ 9.40 ในช่วง พ.ศ. 2536 - 2539 ไม่แตกต่างกันมากนัก

ช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2548 ที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2542 – 2543 ทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้เข้ามาส่งเสริมทางการท่องเที่ยวจะเห็นได้จากผลการดำเนินงานในช่วงปี Amazing Thailand 1998-1999 หรือปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542 ตลอดจนนโยบายระดับประเทศต่างมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งนำรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วก็ยังถือว่ามียอดตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการแสดงให้เห็นว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมียอดตราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.6 ต่อปี ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มียอดตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 11.6 ต่อปี ในช่วงต้นปี 2546 สถานการณ์การท่องเที่ยวของทั่วโลกได้รับผลกระทบอย่างหนักจาก 2 เหตุการณ์หลักคือสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและอิรัก และการแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) ในภูมิภาคเอเชีย โดยการแพร่ระบาดของโรค SARS เป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนลดลงไปด้วยโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยก็เริ่มคลี่คลายตัวไปในทางที่ดีขึ้นนับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งได้รับปัจจัยเสริมจากการที่ภาครัฐและเอกชนต่างร่วมมือกันส่งเสริมตลาดโดยใช้มาตรการด้านราคาเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

สำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอำเภอปาย เริ่มมีการสำรวจเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงต้นปี 2548 รวมทั้งสิ้น จำนวนประมาณ 156,000 คน แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 76,000 คนชาวต่างประเทศ 80,000 คน รายได้จากการท่องเที่ยวของอำเภอปายประมาณปีละ 889,200,000 บาท เฉลี่ยต่อหัวต่อคนต่อวัน ประมาณ 1,025 บาท นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่เข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปาย แยกเป็นชาวอเมริกัน ร้อยละ 8.13 ชาวยุโรปร้อยละ 36.96 ชาวออสเตรเลีย ร้อยละ 4.23 ชาวเอเชียร้อยละ 5.34 ชาวตะวันออกกลาง ร้อยละ 34.87 ชาวแอฟริการ้อยละ 10.47 ส่วนที่พักในพื้นที่อำเภอปายมีทั้งส่วนที่เป็นโรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮ้าส์ ทั้งหมดประมาณ 110 แห่ง อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปาย 68 แห่ง (ตาราง 2.4) แบ่งเป็นที่ขออนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย 40 แห่ง และที่ยังไม่เข้าหลักเกณฑ์เงื่อนไขการพิจารณาอนุญาต 28 แห่ง ราคาตั้งแต่ 80 – 6,800 บาท มีร้านอาหาร 38 แห่ง นวดแผนโบราณ 21 แห่ง ร้านให้เช่ายานพาหนะ 6 แห่ง ผับและบาร์เบียร์ 15 แห่ง ผู้ประกอบการทัวร์ป่า 6 แห่ง ร้าน

อินเทอร์เน็ต 13 แห่งรายได้จากการท่องเที่ยวของอำเภอปายประมาณปีละ 889,200,000 บาท เฉลี่ยต่อหัวต่อคนต่อวัน ประมาณ 1,025 บาท

ช่วงฤดูกาลของนักท่องเที่ยวชาวไทยหรือช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางเข้ามาเยือนอำเภอปายมากที่สุด (ตาราง 2.5) ได้แก่เดือน ตุลาคม - มกราคม และเดือนเมษายน รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม และเดือนพฤษภาคม ส่วนในช่วงฤดูฝน คือ เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน จะเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางเข้ามาเที่ยวยังอำเภอปายลดลง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมเดินทางมาเที่ยวอำเภอปาย มากที่สุดได้แก่ เดือนสิงหาคม - กุมภาพันธ์ รองลงมา คือ เดือนมีนาคม - เมษายน ส่วนเดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเที่ยวอำเภอปายน้อยที่สุด (ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2548)

ตาราง 2.4 จำนวนสถานประกอบการที่ขออนุญาตในเขตเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับที่	สถานประกอบ	ที่ตั้งสถานประกอบการ					
		หมู่ที่ 1	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 3	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 6	รวม
1	โรงแรมและเกสต์เฮ้าส์	9	1	19	10	1	40
2	ร้านอาหาร	9	6	12	8	3	38
3	นวดแผนโบราณ	5	1	9	6	-	21
4	ร้านเช่าพาหนะ	2	-	4	-	-	6
5	ผับและบาร์เบียร์	2	-	8	5	-	15
6	ผู้ประกอบการทัวร์ป่า	-	-	3	3	-	6
7	ร้านอินเทอร์เน็ต	3	1	6	3	-	13
	รวม	30	9	61	35	4	139

ที่มา: ฝ่ายบริหารงานปกครอง ที่ทำการปกครองอำเภอปาย, 2549.

ตาราง 2.5 ฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประเภทนักท่องเที่ยว	เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ชาวไทย		ปานกลาง				น้อยที่สุด			มากที่สุด			
ชาวต่างประเทศ	มากที่สุด		ปานกลาง		น้อยที่สุด			มากที่สุด				

ที่มา: ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2548.

2.6 แผนพัฒนา และยุทธศาสตร์การพัฒนาก่อนหน้านี้ที่เกี่ยวข้อง

กระแสความต้องการการทอ้งเที่ยวในปัจจุบัน ทำให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญต่อนโยบายการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการทอ้งเที่ยว ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จำเป็น แผน และยุทธศาสตร์การพัฒนาทุกระดับ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทอ้งเที่ยวตลอดจนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาของภาครัฐ โดยแยกได้ ดังนี้

2.6.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

นอกจากนี้ได้มีการกำหนดเป็นแนวคิดหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ตั้งอยู่บนแนวคิดของการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ การเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การเน้นการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนและชุมชนปาย ที่จำเป็นจะต้องพัฒนาคนในท้องถิ่นเพื่อให้ปรับปรุงตัวเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาในสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนา แต่มีขอบเขตความสามารถในการรองรับที่จำกัดรวมทั้งพัฒนาคนให้ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ไม่พุ่งเป้าไปกับการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก

2.6.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะ 4 ปี (2548 – 2551) ของกลุ่มจังหวัดล้านนาที่ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมโยง โครงข่ายกลุ่มจังหวัดล้านนาได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาไว้ดังนี้ “ประตูทองการค้าสู่โลกโดดเด่นวัฒนธรรมล้านน่าน่าอยู่ทุกถิ่นที่” และได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางพัฒนาชุมชนปายได้คือ ดำรงฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น ดำรงความเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เชื่อมโยงการทอ้งเที่ยวเพื่อเป็นพลังดึงดูดใหม่จากทรัพยากรการทอ้งเที่ยว สร้างงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตร

2.6.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้สนองนโยบายในเรื่องการทอ้งเที่ยวไว้อย่างชัดเจน ภายใต้วิสัยทัศน์ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือ “จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งทอ้งเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มบทบาทการค้าชายแดนดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต” มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549)

จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและทักษะการท่องเที่ยวในลักษณะประชากรที่ปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

- 1) จัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างเป็นรูปธรรม ระดมการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างจริงจัง
 - ส่งเสริม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยการจัดตั้งองค์กรส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้
 - พัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักถิ่นฐาน และตระหนักถึงความสำคัญของจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเป็นไทย
 - สนับสนุนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยจัดตั้งศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน และกลุ่มชาติพันธุ์ ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วม

- 2) กำหนดมาตรการการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

- 3) ฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของแม่ฮ่องสอนให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นด้านการแต่งกาย การละเล่น และวัฒนธรรมชนเผ่า

สำหรับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นอำเภอป่าตองได้สนองนโยบายในเรื่องการท่องเที่ยว โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่งได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา สำหรับพื้นที่ศึกษานั้นอยู่ในเขตเทศบาลตำบลป่าตอง ได้จัดทำแผนพัฒนาเทศบาลป่าตอง 3 ปี (2548 – 2550) ภายใต้วิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลป่าตอง คือ “เมืองน่าอยู่ ผู้คนมีคุณภาพ เศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตปลอดภัย สืบสานขนบธรรมเนียมประเพณี ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว” มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา จำนวน 5 ยุทธศาสตร์ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวปรากฏในยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ ส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ และส่งเสริมให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว

2.7 ลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ ของพื้นที่กรณีศึกษา

2.7.1 ที่ตั้ง ขนาดและอาณาเขต

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปาย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ประมาณ 111 กิโลเมตรและห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 150 กิโลเมตร เทศบาลตำบลปายเดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ต่อมาได้รับยกฐานะให้เป็นเทศบาลตำบลปายในปี พ.ศ. 2544 โดยได้แยกพื้นที่ส่วนหนึ่งของตำบลเวียงใต้ มีพื้นที่ปกครองประมาณ 2.4 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 5 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเจ้าหม้อ หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านเมืองแพร์ หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยญี่ปุ่น (รูป 2.13) มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงใต้	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงเหนือ	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงใต้	อำเภอปาย	จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.7.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศภายในเขตเทศบาลตำบลปายส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเนินเขาเตี้ยๆ ที่ตั้งชุมชนขนานไปตามลำน้ำปายในแนวเหนือ - ใต้ โดยมีภูเขาล้อมรอบทุกด้าน มีลำน้ำสายเล็กๆ ที่เชื่อมโยงจากภูเขาไหลลงสู่แม่น้ำปาย ด้วยลักษณะภูมิประเทศดังกล่าว ทำให้ช่วงฤดูฝนเมื่อมีฝนตกจำนวนมากน้ำจะไหลหลากลงมาตามแม่น้ำปายและแม่น้ำสาขาแล้วไหลล้นขึ้นท่วมพื้นที่ริมสองฝั่งปากตลิ่งทุกปี หลังจากนั้นน้ำลดลงทำให้ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ ในเขตชุมชนปายมีแม่น้ำสำคัญ 2 สายคือ แม่น้ำปายไหลผ่านเข้ามาจากทิศเหนือบนแนวเขตเทศบาลด้านตะวันออกลงสู่ด้านทิศใต้ นอกจากนี้แล้วยังมีลำห้วยม่วงกอนที่ไหลมาจากภูเขาด้านทิศตะวันตกของชุมชนผ่านเข้ามาย่านธุรกิจการค้าของชุมชนตามแนวเขตเทศบาลทางด้านทิศใต้ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปาย

2.7.3 ลักษณะทางประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

เทศบาลตำบลปาย มีจำนวนประชากรทั้งหมด 2,211 คน แยกเป็น ชาย 1,067 คน หญิง 1,144 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 921 คน ต่อตารางกิโลเมตร (ตาราง 2.6) ประชากรในเขตเทศบาลดั้งเดิมส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยใหญ่ (ชาวไต) และชาวไทยยวน (คนเมือง) และมีชาวกลุ่มน้อยปะปนอยู่บ้าง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม มีศาสนสถาน 5 แห่ง ได้แก่ วัดหลวง วัดกลาง วัดป่าขาม มัสยิด โบสถ์



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การตั้งถิ่นฐานของประชากรในเขตเทศบาลตำบลปายนั้น อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ กระจายกันไปตามหมู่บ้านในเขตเทศบาล ได้แก่ หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว (บ้านหลวง) และหมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม (บ้านกลางและบ้านป่าขาม) หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเจ้าหม้อ หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านเมืองแพร่เป็นชุมชนดั้งเดิม ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ (ไต) และไทยยวน (คนเมือง) ที่อพยพเข้ามาจากที่อื่น แต่ละหมู่บ้านเรียกตามลักษณะประชากรที่ย้ายเข้ามาของแต่ละหมู่บ้านและการประกอบอาชีพเป็นชื่อหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเมืองพร้าว เป็นคนที่อพยพมาจากบ้านเมืองพร้าว และบ้านเชียงตองมาอยู่ จึงเรียกว่า “บ้านเมืองพร้าว” หมู่ที่ 2 บ้านเจ้าหม้อ เป็นคนที่อพยพมาจากบ้านหม้อ และมีอาชีพปั้นหม้อขาย จึงเรียก “ป้อกจ้อหม้อ” ปัจจุบันกลายเป็นบ้านเจ้าหม้อ หมู่ที่ 3 บ้านป่าขามเป็นคนที่อพยพมาจากบ้านป่าขาม มีอาชีพเพาะปลูก จึงเรียกว่า “บ้านป่าขาม” และหมู่ที่ 4 บ้านเมืองแพร่ เป็นคนที่อพยพมาจากเมืองแพร่ และเมืองน่าน จึงเรียกว่า “บ้านเมืองแพร่”

ตาราง 2.6 จำนวนหมู่บ้าน ครัวเรือน และประชากรในเขตเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลปาย	จำนวน				
	การปกครอง		ประชากร		
	หมู่ที่	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
บ้านเมืองพร้าว	1	442	367	383	750
บ้านเจ้าหม้อ	2	125	107	126	233
บ้านป่าขาม	3	255	217	254	471
บ้านเมืองแพร่	4	325	224	213	437
บ้านห้วยปู	6	137	152	168	320
รวม	5	1,284	1,067	1,144	2,211

ที่มา: ฝ่ายทะเบียนเทศบาลตำบลปาย, 2548.

ตาราง 2.7 จำนวนประชากรย้ายเข้าออกในเขตเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับที่	เดือน	จำนวน (คน)				รวม
		2545	2546	2547	2548	
ย้ายออก	มกราคม - ธันวาคม	139	156	186	240	721
ย้ายเข้า	มกราคม - ธันวาคม	377	404	553	580	1,914
รวม		516	550	739	820	2,635

ที่มา: ฝ่ายทะเบียนเทศบาลตำบลปาย, 2548.

นอกจากนี้แล้วยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น กะเหรี่ยง ลีซอ มูเซอ และจีนฮ่อ เป็นต้น ประชากรส่วนใหญ่ในสมัยนั้นมียาชีพทางการเกษตรนับถือศาสนาพุทธ เป็นส่วนใหญ่มีศาสนาคริสต์ และอิสลามอยู่บ้าง (โครงการสืบค้นประวัติหมู่บ้าน อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2548)

ตาราง 2.8 ลักษณะทางประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	140	46.10
หญิง	164	53.90
อายุ		
ระหว่าง 21 – 40 ปี	93	30.60
ระหว่าง 41 – 50 ปี	82	27.00
มากกว่า 51 ปี	129	42.40
เชื้อชาติ		
ไทย	301	99.00
อื่นๆ	3	1.00
สัญชาติ		
ไทย	300	98.70
อื่นๆ	4	1.30
ศาสนา		
พุทธ	292	96.10
คริสต์	5	1.60
อิสลาม	7	2.30
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	12	3.90
ต่ำกว่า ป.6	116	38.30
ระหว่าง ม.1 – ม.6	98	32.20
ปริญญาตรี	53	17.40
สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.60

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อื่น ๆ	20	6.60
สมาชิกในครัวเรือน		
1-4	234	77
5-7	66	21.70
8 คนขึ้นไป	4	1.30
รวม	304	100

ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา การศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจากตาราง 2.8 พบว่า มีสัดส่วนจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะมีอายุมากกว่า 51 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.40 เนื่องจากช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงใกล้เกษียณอายุการทำงานจึงใช้เวลาด้วยการพักผ่อนหรือทำงานอยู่กับบ้านส่วนช่วงอายุอื่นเป็นช่วงอายุของวัยทำงานและอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ภายในชุมชน พบว่า หลายๆ ครัวเรือนมีลูกหลานที่ต้องเดินทางไปทำงานนอกบ้านและต่างจังหวัดบางครัวเรือนลูกหลานต้องไปเรียนหนังสือต่างจังหวัด จึงเป็นสาเหตุให้มีกลุ่มผู้สูงอายุมีจำนวนมากกว่ากลุ่มวัยอื่นๆ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเชื้อชาติและสัญชาติไทยมากที่สุดเนื่องจากเป็นคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่ต้นหรืออพยพมาจากที่อื่นมาตั้งรกรากในชุมชนเป็นเวลานานแล้ว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.10 เนื่องจากคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่ในอดีต ด้านการศึกษานั้นมีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 38.30 รองลงมา ได้แก่ ระดับการศึกษาระหว่าง ม.1ถึง ม.6 ร้อยละ 32.20 เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ ซึ่งในสมัยก่อนสังคมชนบทอาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาที่เป็นทางการมากนักจึงทำให้ได้รับการศึกษาเฉพาะภาคบังคับเท่านั้นและในสมัยนั้นการเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากการคมนาคมยังไม่สะดวกสบายเหมือนในปัจจุบันทำให้แทบไม่มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับได้ สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 1- 4 คน คิดเป็นร้อยละ 77 รองลงมามีจำนวน 5 – 7 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 เนื่องจากในปัจจุบันลักษณะครัวเรือนมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เมื่อมีประชากรมากขึ้นจำเป็นต้องแยกย้ายออกไปหารายได้เลี้ยงครอบครัวตัวเองและบางครั้งสมาชิกในครอบครัวต้องแยกย้ายไปทำงานหรือไปศึกษาต่อยังพื้นที่อื่น จึงทำให้ข้อมูลจำนวนสมาชิกในครัวเรือนออกมาในลักษณะดังกล่าว

ตาราง 2.9 ระยะเวลาในการอาศัยในชุมชน (ปี) ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาอาศัยในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 21 ปี	77	25.30
ระหว่าง 21 ปี – 40 ปี	74	24.30
ระหว่าง 41 ปี – 50 ปี	50	16.40
มากกว่า 51 ปี	103	34.00
รวม	304	100

ตาราง 2.10 ภูมิลำเนาเดิมของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ภูมิลำเนาเดิม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อำเภอปาย	234	76.90
อำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	15	4.90
ต่างจังหวัด	55	18.20
รวม	304	100

ตาราง 2.11 สาเหตุที่ย้ายเข้ามาอาศัยในชุมชนของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

สาเหตุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกิดและเติบโตที่นี่	192	63.10
ใกล้ที่ทำงาน	15	4.90
ย้ายตามครอบครัว	47	15.50
เพื่อประกอบธุรกิจ	38	12.50
อื่นๆ	12	4.00
รวม	304	100

จากตาราง 2.9 พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 51 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาอาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 21 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 และอาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 21 ปี – 40 ปี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 24.30 ส่วนระยะเวลาอาศัยในชุมชนระหว่าง 41 ปี – 50 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 16.40 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในอำเภอปาย จำนวน 234 คน คิด

เป็นร้อยละ 76.90 รองลงมามีภูมิถิ่นกำเนิดอยู่ต่างจังหวัด จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 18.20 และผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนน้อยที่สุดมีภูมิถิ่นกำเนิดอำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 4.90 (ตาราง 2.10) ส่วนสาเหตุที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เกิดและเติบโตที่ชุมชนแห่งนี้ จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 63.10 รองลงมาได้ย้ายตามครอบครัว จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 ย้ายมาเพื่อประกอบธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 12.50 สาเหตุที่ย้ายเข้ามาอาศัยในชุมชนนี้น้อยที่สุดได้แก่ ย้ายเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพ จำนวน 6 คน ย้ายตามคู่สมรส จำนวน 3 คน และสาเหตุอื่น ๆ รวมทั้งหมดจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 (ตาราง 2.11)

จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 51 ปี อาจเนื่องมาจาก ชุมชนแห่งนี้มีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้วผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 51 ปี จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เกิดและเติบโตที่นี่เป็นส่วนใหญ่ และมีภูมิถิ่นกำเนิดอยู่ในอำเภอป่าตองตั้งแต่ในอดีต อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าเริ่มมีคนจากภายนอกย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเพิ่มขึ้น ในลักษณะย้ายตามครอบครัวหรือเพื่อประกอบธุรกิจ โดยเฉพาะชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องกับเริ่มมีการย้ายเข้าออกของประชากรมากขึ้น จึงทำให้ข้อมูลที่ได้มีลักษณะดังกล่าว

2.7.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของเทศบาลตำบลป่าตองขึ้นอยู่กับการค้าและการท่องเที่ยว ด้านพาณิชย์กรรมและการค้าในเขตเทศบาลตำบลป่าตองมีธนาคารพาณิชย์ 4 แห่ง สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง 2 แห่ง โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง ในเขตเทศบาลตำบลป่าตองมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 233 ไร่ จำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรประมาณ 185 ครัวเรือน ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นข้าว กระเทียม และถั่วเหลือง นอกจากนี้จะประกอบอาชีพทางการเกษตรและค้าขายแล้ว ยังมีผลิตภัณฑ์แปรรูปจากการเกษตร ของกลุ่มแม่บ้านในแต่ละชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ผลิตภัณฑ์อาหาร เช่น น้ำพริกคั่วทราย การผลิตถั่วเน่าเค็ม การผลิตน้ำมันงา น้ำพริกลาบ เทียนประดิษฐ์ และกลุ่มผลิตดอกไม้จันทร์ รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้อีกหนึ่งทางหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา เทศบาลตำบลป่าตอง, 2549 - 2553)

2.7.5 การคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่ชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลป่าตอง มีความสะดวกและทั่วถึงเส้นทางสายสำคัญที่ตัดผ่านชุมชนเมืองป่าตองได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 ติดต่อระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งถือว่าเป็นถนนสายหลักของชุมชนและเมื่อผ่านเข้ามาในเขตเทศบาลตำบลป่าตอง กรมทางหลวงได้มอบให้เทศบาลตำบลป่าตองเป็นผู้ดูแลและเปลี่ยนชื่อ

เป็น ถนนเขตเทศบาล ถนนสายรองเป็นถนนที่รองรับการจราจรจากถนนสายหลักเข้าสู่ถนนสายย่อย ในชุมชนปายมีถนนสายรองประกอบด้วย ถนนรังสิยานนท์ ถนนราษฎร์ดำรง ถนนชัยสงคราม ที่เหลือเป็นถนนสายย่อยที่ใช้ติดต่อภายในชุมชนต่างๆ สำหรับการเดินทางเข้าสู่ชุมชนเมืองปายมีรถประจำทางธรรมดา รถปรับอากาศและรถตู้ให้บริการระหว่างเวลา 07.00 ถึง 20.00 น. และมีคิวรถจักรยานยนต์ให้บริการในเขตเทศบาลและหมู่บ้านใกล้เคียง เส้นทางน้ำ (แม่น้ำปาย) จะใช้ด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนทางอากาศนั้นในปัจจุบันได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาท่าอากาศยานปาย เพื่อรองรับเป็นศูนย์กลางการบินย่อย สามารถนำเครื่องบินเล็กส่วนตัวหรือเช่าเหมาลำลงจอดได้

2.7.6 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ภายในเขตเทศบาลตำบลปายมีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการยังไม่ทั่วถึง มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ไฟฟ้าในเขตเทศบาลตำบลปายทุกหมู่บ้านในชุมชนปายมีกระแสไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง แต่มีปัญหากระแสไฟฟ้าตกและดับบ่อยครั้ง
- 2) น้ำประปา ภายในเขตเทศบาลปาย มีการผลิตน้ำประปาปรับผิพอขโดยเทศบาลตำบลปาย ผลิตน้ำประปาได้วันละ 3,000 ลูกบาศก์ต่อวัน ปัจจุบันมีผู้ใช้น้ำประปา 731 ราย แต่ไม่สามารถให้บริการครอบคลุมพื้นที่ทั้งเขตเทศบาล อีกทั้งปริมาณน้ำที่ผลิตได้ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำเนื่องจากการขยายตัวของเกสต์เฮาส์ และมีปัญหาน้ำขุ่นเนื่องจากผลิตไม่ทัน
- 3) การสื่อสารและโทรคมนาคม ในเขตเทศบาลตำบลปายโทรศัพท์สาธารณะหลายตู้ในตัวเมืองปายมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง ระบบสื่อสารอื่นๆ ได้แก่ วิทยุสื่อสาร โทรศัพท์ระหว่างประเทศ โทรศัพท์มือถือในเขตชุมชนเมืองปายสามารถรับได้ทุกระบบ และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ADSL
- 4) การระบายและการบำบัดน้ำเสีย จะมีเฉพาะศูนย์กลางเทศบาลตำบลปายและกลางหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นจะมีท่อระบายน้ำริมสองฟากถนนสายหลัก พื้นที่ส่วนอื่นๆ ยังไม่มีท่อระบายน้ำ และยังไม่มียระบบบำบัดน้ำเสีย
- 5) การกำจัดขยะในเขตเทศบาล เทศบาลได้ดำเนินการ โดยมีรถเก็บรวบรวมขยะ 2 คันเป็นรถหล้อ 1 คัน จะเก็บรวบรวมขยะจากบ้านเรือนและกิจการร้านค้าที่อยู่ริมถนนใหญ่และรถล้อ 1 คัน จะเก็บรวบรวมขยะจากบ้านเรือนและกิจการที่ตั้งอยู่ริมถนนและชอยขนาดเล็ก มีปริมาณขยะวันละประมาณ 7 ตัน และนำไปทำการกำจัดโดยการฝังกลบบนพื้นที่ของเทศบาลตำบลปาย ซึ่งตั้งอยู่บริเวณปลายสนามบินด้านเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 16 ไร่ คาดว่าจะใช้ได้อีก 5-6 ปี

2.7.7 การบริการสังคม

ภายในเขตเทศบาลตำบลปายนอกจากจะเป็นศูนย์กลางการค้า การปกครอง การท่องเที่ยวแล้วยังเป็นศูนย์กลางด้านสิ่งบริการสังคม ดังนี้

- 1) สถานศึกษา ในเขตเทศบาลตำบลปายเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาคือ โรงเรียนปาย วิทยาการเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนอนุบาลปาย เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ศูนย์โภชนาการเด็กบ้านเมืองพร้าว เป็นศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนปัจจุบันได้รับการถ่ายโอนเป็นของเทศบาลตำบลปาย และ โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรมวัดหลวง
- 2) การรักษาพยาบาล ในเขตเทศบาลตำบลปายมีโรงพยาบาลปายซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาด 60 เตียง 1 แห่ง มีสถานีอนามัย 2 แห่ง สถานพยาบาลของเอกชน 2 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 1 แห่ง อาสาสมัครสาธารณสุข 36 คน
- 3) การรักษาความปลอดภัย ในเขตเทศบาลตำบลปายมีสถานีตำรวจอำเภอปาย มีกำลังพลทั้งหมด 90 นาย ที่ทำการตำรวจท่องเที่ยว มีกำลังพล 3 นาย และสมาชิก อส.ในแต่ละหมู่บ้าน
- 4) ศาสนสถาน ในเขตเทศบาลตำบลปายมีศาสนสถานหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 มีหมู่บ้านละ 2 วัด หมู่ที่ 4 ไม่มีวัด และในหมู่ที่ 1 มีโบสถ์คริสต์ และมัสยิด อย่างละ 1 แห่ง
- 5) ตลาดสด ในเขตเทศบาลตำบลปายมีตลาดสด 4 แห่ง

2.8 สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึง ลักษณะข้อมูลพื้นฐานของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถสรุปได้ว่า อำเภอปายเป็นเมืองที่มีคนตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และในสมัยประวัติศาสตร์ บริเวณที่ตั้งเมืองปายเป็นเมืองสำคัญของล้านนาในสมัยราชวงศ์มังราย เป็นเมืองชุมทางที่สำคัญเมืองหนึ่งบนเส้นทางระหว่างเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน ด้วยลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ลักษณะทางชีวภาพ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายตามไปด้วย โดยเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปายเป็นชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากที่สุด มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การศึกษาในครั้งนี้จึงควรแสวงหาความเข้าใจถึงลักษณะความสัมพันธ์ของปัจจัย ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ตลอดจนนโยบาย แผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาเกี่ยวข้องซึ่งในบทต่อไปจะอธิบายถึง พัฒนาการการท่องเที่ยวของพื้นที่ สภาพการท่องเที่ยวในแต่ละช่วงเวลา สถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปาย เพื่อให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

บทที่ 3

พัฒนาการ รูปแบบ สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อน และหลังจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในบทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการการท่องเที่ยวอำเภอปาย สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ความเป็นมาของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยว การตอบสนองของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนบทบาทภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมและสนับสนุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวสู่ชุมชนท้องถิ่น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลปาย ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงได้แบ่งช่วงเวลาในการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539

ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว

ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน

ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย

3.1 พัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปาย

ในอดีตอำเภอปายเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางหุบเขาที่ราบลุ่มแม่น้ำปายที่เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมีความสุขและชีวิตที่เรียบง่าย ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ในอดีตนั้นเป็นที่ทราบกันว่าอุปสรรคสำคัญในระยะแรกเป็นเรื่องการคมนาคมที่ยากลำบากในการเดินทางมายังอำเภอปาย ทำให้เมืองปายเป็นเมืองที่เร้นลับและแสนทิวกันดารในสายตาของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ด้วยทำเลที่ตั้งของอำเภอปายอยู่ในบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นหุบเขากว้างใหญ่เป็นเนินเขา ลักษณะเป็นแอ่งล้อมรอบด้วยภูเขาสูงชันมีแม่น้ำปายเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านชุมชนต่างๆ จากทำเลที่ตั้งดังกล่าวจึงทำให้อำเภอปายเป็นเส้นทางผ่านในลักษณะของชุมทางของคนที่จะเดินทางจากเชียงใหม่ที่ต้องการเดินทางต่อไปยังเมืองอื่นๆ เช่น เมืองแม่ฮ่องสอน เมืองแหง (อำเภอเวียงแหง) เมืองป่าน เมืองนาย ในสหภาพพม่า หรือจากเมืองอื่นเดินทางมาสู่จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เส้นทางที่ นายพลยานุ แห่งกองทัพญี่ปุ่น เป็นผู้กำหนดแนวเส้นทาง และได้ทำการก่อสร้างเมื่อ

ประมาณปี พ.ศ. 2486 ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อใช้เป็นเส้นทางเดินทัพของกองทัพญี่ปุ่นเข้าไปประเทศพม่า ในสมัยก่อนนั้นประชาชนที่เดินทางจากเชียงใหม่เข้าสู่เมืองปายจะต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทาง 6 - 8 วัน และเดินทางจากเมืองปายสู่ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนจะต้องใช้เวลาในการเดินทาง 6 - 8 วันเช่นกัน การเดินทางมาสู่เมืองปายเพื่อตั้งรกรากถิ่นฐาน ค้าขาย หรือเดินทางไปสู่เมืองอื่น มีทางบกทางเดียวคือ การเดินเท้า จี๋ม้า หรือจี่ซ้าง สำหรับผู้มีฐานะ สัมภาระต่างๆ บรรทุกด้วยวิธีแบกหาม หากมีมากแบกหามไม่ไหวใช้วิธีจ้างลูกหาบ หรือใช้ม้าต่าง วัวต่าง แต่เดิมประชาชนที่เดินทางผ่านไปยังเมืองอื่นจะต้องหยุดพักค้างแรมที่เมืองปายก่อนๆ ที่จะเดินทางไปยังเมืองต่างๆ ด้วยความทุรกันดานของพื้นที่และความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทำให้ในอดีตเมืองปายมีความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนใกล้ชิดกับพม่ามากกว่าไทยเพราะประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นชาวไทยใหญ่ และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ (โกศล กันธะรส, 2542)

3.1.1 ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว

พัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปายนั้น เริ่มต้นหลังจากการพัฒนาเส้นทางเข้าสู่อำเภอปาย เมื่อปี พ.ศ. 2506 ได้มีการปรับปรุงเส้นทางหลวงหมายเลข 108 ซึ่งตัดจากจังหวัดเชียงใหม่ผ่านอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง อำเภอฮอด อำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอขุนยวม มาถึงอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เร่งรัดพัฒนาถนนหนทางทั่วประเทศรวมทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนด้วย ได้สั่งให้กรมทางหลวงแผ่นดินเร่งรัดการตัดถนนจากเชียงใหม่สู่อำเภอปาย ผ่านอำเภอปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน และอำเภอขุนยวม ส่วนทางทิศใต้ได้เร่งรัดให้รีบตัดถนนจากอำเภอแม่สะเรียง ขึ้นมาบรรจบกับถนนที่สร้างเข้ามาทางอำเภอปาย ถนนทั้งสองสายสร้างมาบรรจบกันในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2506 ที่ห้วยหยวก เขตบ้านหนองแห้ง ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม ทำให้มีถนนสำหรับรถยนต์วิ่งได้ถึงอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 แต่เป็นถนนลูกรังไม่ถาวร ใช้ได้เฉพาะรถจี๊ปหรือรถแลนด์โรเวอร์ บรรทุกทั้งคนและของในคันเดียวกัน ถึงแม้จะสามารถเดินทางด้วยรถยนต์แต่การเดินทางยังคงยากลำบากอยู่เพราะเส้นทางยังไม่ดีพอ พอถึงฤดูฝนก็ถูกน้ำเซาะพัง ถนนขาดเป็นช่วงๆ การคมนาคมทางถนนก็หยุดชะงักเป็นระยะๆ และได้มีการซ่อมแซมปรับปรุงเรื่อยมาทุกปี ทำให้ไม่ได้รับความนิยมนักนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมจังหวัดแม่ฮ่องสอนและยังมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอนกับชุมชนใกล้เคียง เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ซึ่งเป็นคนไทยล้านนา ก็ไม่ดึงดูดใจพอที่จะทำให้อยากมาเยี่ยมชม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2520 ถนนทางหลวงหมายเลข 108 จากอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ถึงตัวเมืองแม่ฮ่องสอนจึงลาดยางได้ตลอดทั้งสายทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้มีโอกาสได้เข้ามาเยี่ยมชมเยือนยังอำเภอปายบ้างเป็นครั้งคราว ด้วย

แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอป่ามีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติมาก สภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความสงบเรียบง่ายตามวิถีชีวิตของคนชนบทมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาสำรวจและบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับอำเภอป่าของอนุสาร อ.ส.ท. ได้เขียนบรรยายถึงสภาพบ้านเรือนของอำเภอป่าส่วนใหญ่ในขณะนั้นหลังคามุงด้วยใบตองตึงหรือใบพลวง ที่เห็นมุงสังกะสีหรือกระเบื้องก็จะเป็นร้านค้าหรือสถานที่ราชการ เนื่องจากสังกะสียังมีราคาแพงด้วยการขนส่งที่ยังลำบาก บ้านเรือนในเขตสุขาภิบาลอำเภอป่าจัดสร้างไว้อย่างเป็นทางการเป็นระเบียบตามผังเมืองที่มีตรอกและซอยหลายสายติดต่อกับถนนใหญ่ มียานการค้าอยู่เพียงกลุ่มเดียว มีตลาดสดซึ่งเปิดเฉพาะตอนเช้าพอสายก็ปิดตลาด เรียกกันว่า ตลาดสายหยุด กิจการค้าขายเงียบเหงามาก สภาพถนนหนทางในขณะนั้นแทบจะไม่มีรถวิ่ง รถที่วิ่งส่วนมากจะเป็นรถบรรทุก รถทำงานของ รพช. นานๆ จะมีรถจี๊ปหรือ รถแลนด์โรเวอร์ของคนแปลกหน้าเข้ามาที่ เพราะคนที่นี่คุ้นเคยกับเกวียน รถบรรทุกไม้ และรถมอเตอร์ไซค์เท่านั้น ทั้งนี้เพราะถนนต่างๆ ที่จะเข้าสู่อำเภอป่ายังมีสภาพเป็นทางดิน ทางเหล่านี้จะใช้ได้เฉพาะฤดูแล้งเท่านั้น ถ้าเป็นฤดูฝนก็ต้องเดินเท้าและใช้ม้าต่าง วัวต่าง เพื่อขนสินค้าจากป่าไปขายที่เชียงใหม่ และต้องรีบขายก่อนหน้าฝนมิเช่นนั้นพ่อค้าคนกลางก็จะให้ราคาสินค้าในราคาต่ำ การเดินทางทางอากาศเป็นอีกเส้นทางหนึ่งในการเดินทางสู่เมืองป่าโดยเฉพาะช่วงหน้าฝนเพราะเส้นทางบกใช้การไม่ได้ ซึ่งในขณะนั้นมีเครื่องบินของบริษัท แอร์เซอร์วิส ฟัสยาม จัดเครื่องบินแท็กซี่บริการระหว่างแม่ฮ่องสอนถึงป่า และเชียงใหม่ถึงป่า ค่าโดยสารคนละ 200 บาทใช้เวลาประมาณ 25 นาที บรรทุกผู้โดยสาร ได้ครั้งละ 7 คน สำหรับผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวยังอำเภอป่าในขณะนั้น ส่วนใหญ่จะเข้ามาจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเพราะสามารถเดินทางโดยรถยนต์มายังอำเภอป่าได้ ส่วนที่พักมีเพียงโรงแรมเวียงป่าที่เปิดไว้คอยบริการให้ผู้เยี่ยมชมเพียงแห่งเดียว มีด้วยกัน 9 ห้อง ห้องคู่ 2 ห้องๆ ละ 30 บาท ห้องเดี่ยว 7 ห้องๆ ละ 15 บาท สถานที่ท่องเที่ยวในขณะนั้นนอกจากเทียวนมัสการพระตามวัดต่างๆ ในตัวเมืองป่าแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติยังไม่สะดวกในการเดินทางเข้าไปเพราะพื้นที่อำเภอป่าเกือบทั้งหมดเต็มไปด้วยป่าเขาถ้ำน้ำไพร การเข้าไปท่องเที่ยวจะต้องปรับตัวให้เป็นชาวเขาหรือพรานป่า เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวในขณะนั้นจะต้องเดินลัดเลาะไปตามป่าเขาและลำห้วยต่างๆ ในการเข้าไปชื่นชมธรรมชาติ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ได้เริ่มมีการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางหลวงหมายเลข 1095 ซึ่งเป็นเส้นทางจากบ้านแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ถึงอำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะทางร้อยกว่ากิโลเมตร มาบรรจบกับช่วงตัวเมืองแม่ฮ่องสอนถึงอำเภอป่า เหลือระยะทางเพียง 245 กิโลเมตร แล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2525 ทำให้ถนนสายนี้เป็นสายสำคัญในการเปิดตัวการท่องเที่ยวสู่อำเภอป่าอย่างแท้จริง ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภททัวร์

ปากาลังได้รับความนิยมมาก ทำให้บริษัทนำเที่ยวต่างๆ ต้องพยายามแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เพิ่มขึ้น การเปิดเส้นทางสาย 1095 จึงเท่ากับว่าเป็นการเปิดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวทัวร์ป่าแห่งใหม่ เนื่องจากถนนสายนี้เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านภูมิประเทศที่มีความสวยงาม มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่น่าสนใจ อาทิ ไปงเคียด อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง และถ้ำต่างๆ เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่า สามารถจัดกิจกรรมการผจญภัยได้หลายประเภท เช่น เดินป่า ชี่ช้าง ล่องแพ จึงทำให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวทัวร์ป่าในพื้นที่แถบนี้จึงได้เริ่มต้นขึ้น โดยมีจุดหมายสุดท้ายอยู่ที่ตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ด้วยระยะทางที่ไกล และใช้เวลาในการเดินทางไปยังตัวเมืองแม่ฮ่องสอนน้อยกว่าทำให้คนที่ต้องการเดินทางไปยังอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนหันมาเดินทางเส้นทางนี้มากกว่า แต่การเดินทางก็ยังคงยากลำบากอยู่โดยเฉพาะหน้าฝนด้วยทางที่โค้งชันเพราะต้องลัดเลาะไปตามภูเขาสูงที่ยังไม่ได้ลาดยาง ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวในขณะนั้นไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเองมากนัก ถึงแม้ว่าจะมีรถโดยสารวิ่งระหว่างอำเภอปายถึงจังหวัดเชียงใหม่ และจากอำเภอปายไปตัวเมืองแม่ฮ่องสอนแล้วก็ตาม เพราะมีรถโดยสารวิ่งเพียงวันละเที่ยวเดียว อีกทั้งในเมืองปายยังไม่มีรถโดยสารรับจ้างภายในอำเภอปาย การเดินทางเพื่อจูงม้งหมายด้านการท่องเที่ยวในอำเภอปายจึงได้เริ่มต้นขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2526 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในช่วงนั้นส่วนใหญ่จะมีบริษัทนำเที่ยวเป็นผู้พามาในลักษณะกรุ๊ปทัวร์ โดยมีไกด์เป็นผู้นำมาจากเชียงใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาสัมผัสธรรมชาติและ การผจญภัย จุดแรกของการเข้ามาของนักท่องเที่ยวคือ บริเวณท่าจอดรถประจำทางที่เป็นจุดพักรถระหว่างเส้นทางเชียงใหม่ถึงแม่ฮ่องสอน ซึ่งตั้งอยู่บนถนนชัยสงคราม ใกล้เคียงกับชุมชนบ้านป่าขาม ตำบลเวียงใต้ บริเวณนี้มีเพียงร้านอาหารไม่กี่ร้านสำหรับผู้ที่เดินทางผ่านไปมาแวะหยุดพักรถเพื่อรับประทานอาหารก่อนจะเดินทางต่อไปยังตัวเมืองแม่ฮ่องสอนหรือพื้นที่ใกล้เคียงสำหรับร้านอาหารแห่งแรกที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในขณะนั้น คือ ร้านอาหารดวงตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับท่าจอดรถที่มีทั้งอาหารพื้นเมือง อาหารไทย และอาหารยุโรปไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เมื่อมีกรุ๊ปทัวร์เข้ามาจากเชียงใหม่ไกด์จะพานักท่องเที่ยวไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในอำเภอปาย ซึ่งในขณะนั้นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติจะต้องใช้เส้นทางเข้าไปยังหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่ยังเป็นทางดินและต้องเดินเท้าเข้าไปใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมงจนถึง 1 วัน ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และด้านวัฒนธรรมจะอยู่ภายในชุมชน หลังจากท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ แล้วนักท่องเที่ยวจะกลับมารับประทานอาหารยังร้านแห่งนี้ บางครั้งมีคำผิดเหตุจำเป็นที่จะต้องพักค้างคืนเนื่องจากขณะนั้นการเดินทางยังไม่ค่อยปลอดภัยในช่วงเวลากลางคืนร้านอาหารจึงจัดที่พักให้โดยไม่คิดค่าที่พักแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อมีกรุ๊ปทัวร์มาขอพักบ่อยๆ ทางร้านจึงทำเป็นห้องพัก ไว้ให้สำหรับนักท่องเที่ยวโดยจ่ายเพียงค่าน้ำ ค่าไฟบ้างเพียงเล็กน้อย หลังจากนั้นอีกไม่

นานบริเวณนี้จึงเริ่มมีห้องพักให้เช่าเกิดขึ้นบ้าง ส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยรถประจำทางในลักษณะแบ็คแพ็คเมื่อมาถึงท่าจอดรถ ซึ่งในขณะนั้นมีเพียงจักรยานเท่านั้นที่เป็นพาหนะเดียวที่สามารถชอกแซกไปตามชุมชนต่างๆ และสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนักโดยมีร้านลุงปลิวที่ให้เช่าจักรยานเพียงแห่งเดียวที่อยู่เยื้องกับท่าจอดรถ ร้านแห่งนี้เริ่มแรกไม่ได้มีจักรยานไว้ให้เช่าเพราะนานๆ จะมีฝรั่งมาสักทีก็จะถามหาจักรยานก็ต้องการให้ยืม แต่พอระยะหลังๆ มีฝรั่งมาถามหาจักรยานบ่อยๆ จึงเปิดเป็นร้านให้เช่าจักรยาน กิจกรรมที่เริ่มกำลังได้รับความนิยมในช่วงนั้นคือ ทัวร์ป่า เริ่มจากการเดินป่า ชีชีง ล่องแพ เมื่อมีกรุ๊ปทัวร์ป่าเข้ามาใกล้ที่พามาจะมาติดต่อชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าขามเพื่อจัดเตรียมเสบียงต่างๆ ในการเดินป่า ซึ่งในขณะนั้นมีเพียงลุงจันทร์ที่พอจะพูดคุยกับชาวเขาได้บ้างเป็นไกด์ท้องถิ่นที่จะนำเดินป่าด้วยค่าตอบแทนวันละ 100 บาท หลังจากจัดเตรียมเสบียงอาหารพร้อมลูกหาบซึ่งเป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน เริ่มด้วยการเดินไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่อยู่ตามป่าเขาถ่านไฟพร เข้าไปในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ เพื่อชมวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีของชาวเขาและพักค้างแรมในหมู่บ้าน เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านคนในหมู่บ้านจะออกมาต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยมิตรไมตรีที่ดีโดยเฉพาะเด็กๆ บางหมู่บ้านจะเลี้ยงช้างไว้สำหรับใช้งานเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาที่พานักท่องเที่ยวชีชีงเดินเข้าป่ารอบๆ หมู่บ้านโดยคิดราคาเชือกละ 200 บาท ส่วนกิจกรรมล่องแพไม้ไผ่ไปตามแม่น้ำปายนั้น หากนักท่องเที่ยวต้องการล่องแพจะต้องว่าจ้างชาวบ้านในการต่อแพเตรียมไว้ก่อนล่วงหน้า โดยคิดค่าต่อแพ ๆ ละ 100 บาทต่อ 1 ลำ การล่องแพไม้ไผ่ตามลำน้ำปายในขณะนั้นสองฝากฝั่งริมแม่น้ำยังมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าเขา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างประเทศเมื่อเห็นชาวบ้านก็จะโบกมือทักทาย ส่วนชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ และมูเซอ ทำกิจวัตรประจำวันอยู่สองข้างฝั่งแม่น้ำอยู่เป็นประจำ เมื่อเห็นฝรั่งมาล่องแพต่างเรียกญาติพี่น้องมาดูกันและโบกมือทักทายด้วยมิตรภาพที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ทำให้บรรยากาศในการล่องแพสนุกสนานไปด้วย หลังจากท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ แล้ว ช่วงหัวค่ำนักท่องเที่ยวจะกลับมาพักผ่อนและรับประทานอาหารที่ร้านอาหารคงที่อยู่ใกล้ๆ ท่าจอดรถ ในบริเวณชุมชนบ้านป่าขาม สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านป่าขามขณะนั้นส่วนใหญ่มีฐานะยากจนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่สร้างด้วยไม้หลังคามุงด้วยใบตองตึงและสังกะสี พื้นที่ด้านทิศเหนือของหมู่บ้านเป็นที่ลุ่มติดกับแม่น้ำปายเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมแทบทุกปี ทำให้ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ชาวบ้านจะใช้พื้นที่บริเวณนี้สำหรับเพาะปลูกพืชผักสวนครัวสลับกับพืชไร่เพื่อการบริโภคของหมู่บ้าน และนำไปขายยังตลาด ส่วนอีกฟากหนึ่งของแม่น้ำปายเป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงวัวควายของชาวบ้าน เป็นการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยไปในพื้นที่โดยมีเพียงรั้วไม้ไผ่ล้อมไว้เพื่อป้องกันสัตว์เลี้ยงไปทำลายพืชผลของชาวบ้าน เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้า

มาในหมู่บ้านบ่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ที่พักที่มีอยู่ไม่กี่แห่งไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวเหล่านั้นจะเข้ามาเคาะประตูบ้านเพื่อขอที่พัก และขอซื้ออาหารจากชาวบ้าน ซึ่งในระยะแรกนี้เป็นเรื่องของมิตรไมตรีระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเป็นส่วนใหญ่ที่ยอมให้ที่พักแก่นักท่องเที่ยวโดยไม่คิดค่าที่พักแต่อย่างใด บางครั้งก็ขอพักตามใต้ถุนบ้าน หลงข้าวที่เก็บพื้น เถียงนาหรือห้างนาที่ปลูกสร้างทิ้งไว้สำหรับเฝ้าผลผลิตในไร่นา และใช้พักผ่อนในช่วงกลางวันระหว่างไปทำงานในไร่นา สำหรับเกสต์เฮาส์ที่ได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้องเป็นแห่งแรกของอำเภอปายเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2528 คือ ดวงเกสต์เฮาส์ มีด้วยกัน 3 ห้องๆ ละ 30 บาท หลังจากนั้นอีกไม่นานเริ่มมีห้องพักให้เช่าเกิดอีก 2-3 แห่งในเวลานั้น

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นปีการท่องเที่ยวไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าจะเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีบริษัทนำเที่ยวหลายแห่งเริ่มมีรายการทัวร์ป่าในเส้นทางสายเชียงใหม่ ปาย แม่ฮ่องสอน ทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนถูกนำเสนอสู่สายตามวลชนตามนโยบายการพัฒนาจังหวัดโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนำการพัฒนา ซึ่งในขณะนั้นนายคงศักดิ์ ถิ่นมโนมนต์ ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้จัดการแสดงของท้องถิ่น ประกอบด้วย ขบวนแห่ของพารา ขบวนปอยสาบลง และการฟ้อนรูปสัตว์ไปร่วมแสดงที่กรุงเทพมหานครซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ได้สร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังได้จัดให้สื่อมวลชนแขนงต่างๆ เดินทางไปทัศนศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดอีกด้วย ซึ่งเป็นการจุดประกายความสนใจของประชาชนทั่วไปให้เกิดความต้องการที่จะได้มาชื่นชมความงดงามบริสุทธิ์ของธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนต่างๆ ทำให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่สามารถปิดตัวเองจากสายตาโลกภายนอกได้อีกต่อไป นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติและการผจญภัย ส่งผลกิจกรรมการท่องเที่ยวเกือบทุกอำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่างได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อำเภอปายซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่าในเส้นทางสายเชียงใหม่ ปาย แม่ฮ่องสอน ได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตามช่วงเวลาดังกล่าวนี้หลังจากได้มีการเปิดตัวการท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่าโดยการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านชาวเขาในพื้นที่ห่างไกลที่ยังมีการปลูกฝิ่น บางแห่งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวแบบเดินป่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินป่าในเส้นทางผ่านไร่ฝิ่นและพักในหมู่บ้านชาวเขา มีการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วยการนำไร่ฝิ่นและฝิ่นมาเป็นจุดขาย ทำให้ให้นักท่องเที่ยวบางส่วนเข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ส่งผลให้อำเภอปายกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่อิงอยู่กับยาเสพติดในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. 2532 ทางรัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการในการจัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงเส้นทางสาย 1095 โดยการขยายไหล่ทางและลาดยางตลอดเส้นทางจนเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2535 ทำให้ถนนเส้นนี้มีความสะดวกในการเดินทางกลายเป็นเส้นทางที่ได้นำความเจริญเข้ามาสู่อำเภอปาย มีการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นเพื่อให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ทวีป้าได้รับความนิยมนมากในขณะนั้น ทำให้เริ่มเป็นที่สนใจในการเข้ามาลงทุนทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจากคนต่างถิ่นมีการเปิดบริษัทนำเที่ยวเกิดขึ้น 2 แห่ง เช่น บริษัททัวร์ประเภทผจญภัย Thai Adventure and Development โดยมีชาวต่างประเทศชื่อ Guy Gorius หรือ กี กอเรียส ชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ดำเนินการถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ โดยเป็นผู้บุกเบิกการล่องเรือยางผจญแก่งแม่น้ำปาย ซึ่งเป็นแห่งแรกของประเทศไทยที่มีการล่องเรือยางผจญแก่งในลักษณะนี้ ส่วนด้านที่พักและการให้บริการอื่นๆ เช่น เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร นวดแผนโบราณ ร้านให้เช่าพาหนะ เกิดขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในช่วงฤดูหนาว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานโดยคนในท้องถิ่น การดำเนินงานในระยะแรกนี้เป็นการจัดการกันเองแบบค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะกิจการภายในครัวเรือนเพื่อเสริมรายได้มากกว่าในรูปแบบของธุรกิจ แต่ก็เพียงพอสำหรับรายได้ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

จากการศึกษาพัฒนาการช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของนักท่องเที่ยว พบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2520 – 2524 เป็นช่วงเริ่มต้นของการเข้ามาของนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึงอำเภอปายทำให้ชุมชนเริ่มมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น สภาพการของอำเภอปายในขณะนั้นเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ ที่เพิ่งถูกค้นพบโดยนักสำรวจที่ชอบการผจญภัยไปตามสถานที่ต่างๆ ที่ยังไม่มีความสะดวกสบายใดๆ แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอปายมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติมาก สภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความสงบเรียบง่ายตามวิถีชีวิตของคนชนบทมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ จากสังคมภายนอก ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 – 2529 ได้มีการปรับปรุงเส้นทางหลวงหมายเลข 1095 แล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2525 ทำให้การท่องเที่ยวของอำเภอปายได้เปิดตัวอย่างแท้จริงโดยเฉพาะการท่องเที่ยวประเภททัวร์ป้า ทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวและประชาชนผู้ที่อาศัยในท้องถิ่นเริ่มเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอปายมากขึ้น อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าวสภาพแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือมีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเวลานั้นจะเข้ามาเฉพาะในช่วงฤดูหนาวและจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัยตามธรรมชาติซึ่งมีไม่มากนัก

ในช่วงดังกล่าวการแสดงออกระหว่างชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวต่างให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยมิตรไมตรีที่ดี ด้วยการแบ่งปันที่พักและอาหารเพราะช่วงนั้นยังไม่มีผู้ประกอบการมีแต่ชาวบ้านทำกันเองแบบง่ายๆ ผู้คนในชุมชนยังคงมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปตามปกติของสังคมชาวยุโรป หลังจากนั้นระหว่างปี พ.ศ. 2530 – 2539 อำเภอปาย ได้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ทันสมัยขึ้นหลังจากปรับปรุงเส้นทางคมนาคมสาย 1095 ในปี พ.ศ. 2535 เริ่มได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการภายนอกเข้ามาลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีการดำเนินงานอย่างเต็มรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าวยังคงเป็นการดำเนินการ โดยคนท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเริ่มเป็นที่คุ้นเคยของคนในชุมชนเป็นอย่างดีชาวบ้านเริ่มเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น

3.1.2 ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย

พัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา อาจถือได้เป็นช่วงที่การท่องเที่ยวของอำเภอปาย ได้มีการพัฒนาการเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างแท้จริงก็ว่าได้ ถึงแม้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้น ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงบ้างเล็กน้อย แต่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนั้น ไม่ได้ได้รับผลกระทบมากนักกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนให้อำเภอปายเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างเต็มตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวปาย จะเห็นได้จากผลการดำเนินงานในช่วงปี Amazing Thailand 1998-1999 หรือปีท่องเที่ยวไทย 2541- 2542 เพื่อเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพื่อต้องการดึงดูดเงินตราจากต่างประเทศเข้ามาของรัฐบาล ทำให้แหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศอยู่แล้ว ยิ่งได้รับความนิยมในจากนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จากการสัมภาษณ์คุณอิสเรศ ภูสาระ หัวหน้าศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถึงลักษณะการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังอำเภอปายในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวประเภท Back Pack หรือนักท่องเที่ยวแบบแบกเป้ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างถูก ชอบท่องเที่ยวตามแพชั่น เมื่อมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามก็จะบอกต่อๆ กัน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากถนนข้าวสาร เกาะสมุย เกาะพัง ส่วนหนึ่งกระจายมาจากเชียงใหม่ และกลุ่มที่หนีความเจริญ

มาจากแม่ฮ่องสอน ซึ่งในการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากนี้ทำให้อำเภอป่าตองต้องกลายเป็นเมืองเปิดอย่างกระทันหัน นักลงทุนต่างถิ่นเป็นจำนวนมากต่างมุ่งเข้ามาทำธุรกิจการท่องเที่ยว โดยการเข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อสร้างที่พักและขอเช่าที่ทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้สภาพการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ในอำเภอป่าตองเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นเพียงกิจการเล็กๆ ภายในครัวเรือนเพื่อเสริมรายได้ของครอบครัวเริ่มเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว ทำให้การการลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวของอำเภอป่าตองได้เติบโตอย่างรวดเร็วในปีพ.ศ. 2544 เป็นต้นมาจนเรียกได้ว่าเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ชุมชนมีการขยายตัวเริ่มจากชุมชนบ้านป่าขามโดยเฉพาะถนนสายหลักของชุมชนคือ ถนนชัยสงคราม และถนนรังสิตยานนท์ มีผู้ประกอบการต่างถิ่นเข้ามาลงทุนทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากที่สุดส่วนด้านหลังสร้างเป็นที่พัก เริ่มมีเกสต์เฮาส์ริมน้ำป่าตองแต่ยังไม่มากนัก ชาวบ้านในหมู่บ้านเริ่มหันมาประกอบอาชีพและหารายได้เสริมจากการรับจ้างที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น รวมไปถึงชาวไทยภูเขาเริ่มนำสินค้าและของที่ระลึกลงมาขายให้กับนักท่องเที่ยว เกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวจากชุมชนบ้านป่าขามได้ขยายตัวไปยังชุมชนข้างเคียงได้แก่ ชุมชนบ้านแพ้ว ชุมชนบ้านเมืองพร้าวในเวลาต่อมา สำหรับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น อำเภอป่าตองได้ถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา และได้เริ่มนำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดลงในแผนยุทธศาสตร์และแนวทางพัฒนาของเทศบาลตำบลป่าตอง หลังจากแยกพื้นที่ส่วนหนึ่งของตำบลเวียงใต้ขึ้นเป็นเทศบาลตำบลป่าตอง เมื่อปี พ.ศ. 2544 การเข้ามาของการท่องเที่ยวอย่างกระทันหันทำให้การพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นไปที่ระบบโครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนใหญ่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการดำเนินการโดยผู้ประกอบการต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่

หลังจากปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวของอำเภอป่าตองเติบโตสุดขีดก็ว่าได้ เพราะเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวอำเภอป่าตองมากที่สุด โดยภาครัฐและเอกชนพยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอำเภอป่าตองได้ตลอดทั้งปีโดยพยายามสร้างป้ายให้มีสีสันเหมาะกับคนเมืองหลวงที่ต้องการมาสัมผัสกับธรรมชาติโดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอำเภอป่าตองได้ทุกฤดู ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวของอำเภอป่าตองเติบโตอย่างรวดเร็วจากชุมชนเล็กๆ ที่เคยเงียบสงบเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวและผู้คนจากต่างถิ่นที่มีจำนวนมากกว่าจำนวนประชากรทั้งชุมชนหลายเท่าตัว โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากทำให้ชุมชนเริ่มประสบกับปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น ปัญหาเรื่องน้ำประปา ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นจำนวนมาก กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลายรูปแบบ การเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วทำให้ชุมชนที่เคยมีวิถีชีวิตที่เคยอยู่

อย่างสงบต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีสภาพเสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนข้างเคียงเริ่มรู้สึกวิตกกังวลต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นสร้างความไม่พอใจจนเริ่มเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างบุคคลและกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนทั้งจากนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชาวบ้านภายในชุมชน

ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2546 สถานการณ์การท่องเที่ยวทั่วโลกได้รับผลกระทบอย่างหนักจากหลายๆ เหตุการณ์คือ สงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและอิรัก การแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) โรคไข้หวัดนก (Bird Flu) ในภูมิภาคเอเชีย เป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศลดลงมาก แต่หลังจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการดำเนินโครงการ Unseen in Thailand ขึ้นมาเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว โดยการมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศให้เดินทางมาสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจในประเทศไทย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายได้ถูกจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว อันซีน อิน ไทยแลนด์ โดยมีการบรรจุไว้ในแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทย ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวอำเภอปายในปี พ.ศ. 2546 นี้ มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและเริ่มมีสัญญาณว่าการท่องเที่ยวของอำเภอปายจะเป็นไปในทางลบเพราะที่ผ่านมาชุมชนเริ่มประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมามากมายจนเกิดการเคลื่อนไหวจากการรวมตัวกันขึ้นของประชาชนในกลุ่มต่างๆ มีการจัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาเพื่อพยายามที่จะหาทางออกให้กับตัวเอง และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่กำลังประสบอยู่ในแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการได้เริ่มขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 หลังจากเริ่มเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเต็มตัวได้ไม่นานเช่น เครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน อำเภอปาย สภาวัฒนธรรมอำเภอปาย ชมรมการท่องเที่ยวเมืองปาย มีการผลักดันให้เกิดศูนย์เรียนรู้วิถีชุมชนในอำเภอปายเป็นครั้งแรก จนสามารถผลักดันจัดให้มีวาระของประชาชน คือ “เวทีคนปาย 46” เพื่อระดมความต้องการโดยรวมของภาคประชาชนอำเภอปายได้นำประเด็นความต้องการของคนปายโดยเฉพาะความรู้สึกรู้สึกวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสภาพปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนกำลังประสบอยู่เสนอให้กับผู้บริหารระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ซีอีโอ ” ซึ่งทางผู้ว่าราชการจังหวัดได้มีคำสั่งให้สำนักงาน โยธาและผังเมือง ให้จัดทำผังเมืองรวมอำเภอปาย เป็นการรีบด่วน หลังจากนั้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2546 ได้มีการจัดเวทีเสวนาในหัวข้อ “เงินอยากได้ แต่อย่าทำลายชุมชน นำชุมชนปายสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” การเสวนาเน้นการระดมความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ ธุรกิจเอกชน และสื่อมวลชน รวมทั้งนักวิชาการ เพื่อให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวสะท้อนปัญหาดังกล่าวต่อภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนได้รับทราบ

สถานการณ์การท่องเที่ยวของอำเภอปาย เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แก่ชุมชนปาย ในปี พ.ศ. 2547 ภาครัฐและเอกชนเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปายในรูปแบบต่างๆ เช่น ถนนคนเดิน งานปาร์ตี้ Dark Moon Full Moon พยายามฟื้นฟูประเพณีภาคฤดู โดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการสืบสาน วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟู ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมาช้านาน เป็นการประชาสัมพันธ์เมืองปายด้านการท่องเที่ยว หลังจากนั้นในช่วงฤดูฝนปี พ.ศ. 2548 ได้เกิดอุทกภัยขึ้นสร้างความเสียหายแก่ชุมชนปาย และการท่องเที่ยวของอำเภอปาย อาคารบ้านเรือนและสถานประกอบการต่างๆ ที่สร้างริมสองฟากลำน้ำปายและลำห้วยม่วงคอน ได้รับความเสียหายมากจากอุทกภัยที่ผ่านมา

จากการศึกษาพัฒนาการ ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบันพบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2544 เป็นต้นมาการท่องเที่ยวของอำเภอปายมีความชัดเจนในเชิงธุรกิจมากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเข้ามาลงทุนทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ มีความทันสมัยขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เกิดเป็นย่านธุรกิจที่แบ่งแยกพื้นที่ออกเป็นย่านการท่องเที่ยวของอำเภอปาย อย่างเห็นได้อย่างชัดเจน การแสดงออกของประชาชนที่มีต่อการท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านป่าขาม และชุมชนใกล้เคียงมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ว่าพอนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้มีงานทำมีรายได้และสามารถทำธุรกิจได้ ส่วนชาวบ้านที่เคยอยู่อย่างสงบเริ่มรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรู้สึกวิตกกังวลกับปัญหาต่างๆ ที่กำลังตามมาหลังจากการเข้ามาของการท่องเที่ยว จากปรากฏการณ์เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้มิติทางภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของ (Butler, 1980) นักภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวมาใช้ในการศึกษาและอธิบาย ในแต่ละช่วงตั้งแต่เริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามาจนถึงปัจจุบันพบว่า การท่องเที่ยวอำเภอปายได้มีวิวัฒนาการมาถึงขั้นตอนที่ 5 คือ หยุดนิ่ง (Stagnation) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่มากที่สุด ทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาและมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันกันเพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนเริ่มรู้สึกวิตกกังวลต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคต

3.2 สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การศึกษาสภาพวิถีชีวิตก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพื่ออธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ข้อมูลที่ใช้ในการอธิบายครั้งนี้ได้มาจากการสำรวจภาคสนามด้วยแบบสอบถามกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง เพื่อนำมาผลการศึกษามาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ค่าคะแนน ให้กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยการแปลค่าคะแนนระดับการเปลี่ยนแปลงเป็นค่าคะแนน เพื่อให้ง่ายต่อการการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแสดงผล แล้วนำเอาผลของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละปัจจัยหรือความถี่กับความถี่ค่าคะแนนตามที่กำหนดไว้ จากนั้นนำค่าคะแนนที่ได้ของปัจจัยแต่ละตัวบวกกัน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นค่าคะแนนระดับการเปลี่ยนแปลง โดยค่าคะแนนจะมีความแตกต่างกันไป นำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยการพรรณนา ซึ่งผลการแปลค่าคะแนนให้ความหมาย ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการเปลี่ยนแปลงมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการเปลี่ยนแปลงปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการเปลี่ยนแปลงน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

ตาราง 3.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ เปลี่ยนแปลง
ด้านสภาพแวดล้อม			
1. การใช้ที่ดินภายในชุมชน	3.56	1.14	เปลี่ยนแปลงมาก
2. อาคารสิ่งปลูกสร้างและโบราณสถาน	3.83	0.99	เปลี่ยนแปลงมาก
3. ปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชน	3.83	1.02	เปลี่ยนแปลงมาก
4. สภาพการจราจรภายในชุมชน	3.55	1.04	เปลี่ยนแปลงมาก
5. แหล่งน้ำกิน น้ำใช้ของชุมชน	3.47	1.04	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
6. ความสงบเงียบภายในชุมชน	3.27	1.25	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
7. ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการภายในชุมชน	3.54	1.03	เปลี่ยนแปลงมาก

การท่องเท่ียวทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ เปลี่ยนแปลง
8. สภาพน้ำเสี่ยภายในชุมชน	3.62	1.06	เปลี่ยนแปลงมาก
9. มลพิษและมลวะทางอากาศภายในชุมชน	3.38	1.08	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
ด้านเศรษฐกิจ			
1. การค้าการลงทุนภายในชุมชน	3.38	1.03	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
2. โอกาสการจ้างงานภายในชุมชน	3.18	0.94	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
3. ทางเลือกในการประกอบอาชีพ	3.09	0.93	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
4. รายได้ของคนภายในชุมชน	3.21	0.93	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
5. รายจ่ายของคนภายในชุมชน	3.75	0.93	เปลี่ยนแปลงมาก
6. การซื้อขายที่ดินและราคาที่ดิน	4.12	0.90	เปลี่ยนแปลงมาก
7. การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพภายในชุมชน	3.00	1.11	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
8. ราคาสินค้าอุปโภค บริโภค	4.02	0.93	เปลี่ยนแปลงมาก
ด้านสังคม			
1. ความสามัคคีของคนภายในชุมชน	3.06	1.00	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
2. ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน	3.08	0.98	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
3. การอพยพย้ายถิ่นของคนภายในชุมชน	3.27	1.03	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
4. ความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	3.06	1.02	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
5. การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชน	2.94	0.96	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
6. การได้รับข้อมูลข่าวสารของคนภายในชุมชน	3.27	0.99	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
7. ยาเสพติดภายในชุมชน	3.12	1.28	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
8. ความขัดแย้งของคนภายในชุมชน	2.95	1.09	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
9. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในชุมชน	3.42	1.15	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
ด้านวัฒนธรรม			
1. การดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชน	3.12	1.01	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
2. การยึดถือค่านิยม ความเชื่อดั้งเดิม	3.06	1.12	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
3. การบริโภคอาหารท้องถิ่น	3.08	0.84	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
4. การใช้ภาษาท้องถิ่น	2.92	1.02	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
5. การแต่งกายพื้นถิ่น	3.00	1.06	เปลี่ยนแปลงปานกลาง

การท่อกเกี่ยวข้องทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการ เปลี่ยนแปลง
6. การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.25	0.88	เปลี่ยนแปลงปานกลาง
7. การเชื่อมโยงให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส	2.99	1.12	เปลี่ยนแปลงปานกลาง

3.1.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนปาย เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาชุมชนแห่งนี้ได้พึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตที่สำคัญของชุมชนมาโดยตลอดในขณะที่เดียวกันสภาพแวดล้อมของชุมชนยังเป็นปัจจัยดึงดูดหลักของการท่องเที่ยวอีกด้วย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนย่อมส่งผลกระทบต่ออนาคตของชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างแน่นอน ในการศึกษาครั้งนี้สิ่งแวดล้อมหมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน ซึ่งได้แก่ การใช้ที่ดิน อาคารสิ่งปลูกสร้าง มลภาวะและการกำจัดของเสีย

1) อาคารสิ่งปลูกสร้างและการใช้ที่ดิน

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้างและโบราณสถานในเขตเทศบาลตำบลปาย ได้ถูกสร้างไว้อย่างเป็นทางการตั้งแต่สมัยพะกาแก่นะเป็นเจ้าฟ้าเมืองปายได้มีการปรับปรุงเมืองโดยจัดทำถนนขนาดใหญ่ 4 สาย มีรูปร่างเป็นตาราง มีโบราณสถานเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางศาสนาสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทยใหญ่ เช่น ศาลาการเปรียญในวัดป่าขาม อุโบสถในวัดกลาง เป็นอาคารที่สร้างด้วยไม้หลังคามีลักษณะหลายชั้นและมี “ปานต่อง” และ “ปานชอย” ทำด้วยโลหะนำมาแกะสลักฉลุลายติดตั้งไว้ตามแนวชายคาอาคารและเจดีย์วัดหลวงสร้างด้วยก่ออิฐถือปูน ที่สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทยใหญ่ยังพอมิให้เห็นอยู่ทั่วไปตามชุมชนต่างๆ วัสดุที่นำมาก่อสร้างส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ใบตองตึงหรือใบพลวง ไม้ชนิดต่างๆ ลักษณะของบ้านจะมีความแตกต่างกันตามฐานะของเจ้าของบ้านในแต่ละชุมชน เริ่มจากหมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว ชุมชนบริเวณนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีฐานะของเมืองปาย บ้านเก่าหลังใหญ่หลายหลังริมถนนใหญ่เป็นบ้านของเศรษฐีเก่าเมืองปายที่มีอาชีพพ่อค้าช้างมีลักษณะเป็นบ้านไม้สักสองชั้นหลังคามุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์โบราณ ชุมชนแห่งนี้ยังเป็นย่านการค้าที่มีอยู่เพียงกลุ่มเดียวตั้งอยู่บนถนนรังสิยานนท์ใกล้กับตลาดสายหยุด ลักษณะของอาคารร้านค้าที่ตั้งอยู่ริมถนนสายหลักสร้างด้วยไม้หลังคามุงด้วยสังกะสี หรือกระเบื้องซีเมนต์ ส่วนบ้านเรือนของชาวบ้านที่ค่อนข้างมีฐานะจะเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง ใกล้กับท่าจอดรถภายในชุมชนบ้านป่าขาม มีเกสต์เฮ้าส์ ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านให้เช่าจักรยาน เป็นการดำเนินการของชาวบ้านเพียงกลุ่มเดียวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในขณะนั้น ลักษณะสิ่งปลูกสร้างส่วนใหญ่ยังเป็น

อาคารไม้ชั้นเดียวสร้างด้วยไม้หลังคามุงด้วย สำหรับบ้านเรือนของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนอื่นๆ ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงหลังคามุงด้วยใบตองตึงหรือใบพลวง สภาพถนนในขณะนั้นจะลาดยางเฉพาะถนนสายหลักในเขตสุขาภิบาลปายและถนนมุ่งสู่หมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอปาย ถนนต่างๆ ในตัวเมืองปายสองข้างทางจะรุ่มรื้นไปด้วยต้นไม้ม เช่น ต้นหางนกยูง ตะแบก กัลปพฤกษ์ ประตูทางเข้าบ้านแต่ละหลังจะทำเป็นซุ้มไม้เลื้อย เช่น พวงแสด บานบุรี เฟื่องฟ้า เล็บมีอนาง ถนนซอยต่างๆ ภายในชุมชนยังคงเป็นถนนดินเล็กๆ ที่รุ่มรื้นไปด้วยแมกไม้ต่างๆ พันธุ์ ชาวบ้านนิยมปลูกพืชที่สามารถเก็บมาทำอาหารได้ไว้ตามรั้ว ภายในหมู่บ้านจะมีทางเดินเท้าเล็กๆ ที่สามารถเดินลัดเลาะไปมาหาสู่กันได้เกือบทุกหลังคาเรือน

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลปาย ซึ่งในขณะนั้นยังมีฐานะเป็นสุขาภิบาลปายอยู่ จากการแปลข้อมูลดาวเทียมในปี พ.ศ. 2543 (รูป 3.1) ลักษณะการใช้ที่ดินสามารถจำแนกได้ 7 ประเภท (ตาราง 3.2) พบว่า การใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีการใช้ที่ดินทางการเกษตรกรรมมากที่สุด จำนวน 154.71 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.4 รองลงมาเป็นการใช้ที่ดินทางด้านสิ่งปลูกสร้างจำนวน 40.02 ไร่ ร้อยละ 15.9 สวน จำนวน 22.79 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.04 และเป็นที่โล่งว่าง แหล่งน้ำ มีพื้นที่การใช้ที่ดินใกล้เคียงกัน การใช้ที่ดินที่เป็นถนนมีการใช้ที่ดินน้อยที่สุด จำนวน 8.49 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.36 จะเห็นได้ว่า การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลปายในปี พ.ศ. 2543 ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและสิ่งปลูกสร้างประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม ในขณะนั้นอาคารสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในชุมชนเขตเทศบาลยังไม่หนาแน่นและบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปายยังไม่มีสิ่งปลูกสร้างมากนัก

ตาราง 3.2 การใช้ที่ดินเทศบาลตำบลปาย ปี พ.ศ. 2543

ประเภทการใช้ที่ดิน	ไร่	ร้อยละ
ถนน	8.49	3.36
ที่โล่งว่าง	13.35	5.3
พื้นที่เกษตรกรรม	154.71	61.4
สวน	22.79	9.04
สิ่งปลูกสร้าง	40.02	15.9
แหล่งน้ำ	12.64	5.0
รวม	252.00	100.00

ที่มา: คำนวณพื้นที่จากการแปลข้อมูลดาวเทียม IKONOS-2 ปี พ.ศ. 2543



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย อาคารสิ่งปลูกสร้างและโบราณสถาน (ตาราง 3.1) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.83 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด แม่ฮ่องสอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และด้านพัฒนาเมืองการค้าชายแดน ด้วยการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน นับตั้งแต่ระหว่างปี พ.ศ. 2530 – 2539 อำเภอปาย ได้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ทันสมัยโดยเฉพาะหลังจากได้ มีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมสาย 1095 หลังจาก ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาอำเภอปายได้รับการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวปาย โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ เทศบาลตำบลปาย ซึ่งได้ยกฐานะจากสุขาภิบาลปาย ในปี พ.ศ. 2544 ได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่างๆ ภายในเขตเทศบาลตำบลปาย โดยเฉพาะงาน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยว ทำให้ถนนสายหลักและถนนซอย ต่างๆ ในเขตเทศบาลได้รับการปรับปรุงให้เป็นถนนลาดยางและคอนกรีตเกือบครบทุกพื้นที่ มี ระบบน้ำประปาและมีระบบระบายน้ำตามถนนสายหลักของเทศบาล มีการปรับปรุงระบบสื่อสาร โทรคมนาคม ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองการท่องเที่ยวปายกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก มีนักลงทุน จากภายนอกหลั่งไหลเข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อก่อสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของชุมชนอย่างรวดเร็ว มีอาคารสิ่งปลูกสร้างใหม่เกิดขึ้นมา มากมาย ทั้งรูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวัสดุที่นำมาใช้ในการก่อสร้างที่แตกต่างกันไป จากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเช่น ไม้ไผ่ ใบตองตึง และไม้ชนิดต่างๆ ถูกแทนที่ด้วยวัสดุก่อสร้าง สมัยใหม่ที่นำเข้ามาจากที่อื่น หลังคามุงด้วยกระเบื้องชนิดต่างๆ เนื่องจากทางเทศบาลตำบลปายได้ ออกระเบียบข้อบังคับไม่ให้ใช้ใบตองตึงหรือใบพลวงในการมุงหลังคาอาคารบ้านเรือนเพราะเป็น วัสดุที่ติดไฟได้ง่ายภายในเขตเทศบาล เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการเกิดอัคคีภัย ทำให้ชาวบ้านที่ เคยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นต้องเปลี่ยนมาใช้สังกะสีหรือกระเบื้องแทนการใช้ใบตองตึง ส่วน อาคารสถานที่ราชการเช่น อาคารที่ทำการเทศบาลตำบลปาย ที่ว่าการอำเภอปาย เป็นอาคารที่สร้าง ขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ยังคงได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น สำหรับอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ในอดีตที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังคง หลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างส่วนใหญ่มักจะอยู่ในหมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว โดยเฉพาะถนนรังสิยา นนท์และถนนชนะสงคราม ซึ่งเป็นที่อยู่ของคนมีฐานะและเป็นย่านการค้าเก่าแก่ของเมืองปายตั้งแต่ ในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไปบ้าง หลังจากที่เกิดตลาดสดยามเช้าหรือชาวบ้านเรียกว่า ตลาด สายหยุด ซึ่งเป็นตลาดสดเก่าแก่ของชุมชนได้ปิดตัวลงเมื่อ ปี พ.ศ. 2547 เพราะมีนายทุนซื้อไปเพื่อ

สร้างเป็นไนท์บาร์สำหรับนักท่องเที่ยวแต่ก็ต้องล้มเลิกโครงการไปในที่สุด มีส่วนทำให้อาคารร้านค้าเก่าแก่ของชาวจีนและชาวไทยใหญ่ในย่านนี้ที่เคยเป็นร้านค้าหลายๆ ร้านในย่านนี้ถูกเปลี่ยนไปเป็นร้านสะดวกซื้อ มินิมาร์ ร้านอาหาร เกสต์เฮ้าส์ และธนาคาร อย่างไรก็ตามถึงแม้ตลาดสดยามเช้าจะปิดตัวไปแต่ถนนสายนี้ก็ยังคงมีความสำคัญด้านธุรกิจการค้าของเมืองปาย ซึ่งในปัจจุบันอาคารร้านค้าและบ้านเรือนเก่าแก่ที่ยังพอมิให้เห็นบ้างในย่านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นของชาวไทยมุสลิมที่มาตั้งถิ่นฐานค้าขายอยู่บริเวณนี้มานานแล้ว ส่วนบ้านเรือนเก่าที่เป็นของชาวไทยใหญ่ดั้งเดิมที่พอเหลืออยู่บ้างไม่กี่หลังกระจัดกระจายไปตามชุมชนต่างๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในสภาพทรุดโทรมหรือถูกตัดแปลงไปเป็นร้านค้าสำหรับให้เช่า จากการสังเกต พบว่า ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพมากที่สุดคือ หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ตลอดถนนชัยสงครามซึ่งเป็นถนนสายหลักของชุมชนแทบไม่เหลือสภาพของชุมชนเก่าแก่ให้เห็นตลอดสองฟากถนนเต็มไปด้วยที่พักและสถานประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่อย่างหนาแน่น บริเวณนี้จะมีคนในท้องถิ่นที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ต้นเท่านั้นที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ลึกเข้าไปในซอยต่างๆ ยังคงมีสภาพของหมู่บ้านดั้งเดิมของชุมชนบ้านป่าขามให้เห็นอยู่บ้างแต่สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านตามชนบทได้ถูกเปลี่ยนไปเกือบทั้งหมดแล้วด้วยสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ภายในบริเวณบ้านหลายหลัง พบว่า มีการต่อเติมเพื่อทำเป็นห้องพักให้เช่าหรือร้านค้า ภายในหมู่บ้านยังคงมีทางเดินแคบสำหรับใช้เดินเท้าไปมาหาสู่กันระหว่างคนภายในหมู่บ้านแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ภายในชุมชน ส่วนบริเวณที่ล้อมริมแม่น้ำปายทางด้านทิศเหนือของชุมชนบ้านป่าขาม ซึ่งเคยเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชผักของหมู่บ้าน พบสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นมากมาย ส่วนใหญ่จะเป็นเกสต์เฮ้าส์ และรีสอร์ทขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ร้านอาหารหลากหลายสไตล์ส่วนใหญ่เป็นบาร์เบียร์ วัดและโบราณสถานภายในชุมชน ได้เปลี่ยนไปจากเดิมจากที่เคยเป็นสถานที่เงียบสงบของชุมชน หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชุมชนบริเวณนี้จากที่เคยเป็นถิ่นที่อยู่ของชุมชนชาวไทยใหญ่ได้เปลี่ยนไปเป็นย่านการท่องเที่ยว มีนักลงทุนจากภายนอกเข้ามาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวตลอดถนนชัยสงครามทำให้บริเวณหน้าวัดในช่วงเวลาหัวค่ำจนถึงกลางคืนจะมีกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบๆ บริเวณวัด และยังพบว่า มีการปลูกสร้างอาคารหลายประเภทที่มีความสูงและหลากหลายรูปแบบ เช่น เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร บาร์เบียร์ ร้านค้า ใกล้เคียง วัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญของชุมชนคือ วัดกลาง และวัดป่าขาม นอกจากนี้บริเวณใต้ถุนของศาลาการเปรียญในวัดป่าขาม ภายในวัดรอบๆ โบราณสถานยังเป็นที่จอดรถยนต์ของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวนำรถยนต์เข้ามาจอดบริเวณดังกล่าวจนเต็มพื้นที่

การใช้ที่ดินในเขตเทศบาล ปี พ.ศ. 2548 มีลักษณะการใช้ที่ดินของเขตเทศบาลปายสามารถจำแนกได้ 7 ประเภท (รูป 3.2) พบว่า การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลปายในปี พ.ศ. 2548

ยังคงมีการใช้ที่ดินด้านการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 119.31 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.34 รองลงมาเป็นการใช้ที่ดินประเภทสิ่งปลูกสร้าง จำนวน 65.47 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.98 เป็นที่โล่งว่าง 21.71 ร้อยละ 8.62 สวน จำนวน 12.15 ไร่ คิดร้อยละ 4.83 และใช้ที่ดินที่เป็นถนน จำนวน 11.57 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.59 จะเห็นได้ว่า การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลปายยังคงมีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมมากที่สุด และการใช้ที่ดินประเภทสิ่งปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนในชุมชนต่าง ๆ อาจเนื่องมาจาก ชาวบ้านชุมชนในเขตเทศบาลยังคงใช้ดินเพื่อการเพาะปลูกอยู่เพราะเป็นอาชีพโดยพื้นฐานของประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอปาย (ตาราง 3.3)

ตาราง 3.3 การใช้ที่ดินเทศบาลตำบลปายปี พ.ศ. 2548

ประเภทการใช้ที่ดิน	ไร่	ร้อยละ
ถนน	11.57	4.59
ที่โล่งว่าง	21.71	8.62
พื้นที่เกษตรกรรม	119.31	47.34
สวน	12.15	4.83
สิ่งปลูกสร้าง	65.47	25.98
แหล่งน้ำ	21.79	8.64
รวม	252	100.00

ที่มา: คำนวณพื้นที่จากการแปลภาพดาวเทียม SPOT-5 ปี พ.ศ. 2548

เมื่อเปรียบเทียบการใช้ที่ดินของชุมชนในเขตเทศบาลปายระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง 2548 (รูป 3.3) พบว่า การใช้ที่ดินประเภทสิ่งปลูกสร้างมีการขยายตัวมากที่สุด พื้นที่เกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง โดยมีทิศทางการขยายตัวของชุมชนไปทางด้านทิศใต้ไปสู่บ้านแม่ฮี้ และมีการขยายตัวไปตามถนนสายหลักไปทางทิศเหนือไปสู่บ้านห้วยญู มีการเติบโตของชุมชนในลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะจุดโดยเฉพาะหมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม ซึ่งเป็นย่านการท่องเที่ยว (ตาราง 3.1) มีการรุกคืบเข้าไปใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ บริเวณด้านทิศเหนือของชุมชนบ้านป่าขามและชุมชนบ้านเมืองแพร์ เป็นพื้นที่ติดกับแม่น้ำปายพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ลุ่มมีน้ำท่วมถึง เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมเป็นประจำทุกปีทำให้ดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับเพาะปลูกของชาวบ้านในหมู่บ้านป่าขาม และบ้านเมืองแพร์ หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ที่ดินบริเวณนี้เป็นที่ต้องการของนักลงทุนเพราะสามารถมองเห็นทิวทัศน์ตามธรรมชาติของแม่น้ำปายนักลงทุนได้เข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่มีที่ดินอยู่ติดกับที่ดินสาธารณะที่อยู่ติดกับ



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 3.4 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลปาย ระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง ปี พ.ศ. 2548

พ.ศ.2548 \ 2543	ถนน	ที่โล่งว่าง	พื้นที่เกษตร	สวน	สิ่งปลูกสร้าง	แหล่งน้ำ	รวม
ถนน	5.98	0.03	0.55	0.07	1.84	0.02	8.49
ที่โล่งว่าง	0.78	3	3.75	1.76	3.78	0.27	13.34
พื้นที่เกษตร	1.74	14.96	117.3	0.06	10.54	10.42	155.02
สวน	0.81	0.75	4.32	8.47	8.36	0.18	22.89
สิ่งปลูกสร้าง	1.61	0.07	1.22	1.15	35.96	0.12	40.13
แหล่งน้ำ	0.13	0.39	4.79	0.3	1.36	5.69	12.66
รวม	11.05	19.2	131.93	11.81	61.84	16.7	252.53

ที่มา: คำนวณพื้นที่จากการแปลข้อมูลดาวเทียม IKONOS-2 ปี พ.ศ. 2543 และ SPOT-5 ปี พ.ศ. 2548

ลำน้ำปายเพื่อสร้างเป็นรีสอร์ท เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร บาร์เบียร์ จากการสังเกตสภาพการใช้พื้นที่พบว่า มีการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ริมน้ำส่วนใหญ่จะสร้างเป็นที่พักแบบง่ายๆ ในลักษณะเป็นกระท่อมเล็กๆ เป็นจำนวนมากสร้างด้วยวัสดุไม่ถาวร เช่น ไม้จริง ไม้ไผ่ มุงด้วยใบตองตึงเป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ส่วนชุมชนอื่นๆ นั้นมีการรุกเข้าไปตลอดสองฝากของลำห้วยม่วงกอนบริเวณชุมชนบ้านเจ้าหม้อ ชุมชนบ้านเมืองแพร์

2) มลภาวะ และการกำจัดของเสีย

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนอำเภอปายนั้นเป็นพื้นที่แวดล้อมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้มีแม่น้ำปายและลำห้วยต่างๆ หล่อเลี้ยงพื้นที่ทางการเกษตร สภาพน้ำในแม่น้ำปายและลำห้วยต่างๆ มีความใสสะอาดมีสัตว์น้ำชุกชุม สภาพแวดล้อมมลภาวะทางอากาศแทบไม่มีจะมีบ้างในช่วงหน้าแล้งมักจะเกิดควันไฟจากไฟไหม้ป่าแต่ก็เป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ ไม่มีความรุนแรงอะไรมากนัก ส่วนขยะมูลฝอยมีไม่มากนักขยะส่วนใหญ่จะเกิดจากภาคการเกษตรเป็นพวกเศษวัชพืชต่างๆ ชาวบ้านจะใช้วิธีเผาหรือปล่อยให้วัชพืชย่อยสลายไปเองตามธรรมชาติ ปริมาณขยะของเสียที่เกิดขึ้นตามบ้านเรือนมีไม่มากนักขยะที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นของที่เหลือจากการประกอบอาหารเช่น เศษผัก ใบตอง ซึ่งเป็นขยะที่สามารถย่อยสลายเองได้ตามธรรมชาติชาวบ้านจะใช้วิธีกำจัดกันเองมากกว่าด้วยการนำไปให้สัตว์เลี้ยง หรือใช้วิธีนำไปทิ้งฝังกลบ ส่วนน้ำเสียที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นน้ำที่เหลือจากการชำระล้างสิ่ง

ต่างๆ ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักจะปล่อยให้ไหลซึมลงสู่ดินไปตามธรรมชาติ ทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนปราศจากมลภาวะและของเสียต่างๆ โดยปกติแล้วอากาศของอำเภอปายจะเย็นสบายเกือบตลอดทั้งปี ต่อมาได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจนสามารถเดินทางด้วยรถยนต์ด้วยความสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้ชุมชนชาวปายได้มีโอกาสติดต่อกับชุมชนภายนอกมากยิ่งขึ้น ลักษณะการบริโภคที่เข้ามาจากภายนอกชุมชนทำให้ลักษณะของขยะที่เกิดขึ้นเปลี่ยนไปจากเดิมเกิดขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ เช่น ถุงพลาสติก ขวดแก้ว กระจัง กระจก พลาสติก ขยะที่เพิ่มขึ้นนี้บางส่วนจะเป็นขยะประเภทขวดแก้ว พลาสติก และกระดาษชาวบ้านจะเก็บเอาไว้ขายให้กับคนรับซื้อของเก่าที่เข้ามารับซื้อในชุมชน ส่วนขยะที่เกิดขึ้นบริเวณตลาดสดและย่านการค้าตามถนนสายหลักนั้นทางสุขาภิบาลปายได้เข้ามาดูแลจัดการกับขยะด้วยการนำไปฝังกลบซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก สำหรับแหล่งน้ำกินน้ำใช้นั้นชุมชนปายได้อาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่อยู่ใกล้ๆ กับชุมชนเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ แหล่งน้ำกินจะอาศัยแหล่งน้ำใต้ดินแทบทุกหลังคาเรือนจะมีบ่อน้ำไว้ใช้ดื่มกิน และยังมีประปาภูเขาที่ชาวบ้านต่อมาใช้จากหมู่บ้านน้ำฮูเพื่อเก็บสำรองเอาไว้ใช้ดื่มกินในช่วงฤดูแล้ง ส่วนน้ำใช้ในการเพาะปลูกนั้นจะอาศัยน้ำจากแม่น้ำปายและลำห้วยม่วงกอนเป็นหลัก ในขณะนั้นสภาพน้ำในแม่น้ำปาย และลำห้วยม่วงกอน มีความใสสะอาดมาก สำหรับมลภาวะทางอากาศโดยทั่วไปของชุมชนในขณะนั้นอากาศยังปราศจากฝุ่นควันและมลพิษ ถึงแม้ว่าจะเริ่มมีรถยนต์เข้ามาวิ่งตามถนนมากขึ้นแต่มีจำนวนไม่มากนักผู้คนส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตที่เรียบง่ายไม่เร่งรีบ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังจะใช้จักรยาน และมอเตอร์ไซค์ เป็นยานพาหนะในการเดินทาง ชุมชนรอบนอกออกไปยังคงใช้เกวียนในการบรรทุกผลผลิตทางการเกษตร ทำให้สภาพการจราจรโดยทั่วไปยังไม่ค่อยมีรถวิ่งมากนักแทบไม่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นเลย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในช่วงนั้นนิยมใช้จักรยานกันมาก ชุมชนปายในขณะนั้นมีความสงบเงียบมากแทบไม่มีเสียงดังรบกวนใดๆ เพราะไม่มีสถานบันเทิง มีเพียงร้านอาหารสำหรับผู้เดินทางผ่านไปมาๆ มาแวะพักรับประทานอาหารเท่านั้น หลัง 6 โมงเย็นไปแล้วชาวบ้านที่นี่จะกลับบ้านพักผ่อนกันหมด สภาพถนนภายในชุมชนต่างๆ แทบไม่มีรถวิ่ง หรือผู้คนออกมาเดินตามถนน มีเพียงร้านค้าและร้านอาหารไม่กี่ร้านที่เปิดบริการนักท่องเที่ยว จะปิดประมาณ 2 ทุ่ม จากนั้นก็ไม่มีกิจกรรมใดๆ

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนทางด้านมลภาวะและการกำจัดของเสีย จะเห็นได้จากปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.83 ถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาก เนื่องมาจากการเข้ามาของคนภายนอกจำนวนมากทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลปายถึงปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในเขตเทศบาล แต่เดิมที่ยังเป็นสุขาภิบาลมีปริมาณขยะในแต่ละวันไม่เกินวันละ 2 ตัน หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2541 เป็นต้น

มาปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนในปัจจุบันนี้มีปริมาณขยะวันละ 7 ตัน เพิ่มขึ้นจากเดิมก่อนการเข้ามาของการท่องเที่ยวถึง 4 เท่า นอกจากปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นแล้วการเข้ามาของผู้ประกอบการภายนอกและนักท่องเที่ยวได้นำเอาลักษณะการบริโภคที่มีความแตกต่างไปจากชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามาด้วยซึ่งเป็นการบริโภคที่ทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นและลักษณะขยะที่เกิดขึ้นเปลี่ยนไปจากเดิมเกิดขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติเพิ่มขึ้น เช่น ถุงพลาสติก ขวดน้ำพลาสติก ขวดเบียร์ กระจังน้ำอัดลม เป็นต้น โดยมีปริมาณขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติเกือบครึ่งหนึ่งของขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยเฉพาะขยะที่มาจากแหล่งชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องมากที่สุด คือ หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว และหมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านเมืองแพร์ ขยะทั้งหมดได้ถูกนำไปฝังกลบในพื้นที่ของเทศบาลตำบลปาย ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยปู ส่วนสภาพน้ำเสียภายในชุมชนนั้น (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.62 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงมาก เนื่องจากชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนปัจจุบันพบว่า แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญของชุมชน คือ แม่น้ำปายและลำห้วยม่วงกอนที่ชาวบ้านในชุมชนเคยใช้สำหรับอุปโภค-บริโภค มีขยะมูลฝอยและการปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลต่างๆ จากชุมชนในเขตเทศบาลลงสู่แหล่งน้ำ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลถึงสถานการณ์น้ำเสียภายในเขตเทศบาลพบว่า พื้นที่ภายในเขตเทศบาลตำบลปายได้มีการสร้างรางระบายน้ำเฉพาะศูนย์กลางเทศบาลตามถนนสายหลักและบางส่วนของหมู่บ้านที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น น้ำเสียที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากสถานประกอบการเช่น เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร ร้านค้า และอาคารบ้านเรือน มีการปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลลงสู่รางระบายน้ำของเทศบาลโดยไม่มีบ่อบำบัดน้ำเสีย บ่อดักไขมัน หรือผ่านการบำบัดใดๆ จากการสังเกตตามแหล่งชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลที่มีรางระบายน้ำสาธารณะตามชุมชนที่เป็นย่านการค้าและชุมชนที่เป็นแหล่งการท่องเที่ยว มีการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทางระบายน้ำสาธารณะโดยไม่มีบ่อบำบัดน้ำเสีย บ่อดักไขมัน ลงสู่รางระบายน้ำสาธารณะแล้วไหลลงสู่แม่น้ำปายและลำห้วยม่วงกอนโดยไม่มีการบำบัดน้ำแต่อย่างใด และจากการสอบถามถึงแหล่งน้ำกิน น้ำใช้ของชุมชน พบว่า (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.47 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากในปัจจุบันแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ชุมชนเคยใช้ในการดำรงชีวิตในอดีต คือ แม่น้ำปาย ลำห้วยม่วงกอน แหล่งน้ำใต้ดิน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจะเห็นได้จากสภาพน้ำในแม่น้ำปายและน้ำในลำห้วยม่วงกอนในปัจจุบันมีความขุ่นไม่ใสสะอาดเหมือนในอดีต มีการทิ้งขยะลงไปในแหล่งน้ำ ได้มีการยกเลิกน้ำประปาภูเขาหลังจากที่ทางเทศบาลได้มีการดำเนินการผลิตน้ำประปาให้กับชุมชนภายในเขตเทศบาล ส่วนน้ำดื่ม นั้นปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาบริโภคน้ำดื่มจากขวดที่มีขายทั่วไปตามท้องตลาด ด้านมลภาวะทางอากาศภายในชุมชน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.38 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปาน

กลาง เนื่องจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนเห็นว่าสภาพอากาศภายในชุมชนยังมีสภาพดีอยู่ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างจากปริมาณฝุ่นควันตามท้องถนนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตามถนนสายหลักของชุมชนและแหล่งชุมชนที่มีสถานประกอบการจำนวนมาก เมื่อสอบถามถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพการจราจรภายในชุมชน (ตาราง 3.1) พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.55 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงมาก เนื่องจากหลังจากได้มีการพัฒนาเส้นทางถนนสายหลักและถนนสายรองเข้าสู่ชุมชนต่างๆ เพื่อให้การติดต่อกันระหว่างชุมชนภายในอำเภอปายและชุมชนภายนอกมีความสะดวกสบายในการเดินทางมากยิ่งขึ้น ทำให้ปัจจุบันมีปริมาณจราจรมากขึ้น จากการสังเกตสภาพการจราจรภายในเขตเทศบาลพบว่า ปริมาณรถจะมีมากในบางช่วงเวลาและบางบริเวณของพื้นที่ ช่วงเวลากลางวันปริมาณรถจะมีมากบนถนนสายหลักเข้าสู่ชุมชนคือ ถนนเขตเทศบาล เนื่องจากเป็นทางผ่านระหว่างแม่ฮ่องสอนกับเชียงใหม่และมีร้านค้า ร้านอาหารจำนวนมากบนถนนสายนี้ นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่จะเดินทางผ่าน ไปยังแม่ฮ่องสอนหรือเชียงใหม่นิยมหยุดพักรับประทานอาหารสองข้างทางทำให้ถนนแคบลง ส่วนตอนเย็นปริมาณรถบนถนนสายหลักเริ่มลดลงจะมีการจราจรหนาแน่นเฉพาะบริเวณใกล้สี่แยกถนนเขตเทศบาลเพราะมีตลาดสดในช่วงเย็น ส่วนช่วงหัวค่ำจนถึงกลางคืนจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสัญจร โดยมีนักท่องเที่ยวที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านป่าขามจะออกมาเดินและสังสรรค์ ทำให้การจราจรจะคับคั่งบริเวณร้านค้าและร้านอาหาร บาร์เบียร์ที่เปิดบริการในช่วงเย็นจนถึงค่ำ บนถนนชัยสงครามและถนนรังสิยานนท์ ส่วนหนึ่งที่ทำให้ปริมาณรถเพิ่มขึ้นมาจากหลังการท่องเที่ยวเข้ามาได้มีร้านค้าที่เช่าพาหนะเกิดขึ้นใหม่จำนวนมาก จากเดิมเป็นร้านเช่าจักรยานเล็กๆ ของชาวบ้านไม่กี่ร้าน ปัจจุบันพบว่า มีร้านเช่าพาหนะส่วนใหญ่เป็นรถจักรยานยนต์และรถยนต์ให้เช่าเข้ามาแทนที่จักรยานที่เริ่มหายไป จึงทำให้มีปริมาณยานพาหนะวิ่งตามท้องถนนมากขึ้น นอกจากนี้แล้วด้านความสงบเงียบภายในชุมชน (ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.27 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากแต่เดิมชุมชนชาวปายเป็นสังคมชนบทอยู่ท่ามกลางธรรมชาติวิถีชีวิตที่สงบเงียบปราศจากเสียงดังและสิ่งรบกวนใดๆ หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาเริ่มมีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมายทั้งรูปแบบและลักษณะกิจกรรมที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวได้พยายามสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมา มีสถานบันเทิงต่างๆ เกิดขึ้นทั่วไปตามชุมชนต่างๆ ผู้ประกอบการพยายามหากิจกรรมช่วงกลางคืนหลังจากนักท่องเที่ยว ตามแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติในตอนกลางวัน ด้วยการจัดปาร์ตี้ตามร้านอาหารสถานบันเทิงต่างๆ เพื่อเอาใจนักท่องเที่ยวที่ชอบเที่ยวยามค่ำคืนเพราะก่อนหน้านี้ในช่วงกลางคืนจะไม่มีกิจกรรมบันเทิงมากนักมีเพียงร้านอาหารของชาวบ้านที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การปริมาณจราจรที่มากขึ้นยังทำให้ความสงบเงียบภายในชุมชนหายไปอีกด้วย

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ได้ศึกษาตั้งแต่เริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามาจนถึงปัจจุบัน โดยศึกษาในประเด็นทางด้านโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ รายได้และรายจ่าย การกระจายรายได้ภายในชุมชน ราคาสินค้าอุปโภค - บริโภค การลงทุนภายในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงที่การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

1) การค้า การลงทุน และโอกาส ทางเลือกในการประกอบอาชีพ

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนป่าใน อดีตนั้น ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลเป็นเมืองที่เร้นลับและแสนทรมันดารในสายตาของประชาชนทั่วไป ด้วยสภาพแวดล้อมที่ถูกล้อมรอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารทำให้ชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักผลิตที่ได้เพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ถ้ามีมากพอจึงจะนำไปขายยังตลาดหรือแลกเปลี่ยนกันในชุมชน พืชหลักที่มีการเพาะปลูกคือ ข้าว กระเทียม ยาสูบ และพืชผักชนิดต่างๆ ถึงแม้ว่าพื้นที่ในการเพาะปลูกจะมีจำกัดแต่ผลผลิตที่ได้ก็เพียงพอกับจำนวนประชากรในขณะนั้น อาชีพของชาวป่าในในอดีตก่อนหน้านั้นมีด้วยกันหลายอาชีพคือ อาชีพรับจ้างเป็นคนงานทำไม้ให้กับบริษัทบอมเบย์เบอร์มาของอังกฤษได้เข้ามาขอรับสัมปทานทำไม้ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน อาชีพรับจ้างเป็นคนงานเหมืองแร่ ในเขตอำเภอป่ามีบริษัทเหมืองแร่ที่ได้รับสัมปทานทำเหมืองแร่ฟลูออไรท์ 5 แห่ง แต่ในระยะต่อมาราคาแร่ตกต่ำลง และเพราะการขนส่งแร่จากเหมืองสู่ตลาดราคาสูงมากทำให้ฐานะการทำเหมืองตกต่ำลง เหมืองแร่จึงปิดตัวลงในเวลาต่อมา หลังจากนั้นอีกไม่นานได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจากเชียงใหม่สู่อำเภอป่า มีผ่านอำเภอปางมะผ้า อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จนได้รับความสะดวกในการเดินทางมากยิ่งขึ้น ทำให้ชุมชนแห่งนี้ได้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้นมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนต่างๆ เริ่มมีการลงทุนจากคนภายนอกบ้างแต่ไม่มากนักการดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นกิจการภายในครอบครัว การดำเนินการเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ขณะเดียวกันเริ่มมีการเปิดตัวด้านการท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่าบนเส้นทางสายนี้ไปด้วยทำให้ชุมชนต่างๆ ได้รับการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น มีการส่งเสริมทางด้านอาชีพ การส่งเสริมการเกษตรมีการปลูกพืชเพื่อการค้าและการทำปุ๋ยคอกมากขึ้นนอกเหนือจากการปลูกข้าว และพืชผักต่างๆ ไว้เพื่อการบริโภคเท่านั้นพืชที่ได้รับการส่งเสริมได้แก่ กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวสาลี ข้าวบาเลย์ การประกอบอาชีพและการจ้างงานในชุมชนจะมีความแตกต่างกันบางเล็กน้อยตามลักษณะทำเลที่ตั้งและพื้นฐานในการประกอบอาชีพแต่ดั้งเดิมของคนในชุมชน เริ่มจาก หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว ด้วยลักษณะทำเลที่ตั้งของชุมชนเป็นที่ตั้งของเวียงเก่าตั้งแต่สมัยขุนสามป่าได้ย้ายจากเวียงเหนือมาตั้งเวียงใหม่ใน

บริเวณทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปาย เพราะเป็นที่ราบกว้างขวางมีทำเลดีเหมาะแก่การเพาะปลูก ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยใหญ่ผสมกับคนไทยขวนมีอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ต่อมาชุมชนแห่งนี้ได้กลายเป็นย่านการค้าและที่ตั้งของหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอปาย สำนักงานเกษตรอำเภอ โรงพยาบาล ตลาดสด เป็นต้น ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณแห่งนี้นอกจากจะมีอาชีพทางการเกษตรแล้วยังมีอาชีพค้าขาย และรับราชการบ้าง ชุมชนเมืองพร้าว นอกจากจะเป็นแหล่งที่อยู่ของชาวไทยใหญ่และไทยขวนแล้วยังมีชาวจีนและชาวไทยมุสลิมที่อพยพเข้ามาอยู่ประจำกลุ่มนี้จะประกอบอาชีพค้าขายกันเป็นส่วนใหญ่ หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเจ้าหม้อ เดิมทีชุมชนแห่งนี้มีประชากรอยู่ไม่มากนักพื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ในการเพาะปลูกโดยอาศัยน้ำจากลำห้วยม่วงกอนที่อยู่ติดกับหมู่บ้าน ต่อมามีคนจากบ้านหม้อซึ่งมีอาชีพปั้นหม้อขายได้อพยพมาอยู่ในชุมชนแห่งนี้และได้ประกอบอาชีพปั้นหม้อขายทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นชุมชนเจ้าหม้อ หลังจากนั้นไม่นานเมื่อการคมนาคมได้รับการพัฒนาจนได้รับความสะดวกมีการติดต่อค้าขายกับชุมชนภายนอกมากขึ้น ทำให้อาชีพปั้นหม้อค่อยๆ หายไป คนในชุมชนหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวไทยใหญ่อีกชุมชนหนึ่ง ด้วยทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านติดกับแม่น้ำปายทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับเพาะปลูกพืชผัก ทำให้ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป ผลผลิตที่ได้จะนำมาบริโภคภายในหมู่บ้านและนำไปขายยังตลาดสายหยุด ต่อมาเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนแห่งนี้ได้มีชาวบ้านเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่เริ่มดำเนินกิจการด้านการบริการนักท่องเที่ยวอยู่ไม่เกิน 15 ราย ได้แก่ ร้านอาหาร เกสต์เฮาส์ ร้านเช่าพาหนะ ส่วนชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าขามจะรับจ้างเป็นไกด์นำเที่ยว และต่อแพไม้ไผ่ ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามาทำงานเป็นรายได้เสริมตามร้านอาหาร เกสต์เฮาส์ และรับจ้างทั่วไปเมื่อมีบริษัทนำเที่ยวมาว่าจ้างเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวจะมีนักท่องเที่ยวจะเข้ามาจำนวนมาก หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านเมืองแพร์เป็นคนไทยใหญ่เคยไปอยู่เมืองแพร์ เมืองน่าน แล้วอพยพกลับมาตั้งรกรากที่นี่ผสมกับคนไทยใหญ่ที่เคยเป็นญาติพี่น้องกัน ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และค้าขาย เนื่องจากชุมชนเป็นที่ตั้งของสถานีตำรวจและโรงเรียนมัธยม หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยปู ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวทุกชุมชนยังคงจะประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก สำหรับโอกาสการจ้างงานในชุมชนจะมีด้วยกันหลายลักษณะทั้งตอบแทนด้วยเงินและสิ่งของที่จำเป็นต่อการครองชีพ การช่วยเหลือกันในลักษณะการเอามือหรือตอบมือกันยังคงมีอยู่ การจ้างงานจะเกิดขึ้นในภาคเกษตรกรรมจะเป็นในลักษณะผู้ที่มีที่ดินทำการเกษตรจำนวนมากก็จะมีทั้งการตอบมือและจ้างแรงงานชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะเป็นที่ทราบกันดี เพราะชาวบ้านบาง

ครัวเรือนมีแรงงานมากแต่มีที่ทำกินน้อยหรือไม่มีที่ดินทำกิน จะมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างเกี่ยวข้าว ปลูกหอม เก็บเกี่ยวหอม เป็นลูกจ้างตามร้านค้า หากมีฝีมือทางช่างหรือชาวบ้านเรียก สล่า แป้งบ้าน รับสร้างบ้านในชุมชน

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาล ได้มีการขยายตัวทางด้านธุรกิจการท่องเที่ยวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้า การลงทุนภายในชุมชน (ตาราง 3.1) พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.38 ซึ่งถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากการท่องเที่ยวปายได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐ และเอกชน จะเห็นได้ว่าการลงทุนทั้งที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อมภายในชุมชนบ้านป่าขาม ชุมชนบ้านเมืองพร้าว ชุมชนบ้านเมืองแพรมากที่สุด มีนักลงทุนจากต่างถิ่น หลั่งไหลเข้ามาลงทุนในชุมชนเพิ่มขึ้น มีการเข้าลงทุนในกิจการต่างๆ ภายในชุมชนตั้งแต่กิจการขนาดเล็กจนถึงกิจการขนาดใหญ่ กิจการที่นักลงทุนนิยมเข้ามาลงทุนมากที่สุด ได้แก่ เกสต์เฮาส์ โรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร ผับ บาร์เบียร์ บริษัทนำเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านนวดแผนโบราณ ร้านเช่ายานพาหนะ เป็นต้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนลึกเข้าไปในซอยต่างๆ ภายในหมู่บ้านมีการลงทุนของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นกิจการเล็กๆ ภายในครอบครัวมีทั้ง เกสต์เฮาส์ ห้องเช่า ห้องแถว นวดแผนโบราณ ร้านค้า ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะเป็นตัวกระตุ้นทำให้มีการขยายตัวด้านการลงทุนภายในชุมชนมากขึ้น แต่สำหรับชาวบ้านแล้วพบว่า การลงทุนของชาวบ้านเป็นการลงทุนในกิจการเล็กๆ น้อยๆ เช่น ร้านค้าทั่วไป ร้านอาหาร ตามสั่ง ร้านซักอบรีด ร้านนวดแผนโบราณ ร้านเช่าพาหนะ ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านเช่าหนังสือ ส่วนกิจการที่พักมีตั้งแต่แบ่งห้องให้เช่า บ้านเช่า และเกสต์เฮาส์ขนาดเล็กที่มีจำนวนห้องพักไม่มากนัก นอกจากการลงทุนแล้วได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ (ตาราง 3.1) พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.18 และ 3.09 ซึ่งถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังจากการเข้ามาของการท่องเที่ยวทำให้มีลงทุนต่างถิ่นเข้ามาทำธุรกิจการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงานในธุรกิจบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น การดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเริ่มมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการธุรกิจการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเริ่มเรียนรู้แล้วว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาก็สามารถหารายได้หรือทำธุรกิจจากการท่องเที่ยวได้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทั้งโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนเขตเทศบาล พบว่า มีการประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด (ตาราง 3.5) คิดเป็นร้อยละ 28.90 รองลงมามีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 23.70 เนื่องจากในอดีตชาวบ้านหลายครัวเรือนเคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก่อนหลังจากเริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน ได้มีการว่าจ้างแรงงานนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจำนวนมากในช่วงฤดูหนาวทำให้มีความ

ต้องการจ้างงานในภาคบริการการท่องเที่ยว ชาวบ้านจึงเริ่มหันมาประกอบอาชีพเสริมด้วยการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และอาชีพรับจ้างเพราะเป็นอาชีพที่ทำได้ง่ายไม่ต้องใช้ความรู้และทักษะฝีมือมากนัก จึงทำให้หลายๆ คริวเรือนในชุมชนหันมาประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพหลักและอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรองมากขึ้น ส่วนอาชีพรองนั้น (ตาราง 3.6) พบว่า มีผู้หันมาประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย ร้อยละ 20.40 เนื่องจากมีความต้องการในการว่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ที่เคยประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในภาคเกษตรกรรมหรือประกอบอาชีพหลักอื่นๆ อยู่แล้วหันมาประกอบอาชีพรองด้วยการรับจ้างมากขึ้นเพราะการจ้างงานจะมีเป็นช่วงๆ เวลาสามารถทำงานโดยไม่ต้องใช้เวลามากหรือใช้ทักษะฝีมือมากนัก เช่น ดูแลทำความสะอาดเกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร นวดแผนโบราณ ซักอบรีด ขับรถรับส่งนักท่องเที่ยวออกทัวร์ป่า ไกด์เดินป่า หรือทำงานตามสถานบันเทิง ผับ บาร์เบียร์เป็นต้น ด้านการประกอบอาชีพของคริวเรือนตัวอย่างที่ประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (ตาราง 3.7) พบว่า ปัจจุบันมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้ง โดยตรงและทางอ้อม ถึงร้อยละ 44 เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชนก่อนหน้านี้ที่จะมีการส่งเสริมท่องเที่ยวอำเภอปาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงอาชีพทางด้านเกษตรกรรมภายในชุมชน (ตาราง 3.1) ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้างทั่วไปในภาคเกษตรมาก่อนเริ่มมีการหันมาประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการทำงานในภาคเกษตร จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เคยประกอบอาชีพการเกษตรมาก่อน พบว่า ปัญหาหลักของการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่ผ่านมามีขึ้นอยู่กับหลายๆ ปัจจัย ได้แก่ ปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกิน ที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ทำให้ปลูกพืชไม่ได้ผลเท่าที่ควร บางพื้นที่ขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง และราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ โดยเฉพาะกระเทียมซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของอำเภอปาย หลายชุมชนในเขตเทศบาลมีการรุกกล้าที่ดินที่ชาวบ้านเคยใช้ในการเพาะปลูกของหมู่บ้านถูกนำไปใช้ในก่อสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ทำให้หลายคริวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น นอกจากนี้ยังพบว่า หลายๆ คริวเรือนมีที่ดินทำการเกษตรอยู่นอกเขตเทศบาล หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาต่างหันมาประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป ส่วนอาชีพเกษตรกรรมยังคงทำอยู่แต่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลักครอบครัวอีกต่อไป

ตาราง 3.5 ร้อยละของอาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรรวม	21	6.90
ค้าขาย	88	28.90
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	43	14.10
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	47	15.50
รับจ้าง	72	23.70
อื่น ๆ	33	10.90
รวม	304	100

ตาราง 3.6 แสดงอาชีพรองของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพรอง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรรวม	32	10.50
ค้าขาย	62	20.40
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	27	8.90
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	38	12.50
รับจ้าง	101	33.30
อื่น ๆ	44	14.50
รวม	304	100

ตาราง 3.7 ร้อยละของอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยว

อาชีพเกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เกี่ยวข้อง	170	56.00
เกี่ยวข้อง	134	44.00
รวม	304	100

2) รายได้และรายจ่าย

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนป่าตองพึ่งพาตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ก่อนการพัฒนาสาธารณูปโภคนั้นชุมชนแทบจะไม่มีรายได้เลย วิถีชีวิต

ของชุมชนป่าต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก ทั้งอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ และปัจจัยในการดำรงชีวิตต่างๆ ชาวบ้านจะหาได้เอง หากเป็นของที่จำเป็นหาไม่ได้ในท้องถิ่นก็จะใช้การแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ไม้สัก หรือของป่า แลกเปลี่ยนกับสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ ดังนั้นชุมชนป่าในอดีตนั้น จึงไม่มีความจำเป็นในการใช้จ่ายเงินทองมากนัก หลังจากได้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคเกิดการติดต่อกับสังคมภายนอกทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเริ่มลดน้อยลงไป เช่นป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่า ทำให้ชุมชนต้องพึ่งพิงภายนอกมากยิ่งขึ้น ได้รับความสะดวกสบายในการขนส่งคมนาคมทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยมากขึ้น เกิดการใช้จ่ายในด้านการศึกษามากขึ้นในการส่งบุตรหลานไปศึกษาเล่าเรียนยังจังหวัดเชียงใหม่ การรับรู้ข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ได้กระตุ้นให้ชาวบ้านมีรายได้และรายจ่ายของแต่ละชุมชนนั้นจะมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว นอกจากจะมีรายได้จากการขายพืชผลทางการเกษตรแล้ว รายได้หลักของชุมชนอีกทางหนึ่ง คือ การติดต่อค้าขายกับบุคคลภายนอกเพราะชุมชนเป็นย่านการค้าของเมืองปาย ส่วนชุมชนอื่นๆ นั้น จะมีรายได้จากการขายพืชผลทางการเกษตร เป็นรายได้หลักของชุมชนซึ่งได้แก่ หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านเจ้าหม้อ หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านป่าขาม หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านเมืองแพร่ และหมู่ 6 ชุมชนบ้านห้วยปูลุ ส่วนหมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านเมืองพร้าว ผลผลิตด้านการเกษตรนั้นส่วนใหญ่จะเพื่อการยังชีพมากกว่าการนำไปขาย ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านอยู่ในระดับต่ำ แต่ต้องอยู่ด้วยค่าครองชีพที่สูง ทั้งนี้เป็นเพราะสินค้าส่วนใหญ่ต้องนำมาจากเชียงใหม่ทั้งหมดทำให้สินค้าอุปโภค บริโภคมีราคาแพงด้วยอุปสรรคในการคมนาคมขนส่งที่ยากลำบาก ยกเว้นสินค้าที่เป็นผลผลิตด้านการเกษตรที่ผลิตเองในชุมชน และพอส่งไปขายยังอำเภอต่างๆ ได้แก่ กระเทียม ข้าว ยาสูบ และพืชผักที่ปลูกเองเท่านั้นที่มีราคาถูก พืชที่ชาวบ้านนิยมปลูกหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จคือ กระเทียมชาวบ้านจะปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้สักกระยะให้ดินชุ่มชื้นแล้วเอากระเทียมลงปลูกประมาณเดือนพฤศจิกายน หลังจากนั้นอีกประมาณ 3 เดือนก็เก็บผลผลิตได้ จะมีพ่อค้ามาจากเชียงใหม่มาซื้อเหมาเป็นไร่ๆ ไร่เฉลี่ยโดยทั่วๆ ไปไร่หนึ่งจะขายได้ในราคาประมาณตั้งแต่ 1,500-2,000 บาท บางไร่ก็ขายส่งเมื่อเก็บผลผลิตแล้วในราคากระเทียมสด กก. ละ 1.50 บาท กระเทียมแห้ง กก. ละ 3-4 บาท นับเป็นรายได้อันดับหนึ่งของผลิตผลทางการเกษตรกรรมและมากกว่าข้าว เพราะกระเทียมของอำเภอปาย สร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอปายด้วยคุณภาพดีกว่าที่อื่น แต่ด้วยสภาพบางพื้นที่ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกได้มีการส่งเสริมในการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ วัว ควาย เพื่อบริโภคในชุมชน ส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวมีเพียงชาวบ้านในหมู่บ้านป่าขามเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มีกิจการร้านอาหารและที่พักให้เช่า ดังนั้นรายได้จากการท่องเที่ยวจึงมีไม่มากนักจากห้องพักให้เช่าเพียงคืนละ 30- 100 บาท รับจ้างทำงานในเกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร วันละ 80 บาท ไกด์นำเที่ยว วันละ 100 บาท ต่อแพไม้ไผ่ ลำละ 100 บาท รายได้จากการท่องเที่ยวในระยะแรกนี้เป็น

เพียงรายได้เสริมของครอบครัวเท่านั้น เพราะนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปายมากที่สุดในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น สำหรับรายได้ประชากรของอำเภอปายในช่วง ปี พ.ศ. 2538 โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนเท่ากับ 6, 317 บาท รายจ่ายของประชากรโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน 5,225 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ยของประชากร 17, 947 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานสถิติจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2548)

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปายต่างมีความตื่นตัวในเรื่องของรายได้ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพต่างๆ ที่มาจากการท่องเที่ยว โดยการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.21 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงระดับปานกลาง เนื่องจากหลังจากมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสการมีงานทำและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ชาวบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท (ตาราง 3.8) คิดเป็น ร้อยละ 47.60 รองลงมา มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 26.80 โดยมีที่มาของรายได้มาจากการรับจ้างทั่วไป จากการสัมภาษณ์ พบว่า รายได้ของชุมชนในปัจจุบันมีความไม่แน่นอนนัก ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของชุมชนเป็นหลัก ในช่วงตั้งแต่เดือนสิงหาคมจนถึงเดือนเมษายนเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจะมีรายได้จากการค้าขายและรับจ้างทำงานตามสถานประกอบการ ซึ่งมีความหลากหลายในการหารายได้ที่แตกต่างกันไป เนื่องจากชาวบ้านยังไม่มีรายได้ที่แน่นอนจึงหันมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นรายได้หลัก เพราะมีความอิสระที่จะสามารถหารายได้หลายๆ ช่องทาง ส่วนรายได้ที่รองลงไปจากการทำธุรกิจค้าขาย อาจเนื่องมาจากชุมชนเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าและบริการอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นรายได้หลักของชุมชนที่ผ่านมาคือ รายได้จากการค้าขาย เมื่อมีคนจากภายนอกเข้ามาอยู่จำนวนมากรวมไปถึงนักท่องเที่ยวทำให้ ชุมชนสามารถหารายได้จากการค้าขายได้ง่ายกว่าการหารายได้โดยอื่น ส่วนรายจ่ายนั้นพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงมาก (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.75 ซึ่งถือเปลี่ยนแปลงมาก เนื่องจากชุมชนได้เปิดตัวสู่สังคมภายนอกเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ มีความสะดวกสบายในการเดินทางติดต่อค้าขายกับสังคมภายนอกมากขึ้น ประกอบกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวทำให้มีความต้องการสินค้าในการอุปโภค บริโภคมากขึ้น ชุมชนมีความสะดวกสบายในการซื้อหาสินค้าได้ง่ายและมีสินค้าให้เลือกมากยิ่งขึ้น หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นชาวบ้านต่างซื้อหาสินค้าสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้นอกเหนือจากสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการครองชีพ จากการสังเกตการณ์ พบว่า ภายในบ้านแต่ละครัวเรือนจะมีเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ส่วนชาวบ้านที่หันมาลงทุนใน

กิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะกู้เงินจากสถาบันการเงินมาลงทุน ด้านราคาสินค้าอุปโภค บริโภคถือว่าป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เมื่อสอบถามถึงการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าอุปโภค บริโภค มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.02 (ตาราง 3.1) ซึ่งถือว่ามี การเปลี่ยนแปลงมาก เนื่องจากชุมชนอยู่ในย่านการท่องเที่ยวทำให้ราคาสินค้าอุปโภค บริโภค ต่างๆ ซึ่งมีราคาแพงกว่าปกติอยู่แล้วเพราะต้องบวกกับค่าขนส่งเข้าไปด้วยต่างมีราคาแพงตามสินค้าอื่นๆ นอกเหนือจากสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพ ทำให้ราคาสินค้าในย่านการท่องเที่ยวมีราคาแพงเพราะร้านค้าต่างมุ่งขายไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นหลัก จากการสังเกตราคาสินค้าอุปโภค บริโภคในตลาดสดของชาวบ้านในช่วงเย็น พบว่า ราคาสินค้าที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการครองชีพมีราคาแพงกว่าปกติทั่วไปไม่มากนัก มีเพียงราคาพืชผลทางการเกษตรบางชนิดที่เป็นของท้องถิ่นเท่านั้นที่มีราคาถูก สำหรับราคาอาหารตามร้านอาหารทั่วไปในชุมชนปายส่วนใหญ่จะมีราคาแพงกว่าปกติเล็กน้อยส่วนร้านอาหารที่เน้นให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวจะมืราคาแพงมาก

ตาราง 3.8 ร้อยละของรายได้ต่อครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายได้ในครัวเรือน / เดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000 บาท	80	26.30
ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท	142	46.70
ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท	21	6.90
ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท	23	7.60
มากกว่า 20,001 บาท	38	12.50
รวม	304	100

ตาราง 3.9 ร้อยละที่มาของรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ที่มารายได้หลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การขายผลผลิตทางการเกษตร	28	9.20
ทำงานมีเงินเดือนประจำ	77	25.30
ทำธุรกิจค้าขาย	91	29.90
รับจ้าง	108	35.60
รวม	304	100

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของชุมชน

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางด้านสังคมของชุมชนปาย ได้ศึกษาในประเด็นด้านโครงสร้างประชากร ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ตั้งแต่เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยวและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ความสัมพันธ์ระหว่างคนภายในชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชน ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในท้องถิ่นประกอบกับแบบสอบถามประเมินสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของแต่ละชุมชน

1) โครงสร้างประชากร

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนปายมีบรรพบุรุษสืบเชื้อสายมาจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ผสมผสานกันอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ กระจายกันไปตามหมู่บ้านในเขตเทศบาล ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเขตเทศบาลตำบลปายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ชาวไทยใหญ่ (ไต) และชาวไทยยวน (คนเมือง) ตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย ประชากรดั้งเดิมเป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยใหญ่ 3 หมู่บ้านคือ บ้านหลวง บ้านกลาง บ้านป่าขาม และมีชาวกุ่มน้อยปะปนอยู่บ้าง จากข้อมูลจำนวนประชากรสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานระหว่างปี 2532 ถึง 2542 ประชากรในพื้นที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และคาดว่า การขยายตัวประชากรจะยังคงมีลักษณะคงที่ โดยมีอัตราการเพิ่มของประชากรร้อยละ 1 ถึง 1.5 ต่อปี ประชากรอยู่ในวัยแรงงานร้อยละ 40 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ร้อยละ 74.5 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ก่อนที่การท่องเที่ยวจะเข้ามายังชุมชนประชากรในขณะนั้น มีการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่กันเป็นกลุ่มๆ ทุกคนในหมู่บ้านจะรู้จักกันหมดมีคนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านบ้างแต่ก็รู้จักกันในเวลาต่อมา การอพยพย้ายถิ่นของคนในหมู่บ้านแทบไม่มีนอกจากจะแยกย้ายออกไปตามครอบครัว ทำงาน และศึกษาเล่าเรียนแต่ก็มีไม่มากนัก การจ้างงานและแรงงานในชุมชนปายไม่นิยมออกไปทำงานไกลๆ เนื่องจากในอดีตการคมนาคมที่ยากลำบากจะออกไปรับจ้างบ้างเฉพาะช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผล เช่น ไปรับจ้างเก็บลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย การอพยพย้ายถิ่นของประชากรภายในชุมชน(ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.27 ถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลปายเป็นศูนย์กลางของการบริการด้านการท่องเที่ยวทั้งที่พัก ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว ทั้งยังเป็นศูนย์กลางการค้า การปกครอง และการบริการสังคมจึงทำให้ประชากรในเขตเทศบาล มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนเทศบาลตำบลปายและผู้นำชุมชน พบว่า ปัจจุบันประชากรในเขตเทศบาลตำบลปายมีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.61 ต่อปี การเพิ่มขึ้นของประชากรมีอยู่ด้วยกันหลายประเภทได้แก่ (1) ประชากรในพื้นที่ซึ่งอยู่อาศัยถาวรและมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องถิ่นที่เกิดที่นี่หรือย้ายเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานานแล้ว (2) ประชากรซึ่งอยู่อาศัยถาวรโดยไม่มีชื่อในทะเบียนราษฎรประชากรกลุ่มนี้จะเป็นผู้ประกอบการที่เข้ามาทำธุรกิจการท่องเที่ยวหรือมาทำงานในพื้นที่ นอกจากนี้แล้วประชากรซึ่งอาศัยในพื้นที่มานานแล้วแต่ไม่อยู่ในสถานภาพที่จะมีชื่อในระบบทะเบียนราษฎร ทั้งนี้จากการสำรวจของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอปาย พบว่า ผู้ไม่มีชื่ออยู่ในระบบทะเบียนราษฎร ส่วนใหญ่จะเป็นประชากรผู้อพยพหลบหนีเข้าเมือง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นประชากรแฝงในพื้นที่ (3) ประชากรนักท่องเที่ยว ซึ่งจากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2547 รายงานว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอำเภอปาย 156,000 คนต่อปี ประชากรนักท่องเที่ยวนี้อาจถือว่าเป็นประชากรแฝงส่วนหนึ่งในพื้นที่ สำหรับการย้ายเข้าออกของประชากรในทะเบียนราษฎรในเขตเทศบาลตำบลปาย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 ถึง ปี พ.ศ. 2548 จากตาราง 2.4 พบว่า มีประชากรย้ายเข้าออกในทะเบียนราษฎรในเขตเทศบาลตำบลปาย เพิ่มขึ้นจากอดีตมาก โดยเฉพาะในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเกือบทุกหมู่บ้านมีประชากรเพิ่มขึ้น มีทั้งผู้ที่ย้ายเข้ามาในทะเบียนราษฎรทั้งเป็นคนต่างจังหวัดและเป็นคนในพื้นที่ใกล้เคียงที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ รวมไปถึงผู้ที่หลบหนีเข้าเมืองและกลุ่มชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่เข้ามาหางานทำส่วนใหญ่ประชากรกลุ่มนี้จะเป็นประชากรวัยแรงงานที่เข้ามาทำงานรับจ้างทั่วไป ทั้งในภาคเกษตรกรรมและธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันพบว่า แรงงานกลุ่มนี้จะเข้ามาทำงานในภาคเกษตรกรรมเนื่องจากคนในท้องถิ่นต่างหันมาทำงานด้านธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทำให้เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวต้องจ้างแรงงานอพยพเหล่านี้เข้ามาทดแทนแรงงานท้องถิ่น ส่วนสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรย้ายออกเพิ่มขึ้นนั้น เนื่องจากปัจจุบันชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาเล่าเรียนหรือไปทำงานต่างจังหวัดมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเพราะในปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวกสบายในการเดินทางและส่วนหนึ่งมีการย้ายออกของชาวบ้านในเขตเทศบาลจากการขายที่ดินแล้วย้ายออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อพิจารณาจากข้อมูลสำรวจการจ้างงานและแรงงานในเขตเทศบาลตำบลปาย พบว่า ผู้ประกอบการเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาจากจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย ถึงร้อยละ 56 และการจ้างงานในธุรกิจท่องเที่ยว ร้อยละ 62 ใช้แรงงานครัวเรือนผสมแรงงานภายนอก จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลังการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในชุมชนได้มีส่วนทำให้ประชากรในเขตเทศบาลตำบลปายมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเนื่องจากนโยบายและแผนงานพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันพื้นที่ได้ระบุถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปายให้เป็นแหล่งบริการการท่องเที่ยว

2) ความสัมพันธ์ทางสังคม

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนปายมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นตั้งแต่ในอดีต ด้วยอุปสรรคที่สำคัญในเรื่องการคมนาคมที่ยากลำบากในการเดินทางมายังเมืองปายบางครั้งต้องถูกตัดขาดจากโลกภายนอกโดยเฉพาะในช่วงหน้าฝน ทำให้ชุมชนแห่งนี้ต้องอยู่ด้วยการพึ่งพาตัวเองเป็นหลัก ประชาชนในชุมชนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนญาติพี่น้องด้วยการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างครัวเรือน ในลักษณะการช่วยเหลือ การเอามื้อ และการตอบมือ ถึงแม้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนปาย ผู้คนที่เข้ามาอาศัยยังชุมชนปายมีความแตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ แต่กลับมีความผสมผสานกันอย่างกลมกลืน ทั้งชาวไทยใหญ่ ไทยวน ชาวไทยมุสลิม ชาวจีน หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ตามป่าเขารอบๆ เมืองปาย ต่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนเมืองปายนั้น มีลักษณะของชุมชนชนบทที่มีความเป็นอยู่แบบง่ายๆ ไม่เจริญทางด้านวัตถุ ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันแต่อย่างใดมีการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมระหว่างกันจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนมีความรักใคร่ ปองดอง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมือนญาติพี่น้อง อาจเนื่องมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นตัวกำหนดสภาพของสังคมวัฒนธรรม ความห่างไกลยากลำบากในการเข้าถึงของชุมชนภายนอกทำให้ชุมชนแห่งนี้มีการรวมตัวกันตั้งเป็นหมู่บ้านที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความอยู่รอดมาโดยตลอด รวมทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ยังนับถือศาสนาพุทธเมื่อมาอาศัยอยู่ร่วมกันแล้วลักษณะการเข้าร่วมทางประเพณี ความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีร่วมกันได้ทำให้คนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และในความสัมพันธ์นี้จึงทำให้สังคมภายในชุมชนมีบรรทัดฐานและสถานภาพในการกำหนดให้คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติกันมาที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เกิดความผูกพัน ความมีน้ำใจต่อกันของคนในชุมชนได้แสดงออกมาในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะการช่วยเหลือกัน การแบ่งปันอาหาร หรือการแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันเป็นเรื่องปกติ การเยี่ยมเยือนและหาอาหารที่มีประโยชน์หรือยาสมุนไพรมาให้เพื่อนบ้านเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนปายมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เมื่อมีการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีความเจริญทางด้านวัตถุชุมชนมีความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้นมีความสะดวกสบายในการเดินทางติดต่อกับชุมชนภายนอกทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกมากขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชุมชนปายกับภายนอกชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจากหน่วยงานราชการ พ่อค้า และนายทุน จากเดิมที่เป็นสังคมชนบทที่เคยมีระบบการผลิตด้านการเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาตัวเองโดย

อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก เมื่อได้รับการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่ต้องพึ่งพิงตลาดภายนอกชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าอุปโภค-บริโภคที่เข้ามาสู่ชุมชน นอกเหนือจากสิ่งที่จำเป็นในต่อการครองชีพ ชุมชนได้ปรับตัวที่จะมีความสัมพันธ์กับภายนอกเพื่อสร้างเครือข่ายทางการค้าและทางสังคม พยายามเรียนรู้ความต้องการและความเป็นไปของสังคมภายนอก เพื่อให้ตัวเองสามารถอยู่รอดในสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ไปบ้างด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ แต่การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนด้วยการเอามือหรือการตอบมือยังคงมีอยู่

ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.08 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังการท่องเที่ยวเข้ามาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากรากฐานทางสังคมของคนในชุมชนที่ยังคงเหนียวแน่นอยู่มีการร่วมทำกิจกรรม พิธีกรรมร่วมกันทำให้มีความรู้สึกถึงการเป็นพวกเดียวกัน ยังคงอยู่ ทำให้คนภายในชุมชนยังคงความสัมพันธ์กันเหมือนเดิม ส่วนความสัมพันธ์กับสังคมภายนอกนั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนมากขึ้น นอกจากชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ราชการ พ่อค้า และนายทุนแล้ว เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชุมชนต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวโดยความสัมพันธ์ในลักษณะนายจ้างและลูกจ้าง ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่จะต้องพึ่งพิงรายได้จากการรับจ้าง ส่วนความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.06 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากชาวชุมชนปายเห็นว่าคนในชุมชนยังมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันอยู่ ถึงแม้ว่าการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะการเอามือหรือตอบมือแบบเก่าจะเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานด้วยระบบเงินตรามากขึ้น ในปัจจุบันงานบางอย่างจะเริ่มเปลี่ยนเป็นการจ้างงาน เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานศพ จะเริ่มใช้การจ้างเหมาบ้างเพื่อความสะดวกของเจ้าภาพ แต่งานบางอย่างก็ยังคงเป็นการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานกันอยู่จากการสังเกตการณ์ พบว่าชาวบ้านยังคงช่วยเหลือกันอยู่ด้วยการช่วยซ่อมแซมบ้านเรือน การร่วมงานพิธีต่างๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้างเช่น การแบ่งปันอาหารให้แก่กันมีน้อยลง การเอามือหรือตอบมือลดลงไป เนื่องจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพจากอาชีพเกษตรกรรมมาสู่อาชีพค้าขายทำให้มีเวลาว่างน้อยลง แต่หลังจากเสร็จจากภารกิจประจำวันช่วงเย็นๆ ชาวบ้านยังคงไปมาหาสู่กันเพื่อพบปะพูดคุยกันมีการเยี่ยมเยียนกันระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกัน

3) การร่วมกิจกรรมทางสังคม

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนชาวปายมีการร่วมกิจกรรมทางสังคมกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว การร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนในชุมชนปายซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเชื้อชาติ 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ชาวไทยใหญ่ (ไต) และชาวไทยยวน (คนเมือง) และกลุ่มคนที่อพยพมาจากที่อื่นมาตั้งรกรากอยู่ในชุมชน กิจกรรมทางสังคมของแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตามเชื้อชาติของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีตามเชื้อชาติของตนเอง บางประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา ยังมีความแตกต่างในประเพณีของตนอยู่ การเข้าร่วมกิจกรรมของเพื่อนบ้านนั้นได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านทุกคนจะให้ความสำคัญที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันส่วนหนึ่งเกิดจากความรู้สึกผูกพันกันของสมาชิกภายในหมู่บ้านและการหวงแหนชุมชนที่เป็นบ้านเกิดของตนนั่นเองทำให้กิจกรรมใดๆ ที่เป็นประโยชน์แก่หมู่บ้านชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้ไม่เพียงแต่กิจกรรมของชุมชนเท่านั้นกิจกรรมส่วนบุคคลของคนในหมู่บ้านชาวบ้านจะให้ความสำคัญเข้ามาร่วมกิจกรรมการช่วยเหลือกันนี้ก็เนื่องจากความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีความใกล้ชิดที่มีความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดร่วมกันรวมกันมาโดยตลอดจะเห็นได้จากการช่วยกันทำงานด้วยการเอามือหรือตอบมือ เป็นการช่วยเหลือกันทำงานของชาวบ้านด้วยการมาช่วยกันทำงานหลายๆ คนให้กับคนใดคนหนึ่ง เมื่อมาช่วยงานคนนั้นแล้วคนที่ถูกช่วยทำงานต้องไปทำงานใช้ให้กับคนที่มาช่วยทำงานตามจำนวนวันที่คนอื่นมาช่วยก่อนหน้านั้นโดยไม่คิดค่าตอบแทน การช่วยเหลือกันด้วยการตอบมือของชาวบ้านในชุมชน เช่น ปลูกข้าว เกี่ยวข้าว หายข้าว กองข้าว นวดข้าว ถอนกระเทียม สร้างบ้าน ก่อสร้างวัด กิจกรรมทางสังคมที่ชาวชุมชนปายให้ความสำคัญมากมาทำร่วมกันคือ งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวชปอยสา่งล่อง โดยเฉพาะงานศพชาวบ้านจะให้ความสำคัญในการเข้าร่วมมากหากครอบครัวใดมีงานแม้ไม่ได้มีการบอกกล่าวชาวบ้านจะเข้ามาช่วยเหลือกันอย่างแข็งขันจนกว่างานจะเสร็จสิ้น เมื่อชุมชนได้รับการพัฒนาด้านสาธารณสุขไปรษณีย์ทำให้ชุมชนได้รับสิ่งบริการสังคมจากภาครัฐร่วมไปถึงมีการพัฒนาความรู้ในด้านต่างๆ ทำให้กิจกรรมทางสังคมของชุมชนมีเพิ่มขึ้นโดยกิจกรรมที่สำคัญนอกเหนือจากกิจกรรมที่มีอยู่เดิมคือ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นมาเพื่อทำงานด้านต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 2.94 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนทำให้ชุมชนมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้นร่วมไปถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการ

ห้องที่เขยตามนโยบายของทางจังหวัดที่ต้องการให้อำเภอปายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญโดยการ จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นมาหลายกิจกรรมด้วยกัน คือ กิจกรรมถนน คนเดิน การฟื้นฟูประเพณีภาคฤดู หรือการส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน ขึ้นมาเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้สร้างอาชีพให้กับชุมชน ในช่วงดังกล่าวนี้การร่วมกิจกรรมทางสังคม เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยการเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงมีความแตกต่างจากในอดีตที่การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเกิดจากการมีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนมาเป็นการร่วมกิจกรรมตาม บทบาทหน้าที่ที่มีการกำหนดไว้ในการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นมา ถึงแม้ว่าชาวบ้านในชุมชนจะยังคงให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมกันอย่างเข้มแข็งแต่พบว่าในระยะต่อมาการร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ได้ลดความเข้มแข็งลงหลายๆ กิจกรรมจะเหลือผู้ที่ทำกิจกรรมอย่างจริงจังเพียงไม่กี่คน โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการของกลุ่มนั้นๆ ที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามตำแหน่งส่วน สมาชิกคนอื่นๆ ที่ไม่ค่อยมีบทบาทมากนักได้ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลงทำให้กลุ่มจัดตั้ง บางกลุ่มไม่ได้รับความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าการ ร่วมกิจกรรมทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตหรือเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีตามเชื้อชาติ ของตนเองอยู่ ส่วนใหญ่จะเป็นงานประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา งานเช่น งานศพ งานแต่งงาน งาน บวชปอยสาบลอง หรือการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในหมู่บ้านช่วงปีใหม่เมือง ชาวบ้านยังคงให้ความ ร่วมมือไม่แตกต่างไปจากในอดีตมากนัก ถึงแม้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชนจะมีการ เปลี่ยนแปลงไปบ้างในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อาจเนื่องมาจากเหตุผลทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ ร่วมกิจกรรมสังคมส่วนใหญ่มีเพียงผู้สูงอายุส่วนคนในวัยแรงงานมีน้อยลง ถึงแม้ว่าชาวบ้านยังคง ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคมเป็นอย่างดีแต่ก็พบว่าการเข้าร่วมจะมีเวลาที่จำกัดมาก ขึ้นเพราะชาวบ้านต้องแบ่งเวลาในการหารายได้หรือดูแลกิจการของตัวเอง ซึ่งเป็นการปรับตัวของ ชุมชนต่อเงื่อนไขทางสังคมที่ชุมชนไม่อาจแปลกแยกออกจากสังคมที่ตนเองอยู่ได้ เนื่องจากยังมี ความผูกพันอยู่กับกลุ่มกลัวการไม่ยอมรับจากกลุ่มและขณะเดียวกันชาวบ้านยังต้องดิ้นรนในการหา รายได้เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวด้วย

4) ปัญหาสังคม

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว สภาพสังคมของ ชุมชนปายตามปกติจะอยู่ร่วมกันภายในหมู่บ้านเป็นสังคมที่มีความสัน โดยต่างคนต่างอยู่ไม่ยุ่งเรื่อง ของครอบครัวอื่นอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย รักษาหน้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้คนที่อาศัยในชุมชนอยู่ ร่วมกันเหมือนญาติพี่น้องต่างรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ไม่มีการทะเลาะหรือด่ากัน เมื่อมีปัญหาหรือ เหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือมีคนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนจะรู้และ ช่วยกันดูแลสอดส่องให้การต้อนรับเป็นอย่างดี หรือถ้าเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาขึ้นภายในชุมชนคน

ในชุมชนจะรับทราบกันทั้งหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอปาย พบว่า ในอดีตคดีต่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนใหญ่จะจับกุมผู้กระทำความผิดในข้อหาขายเสพติดมากที่สุด รองลงมาจะเป็นปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยไปจนถึง วั้ว ควาย แต่เกิดไม่บ่อยนัก เมื่อมีการลักขโมยจับปล้นวั้ว ควาย ก็จะสามารถตามกลับคืนมาได้ เพราะจะเป็นที่รู้ของชาวบ้านว่าใครเป็นผู้ขโมยเอาไปสามารถตามจับขโมยได้ ส่วนปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านจะมีบ้างในเรื่องการจัดระบบน้ำเข้านา ก็จะมีการจัดระบบเหมืองฝาย โดยจะมีการประชุมชาวบ้านเพื่อเลือกแก่เหมืองหรือแก่ฝาย เพื่อทำหน้าที่ ดูแลการตีฝาย ดูแลการขุดลอกเหมือง ดูแลเหมืองและฝาย เพื่อทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยแบ่งปันน้ำให้กับชาวบ้าน เนื่องจากบางปีมีน้ำน้อย ผู้ที่อยู่ปลายน้ำจะไม่ได้รับน้ำทั่วถึงอาจมีการทะเลาะวิวาทแย่งกันใช้น้ำ แก่เหมืองจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้เข้าใจกันระหว่างผู้ที่อยู่ต้นน้ำกับผู้ที่อยู่ปลายน้ำ หากมีการลงโทษปรับไหม เมื่อมีผู้ใช้น้ำบางคนขโมยน้ำเข้านาของตัวเอง จะมีการไกล่เกลี่ยกันด้วยแก่เหมือง ส่วนปัญหาขายเสพติดในชุมชนนั้น ถึงแม้ว่าอำเภอปายจะมีปัญหาเรื่องยาเสพติดมาโดยตลอดเพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าหลายหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ตามภูเขาสูงในเขตอำเภอปายยังมีการปลูกฝิ่นกันอยู่จึงทำให้อำเภอปายเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดและยังเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย ทำให้อำเภอปายถูกมองว่าเป็นพื้นที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติดมาโดยตลอด สำหรับชุมชนปายนั้นถึงแม้จะปัญหาเรื่องยาเสพติดในชุมชนอยู่บ้างแต่ชาวบ้านในชุมชนต่างทราบกันดีถึงโทษภัยของเสพติดต่างให้ความร่วมมือป้องกันไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาสู่หมู่บ้าน โดยเฉพาะคนในครอบครัวของตนเอง ชาวบ้านในชุมชนจะช่วยกันดูแลสอดส่องคนในหมู่บ้านเพราะทุกคนในหมู่บ้านต่างมีความสนิทสนมกันเหมือนญาติพี่น้องหากมีใครเสพยาเสพติดในหมู่บ้านชาวบ้านจะทราบกันทั้งหมู่บ้านว่ามีใครบ้างในชุมชนที่ติดยา หรือมีใครเป็นผู้ขายเสพติดเข้ามาในหมู่บ้านชาวบ้านจะช่วยกันดูแลแจ้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพื่อหาทางป้องกันแก้ไขการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชนส่วนผู้ที่เสพยาจะไม่มีใครเข้าไปยุ่งด้วยหรือให้ความช่วยเหลือใดจนกว่าจะได้รับการบำบัดจนเลิกยาเสพติด

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย สภาพปัญหาสังคมเริ่มมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งของคนภายในชุมชน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 2.95 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังจากมีการท่องเที่ยวเข้ามาเริ่มมีปัญหาคความขัดแย้งเกิดขึ้นบ่อยๆ ทั้งจากระหว่างคนภายในชุมชนด้วยกันเองและคนในชุมชนกับคนภายนอกชุมชนจนในบางครั้งไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ เนื่องจากสภาพสังคมของชุมชนปายเริ่มมีความคิดที่แตกต่างกันมากขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนอย่างรวดเร็วทั้งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ โดยปกติแล้วสังคมชาวปายจะอยู่ร่วมกันภายในหมู่บ้านเป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อมีปัญหาคความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในชุมชนจะค่อยๆ พุดจาไกล่

เกลี่ยกันได้ด้วยดี ในปัจจุบันมีคนภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้นทั้งผู้ใช้แรงงานต่างถิ่น ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว มีลักษณะการอยู่แบบสังคมเมือง คือ ต่างคนต่างอยู่ ทำให้เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นไม่สามารถไกล่เกลี่ยตกลงกันได้เพราะไม่รู้จักมักคุ้นกันมาก่อนหรือมีความสัมพันธ์กันเหมือนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ด้วยกันมาเป็นเวลานานต่างช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันมา โดยตลอด จากการสัมภาษณ์ยัง พบว่า ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันจะไม่ค่อย ด้านสถานการณ์ยาเสพติดภายในชุมชน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.12 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องมาจากที่ผ่านมาจะมีการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังทำให้ปัญหา ยาเสพติดลดลงไปมากถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยว และกลุ่มเยาวชนยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญของขบวนการค้ายาเสพติดเพราะพื้นที่อำเภอป่าตองมีภูเขา สลับซับซ้อนยังคงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดและอำเภอป่าตองยังมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้านมาสิ้นสุดที่อำเภอป่าตองเพราะเป็นปลายทางของการปล่อยยาเสพติดไปยังพื้นที่อื่นๆ ถึงแม้จะมีปราบปรามอย่างจริงจังแต่ก็มีการจับกุมคดีเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ย สูงสุด เท่ากับ 3.42 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องมาจากการท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม หมายถึงการเข้ามาของบุคคลจากภายนอกที่ไม่รู้จักคุ้นเคยเข้ามาในชุมชนจำนวนมากทำให้ เจ้าหน้าที่และชาวบ้านที่เคยสอดส่องดูแลซึ่งกัน ไม่สามารถดูแลกันได้อย่างทั่วถึงเหมือนเช่นในอดีต ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า ภายในชุมชนเริ่มมีปัญหา เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดี ลักทรัพย์และทะเลาะวิวาทเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีคนต่างถิ่นเข้ามา อาศัยอยู่ในชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีความยากลำบากในการการดูแลสอดส่องมากยิ่งขึ้นเพราะ ผู้กระทำความผิดได้แอบแฝงเข้ามาในลักษณะแรงงานอพยพ ผู้ประกอบการจากภายนอกและ นักท่องเที่ยว หรือคนในพื้นที่เอง จากสภาพปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนแสดงให้เห็นว่าหลังการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองป่าตองทำให้สภาพสังคมชุมชนป่าตองมีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน น้อยลงถึงแม้ว่าในปัจจุบันได้มีการเพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ สมาชิก อาสา และร่วมกับหน่วยกำลัง ในพื้นที่จัดตั้งชุมชนเข้มแข็ง ขึ้นมาแล้วก็ตาม

3.2.4 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชุมชนป่าตอง สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้และมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งสิ่งที่ แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างออกจากอีกสังคมหนึ่งก็คือวัฒนธรรมในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมก็เป็นสิ่ง ที่ช่วยให้โครงสร้างสังคมคงอยู่ ดังนั้นการเข้ามาของการท่องเที่ยวสู่แหล่งท่องเที่ยวอำเภอป่าตอง นำเอาวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาด้วย ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดจากสังคมของตนเข้าสู่ประชาชน

ในแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งและการรับเอาวัฒนธรรมอื่นมานับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

1) การดำเนินชีวิต

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว การดำเนินชีวิตของชาวปายในอดีตนั้นเป็นไปในลักษณะชุมชนชนบทที่มีพื้นฐานทางด้านเกษตรกรรม ชาวปายมีหน้าตาเข้มแข็งแจ่มใส มีสภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รักสงบ พอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ ชอบสันโดษและไม่ชอบทำกิจการอะไรใหญ่โต ชาวปายมีความสัมพันธ์กันเหมือนญาติพี่น้อง มีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาจะเห็นได้จากมีวัดเก่าแก่มากมายในชุมชนเมืองปาย มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ อย่างเคร่งครัด เมื่อมีงานบุญหรือประเพณีต่างๆ ชาวบ้านจะออกมาร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชน การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวปายนั้นหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จก็จะปลูกไร่หอมและกระเทียม ซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ขึ้นชื่อของอำเภอปาย ในแต่ละชุมชนชาวปายจะมีการทอผ้าใช้กันเองในหมู่บ้าน ฝ่ายที่นำมาทอเป็นเสื้อผ้านั้นเป็นฝ่ายที่ปลูกกันเองตามเรียกสวนไร่นาบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปาย เมื่อเสร็จสิ้นจากงานประจำวันแล้วสิ่งบันเทิงที่มีในสมัยนั้นมีเพียงวิทยุทรานซิสเตอร์ หรือ ไม่ก็ไปดูหนังที่มีอยู่สองโรงคือ สุขสิริรามมา และเจริญปายรามมา ซึ่งต้องเตรียมร่วเวลาหน้าฝนและห่มผ้าคูในหน้าหนาว ส่วนชีวิตกลางคืนของคนเมืองปายประมาณทุ่มหนึ่งก็เห็นเพียงแสงไฟตามบ้านเรือนไม่มีใครออกมาเดินตามถนนหนทาง พอสามทุ่มเมืองเล็กๆ แห่งนี้ก็จะตกอยู่ในความมืดสนิทเพื่อเตรียมตัวเข้านอน ชีวิตของคนที่นี่เริ่มต้นขึ้นอีกครั้งในตอนตีสี่เพื่อออกไปเรียกสวนไร่นา หรือไม่ก็จะไปยังตลาดสดยามเช้าพอเจ็ด โมงตลาดก็จะปิดตัวลงจึงเรียกว่า ตลาดสายหยุด เมื่อมีการพัฒนาด้านเส้นทางคมนาคมให้มีความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้นทำให้ชาวปายได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกมากยิ่งขึ้นมีการติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนต่างๆ ทำให้ชุมชนต่างๆ ได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้นสภาพการดำเนินชีวิตของชาวปายยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รักสงบ เพราะทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่างเหลือเฟือทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่ต้องดิ้นรนแข่งขันมีความเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน มีกิจการการค้าขายบ้างเล็กๆ น้อยๆ มีการดำเนินการในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปายพบว่า การดำเนินชีวิต (ตาราง 3.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.12 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังจากการท่องเที่ยวเข้ามามีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย กิจกรรมการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านรวมไปถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชนตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนถึงเข้านอนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจาก

ชีวิตที่เรียบง่าย กิจกรรมการค้าเริ่มมีการแข่งขันกันมากขึ้นต้องจัดสรรเวลาในการทำงานทั้งงานประจำที่ทำอยู่ก่อนหน้า การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนมากขึ้นมีแข่งขันการแข่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวและนับวันเริ่มลดน้อยลงไป ชาวบ้านเริ่มให้ความสำคัญกับงานประจำที่ทำอยู่น้อยลง โดยหันมาให้ความสำคัญกับรายได้ที่เกิดจากการให้บริการนักท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ ถึงแม้จะมีรายได้ไม่มากนักก็ตาม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านโดยไม่รู้ตัว โดยเฉพาะผู้ที่ต้องเข้ามาทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงได้มีการปรับตัวเองให้สามารถแข่งขันกันในเชิงธุรกิจ รับเอาวิธีการทำงานที่มีระเบียบแบบแผนมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดของตัวเองและการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนและการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชน เริ่มตั้งแต่การทำกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนเคยปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น การเปลี่ยนแปลงเวลาเสียงตามสายในทุกวันพระของวัดในตอนเช้ามีดุกเลื่อนให้สายขึ้น หรือเสียงจากการทำกิจกรรมในตอนเช้าของโรงเรียนในชุมชน หลังดุกนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการโรงเรียนว่าไปรบกวนเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยวในตอนเช้าเพราะนักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อนในตอนเช้าหลังจากท่องเที่ยวในตอนกลางคืนจนดึก

2) ค่านิยม และความเชื่อ

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว สำหรับค่านิยมและความเชื่อ ของคนในชุมชนอำเภอยายนั้น มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ในอดีตชาวป่ามีความเชื่อในพระพุทธศาสนาชาวบ้านนิยมไปทำบุญสม่ำเสมอทุกวันพระ มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดงานประเพณีต่างๆ ภายในชุมชนมีความเรียบง่าย เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นดั้งเดิม มีการแสดงพื้นถิ่นไม่ใหญ่โตมากนักมีความเหมาะสมกับชุมชน มีความเชื่อในบุญบาปอย่างเคร่งครัด ชาวป่าจะไม่ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย ในตลาดจึงไม่มีเจียงขายเนื้อสัตว์หรือในวันพระร้านค้าและประชาชนจะหยุดงานเพื่อให้คนได้ไปทำบุญที่วัด เพื่อเป็นการละเว้นไม่ให้เกิดการผิดศีลในวันพระ เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือเจ็บป่วยขึ้นภายในครอบครัวจะต้องมีพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อให้พ้นเคราะห์จากการเจ็บป่วยหรือเหตุร้ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องการคลอดบุตรแม่จะต้องอยู่เดือนหลังจากคลอดบุตรโดยปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆ ที่เคยสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้แม่มีร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บป่วยภายหลังจากการคลอดบุตร นอกจากนี้แล้วชาวบ้านยังให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสทั้งในระดับครอบครัวญาติพี่น้องจนถึงระดับชุมชน ผู้อาวุโสยังคงมีบทบาทค่อนข้างสูงในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ทั้งภายในครอบครัวและภายในชุมชน จะมีผู้อาวุโสเข้าไปร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน การให้ความเคารพ

นับถือยังแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เช่น งานประเพณีปีใหม่เมืองจะมีพิธีรดน้ำคำหัวขอสู่มาคารวะตั้งแต่เจ้าอาวาสตามวัดต่างๆ ศาลประจำเมือง หรือเสี้ยวเมือง กูเจ้าเมือง และผู้เฒ่าผู้แก่ผู้นำชุมชนที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูบาอาจารย์ และให้ความเคารพบุคคลที่รับเป็นเจ้าภาพขบวชปล่อยล้างลงในบุตรหลานของตน ซึ่งถือได้ว่าบุคคลผู้นั้นมีพระคุณอย่างสูงเปรียบเสมือนพ่อแม่ก็ว่าได้ นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้ความนับถือซึ่งกันและกันด้วยอัธยาศัยไมตรีที่มีต่อกัน โดยการแสดงออกด้วยการทักทายกันในขณะที่พบปะกันระหว่างเดินทางไปทำงานหรือทำกิจวัตรประจำวันในหมู่บ้านด้วยความสนิทชิดเชื้อเหมือนญาติพี่น้องนอกจากนี้ ชาวปายยังให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนที่มาจากภายนอกด้วยมิตรไมตรีด้วยรอยยิ้มและการทักทายเป็นอย่างดี

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและความเชื่อของคนภายในชุมชน (ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.25 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากในปัจจุบันสภาพสังคมเมืองปายกลายเป็นสังคมเปิดมากขึ้นทำให้ชุมชนรับเอาค่านิยมใหม่ๆ ที่เข้ามาพร้อมกับคนภายนอกและจากนักท่องเที่ยวทำให้ค่านิยมและความเชื่อบางอย่างที่ชาวบ้านเคยยึดถือปฏิบัติกันมาค่อยๆ ลดการเคร่งครัดลงไป บางอย่างยังคงปฏิบัติกันอยู่อย่างเคร่งครัดและบางอย่างค่อยๆ ลดลงไป โดยเฉพาะชาวบ้านที่เข้าไปคลุกคลีกับคนภายนอกและนักท่องเที่ยวเริ่มรับเอาค่านิยมบางอย่างเข้ามาอย่างไม่รู้ตัวเป็นไปตามกระแสค่านิยมของสังคมภายนอกจะเห็นได้จากกิจกรรมบางอย่างที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติกันมา การไปทำบุญในวันพระ หรือการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชุมชน (ตาราง 3.10) พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากในปัจจุบันชาวบ้านที่ยังคงเคร่งครัดด้วยการไปทำบุญวันพระอย่างสม่ำเสมอส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่ดั้งเดิมจะให้ความสำคัญในการทำบุญในวันพระกันอยู่ โดยเฉพาะวันสำคัญทางพุทธศาสนาหรืองานทำบุญตามประเพณีต่างๆ ของชุมชนชาวบ้านยังให้ความสำคัญเข้าร่วมงานตามประเพณีกันอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่วนคนหนุ่มสาวไปทำบุญ และให้ความสนใจสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นลดลง นอกจากนี้ยัง พบว่า งานประเพณีต่างๆ ในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากเดิมมีกิจกรรมมากขึ้นการจัดงานใหญ่ขึ้นเนื่องจากทางหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนเพื่อต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปด้วย ด้วยการนำการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าร่วมในงานร่วมเฉลิมฉลองในงานประเพณี เช่น หมอรำ รำซิ่ง ทำให้พิธีกรรมตามประเพณีตามแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งทางด้านรูปแบบและกิจกรรมโดยเน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส (ตาราง 3.10) ชาวบ้านในชุมชนปายยังคงมีความเคารพนับถือผู้อาวุโสอยู่จะเห็นได้จากการให้ความสำคัญในการขอคำปรึกษาหารือในการตัดสินใจ

แก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัวและในหมู่บ้าน ผู้อาวุโสยังคงมีบทบาทในการร่วมการประชุม กรรมการหมู่บ้าน ด้านวัฒนธรรมประเพณีปีใหม่เมืองของชุมชนชาวบ้านยังคงเข้าร่วมพิธีรดน้ำดำหัวผู้อาวุโสของชุมชน ชาวบ้านยังคงทักทายด้วยอักษยไมตรีระหว่างกันอยู่ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีคนเข้ามาในชุมชนเพิ่มขึ้นแต่ชาวปายก็ยังคงให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนที่มาจากภายนอกด้วยมิตรไมตรีด้วยรอยยิ้มและการทักทายถึงแม้ลดลงไปบ้างเนื่องจากเริ่มรู้สึกวิตกกังวลกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากการเข้ามาของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว

3) การสูญเสียทางวัฒนธรรม และการรับวัฒนธรรมใหม่

ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 เริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ชุมชนปายประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มคนส่วนใหญ่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากชาวไทยใหญ่ (ไต) หรือ เงี้ยว และไทยยวน (คนเมือง) ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีกันมาช้านาน เช่น ด้านวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ภาษาพื้นถิ่น และวัฒนธรรมการแต่งกาย ชาวปายบริโภคข้าวเจ้าเป็นหลักส่วนกับข้าวนั้นนำมาจากธรรมชาติพวกผักพื้นบ้านตามฤดูกาลที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นหรือเป็นผักที่ชาวบ้านปลูกไว้ทานเอง จะซื้อหาอาหารของใช้ที่จำเป็นต่อการครองชีพเท่านั้น เช่น พริก เกลือ กระปิ น้ำปลา เนื้อสัตว์ พืชผักหรือของป่าที่ชุมชนต่างๆ ในอำเภอปายนำมาขายที่ตลาดเท่านั้น การใช้ภาษาในท้องถิ่นนั้นถือได้ว่า ชุมชนปายมีวัฒนธรรมภาษาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองถึงแม้จะมีหลายภาษา ที่ใช้กันตามเชื้อชาติของแต่ละชนเผ่า ภาษาที่ใช้พูดติดต่อกันส่วนใหญ่ในชุมชนจะใช้ภาษาไทยใหญ่ และคำเมือง ที่ใช้กันในภาคเหนือ ส่วนภาษาราชการใช้ภาษาไทยภาคกลาง ชุมชนปายมีวัฒนธรรมการแต่งกายของแต่ละเชื้อชาติที่แตกต่างกันไป สำหรับชาวไทยใหญ่ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของท้องถิ่น ในอดีตนั้นมีลักษณะการแต่งกายคล้ายพม่า ผู้ชายนุ่งกางเกงแบบจีนใส่เสื้อแบบพม่ามีผ้าโพกศีรษะ หญิงนุ่งซิ่นยาวกรอมเท้า ใส่เสื้อทรงกระบอกสั้นแค่อว ผมเกล้าเป็นมวยไว้ด้านหลัง หลังจากได้มีการพัฒนาทางด้านต่างๆ เข้ามา ทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายเปลี่ยนแปลงไปบ้างแต่ชาวบ้านในชุมชนก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมการแต่งกายเอาไว้ด้วยการแต่งกายตามแบบไทยใหญ่ในการเข้าร่วมงานทำบุญหรืองานประเพณีต่างๆ ของชุมชน ส่วนการแต่งกายในชีวิตประจำวันนั้นชาวบ้านจะแต่งกายด้วยความเรียบง่ายด้วยการใส่สูทจีนใส่เสื้อ

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ชุมชนปายเริ่มเปิดกว้างสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ทำให้สังคมชาวปายเริ่มรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกเข้ามาจากสื่อต่างๆ หรือการเข้ามาโดยตรงจากบุคคลภายนอก ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ได้นำเอาวัฒนธรรมของตนเองเข้ามา ทำให้ชุมชนปายเกิดวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ของเก่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ ลักษณะการบริโภค (ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

เท่ากับ 3.08 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังการท่องเที่ยวเข้ามาได้นำมาซึ่งความแตกต่างกันทางการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม ลักษณะการบริโภค รสนิยม ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้านในชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาต่างนำวัฒนธรรมเหล่านั้นตามเข้ามาด้วย ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามแบบดั้งเดิมของคนในชุมชนเกิดการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมเก่า จะเห็นได้จากเริ่มมีการในระยะหลังนี้มีผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นคนจากต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ต่างก็ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้วยการเปิดร้านอาหารต่างชาติเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องสั่งสินค้าอุปโภค บริโภคจากเชียงใหม่หรือจากต่างประเทศเข้ามาเห็นได้จากร้านสะดวกซื้อที่เกิดขึ้นหลายร้านในชุมชนมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศโดยตรง ซึ่งอาจมีส่วนทำให้วัฒนธรรมการบริโภคอาจเปลี่ยนไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงบริโภคอาหารพื้นบ้านอยู่ จากการสังเกตและสอบถาม พบว่า ชาวบ้านนิยมไปจับจ่ายซื้อของที่ตลาดสดในช่วงเย็น เนื่องจากมีความสะดวกและมีสินค้าให้เลือกมากกว่าไม่แพงนัก สินค้าส่วนใหญ่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ มีพืชผักที่เป็นของพื้นบ้านไม่มากนัก ด้านภาษาพูดนั้น ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาท้องถิ่นของตนอยู่ แต่จะมีปะปนกันระหว่างภาษาไทยใหญ่ กับภาษาอื่นๆ จากการสอบถามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้ภาษาท้องถิ่น (ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 2.92 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้คนในชุมชนที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวที่มีถึงร้อยละ 44 มีการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกทำให้ต้องใช้ภาษากลาง และภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวจึงเป็นสาเหตุให้มีการใช้ภาษาท้องถิ่นลดน้อยลงไปบ้างในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยแรงงานจะพูดคุยภาษาท้องถิ่นของตน เฉพาะคนในหมู่บ้านหรือคนภายในครอบครัวของตนเองเท่านั้น การแต่งกายพื้นถิ่น (ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.00 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงมาใช้เสื้อผ้าตามรูปแบบสมัยใหม่มากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นหันมาแต่งกายตามกระแสแฟชั่น เกิดการเลียนแบบการแต่งกายตามแบบนักท่องเที่ยวประกอบกับในปัจจุบันมีความสะดวกในการหาได้ง่ายเพราะมีพ่อค้านำเสื้อผ้าสำเร็จรูปเข้ามาขายในตลาดนัดที่จัดเป็นประจำทุกวันศุกร์ของเดือน ส่วนชาวบ้านในชุมชนตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไปนั้นยังคงแต่งกายเรียบง่ายตามแบบดั้งเดิม ส่วนการแต่งกายตามแบบไทยใหญ่นั้นยังคงมีให้เห็นในการแต่งกายเข้าร่วมกิจกรรมงานทำบุญหรืองานประเพณีต่างๆ ของชุมชน การสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น (ตาราง 3.10) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.06 ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงปานกลาง เนื่องจากหลังจากมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชุมชนต่างๆ มีความพยายามที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเห็นได้จากการร่วมกลุ่มจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอำเภอปายขึ้นมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 ถึงแม้การดำเนินงานที่ผ่านมา

ส่วนใหญ่ตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไปยังมีการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนอยู่อาจมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเนื่องจากในช่วงหลังๆ เมื่อชุมชนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้เยาวชนได้ให้ความสนใจด้านอาชีพมากกว่า เช่น สนใจเรียนภาษา หรือการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว ทำให้มีเยาวชนสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป

ตาราง 3.10 สรุปรูปการเปลี่ยนแปลง ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
ด้านสภาพแวดล้อม		
1. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน	- ระบบโครงสร้างพื้นฐานเริ่มได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นตามนโยบายรัฐบาล	- ระบบโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนมีการพัฒนาให้ดีขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
2. อาคารสิ่งปลูกสร้างและการใช้ที่ดินภายในชุมชน	- อาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สร้างด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น สภาพอาคารบ้านเรือนกระจัดกระจายกันไปตามหมู่บ้านต่างๆ - วัดและ โบราณสถานมีความสงบเงียบเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชาวบ้านในชุมชนมีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม	- รูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและวัสดุก่อสร้างแบบเก่าเริ่มสูญหายไปสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่มีรูปแบบความหลากหลายโดยเฉพาะพื้นที่ริมน้ำปายและภายในชุมชน - วัดและ โบราณสถานมีสภาพเสื่อมโทรมรอบๆ บริเวณวัดและ โบราณสถานมีสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้นจำนวนมาก มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นรอบๆ บริเวณวัด

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
3. มลภาวะและการ กำจัดของเสียภายในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นทางด้านการเกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในชุมชนเขตเทศบาลยังไม่หนาแน่นมากนัก ชาวบ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะ บริเวณใกล้ๆ กับชุมชนในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และจับสัตว์น้ำ - มีปริมาณขยะมีไม่มากนักขยะตามบ้านเรือนชาวบ้านจะกำจัดขยะได้ด้วยตัวเองเพราะขยะส่วนใหญ่เป็นขยะที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ - น้ำดื่มมาจากแหล่งน้ำใต้ดินและประปาภูเขามีปัญหาบ้างเฉพาะช่วงหน้าแล้ง น้ำใช้มาจากแม่น้ำปาย ลำห้วยม่วงกอนและแหล่งน้ำตามธรรมชาติมีความใสสะอาด 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมีความต้องการใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์กรรม พื้นที่เกษตรกรรมลดลงการเติบโตของชุมชนมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะจุดและตามถนนสายหลักที่ดินสาธารณะประโยชน์ถูกผู้ประกอบการและชาวบ้านบุกรุกเข้าไปใช้เพื่อก่อสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว - ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นมากลักษณะขยะเปลี่ยนไปจากเดิมเกือบครึ่งหนึ่งเป็นขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติยากแก่การกำจัดขยะ - น้ำดื่มส่วนใหญ่จะซื้อจากผู้ผลิตน้ำดื่มและแหล่งน้ำใต้ดินน้ำใช้มาจากน้ำประปาของเทศบาลตำบลปาย น้ำใช้ด้านการเกษตรใช้น้ำจากแม่น้ำปาย ลำห้วยม่วงกอน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
	<ul style="list-style-type: none"> - มีปริมาณน้ำเสียมีน้อยมาก น้ำเสียครัวเรือนส่วนใหญ่ปล่อยให้ไหลซึมลงสู่ดิน โดยธรรมชาติ - มีปริมาณหมอกควันบ้าง ในช่วงหน้าแล้งโดยทั่วไป อากาศจะเย็นสบายตลอดทั้งปี ไม่มีมลภาวะทางอากาศฝุ่นควัน - ปริมาณรถมีไม่มากนักส่วนใหญ่ใช้การเดินทาง จักรยาน จักรยานยนต์ และเกวียน - ชุมชนมีความสงบเงียบ ไม่มีสถานบันเทิงหรือกิจกรรมที่เกิดเสียงดังรบกวน โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีปริมาณน้ำเสียเพิ่มขึ้นมาก ส่วนใหญ่มาจากสถานประกอบการและอาคารบ้านเรือนที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากปล่อยลงสู่รางระบายน้ำสาธารณะของเทศบาลตำบลปายไหลลงสู่แหล่งแม่น้ำปายและลำห้วยม่วงกอน - มีปริมาณหมอกควัน ฝุ่นละอองเพิ่มขึ้นจากปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้น และหมอกควันจากการเผาป่าในช่วงหน้าแล้ง - มีปริมาณรถเพิ่มขึ้นมากส่วนใหญ่หันมาใช้จักรยานยนต์และรถยนต์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะถนนสายหลักของชุมชน - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีสถานบันเทิง ผับ ร้านอาหาร บาร์เบียร์ สนุกเกอร์ มีรถวิ่งตามถนนทั้งกลางวันและกลางคืน
ด้านเศรษฐกิจ 1. การค้าและการลงทุน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลงทุนจากคนภายนอกไม่มากนัก มีกิจการการค้าเล็กๆ น้อยๆ ส่วนใหญ่เป็นของคน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลงทุนมากขึ้น โดยเฉพาะนักลงทุนจากภายนอกเข้ามาลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
2. โอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ	<p>ท้องถิ่นการดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการทำกันเองภายในครอบครัวในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป</p> <p>- โอกาสการในการจ้างงานมีน้อยงานส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคเกษตรกรรม งานทั่วไปจะเป็นในลักษณะการช่วยเหลือกันด้วยการเอามือหรือคอบมือ</p> <p>- มีทางเลือกในการประกอบอาชีพน้อยมาก โดยมีอาชีพหลักเกษตรกรรม ปลูกข้าว กระทบถั่วเหลือง และพืชผักเพื่อการบริโภคที่เหลือจากการบริโภคจึงนำไปขายอาชีพรองรับจ้างทั่วไปและค้าขาย</p>	<p>ชาวบ้านต่างหันมาลงทุนในกิจการเล็กๆ น้อยๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น</p> <p>- มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว มีการจ้างงานทางด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและการค้าขาย</p> <p>- มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น อาชีพค้าขายกลายเป็นอาชีพหลักของชุมชน ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง เนื่องจากไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถมากนัก</p>
2. รายได้และรายจ่าย	<p>- รายได้หลักมาจากการขายพืชผลทางการเกษตร และการค้าขาย รายได้เสริมจากการรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน 5,225 บาท รายได้เฉลี่ยของประชากร 17,947 บาทต่อคนต่อปี</p>	<p>- รายได้เพิ่มขึ้นจากการรับจ้างและรายได้รองมาจากการค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน 11,036 บาท รายได้เฉลี่ยของประชากร 25,000 บาทต่อคนต่อปี</p>

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
	<ul style="list-style-type: none"> - การซื้อขายที่ดินมีไม่มากนัก ราคาที่ดินไม่สูงมากไร่ละไม่ เกิน 50,000 - 200,000 บาท - ไม่มีรายจ่ายมากนัก รายจ่าย เกิดจากการซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นต่อการครอง ชีพเท่านั้นไม่มีสินค้าให้เลือก มากนัก มีหนี้สินบ้างแต่ไม่ มากนัก - ราคาสินค้าอุปโภค - บริโภคที่ จำเป็นต่อการครองชีพ มีราคา แพงเพราะต้องบวกกับค่าขนส่ง เข้าไปด้วย ส่วนพืชผลทางการ เกษตรที่ผลิตได้เองมีราคาไม่ แพง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการซื้อขายที่ดินมากขึ้น ราคาที่ดินสูงขึ้นมากโดยเฉพาะ บริเวณริมน้ำปายและถนนสาย ของชุมชน ไร่ละตั้งแต่ 1,000,000 ถึง 10,000,000 บาท - มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมีความต้อง การซื้อสินค้าบริโภคสินค้า อุปโภคบริโภคนอกเหนือไป จากสิ่งจำเป็นพื้นฐาน มีความ สะดวกในการซื้อหาสินค้าฯ มีให้เลือกมากขึ้น มีหนี้สินเพิ่ม ขึ้นจากการซื้อสินค้าอุปโภค และการกู้เงินมาลงทุนใน กิจการต่างๆ - ราคาสินค้ามีราคาแพงโดย เฉพาะในย่านการท่องเที่ยว ราคาสินค้าอุปโภค-บริโภค ที่จำเป็นต่อการครองชีพมีราคา แพงตามไปด้วยนอกเหนือจาก ค่าขนส่ง
ด้านสังคม 1. โครงสร้างประชากร	<ul style="list-style-type: none"> - การขยายตัวประชากรยังคงมี ลักษณะคงที่ ประชากรมีการ อพยพย้ายถิ่นไม่มากนัก แรงงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีประชากรย้ายเข้าออกเพิ่มขึ้น ภายในชุมชนมีการย้ายเข้า เพิ่มขึ้นทั้งประชากรในทะเบียน

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
2. ความสัมพันธ์ ของชาวบ้านใน ชุมชน	<p>ไม่นิยมย้ายถิ่นไปทำงานไกลๆ นอกพื้นที่ เนื่องจากการเดินทางที่ ยากลำบากจะออกไปรับจ้างบ้าง เฉพาะช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว</p> <p>- มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น ช่วยเหลือกันเหมือนญาติพี่น้อง ชาวบ้านภายในชุมชนจะรู้จักกัน ทั้งหมู่บ้าน</p> <p>- ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ภายในชุมชน มีน้ำใจช่วย เหลือเกื้อกูลกันในลักษณะการ เอามือหรือตอบมือมีการแบ่ง ปันอาหาร ข้าวของ เครื่องใช้ที่ จำเป็นต่อการครองชีพ</p>	<p>ราษฎรและนอกทะเบียนราษฎร ผู้ประกอบการ แรงงานอพยพ หลบหนีเข้าเมือง และนักท่องเที่ยว เที่ยว</p> <p>- ยังคงมีความสัมพันธ์กันเฉพาะ ในกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ด้วย กันในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต แต่การไปมาหาสู่กันของชาว บ้านลดลง</p> <p>- ความสามัคคีภายในชุมชนลดลง ความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยังคงมีอยู่ตามเวลาและโอกาสจะ เอื้ออำนวยด้วยเหตุผลทางด้าน เศรษฐกิจเพราะต้องทำงานเลี้ยง ดูครอบครัวตัวเองการตอบมือ และการแบ่งปันอาหารข้าวของ เครื่องใช้ลดลงการทำงานเปลี่ยน ไปด้วยการว่าจ้างด้วยเงินตรา</p>
3. ความร่วมมือใน การทำกิจกรรม ภายในชุมชน	<p>- ให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรม ทางสังคมอย่างสม่ำเสมอโดย เฉพาะงานที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณีทางศาสนาของ ชุมชน</p>	<p>- ให้ความร่วมมือในกลุ่มชาวบ้าน ที่ไม่มีกิจการเกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวมากนักส่วนชาวบ้านที่ มีกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะ เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลดลง</p>

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
4. สภาพปัญหาสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - รับรู้ข่าวสารภายในชุมชนและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง การรับข้อมูลข่าวสารจากสังคมภายนอกมีความล่าช้า ไม่ทันเหตุการณ์ - มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทฝิ่น เฮโรอีน เนื่องจากในพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติด และเป็นเส้นทางลำเลียงของกลุ่มพ่อค้ายาเสพติด - ความขัดแย้งมีน้อยมากอยู่ด้วยกันเหมือนญาติพี่น้องสามารถไกล่เกลี่ยกันได้ภายในชุมชน - มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชาวบ้านในชุมชนรู้จักกันเป็นอย่างดีเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นภายในชุมชนชาวบ้านจะช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสังคมภายนอกได้ดีขึ้นมีความสะดวกรวดเร็ว - ปัญหายาเสพติดน้อยลงมีการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังภายในชุมชนมีการเฝ้าระวังโดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยว และเยาวชนในชุมชน - มีความขัดแย้งกันเกิดขึ้นบ่อยๆ ทั้งจากคนภายในชุมชนกันเอง คนภายนอก และนักท่องเที่ยว - มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้น เกิดเหตุลักทรัพย์บ่อยๆ ชาวบ้านเริ่มรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง
ด้านวัฒนธรรม 1. การดำเนินชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านใช้ชีวิตเรียบง่ายใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการทำมาหากินทำไร่ ทำนา ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านยังใช้ชีวิตเรียบง่าย บางส่วนเริ่มมีการปรับตัวการใช้ชีวิตมีระเบียบแบบแผน

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
2. ค่านิยมและ ความเชื่อดั้งเดิม	<p>และร่วมกิจกรรม ทางสังคมของ ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การลงทุนเป็นกิจการภายใน ครอบครัวมีการดำเนินงาน ลักษณะค่อยเป็นค่อยไป - มีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธ ศาสนาอย่างแรงกล้า รักษาค่านิยม และความเชื่อแบบดั้งเดิม - ไปทำบุญสม่ำเสมอทุกวันพระ มีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น - ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้อาวุโส ครู อาจารย์ และ ผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน 	<p>มากขึ้นตามกระแสนิยมมากขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านเริ่มมีการลงทุน เรียนรู้ธุรกิจการค้ามากขึ้น มีการแข่งขันกันด้านธุรกิจ - ผู้สูงอายุยังคงมีค่านิยมและ ความเชื่อแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะ ความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธ ศาสนา ส่วนคนหนุ่มสาวมี ค่านิยมและความเชื่อที่ลดลง - ผู้สูงอายุยังคงไปทำบุญสม่ำเสมอ คนหนุ่มสาวไปทำบุญ และให้ความสนใจสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นลดลง - ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ พ่อ แม่ ผู้อาวุโส ครู อาจารย์ และ ผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อนแต่ผู้ อาวุโสเริ่มมีบทบาทน้อยลงไป
3. การสูญเสียทาง วัฒนธรรมและการ รับวัฒนธรรมใหม่	<ul style="list-style-type: none"> - บริโภคข้าวเจ้าเป็นหลัก อาหารพื้นบ้านตามฤดูกาลที่ หาได้จากธรรมชาติในท้องถิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - บริโภคข้าวเจ้าเป็นหลักชาว บ้านยังคงนิยมบริโภคอาหาร พื้นบ้าน คนหนุ่มสาวเริ่มหันไป

ประเด็นศึกษา	ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลง	
	ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของ นักท่องเที่ยว	ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเมืองปาย
	<p>เช่น ผักพื้นบ้านหรือพืชผักสวนครัวที่ปลูกเองภายในชุมชน</p> <p>- ใช้ภาษาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นภาษาไทยใหญ่ ที่เหลือจะใช้ภาษาของแต่ละชนเผ่า</p> <p>- การแต่งกายเรียบง่ายตามแบบชาวไทใหญ่ผู้หญิงใส่ซิ่นเสื่อผ้าส่วนใหญ่มาจากการทอใช้กันเองภายในชุมชน หรือเสื่อผ้าที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น</p> <p>- การจัดงานประเพณีต่างๆ ภายในชุมชนมีความเรียบง่ายตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นดั้งเดิม มีการแสดงพื้นถิ่นไม่ใหญ่โตมากนักตามความเหมาะสมของชุมชน</p>	<p>บริโภคอาหารจากท้องถิ่นอื่นที่มีความสะดวกสามารถหาได้ง่ายจำพวกอาหารสำเร็จรูป มีอาหารจานด่วนมากขึ้น</p> <p>- ใช้ภาษาไทยใหญ่เฉพาะคนในท้องถิ่น มีการใช้ภาษาอื่นๆ มากขึ้นเช่น ภาษาไทยภาคกลางและภาษาอังกฤษ</p> <p>- ในผู้สูงอายุการแต่งกายยังคงเรียบง่าย การแต่งกายพื้นถิ่นยังคงมีให้เห็นในการร่วมงานประเพณีของชุมชนการแต่งกายในหมู่บ้านเริ่มเป็นไปตามสมัยนิยม</p> <p>- งานประเพณีต่างๆ มีกิจกรรมมากขึ้นจัดงานใหญ่ขึ้นเนื่องจากต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยว รูปแบบงานเพี้ยนเปลี่ยนไปมีการแสดงต่างถิ่นเข้ามา เน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่</p>

3.3 สรุป

พัฒนาการการท่องเที่ยวอำเภอปาย สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่างๆ ทั้งนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลที่เน้นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเพิ่มบทบาทการค้าชายแดน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางด้านกายภาพนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลโดยตรงมาจากการพัฒนาตามนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนมาก ทางด้านเศรษฐกิจนั้น ถือได้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนมากที่สุด ทั้งด้าน โอกาสการจ้างงาน การประกอบอาชีพ การลงทุน รวมไปถึงความสะดวกในการจับจ่ายเลือกซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค และด้านราคาสินค้า สำหรับทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังไม่อาจสรุปได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมภายนอกที่เริ่มเข้ามาสู่สังคมปายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมของชุมชน โดยตรงแต่กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามากับการท่องเที่ยวอาจมีส่วนทำให้สังคมและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนปายมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

บทที่ 4

สภาพปัญหาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจ สร้างรายได้ เกิดการจ้างงาน และการกระจายรายได้รวมทั้งมีบทบาทต่อการพัฒนาสาขารูปโภคและสาธารณูปการ สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมานับตั้งแต่เริ่มมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น จวบจนการท่องเที่ยวได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เติบโตรุดหน้าขึ้นอย่างมากนี้ การท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งก็คือสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั่นเอง จนกระทั่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งรวมไปถึงการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่างได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในบทนี้จะได้นำผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาผลกระทบ ความขัดแย้ง จากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนนโยบายและมาตรการของการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำมาพิจารณาประกอบในการวิเคราะห์ถึงแนวทางลดปัญหาผลกระทบจากการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและแนวโน้มที่ควรจะเป็นในอนาคต อันจะนำไปสู่การกำหนดภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวอำเภอปายที่ควรจะเป็นต่อไปในอนาคต

4.1 สภาพปัญหาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

การศึกษาส่วนนี้ได้ใช้แบบสอบถามผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อนำมาผลการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตในแต่ละด้านทั้งทางบวกและทางลบ ด้วยการพรรณนา ได้ใช้วิธีวิเคราะห์แบบค้ำยัน โดยให้กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยการแปลค่าคะแนนระดับความรุนแรงของปัญหาและผลกระทบเป็นค่าคะแนน เพื่อให้ง่ายต่อการการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแสดงผล แล้วนำเอาผลของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบในแต่ละปัจจัยหรือความถี่คูณกับค่าคะแนนตามที่กำหนดไว้ จากนั้นนำค่าคะแนนที่ได้ของปัจจัยแต่ละตัวบวกกัน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นค่าคะแนนระดับผลกระทบ โดยค่าคะแนนจะมีความแตกต่างกันไป ซึ่งผลการแปลค่าคะแนนให้ความหมาย ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	ส่งผลกระทบมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	ส่งผลกระทบมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ส่งผลกระทบปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	ส่งผลกระทบน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	ส่งผลกระทบน้อยที่สุด

ตาราง 4.1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

การท่อกเกี่ยวข้องส่งผลเชิงบวก เจริงลบต่อตัวเรา หรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับผลกระทบ
ด้านสภาพแวดล้อม			
1. ทำให้เกิดอาคารและสิ่งปลูกสร้างใหม่เพิ่มขึ้น มีรูปแบบหลากหลายขาดความกลมกลืนสถาปัตยกรรมท้องถิ่น	3.79	0.96	ผลกระทบมาก
2. ทำให้การขยายตัวของชุมชนไม่เป็นระเบียบ เกิดการรุกล้ำพื้นที่สาธารณประโยชน์	3.67	1.10	ผลกระทบมาก
3. ทำให้มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน	3.66	1.02	ผลกระทบมาก
4. ทำให้ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ไม่เพียงพอให้บริการได้	3.59	1.09	ผลกระทบมาก
5. ทำให้มีปริมาณการจราจรและอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น	3.58	1.05	ผลกระทบมาก
6. ทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชนเพิ่มขึ้น	3.93	1.04	ผลกระทบมาก
7. ทำให้ให้เกิดเสียงดังรบกวนทำลายความสงบเงียบของชุมชน	3.88	1.12	ผลกระทบมาก
8. ทำให้เกิดน้ำเสียภายในชุมชนเพิ่มขึ้น	3.58	1.10	ผลกระทบมาก
9. ทำให้เกิดมลพิษต่อภาวะทางอากาศเพิ่มขึ้น	3.47	1.17	ผลกระทบปานกลาง
ด้านเศรษฐกิจ			
1. ทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น เกิดการเก็งกำไร	4.29	0.84	ผลกระทบมาก
2. ทำให้คนภายในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	3.58	1.00	ผลกระทบมาก
3. ทำให้คนในชุมชนมีงานทำ เกิดการจ้างงานภายในชุมชน	3.49	0.96	ผลกระทบปานกลาง

การท่องเท่ยวสงผลเชิงบวก เ่ชงลบต่อตัวเรา หรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับผลกระทบ
4. ทำให้มีการลงทุนภายในชุมชนเพิ่มขึ้น	3.72	0.86	ผลกระทบมาก
5. ทำให้คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	3.78	0.91	ผลกระทบมาก
6. ทำให้รายจ่ายและภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น	3.73	0.91	ผลกระทบมาก
7. ทำให้คนในชุมชนหันการประกอบอาชีพบริการ	3.54	0.99	ผลกระทบมาก
8. ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคมีราคาสูงขึ้น	4.00	0.95	ผลกระทบมาก
ด้านสังคม			
1. ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของคนภายในชุมชน	3.49	1.05	ผลกระทบปานกลาง
2. ทำให้เกิดแรงงานอพยพเพิ่มขึ้น	3.27	0.94	ผลกระทบปานกลาง
3. ทำให้ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนลดน้อยลง	3.22	0.98	ผลกระทบปานกลาง
4. ทำให้ความมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันลดน้อยลง	3.22	1.05	ผลกระทบปานกลาง
5. ทำให้ความร่วมมือการทำกิจกรรมของคนในชุมชนลดน้อยลง	3.15	0.91	ผลกระทบปานกลาง
6. ทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้มากขึ้น	3.41	0.91	ผลกระทบปานกลาง
7. ทำให้มีปัญหาสุขภาพจิตภายในชุมชน	3.45	1.20	ผลกระทบปานกลาง
8. ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน	3.12	1.01	ผลกระทบปานกลาง
9. ทำให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดน้อยลง	3.28	1.20	ผลกระทบปานกลาง
ด้านวัฒนธรรม			
1. ทำให้การดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชนได้รับผลกระทบ	3.23	1.03	ผลกระทบปานกลาง
2. ทำให้คนในชุมชนเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างถิ่น	3.57	0.97	ผลกระทบมาก
3. ทำให้คนในชุมชนหันไปบริโภคอาหารต่างถิ่น	3.15	0.87	ผลกระทบปานกลาง
4. ทำให้คนในชุมชนพูดภาษาท้องถิ่นลดน้อยลง	3.00	0.96	ผลกระทบปานกลาง
5. ทำให้ประชาชนนิยมแต่งกายท้องถิ่น/พื้นเมืองลดน้อยลง	3.26	1.02	ผลกระทบปานกลาง
6. การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง	3.24	1.01	ผลกระทบปานกลาง

การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเชิงบวก เชิงลบต่อตัวเรา หรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับผลกระทบ
7. ทำให้การเชื่อใจที่เคารพนับถือผู้อาวุโสน้อยลง	3.20	1.12	ผลกระทบปานกลาง

จากการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หลังจากแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้เกิดผลกระทบทางบวกและทางลบต่อชุมชนปาย ดังนี้

4.1.1 ผลกระทบทางด้านสภาพแวดล้อม

อำเภอปายถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นทำให้ได้รับความสนใจของนักท่องเที่ยวตลอดมา ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนปายได้รับการพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาลอย่างช้าๆ หลังจากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอปายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคด้วยกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่า ทำให้การพัฒนาท่องเที่ยวถึงรวมไปถึงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลปายที่ผ่านมา ได้มุ่งเน้นการพัฒนาไปที่ระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเป็นหลัก จากการศึกษาการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.66 ถือได้ว่าได้ส่งผลกระทบมาก เนื่องจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนได้ส่งผลให้ชุมชนได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นกว่าในอดีต จะเห็นได้จากชุมชนได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ทันสมัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการบริการทางสังคมได้รับการพัฒนามากขึ้น ถนนสายหลักและถนนซอยต่างๆ ในเขตเทศบาลได้รับการปรับปรุงให้เป็นถนนลาดยางและคอนกรีตเกือบครบทุกพื้นที่ตามชุมชนต่างๆ มีป้ายบอกทางตามถนนสายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยว เทศบาลได้ดำเนินการขยายการให้บริการน้ำประปาภายในชุมชนและจัดสร้างรางระบายน้ำตามถนนสายหลักของเทศบาล การติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมภายในชุมชนได้รับความสะดวกมากขึ้นมีตู้โทรศัพท์สาธารณะทั้งภายในประเทศและต่างประเทศตามแหล่งชุมชนต่างๆ ชุมชน ภายในเขตเทศบาลสามารถรับสัญญาณโทรศัพท์มือถือได้ทุกระบบทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ทางการติดต่อสื่อสารได้ดีกว่าชุมชนอื่นๆ นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่ได้ขยายเข้ามาสู่ชุมชนอย่างทั่วถึงทำให้ชุมชนได้มีโอกาสได้รับข่าวสารดีขึ้น หลังจากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้มีนักลงทุนจากภายนอกหลั่งไหลเข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ

ตลอดถนนชัยสงครามของชุมชนบ้านป่าขามซึ่งเป็นพื้นที่ติดกับแม่น้ำปายเพื่อสร้างที่พักเกสต์เฮาส์ รีสอร์ท ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการขายที่ดินในราคาสูงให้แก่นักลงทุน การเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการทำให้ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ทำให้รูปแบบลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลายตลอดจนวัสดุที่นำมาใช้ในการก่อสร้างมีความทันสมัยมากขึ้น ชุมชนต่างๆ มีร้านอาหาร สถานบันเทิง เกิดขึ้นมากมายไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางผ่านไปมาระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ทำให้ชุมชนมีความเจริญมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่า วัดเก่าแก่และโบราณสถานต่างๆ ภายในชุมชนเช่น วัดกลาง วัดป่าขาม วัดหลวงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมมากขึ้น

ผลกระทบด้านลบที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ การก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างใหม่ (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.79 ถือได้ว่าได้ส่งผลกระทบมาก เนื่องจากหลังจากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้มีนักลงทุนเข้ามาก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวเกิดขึ้นตลอดแนวริมแม่น้ำปายได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมด้านทัศนียภาพและส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนในอนาคต สิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดปัญหาทาบบังทัศนียภาพที่สวยงามตามธรรมชาติตลอดสองฟากฝั่งริมแม่น้ำปาย ในขณะเดียวกันการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นตามถนนสายหลักและภายในชุมชนต่างๆ ที่อยู่บริเวณเดียวกับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร สถานบันเทิง ห้องแถว ร้านค้า บ้านเช่า หอพัก อาคารสิ่งก่อสร้างเหล่านี้มีการปลูกสร้างปะปนกับบ้านพักอาศัยของชาวบ้าน โรงเรียน วัด และโบราณสถานเก่าแก่ของชุมชน โดยไม่มีการควบคุมความสูง รูปร่างลักษณะอาคาร ส่งผลให้สิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นนี้มีความขัดแย้งกันในแง่ของกิจกรรมและการใช้สอยของอาคารแต่ละประเภทส่งผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยภายในอาคารและบริเวณโดยรอบ นอกจากนี้ยังส่งผลให้ชุมชนมีการขยายตัวออกไปอย่างกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบก่อให้เกิดความแออัด จากการสังเกตยังพบว่า อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นมีลักษณะอาคารที่มีความหลากหลายรูปแบบ เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะสถาปัตยกรรมท้องถิ่นก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อวัดและโบราณสถานของชุมชนมีการปลูกสร้างอาคารที่มีความสูงหลายประเภท เช่น เกสต์เฮาส์ ร้านอาหาร บาร์เบียร์ ร้านค้า โกดังๆ บริเวณวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญของชุมชนคือ วัดกลาง และวัดป่าขาม นอกจากนี้บริเวณใต้ถุนของศาลาการเปรียญในวัดป่าขาม ภายในวัดรอบๆ โบราณสถานยังเป็นที่ยึดครุฑยนต์ของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวนำรถยนต์เข้ามาจอดบริเวณดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความสงบเงียบของวัดและโบราณสถานเก่าแก่ที่เริ่มชำรุดทรุดโทรมเพราะไม่ได้รับการ

ซ่อมแซมบูรณะ นอกจากนี้แล้วการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างยังส่งผลกระทบต่อการใช้ที่ดินของชุมชน (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.67 ถือได้ว่าได้ส่งผลกระทบมาก เนื่องจากชุมชนป่วยเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะมีความต้องการด้านการใช้ที่ดินด้านที่พักอาศัยและพาณิชยกรรม ทำให้ชุมชนมีการขยายตัวไปตามริมแม่น้ำปายและถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนเขตกลางค์ ถนนชัยสงคราม ถนนรังสิยานนท์ และถนนดำรงราษฎร์ ทำให้ชุมชนมีการเติบโตในลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะจุด ได้แก่ ชุมชนบ้านป่าขาม ชุมชนบ้านเมืองพร้าว ชุมชนบ้านเมืองแพร์ ชุมชนบ้านเจ้าหม้อ นอกจากนี้ได้มีการเข้าไปรุกกล้าพื้นที่สาธารณประโยชน์ นอกเหนือจากที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์บริเวณตลอดริมแม่น้ำปาย และลำห้วยม่วงคอนรวมไปถึงการรุกกล้าเข้าครอบครองใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะ ส่งผลให้ชุมชนขยายตัวออกไปอย่างกระจัดกระจายยากแก่การจำกัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนและการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าขามและชุมชนบ้านเมืองแพร์ที่เคยใช้พื้นที่บริเวณนี้ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว จับสัตว์น้ำ และการเข้าไปใช้น้ำ ไม่สามารถเข้าไปใช้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวได้ ผลกระทบจากปัญหาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.59 ถือได้ว่าได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนมาก เนื่องจากในช่วง 3 – 4 ปี ที่ผ่านมามีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วส่งผลให้ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ไม่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอและทั่วถึงทุกพื้นที่ ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาสุขภาพของผู้อยู่อาศัย ชุมชนป่วยต้องประสบกับปัญหาน้ำประปาขาดแคลน เนื่องจากมีความต้องการใช้น้ำประปาปริมาณมาก ขณะที่การผลิตน้ำประปามีข้อจำกัดหลายประการ คือ ขาดแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่จะนำมาผลิตน้ำประปา และขบวนการผลิตมีขนาดเล็ก ไม่ทันสมัยบางครั้งต้องเร่งผลิตทำให้คุณภาพน้ำประปามีสีขาวขุ่น ไม่สะอาดเพียงพอ นอกจากนี้แล้วชุมชนยังมีปัญหาไฟฟ้าดับบ่อย เนื่องจากชุมชนมีความต้องการใช้ไฟฟ้าแสงสว่างเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาากลางคืน ในขณะที่การไฟฟ้าเริ่มมีปัญหาระบบการจ่ายไฟฟ้า เพราะสายส่งไฟฟ้าที่ต้องส่งมาจากอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการขนส่งคมนาคมภายในชุมชนได้รับการพัฒนาเป็นถนนคอนกรีตและลาดยางเกือบทั้งหมดทำให้ชุมชนได้รับความสะดวกในการสัญจร ส่งผลให้คนในชุมชนเองหันมาใช้รถยนต์พาหนะในการเดินทางมากขึ้น หลังจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้ถนนสายหลักของชุมชน คือ ถนนเขตกลางค์ มีปริมาณการจราจรหนาแน่นในช่วงกลางวัน เนื่องจากเป็นทางผ่านระหว่างแม่ฮ่องสอนกับเชียงใหม่ที่จำเป็นต้องใช้ถนนผ่านตัวเมืองปายอยู่จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภายในชุมชนมีปริมาณจราจรเพิ่มขึ้น ถนนเกิดการชำรุดอย่างรวดเร็วและเกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยๆ นอกจากนี้ช่วงที่การท่องเที่ยวเมืองปายได้รับการส่งเสริม

อย่างจริงจังทำให้สภาพการจราจรภายในชุมชนมีปริมาณจราจรเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะช่วงตอนเย็นถึง กลางคืนบนถนนรัชชสงครามและถนนรัชชยานนท์ มักเกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อยกับนักท่องเที่ยวที่ไม่มี ความชำนาญในการขับขี่และไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบการจราจร ส่วนผลกระทบทางด้านมลภาวะ และการกำจัดของเสียมากที่สุด คือ ปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอย (ตาราง 4.1) พบว่า มีค่าเฉลี่ย สูงสุด เท่ากับ 3.93 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนมาก เนื่องจากที่ผ่านมามีปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้น มากจนทางเทศบาลตำบลปายไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บขยะได้ทัน ทำให้ภายในชุมชนมีขยะ ตกค้างเป็นจำนวนมากเพราะการจัดเก็บขยะไม่ได้จัดเก็บขยะทุกๆ วันประกอบกับถังขยะที่มีอยู่ไม่ เพียงพอทำให้เกิดปัญหาส่งกลิ่นเหม็นเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค นอกจากนี้การนำขยะไปกำจัดที่ผ่าน มายังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ส่งผลกระทบต่อชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านห้วยปู ชาวบ้านต่างได้รับความ เดือดร้อนจากปัญหาขยะ ที่ทางเทศบาลนำเอาขยะมาฝังกลบบริเวณทุ่งนาติดกับแม่น้ำปาย จนเกิด การล้นทะลักออกมาส่งกลิ่นเหม็นกลายเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค นอกจากนี้ น้ำเสียจากบริเวณบ่อฝัง กลบขยะยังไหลซึมลงสู่แม่น้ำปาย ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำปาย ได้รับผลกระทบมีอาการ ผื่นคันตามร่างกาย ไม่มีใครกล้าใช้น้ำในแม่น้ำปาย สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ ตลอดสองฝากฝั่งแม่น้ำปายและได้ส่งผลกระทบไปถึงการท่องเที่ยวอำเภอปาย นักท่องเที่ยวไม่กล้า ลงไปเล่นน้ำ ล่องแพตามลำน้ำปายอีกด้วย ผลกระทบรองมาจากเรื่องขยะมูลฝอย คือ ผลกระทบที่ เกิดจากเสียงดังรบกวน (ตาราง 4.1) พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.88 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อ ชุมชนมาก โดยเฉพาะชุมชนบ้านป่าขาม ชุมชนบ้านเมืองแพร่ จากการสังเกต พบว่า สถานบันเทิง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนทั้ง 2 แห่ง กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ส่งผล กระทบต่อคนในชุมชนทางด้านสุขภาพและยังทำลายสภาพแวดล้อมของชุมชนจนกลายเป็นปัญหา ความขัดแย้งขึ้นบ่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืนหลัง 3 ทุ่มไปแล้วซึ่งเป็นเวลาที่ชุมชนเริ่ม เฝียบสังคเพราะเป็นเวลาพักผ่อนของชาวบ้านที่นี่ เสียงดังที่เกิดจาก ผับ บาร์เบียร์ ร้านอาหารที่มี ดนตรี และโตะสนักเกอร์ ตามสถานบันเทิงเกิดจากผู้ประกอบการชอบจัดปาร์ตี้สำหรับนักท่องเที่ยว จนถึงดึกหลังจากเลิกจากปาร์ตี้แล้วนักท่องเที่ยวมักส่งเสียงดังตามที่พักรบกวนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ บริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้แล้วจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านยังพบว่า ปัญหาเรื่องเสียงยังส่งผลกระทบ ต่อการทำกิจกรรมของชุมชนที่มีมาช้านาน เช่น เสียงตามสายจากวัดในตอนเช้ามีดของทุกวันพระ เสียงจากการทำกิจกรรมในช่วงเช้าของโรงเรียนปายวิทยาคาร การกระจายเสียงการละหมาดจากสุ เหล่าของชุมชนชาวมุสลิม ได้สร้างปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นบ่อยๆ ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำเสีย สิ่งปลูกค ต่างๆ (ตาราง 4.1) พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.58 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนมาก เนื่องจาก น้ำเสียส่วนใหญ่ที่ปล่อยมาจากสถานประกอบการ เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร และอาคารบ้านเรือน

ปล่อยลงสู่รางระบายน้ำสาธารณะของเทศบาลจากนั้นน้ำเสียจากรางระบายน้ำของเทศบาลจะไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน คือ แม่น้ำปาย และลำห้วยม่วงกอน โดยไม่ผ่านการบำบัดน้ำเสียแต่อย่างใด เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อคุณภาพแหล่งน้ำตามธรรมชาติจนชาวบ้านไม่กล้านำน้ำมาใช้อุปโภค บริโภคได้เหมือนในอดีต ปัญหาน้ำเสียตามรางระบายน้ำยังส่งกลิ่นเหม็นเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณนั้นจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนพบว่า ปัจจุบันชาวบ้านหันมาดื่มน้ำดื่มบรรจุขวดขายกันเป็นส่วนใหญ่เพราะไม่มั่นใจในความปลอดภัยของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ส่วนน้ำใช้นั้น ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีน้ำประปาของทางเทศบาลใช้แต่คุณภาพน้ำยังมีสีขุ่นไม่สะอาดเพียงพอสำหรับนำมาบริโภค ส่วนหนึ่งมาจากแหล่งน้ำดิบที่นำมาผลิตน้ำประปาต้องสูบน้ำจากแม่น้ำปายมีปัญหาเรื่องน้ำเสียและการทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำ ส่วนผลกระทบจากมลภาวะทางอากาศของชุมชน (ตาราง 4.1) พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.47 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนปานกลาง เนื่องจากตามแหล่งชุมชนมีปริมาณรถเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะถนนเขตเทศบาล และถนนดำรงราษฎร์มีปริมาณการจราจรหนาแน่นในช่วงกลางวันทำให้ถนนเกิดการชำรุดเสียหายอย่างรวดเร็วมีฝุ่นละออง เกิดมลพิษทางอากาศจากท่อไอเสีย ส่วนในช่วงเย็นจนถึงค่าน้ำ ถนนชัชสงคราม และถนนรังสิยานนท์ จะมีปริมาณรถเข้าของนักท่องเที่ยวมากทำให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยๆ และยังมีปัญหาฝุ่นควันและเสียงดังรบกวนชาวบ้านในตอนกลางคืนอีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของชุมชนปายที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ชุมชนปายได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานมาโดยตลอด ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ถึงแม้ว่าผลจากการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นผลโดยตรงมาจากการพัฒนาตามนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมากกว่าที่จะจะเป็นผลมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการท่องเที่ยวปายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญในระดับภูมิภาค ได้มีส่วนสำคัญทำให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการเร่งรัดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามผลจากการเข้ามาของนักลงทุนต่างถิ่นเพื่อก่อสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน การใช้ที่ดินของชุมชนในอนาคต ทำให้ระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นมาจำนวนมากได้ ซึ่งรวมไปถึงขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบทางลบตามมามากมาย ดังนั้นควรมีการพิจารณาทบทวนเพื่อกำหนดความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

4.1.2 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจของชุมชนหลังจากแหล่งท่องเที่ยวขยายได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐและเอกชน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อชุมชน ดังนี้ การท่องเที่ยวทำให้มีการลงทุนภายในชุมชนเพิ่มขึ้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.72 ซึ่งถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการลงทุนภายในชุมชนโดยเฉพาะนักลงทุนจากต่างถิ่นที่หลั่งไหลเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ ภายในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจบริการด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสทางด้านการมีงานทำและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น แรงงานภายในชุมชนไม่ต้องเดินทางไปประกอบอาชีพไกลๆ ทำให้สภาพเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อมีการลงทุนลงเกิดขึ้นยังทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีจากการเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ เพื่อนำมาบำรุงท้องที่ในการบริหารจัดการและสร้างสิ่งบริการต่างๆ ให้กับชุมชนและรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการลงทุนแล้วการท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.49 ซึ่งถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนปานกลาง เนื่องจากเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เกิดการจ้างงานด้านการบริการนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนต่างมีโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพ ผลจากการได้รับโอกาสและการประกอบอาชีพนี้ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพ จะเห็นได้จากชาวบ้านในชุมชนเริ่มหันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะอาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้าง ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจของชุมชนมีความคล่องตัวในการค้าขายไปด้วย เมื่อชาวบ้านในชุมชนหันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น หลังจากชุมชนได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.49 ถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบจากการมีรายได้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพและประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทำให้มีรายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพรับจ้างทำงานตามสถานประกอบการหรือมีกิจการค้าขายมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมทำให้ชาวบ้านกลุ่มนี้มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้รับความสะดวกสบายในการจับจ่ายซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ การท่องเที่ยวยังส่งผลทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านต่างพากันขายที่ดินให้กับนายทุนทำให้ชาวบ้านมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ผลกระทบทางลบ หลังจากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้มีนักลงทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจในด้านต่างๆ โดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อกิจการการค้าของชาวบ้านในท้องถิ่น จะเห็นได้จากหลายกิจการของชาวบ้านต้องปิดตัวลงเพราะ

ได้รับผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ ของนักลงทุนรายใหญ่ที่ผ่านมา เช่น ตลาดสด ยามเช้าหรือชาวบ้านเรียกว่า ตลาดสายหยุด ซึ่งเป็นตลาดสดเก่าแก่ของชุมชนได้ปิดตัวลงเมื่อ ปี พ.ศ. 2547 มีนายทุนซื้อไปเพื่อสร้างเป็นไนท์บาร์ซ่าสำหรับนักท่องเที่ยว และกิจการร้านค้าเก่าแก่ของชุมชนชาวจีนและชาวไทยมุสลิมในย่านถนนรังสิยานนท์ ที่เคยเป็นร้านค้าของชุมชนในย่านนี้ต้องเลิกกิจการเพราะสู้การแข่งขันกับนักลงทุนต่างชาติไม่ไหว เนื่องจากเกิดร้านค้าสะดวกซื้อที่เปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมงเข้ามาเปิดใกล้เคียง ส่งผลให้การค้าของชาวบ้านซบเซาและต้องเลิกกิจการไปบางส่วนถูกนักลงทุนต่างชาติเข้ามาซื้อกิจการเปลี่ยนเป็นร้านมินิมาร์ ร้านอาหาร เกสต์เฮาส์ และร้านนวดแผนโบราณ ตลอดถนนชัยสงครามทั้งสายจนถึงถนนเทศบาล 1 เลียบริมฝั่งแม่น้ำปายมีการลงทุนของผู้ประกอบการต่างชาติแทบทั้งสิ้น การเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติที่มีทุนมากกว่า และการบริหารงานที่ดีกว่าส่งผลให้กิจการของชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับผลกระทบ เนื่องจากเป็นกิจการขนาดเล็กทำกันภายในครอบครัวมีการดำเนินงานในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป เมื่อมีผู้ประกอบการต่างชาติเข้ามาเกิดการแข่งขันมากขึ้นชาวบ้านบางส่วนจำเป็นต้องปรับปรุงกิจการตัวเองเพื่อความอยู่รอดด้วยการกู้เงินมาลงทุนเพิ่มเติม หลายครัวเรือนที่ไม่มีความรู้ด้านธุรกิจและขาดแคลนเงินทุนต้องยอมขายที่ดินให้กับนายทุนหรือแบ่งให้เช่า ทำให้ย่านนี้มีคนในท้องถิ่นหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก หลังจากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านที่มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพรับจ้างทำงานตามสถานประกอบการหรือมีกิจการค้าขาย ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในช่วงนั้น หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากสภาพเศรษฐกิจชุมชนก็จะดีไปด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันเศรษฐกิจของชุมชนปายขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยวเป็นหลัก เมื่อพิจารณารายได้ของชุมชนที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแล้วพบว่า มีเพียงชาวบ้านบางส่วนเท่านั้นที่มีรายได้โดยตรงจากการท่องเที่ยว โดยรายได้ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่เข้ามาลงทุนประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้ประกอบการต่างชาติ ถึงแม้ว่าในแต่ละชุมชนได้มีการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านในการหาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วยการผลิตสินค้าของแต่ละชุมชนขึ้นมาแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากประสบปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนและไม่มีสถานที่จำหน่ายสินค้าของชุมชน ถึงแม้ว่าทางหน่วยงานรัฐได้มีความพยายามจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูประเพณีภาคฤดู และถนนคนเดิน เพื่อต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับ แต่ลักษณะกิจกรรมและการดำเนินงานที่เน้นความสนุกสนานบันเทิงมากกว่าการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและไม่มีสินค้าของท้องถิ่นเท่าที่ควร จึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมดังกล่าวมากนัก ประโยชน์ที่ได้รับตกอยู่กับเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นสร้างความไม่เป็น

กรรมให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นในเรื่องการกระจายรายได้สู่ชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังประสบปัญหาราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.00 ซึ่งถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนมาก ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต้องเผชิญกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นเนื่องจากชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคในราคาแพงกว่าชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะร้านอาหารส่วนใหญ่ที่อยู่ภายในชุมชนจะเน้นขายให้กับนักท่องเที่ยวทำให้มีราคาแพงกว่าปกติ ส่งผลให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงตามไปด้วย ทำให้ชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายและภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.73 ถือได้ว่าส่งผลกระทบมาก เนื่องมาจากชาวบ้านในชุมชนมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากกระแสการบริโภคจากภายนอกเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชนทำให้ลักษณะการบริโภคของชาวบ้านเริ่มที่เปลี่ยนไปจากเดิมมีความต้องการความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตให้ทันกับความทันสมัยด้วยการซื้อสินค้าสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีราคาแพงทำให้ชาวบ้านมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องดิ้นรนหารายได้เพิ่มขึ้นด้วยการหารายได้เสริมด้วยการรับจ้างทั่วไปหรือค้าขาย สำหรับประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบทางลบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การท่องเที่ยวทำให้ราคาที่ดินสูง (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.29 ถือได้ว่าส่งผลกระทบมาก เนื่องมาจากหลังจากมีนักลงทุนจากภายนอกเข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้าน แต่เดิมชาวบ้านไม่ยอมขายที่ดิน ต่อมาเมื่อมีนายทุนมาให้ราคาที่ดินสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะหมู่บ้านป่าขามส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงยอมขายที่ดินให้กับนายทุนหลังจากขายที่ดินก็ย้ายออกไปซื้อที่ดินแถวรอบนอกออกไป ได้พื้นที่มากขึ้นเพื่อปลูกสร้างบ้าน ซัอรถยนต์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการขายที่ดิน ทำให้ชาวบ้านที่อยู่บริเวณข้างเคียงเมื่อเห็นว่าหลังจากขายที่ดินไปแล้วทำให้มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นต่างพากันขายที่ดินแล้วย้ายออกไปจากชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ บางครัวเรือนได้รับผลกระทบจากเสียงรบกวนตลอดจนไม่มีความรู้ในการทำธุรกิจ จึงตัดสินใจขายที่ดินหรือแบ่งที่ดินให้เช่า ผลจากราคาที่ดินสูงนี้ทำให้ชาวบ้านที่ขายที่ดินให้กับนายทุนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบทางลบนั้นทำให้มีการขยายที่ดินทำกินออกไปในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามากขึ้น ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวอาจไม่ใช่สาเหตุโดยตรง จากรายงานบรรยายสรุปอำเภอป่าเย็บ ปัญหาหนึ่งของอำเภอป่าเย็บ คือ ปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกินและขาดเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านภูมิประเทศของอำเภอป่าเย็บซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้มีปัญหาชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อจับจองพื้นที่ทำกินอย่างต่อเนื่อง ตลอดหลายปีที่ผ่านมาที่การท่องเที่ยวอำเภอป่าเย็บกำลังบูมมากทำให้มีความต้องการในการใช้ที่ดินมากขึ้น มีนายทุนเข้ามาคว้านซื้อที่ดินทั้งในชุมชนเมืองป่าเย็บและรอบนอกของชุมชน ทำให้เป็นเกิดแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอุทกภัยสร้างความ

เสียหายแก่ชุมชนที่อยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำปายรวมไปถึงธุรกิจท่องเที่ยวของอำเภอปายเป็นอย่างมาก ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2548 ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในระยะยาว นอกจากนี้แล้ว ผลกระทบที่เกิดจากราคาที่ดินสูงยังทำให้มีการกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อเก็งกำไรจากการซื้อขายที่ดินส่งผลทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่สามารถเป็นเจ้าของที่ดินภายในชุมชนได้ ที่ดินมีการเปลี่ยนมือจากคนปายไปเป็นคนต่างถิ่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อในระยะยาวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคต ส่วนการจัดเก็บภาษีที่ผ่านมายังมีปัญหาไม่สามารถจัดเก็บภาษีจากการดำเนินการเกษตรเห่าสั โดยไม่ขออนุญาตหรือไม่สามารถขออนุญาตได้เนื่องจากการก่อสร้างอาคารไม่เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 50 ของเกษตรเห่าสั ทั้งหมด ด้านแรงงานท้องถิ่นได้ส่งผลกระทบเกิดปัญหาแรงงานภาคเกษตรกรรมของท้องถิ่นเริ่มขาดแคลนเพราะแรงงานท้องถิ่นที่เคยมีอาชีพรับจ้างในภาคเกษตรต่างหันมาทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการมากขึ้นเนื่องจากเป็นงานที่สบายกว่าการรับจ้างทำงานในภาคเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเกี่ยวข้าวและช่วงเก็บเกี่ยวพืชตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ไปจนถึงเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับช่วงที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปายจำนวนมาก ชาวบ้านที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่จำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างดาวที่หลบหนีเข้ามาหางานทำในชุมชนเข้ามาทำงานทดแทนแรงงานในท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมทางด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชน ในระยะหลังจาก ปี พ.ศ. 2540 พอสมควรจะเห็นได้จากมูลค่าการลงทุนในสาขาการบริการที่เพิ่มสูงขึ้น มีผลโดยตรงต่อการเพิ่มรายได้ โอกาสในการทำงานและทางเลือกในการประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมีสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้สู่ชุมชนแล้ว พบว่า รายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นั่นเป็นรายได้ของประชากรเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น ถึงแม้โดยภาพรวมรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรจะเพิ่มสูงขึ้น เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างของรายได้ ภาวะการจ้างงาน สะท้อนให้เห็นว่า รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเป็นเพียงรายได้เพียงเล็กน้อยจากการประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น ส่วนรายได้หลักจากกิจกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นของผู้ประกอบการต่างถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่า ถึงแม้ในภาพรวมชุมชนจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้รับความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ชาวบ้านต้องรับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภคที่มีราคาสูงขึ้น และยังมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น

4.1.3 ผลกระทบทางด้านสังคม

ผลกระทบทางด้านสังคม ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชน ถึงแม้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคม

ของชุมชน โดยตรงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพบว่า ระดับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทางบวก ดังนี้ โครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไปจากการย้ายถิ่นของประชากรการย้ายเข้าของผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และแรงงานต่างถิ่น ได้มีส่วนทำให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีการขับเคลื่อนไปได้เนื่องจากแรงงานท้องถิ่นยังขาดความรู้ความชำนาญในด้านธุรกิจการท่องเที่ยวทำให้ต้องพึ่งพาแรงงานภายนอกที่มีความชำนาญเข้ามาดำเนินกิจการ ส่วนแรงงานระดับล่างนั้นแรงงานต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาทำงานทำอยู่ในชุมชนได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรของท้องถิ่นเนื่องมาจากแรงงานภาคเกษตรของท้องถิ่นหันไปทำงานในภาคบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนได้รับโอกาสจากการพัฒนาสิ่งบริการทางสังคมมากขึ้น เช่น โอกาสทางการศึกษา สุขภาพอนามัย การจัดหาสิ่งบริการทางสังคมต่างๆ การเปิดตัวของสังคมปลายสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากชาวบ้านเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะชาวบ้านที่ต้องมีการติดต่อกับค้าขายกับคนภายนอกหรือเข้าไปทำงานประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น เข้าไปทำงานกับผู้ประกอบการต่างถิ่นหรือร่วมกิจกรรมกับนักท่องเที่ยวในลักษณะนายจ้างกับลูกจ้างภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่จะต้องพึ่งพิงรายได้จากการรับจ้าง ส่งผลให้ชาวบ้านรับรู้ถึงปัญหาจากสังคมภายนอกที่กำลังเข้าสู่ชุมชนได้มากยิ่งขึ้นชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ที่จะต้องปรับตัวเองกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป มีการเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรมทางสังคมของชุมชนเพิ่มขึ้นเนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้หน่วยงานรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทกระตุ้นให้ชาวบ้านมีการตื่นตัวในการดูแลรักษาความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือนตัวเองและขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชนส่งผลให้ชุมชนเริ่มได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เป็นผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวส่งผลให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ ได้รับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมและการศึกษานอกระบบแลกเปลี่ยนทัศนคติจากคนภายนอกมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านรับรู้ถึงสภาพสังคมภายนอกได้มากขึ้น รับรู้ถึงปัญหาที่เท่าทันกับปัญหาต่างๆ ได้มากขึ้น

ผลกระทบทางลบ การอพยพย้ายถิ่นของคนภายในเข้าสู่ชุมชน (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.47 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง เนื่องจากชุมชนภายนอกจากจะเป็นศูนย์กลางการค้า การปกครอง การบริการสังคมแล้วปัจจุบันชุมชนปลายยังศูนย์กลางของการบริการด้านการท่องเที่ยวทั้งที่พัก ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว จึงทำให้ประชากรภายในชุมชนปลายมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มของประชากรนี้ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะระบบ

สาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ให้บริการประชากรในเขตเทศบาลไม่สามารถให้บริการประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้ โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวมีประชากรแฝงเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมากได้แก่ ผู้ประกอบการที่เข้ามาอยู่ถาวรแต่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์ แรงงานอพยพที่หลบหนีเข้าเมือง ชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่ลงมาหางานทำในชุมชนเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนไว้กับทางการในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 1,934 คน และนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดปัญหาแรงงานอพยพเพิ่มขึ้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.27 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง พบว่า แรงงานอพยพหลบหนีเข้าเมืองส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานอพยพจากประเทศสหภาพพม่าซึ่งมีชายแดนติดต่อกับอำเภอปาย ถึงแม้ว่าทางราชการจะได้พยายามควบคุมดูแลขึ้นทะเบียนแรงงานกลุ่มนี้อยู่แต่ก็พบว่า ยังมีการลักลอบหลบหนีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าวนี้อาจช่วยแก้ไขปัญหาคารขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรได้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอปายพบว่า แรงงานอพยพหลบหนีเข้าเมืองมักก่อปัญหาทะเลาะวิวาทกับวัยรุ่นในท้องถิ่นและปัญหาลักทรัพย์นักท่องเที่ยว นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปายพบว่า แรงงานอพยพหลบหนีเข้าเมืองเป็นพาหะนำเอาโรคติดต่อต่างๆ เข้ามาด้วยได้แก่ ไข้มาลาเรีย วัณโรค ส่งผลกระทบต่อสุขภาพต่อประชากรในชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวทำให้ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนลดน้อยลง (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.22 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง เนื่องจากหลังจากมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชาวบ้านในชุมชนเริ่มใช้ชีวิตเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชีวิตประจำวันมากขึ้นเกิดความสัมพันธ์กับคนภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวโดยความสัมพันธ์ในลักษณะขายจ้างกับลูกจ้าง ภายใต้งบเงินบาททางเศรษฐกิจที่จะต้องพึ่งพิงรายได้จากการรับจ้าง ได้ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบคนรุ่นเก่าลดน้อยลงไป โดยเฉพาะการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อด้านความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนเฉพาะกลุ่มคนที่อยู่ในวัยแรงงานที่ต้องออกไปรับจ้างทำงานตามสถานประกอบการและผู้ที่มีกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วนคนในวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนภายนอกนั้นก็ยังคงมีความสัมพันธ์กับคนภายในชุมชนอย่างเหนียวแน่น ซึ่งความสัมพันธ์ของคนรุ่นใหม่ภายในชุมชนนี้ได้ส่งผลทำให้ความมีน้ำใจช่วยเหลือกันภายในชุมชนลดน้อยลง (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.22 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง เนื่องจากสภาพสังคมภายในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่แบบชุมชนเมืองมากขึ้น เพราะต้องไปทำงานหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ถึงแม้คนรุ่นเก่าจะยังคงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่และยังคงไปมาหาสู่กันอยู่อย่างสม่ำเสมอแต่คนรุ่นใหม่เริ่มมีความสัมพันธ์กับคนภายนอกมากขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านภายในชุมชนที่เคยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาในลักษณะการทำงานเอามือหรือดอบมือแบบเก่าจะเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานด้วยระบบ

เงินตรามากขึ้น ส่วนความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคมของคนในชุมชนนั้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.22 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่า ชาวบ้านยังคงให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ แต่เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาไม่ได้ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมของชุมชนโดยตรง แต่ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นเนื่องจากหน่วยงานรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปายมากขึ้น ผลกระทบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนลดน้อยลงกว่าในอดีต เนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งที่มีกิจการเกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวหรือต้องทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการเริ่มไม่เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลงเพราะต้องทำงานหรือดูแลกิจการของตนเอง แต่ก็ถือได้ว่ายังไม่ส่งผลกระทบต่อการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนมากนักเพราะชาวบ้านในส่วนที่ไม่ได้ทำงานประจำหรือมีกิจการเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวยังคงเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การท่องเที่ยวทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้มากขึ้น (ตาราง 4.1) ได้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.41 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง ส่งผลกระทบด้านลบ คือ เนื่องจากชุมชนได้มีการพัฒนาด้านการติดต่อสื่อสาร โทรคมนาคมให้ทันสมัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ภายนอกได้ดียิ่งขึ้น แต่การรับรู้ข่าวสารต่างๆ อาจเกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่สังคมปายอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมปาย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและชาวบ้านในชุมชนหันไปยอมรับวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของสังคมใหญ่ ส่งผลกระทบต่อสังคมของชุมชนและการเสื่อมถอยทางด้านวัฒนธรรมให้เร็วขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวทำให้ปัญหาสุขภาพจิตในชุมชนเพิ่มขึ้น (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.45 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง เนื่องจากหลังการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชุมชนตกเป็นเป้าหมายของการลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวบางประเภทที่ต้องการหาประสบการณ์ที่ตื่นเต้นด้วยการทดลองเสพยาเสพติดเฮโรอีนเข้าเส้น ส่งผลให้ชุมชนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของยาเสพติด ถึงแม้ช่วงที่ผ่านมาจะได้มีการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังทำให้ปัญหาสุขภาพจิตในชุมชนลดน้อยลงไป แต่อย่างไรก็ตามปัญหาสุขภาพจิตของอำเภอปายก็ยังถือเป็นปัญหาลำดับต้นๆ ของปัญหาสังคม จะเห็นได้จากการจับกุมคดีดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุดของสถานีตำรวจภูธรอำเภอปาย พบว่ามีการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด โดยแบ่งประเภทยาเสพติดที่จับกุมได้มากที่สุดคือ ผิ่น ร้อยละ 40.45 รองลงมาคือ แอมเฟตามีน ร้อยละ 33.44 และเฮโรอีน ร้อยละ 11.55 และกัญชา ร้อยละ 5.1 ตามลำดับ ปัญหาสุขภาพจิตยังได้แพร่กระจายไปสู่เยาวชนภายในชุมชน ปัญหาสุขภาพจิตยังคงมีอยู่เพราะอำเภอปายมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพพม่าซึ่งเป็นแหล่งผลิตยาเสพติด และยังคงเป็น

เส้นทางลำเลียงยาเสพติดมายังแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปาย นักท่องเที่ยวถือได้ว่ายังคงเป็นเป้าหมายสำคัญของขบวนการค้ายาเสพติด ปัญหายาเสพติดได้แพร่ระบาดมายังกลุ่มเยาวชนภายในชุมชนทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาดูแลเฝ้าระวังคนในครอบครัวของตัวเองมากขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.12 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง หลังการท่องเที่ยวเข้ามาส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ทั้งความขัดแย้งของคนภายในชุมชนด้วยกันเอง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านกับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว และความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนภายในชุมชนจนถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนรวมถึงการร่วมมือในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตลอดจนการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน หลังการท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชนส่งผลให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง (ตาราง 4.1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.28 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อปานกลาง เนื่องจากคนภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมาก ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนที่เคยอาศัยร่วมกันมาแต่เดิมเคยดูแลช่วยเหลือกันเกื้อกูลกันมาตลอดและเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความยากลำบากในการดูแลสอดส่องมากยิ่งขึ้น เพราะในช่วง 3-4 ปี ที่ผ่านมามีแรงงานอพยพหลบหนีเข้าเมืองจำนวนมากมักมีเรื่องดื้อสุราก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับวัยรุ่นในท้องถิ่นรวมถึงการเข้าไปขโมยทรัพย์สินของชาวบ้านและนักท่องเที่ยวตามเกสต์เฮ้าส์ในขณะที่นักท่องเที่ยวออกไปท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ปัญหาจากคนในพื้นที่และผู้ประกอบการเองมักชักจูงนักท่องเที่ยวให้ทดลองเสพยาเสพติด นอกจากนี้ยังมีปัญหาโสเภณีที่แอบแฝงมากับนักท่องเที่ยวเข้ามาขายบริการทางเพศให้กับนักท่องเที่ยวตามสถานบันเทิงต่างๆ ภายในชุมชน ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมเมืองปาย โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนภายในชุมชนเริ่มมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมนั้น อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อสภาพสังคมชุมชนปาย จะเห็นได้จากมีสิ่งบริการทางสังคมต่างๆ ภายในชุมชน ทำให้ชุมชนมีโอกาสทางการศึกษา ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยรวดเร็วยิ่งขึ้น มีความสะดวกในการรักษาพยาบาลมากขึ้น มีการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่ดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างประชากรแล้วพบว่า ช่วงที่ผ่านมามีเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรมาก โดยเฉพาะมีจำนวนประชากรย้ายเข้าและย้ายออกเพิ่มขึ้นจำนวนมาก การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชนนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน ความมีน้ำใจ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน ถึงแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวจะไม่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางสังคมของชุมชนและความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชนโดยตรงมากนัก แต่ก็ส่งผลให้คนในชุมชนบางส่วนเริ่มลดความผูกพันที่มีต่อกันตั้งแต่ในอดีตลดน้อยลง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมีเวลาน้อยลงด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ และยังพบว่า ถึงแม้โดยภาพรวมจะมีสิ่งบริการทางสังคมที่ดีขึ้นกว่าในอดีตแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านในชุมชนยังรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลงไปเนื่องจากมีคนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในชุมชนจำนวนมากทำให้ขาดความไว้วางใจกันเหมือนในอดีต

4.1.4 ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม หลังจากชุมชนปลายทางได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้มีคนภายนอกเข้ามาสู่ชุมชนปลายทางเป็นจำนวนมากพร้อมกับนำเอาวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาด้วย วัฒนธรรมที่หลากหลายจากภายนอกได้ไหลบ่าเข้ามาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ววัฒนธรรมที่เข้ามาสู่ชุมชนได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นเนื่องจากส่วนใหญ่ผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ล้วนเป็นผู้มีเงิน มีอำนาจ หรือมีตำแหน่งหน้าที่การงานอยู่ในระดับผู้นำชุมชนทำให้เป็นผู้มีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งได้กลายเป็นตัวเร่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนทั้งทางบวกและทางลบ จากการศึกษาผลกระทบทางบวก โดยเฉพาะชาวบ้านที่เข้าไปทำงานหรือมีกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพราะต้องดิ้นรนแข่งขันกับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีเงินทุนมากกว่า ส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันเริ่มมีระเบียบแบบแผนมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดของตัวเองด้วยการดำเนินกิจการให้เป็นธุรกิจมากขึ้น ชาวบ้านในชุมชนมีการปรับตัวเองเริ่มหันไปมีค่านิยมแบบคนภายนอกมากขึ้นเรียนรู้การดำเนินชีวิตไปสู่ความเป็นสังคมเมือง โดยให้ความสำคัญต่อสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันและการทำมาหากินของตัวเองเป็นหลักชาวบ้านสามารถบริโภคอาหารที่มีความหลากหลายนอกเหนือไปกว่าการบริโภคอาหารของท้องถิ่น ชาวบ้านสามารถแต่งกายได้ตามแฟชั่นสมัยนิยมมากขึ้นเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากสื่อและจากคนภายนอกที่นำเข้ามา ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านหาซื้อเสื้อผ้าหาซื้อได้ง่ายตามตลาดนัดที่พ่อค้าจากเชียงใหม่นำมาขาย ชาวบ้านมีโอกาสด้านการศึกษาอบรมระบบด้วยการพัฒนาตัวเองให้สามารถใช้ภาษาสามารถพูดคุยได้หลายภาษา นอกเหนือจากภาษาท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวและเอกชนเริ่มเข้ามา มีบทบาทให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นด้วยการสนับสนุนด้านการเงินและการส่งเสริมกิจกรรมการเข้าร่วมเพื่อสร้างบันทึงในการจัดงานเฉลิมฉลองในงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน นอกจากนี้ได้มีการจัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีเก่าๆ ที่ได้สูญหายไปให้ กลับคืนมา เช่น ประเพณีกาตลู้ กิจกรรมถนนคนเดินเมืองปาย เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอปาย

ผลกระทบทางลบ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชน (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบปานกลาง เนื่องจากต้องปรับตัวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่กำลังเปลี่ยนไปจากเดิมที่มีการดำเนินชีวิตเรียบง่ายในลักษณะสังคมเกษตรกรรมในชนบทที่ไม่ต้องเร่งรีบอะไรมากนักไปสู่การดำเนินชีวิตที่มีระเบียบแบบแผนมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่ต้องเข้าไปทำงานหรือมีกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงได้มีการปรับตัวเองให้สามารถแข่งขันกันในเชิงธุรกิจ เพื่อความอยู่รอดของตัวเองและการดำเนินธุรกิจได้มากยิ่งขึ้น การปรับตัวที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปแบบโดยไม่รู้ตัว การดำเนินชีวิตเริ่มมีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ทำให้เริ่มสูญเสียรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ที่เคยพึ่งพาตัวเองเป็นส่วนใหญ่ เริ่มหันไปดำเนินแบบใหม่ที่ต้องพึ่งพาคนภายนอกมากยิ่งขึ้น นอกจากจะทำให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปแล้วยังส่งผลให้เกิดการสูญเสียรูปแบบการดำเนินชีวิตของตัวเองด้วยการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างถิ่นมากขึ้น (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบมาก การเข้ามาของผู้ประกอบและนักท่องเที่ยวได้นำเอาวัฒนธรรมของตัวเองเข้ามาด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาสู่ชุมชนทำให้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่เริ่มลดลงไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะเด็กและวัยรุ่นในชุมชนเริ่มรับเอาวัฒนธรรมแบบใหม่จากภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการบริโภคของคนในชุมชนเริ่มหันไปบริโภคอาหารต่างถิ่นมากขึ้น (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบปานกลาง เนื่องจากยังมีชาวบ้านส่วนใหญ่อยังคงนิยมบริโภคอาหารแบบเดิมอยู่เพราะมีรสชาติถูกปากและสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น ถึงแม้ว่าสภาพสังคมจะเริ่มเปลี่ยนไปที่ต้องเร่งรีบจำเป็นต้องรับเอาลักษณะการบริโภคแบบใหม่ โดยเฉพาะในช่วงเช้าจากการสังเกต พบว่า ตลาดสดในตอนเช้าจะไม่ค่อยมีคนไปจับจ่ายมากนักเท่ากับตลาดสดในช่วงตอนเย็น เพราะชาวบ้านเริ่มหันมาบริโภคอาหารแบบง่ายๆ ในช่วงเช้าจำพวก กาแฟ นม ขนมปัง แทนการบริโภคอาหารเช้า ส่งผลกระทบต่อลักษณะการบริโภคแบบเดิมไปบ้าง นอกจากนี้การท่องเที่ยวทำให้ความสำคัญการพูดภาษาท้องถิ่นน้อยลง (ตาราง 4.10) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบปานกลาง เนื่องจากหลังมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้คนในชุมชนที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น มีการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกทำให้ต้องใช้ภาษากลาง และภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านสามารถพูดคุยนได้หลายภาษานอกเหนือจากภาษาท้องถิ่น จึงเป็นสาเหตุให้ในบางครั้งมีการใช้ภาษาท้องถิ่นลดน้อยลงไปบ้างในชีวิตประจำวัน แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังคงพูดคุยนภาษาท้องถิ่นของตนอยู่โดยเฉพาะกับคนในหมู่บ้านหรือคนภายในครอบครัวของตัวเอง การท่องเที่ยวทำให้การแต่งกายท้องถิ่นพื้นเมืองลดน้อยลงนั้น (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบปาน

กลาง เนื่องจากยังคงมีชาวบ้านในชุมชนตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไปยังคงอนุรักษ์กายแต่งกายเรียบง่ายตามแบบดั้งเดิม ส่วนการแต่งกายตามแบบไทยใหญ่นั้นยังคงมีให้เห็นในการแต่งกายเข้าร่วมกิจกรรมงานทำบุญหรืองานประเพณีต่างๆ ของชุมชน ส่วนผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายท้องถิ่นพื้นบ้านนั้นส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นภายในหมู่บ้านที่รับเอาการแต่งกายตามรูปแบบแฟชั่นสมัยใหม่มากขึ้นและเกิดการเลียนแบบการแต่งกายตามแบบนักท่องเที่ยงที่นำเข้ามา ประกอบกับในปัจจุบันชุมชนมีความสะดวกในการซื้อหาเสื้อผ้าได้ง่ายสามารถแต่งกายได้ตามสมัยนิยมเพราะมีพ่อค้านำเข้ามาขายตามตลาดนัดที่จัดเป็นประจำทุกวันศุกร์ของเดือน การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นลดน้อยลง (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบปานกลาง เนื่องจากในปัจจุบันการจัดงานตามประเพณีของท้องถิ่นมีความแตกต่างไปจากเดิมทั้งรูปแบบและกิจกรรมที่มีมากขึ้นการจัดงานใหญ่โตขึ้นกว่าเดิม โดยมีหน่วยงานภาครัฐร่วมกับเอกชนได้เข้าร่วมสนับสนุนเพื่อต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอปาย ด้วยการนำการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมจากท้องถิ่นอื่นเข้าร่วมในงานประเพณีต่างๆ เช่น หมอรำ รำซิ่ง ซอ ซึ่งไม่ใช่วัฒนธรรมการแสดงของท้องถิ่นทำให้งานประเพณีของท้องถิ่นมีรูปแบบและกิจกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่ จากสภาพปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบทำให้พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมที่เคยสืบทอดปฏิบัติกันมาช้านาน ต้องถูกบิดเบือนพิธีกรรม สร้างความเสื่อมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสายใยชีวิตและพลวัตทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังสร้างความแตกแยกทางความคิดของคนในหมู่บ้านที่ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ ส่วนในวันพระหรือวันสำคัญทางพุทธศาสนานั้นชาวบ้านที่ยังคงเคร่งครัดด้วยการไปทำบุญทุกวันพระอย่างสม่ำเสมอส่วนใหญ่ จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เนื่องจากคนหนุ่มสาวที่อยู่ในวัยแรงงานจะไปร่วมทำบุญน้อยลงกว่าเดิม ทำให้ผู้ไปทำบุญส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่ดั้งเดิมจะให้ความสำคัญในการทำบุญในวันพระกันอยู่ โดยเฉพาะวันสำคัญทางพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมงานบุญตามประเพณีต่างๆ ของชุมชนชาวบ้านยังให้ความสำคัญเข้าร่วมงานตามประเพณีกันอยู่อย่างเนื่องแน่น ส่วนการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านนั้นคนรุ่นใหม่ยังคงให้ความสนใจสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่แต่มีแนวโน้มลดลงไปเรื่อยๆ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจอย่างมากว่าภูมิปัญญาพื้นบ้าน ส่วนการท่องเที่ยวทำให้การเคารพนับถือผู้อาวุโสในชนบทน้อยลงนั้น (ตาราง 4.1) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ซึ่งถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบปานกลาง เนื่องจากสังคมปายเริ่มเปิดกว้างรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามามากขึ้น ส่งผลกระทบทำให้การเคารพนับถือผู้อาวุโสในชนบทน้อยลงไป เพราะสังคมเริ่มเปลี่ยนไปทำให้ผู้อาวุโสเริ่มมีบทบาททางสังคมน้อยลงกว่าแต่ก่อน ทำให้การไหว้และการทักทายกันของคนในชุมชนน้อยลงไป ความเคร่งครัดใน

การรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมแบบคนรุ่นเก๋าน้อยลง ส่งผลต่อการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน

จากการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ส่งผลให้คนในท้องถิ่นมีค่านิยม และความเชื่อที่เปลี่ยนไปจากเดิมด้วยกระแสวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลเหนือกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการหันไปบริโภคอาหาร ลอกเลียนแบบการแต่งกาย ใช้ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งการแปรรูปวัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจมีผลกระทบต่อสายใยชีวิตและพลวัตทางสังคมในหมู่บ้าน โดยการเปลี่ยนรูปแบบของประเพณีท้องถิ่นอย่างแท้จริงซึ่งการเปลี่ยนแปลงไปของวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ก็ยังไม่อาจบ่งชี้ได้ชัดเจนว่า การท่องเที่ยวจะมีผลโดยตรงต่อลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชน การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนลดลง ทำให้วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเร็วกว่าที่ควรจะเป็น ถึงแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะไม่เกี่ยวข้องกักิจกรรมทางสังคมของชุมชนโดยตรงแต่กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาทำให้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมได้ถูกทำลายไปอย่างรวดเร็ว เพราะก่อนหน้านี้ประชาชนไม่สามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ชุมชนเริ่มรู้สึกถูกกระทำจากคนต่างถิ่นที่ไม่เคารพวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นเจ้าของพื้นที่ของคนปายมากขึ้น

ตาราง 4.2 สรุปสภาพปัญหา ผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอปายได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
ด้านสภาพแวดล้อม 1. ระบบโครงสร้างพื้นฐาน	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลให้ชุมชนปายได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานมีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น - ชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลปายได้รับบริการน้ำประปาเกือบครบทุกพื้นที่โดยมีเทศบาลตำบล 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลให้ระบบสาธารณสุขูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ไม่เพียงพอไม่สามารถให้บริการประชากรที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากได้ - หลังจากมีกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนมีความต้องการใช้น้ำประปาปริมาณมากขึ้นเกิดปัญหาน้ำประปา

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอลำปาง ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
2. อาคารสิ่งปลูกสร้าง และโบราณสถาน	<p>ปายเป็นผู้ดำเนินการผลิตน้ำประปา</p> <p>- ชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบล ปายมีไฟฟ้าใช้ครบทุกหมู่บ้าน โดยมีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็น ผู้ดำเนินการจ่ายกระแสไฟฟ้า</p> <p>- การก่อสร้างใช้วัสดุสมัยใหม่มี ความคงทนถาวร รูปแบบอาคาร มีความทันสมัย มีความหลากหลาย ทางด้านสถาปัตยกรรม</p> <p>- วัดและโบราณสถานเก่าแก่เป็น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รายได้ส่วนหนึ่งมาจากการทำบุญ ของนักท่องเที่ยว</p>	<p>ขาดแคลนและคุณภาพน้ำประปามี สีขาวขุ่นไม่สะอาดเพียงพอส่งผล กระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน</p> <p>- ชุมชนมีปัญหาไฟฟ้าดับบ่อยเนื่อง จากชุมชนมีความต้องการใช้ไฟฟ้า แสงสว่างเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วง เวลากลางคืน ในขณะที่การไฟฟ้า มีปัญหาเรื่องระบบการจ่ายไฟฟ้า</p> <p>- การก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูก สร้างที่ไม่ได้มีการควบคุมขนาด ความสูง เกิดการบดบังทัศนียภาพ รูปแบบไม่มีความกลมกลืนกับ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น</p> <p>- วัดและโบราณสถานได้รับ ผลกระทบจากกิจกรรมการ ท่องเที่ยวและการปลูกสร้าง อาคารสิ่งก่อสร้างส่งผลให้วัด และโบราณสถานมีสภาพทรุด โทรมขาดการซ่อมแซมบูรณะ</p>
3. การใช้ที่ดินและ การขยายตัวของ ชุมชน	<p>- ทำให้ชุมชนมีความเจริญเติบโตมี การขยายตัวของชุมชนด้านที่พัก อาศัยและพาณิชยกรรม การใช้ที่ดิน ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า</p>	<p>- การใช้ที่ดินมีการขยายตัวของ ชุมชนอย่างรวดเร็วมีการเติบโต ในลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน เฉพาะจุดเกิดความแออัดไม่มีที่ว่าง</p>

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอลำปาง ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
2. มลภาวะและการ กำจัดของเสียภายในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดเก็บขยะทางเทศบาลตำบลลำปางเป็นผู้ดำเนินและนำไปกำจัดยังหลุมฝังกลบของทางเทศบาลตำบลลำปาง - ถนนและซอยต่างๆ ในเขตเทศบาลตำบลลำปางได้รับการปรับปรุงเป็นถนนคอนกรีตและลาดยางเกือบทั้งหมดมีความสะดวกในการสัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้าน - ตามถนนสายหลักในเขตเทศบาลตำบลลำปางและภายในซอยที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมีรางระบายน้ำสาธารณะ 	<p>เกิดความไม่เป็นระเบียบมีการรुक ล้ำที่ดินสาธารณประโยชน์ ส่งผลให้ชุมชนขยายตัวออกไปอย่างกระจัดกระจายยากแก่การจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภายในชุมชนมีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างเป็นจำนวนมาก ทำให้ทางเทศบาลตำบลไม่สามารถจัดการกับขยะที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากได้ทัน อีกทั้งการกำจัดขยะยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาลส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว - ปริมาณรถเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะถนนสายหลักทำให้ถนนเกิดการชำรุดเสียหายอย่างรวดเร็ว เกิดมลพิษทางอากาศ ฝุ่นควัน เสียงดังรบกวน มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง - น้ำเสียจากสถานประกอบการและอาคารบ้านเรือนปล่อยลงสู่รางระบายน้ำสาธารณะจากนั้นไหลลงสู่แม่น้ำปายและลำห้วยม่วงกอน โดยไม่ได้รับการบำบัด

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอบาย ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
	<p>- ภายในชุมชนมีร้านอาหาร สถานบันเทิงไว้คอยให้บริการผู้ที่เดินทางผ่านไปมาระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนและบริการนักท่องเที่ยว</p>	<p>แต่อย่างไรก็ตามส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชนและการท่องเที่ยว</p> <p>- เกิดปัญหาเสียงดังรบกวนจากร้านอาหารที่มีดนตรี และสถานบันเทิง ผับ บาร์เบียร์ ที่เจ้าของกิจการชอบจัดปาร์ตี้ให้กับนักท่องเที่ยวในช่วงเวลากลางคืนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนที่ต้องการพักผ่อน</p>
<p>ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>1. ด้านการค้าและการลงทุน</p>	<p>- ทำให้เกิดการลงทุนภายในชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะนักลงทุนต่างถิ่นต่างเข้ามาลงทุนด้านธุรกิจด้านการให้บริการการท่องเที่ยวตลอดจนชาวบ้านเริ่มเรียนรู้แล้วว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาก็สามารถทำธุรกิจได้ต่างหันมาลงทุนในกิจการการค้าเล็กๆ น้อยๆ หรือธุรกิจบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว</p> <p>- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีจากการเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ เพื่อนำมาบำรุงท้องถิ่น</p>	<p>- นักลงทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนจำนวนมาก โดยเฉพาะนักลงทุนรายใหญ่ที่มีทั้งเงินทุนและการดำเนินธุรกิจเป็นมืออาชีพมีการลงทุนทางด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่งผลกระทบต่อกิจการการค้าของชาวบ้านในชุมชนที่มีกิจการภายในครอบครัวมีการดำเนินการในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป</p> <p>- ไม่สามารถจัดเก็บภาษีจากการดำเนินการเกสต์เฮาส์ที่ไม่ได้ขออนุญาตหรือไม่สามารถขออนุญาตได้เนื่องจากการก่อสร้าง</p>

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอบาย ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
2. โอกาสการทำงาน และทางเลือกใน การประกอบ อาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการจ้างงานภายในชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะงานทางด้านบริการให้ บริการนักท่องเที่ยวทำให้คนใน ท้องถิ่นหันมาทำงานรับจ้างใน สถานประกอบการมากขึ้น - ชาวบ้านมีทางเลือกในการประ กอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น และประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือ จากอาชีพประจำที่ทำอยู่ในปัจจุบัน 	<p>อาคารไม่เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมี อยู่ถึงร้อยละ 50 ของเกสต์เฮาส์ ทั้งหมด</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีปัญหาขาดแคลนในท้องถิ่น โดยเฉพาะแรงงานในภาคเกษตร เนื่องจากในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว พืชผลทางการเกษตรตรงกับช่วงที่ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวยัง อำเภอบายจำนวนมาก - ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ในการดำเนินธุรกิจและไม่มีทุน ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่หันไป ประกอบอาชีพรับจ้างตามสถาน ประกอบการและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ
3. รายได้และรายจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการ ประกอบอาชีพรับจ้างตามสถาน ประกอบการและจากการค้าขาย โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ แหล่งท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เป็น ธรรมมีเพียงชาวบ้านบางส่วน เท่านั้นที่มีรายได้โดยตรงจากการ ท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เล็กน้อย จากการรับจ้างและค้าขายรายได้ ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการ ต่างถิ่นรายใหญ่ที่เข้ามาลงทุน ประกอบธุรกิจด้านที่พักพร้อมสิ่ง อำนวยความสะดวก

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอลำปาง ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
	<ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายในการซื้อหาสินค้ามากขึ้นมีความทันสมัยด้วยการซื้อสินค้าสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ - มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านทั้งในชุมชนเมืองปายและรอบนอกชุมชนในราคาที่สูงส่งมากผลให้ชาวบ้านที่ขายที่ดินมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากราคาสินค้าที่มีแพงขึ้นเนื่องจากชุมชนอยู่ในย่านการท่องเที่ยวส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น - มีการกว้านซื้อที่ดินของนายทุนทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเกิดมีการแก่งกำไรจากการซื้อขายที่ดิน ที่ดินมีการเปลี่ยนมือจากคนปายไปเป็นคนต่างถิ่นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นได้
ด้านสังคม 1. โครงสร้างประชากร	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้ามาของแรงงานจากภายนอกเพิ่มขึ้น ช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่นทั้งภาคการเกษตรและการบริการ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการอพยพย้ายถิ่นของคนภายนอกเข้าไปในชุมชนเพิ่มขึ้นทั้งผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวและแรงงานอพยพ หลบหนีเข้าเมืองส่งผลกระทบต่อการศึกษา สิ่งปลูกสร้างใหม่ๆ การจัดสิ่งสาธารณูปโภครองรับ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและปัญหาด้านสาธารณสุข
2. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวใน 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนบ้าง โดยเฉพาะคนในกลุ่มวัยแรงงานที่ต้อง

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอลำปาง ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
3. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชน	<p>ลักษณะนายจ้างกับลูกจ้าง ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่จะต้องพึ่งพิงรายได้จากการรับจ้าง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและบางส่วนเริ่มปรับตัวกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป - กิจกรรมท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมของชุมชนโดยตรงแต่ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นเนื่องจากหน่วยงานรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น - ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมและการศึกษานอก 	<p>ออกไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการและผู้ที่มีการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเริ่มลดลง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านยังคงรู้สึกถึงความผูกพันเป็นพวกเดียวกันอยู่ ถึงแม้ว่าจะผลกระทบต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนการทำงานเอามือหรือตอบมือแบบเก่าเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานด้วยระบบเงินตรามากขึ้น - ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ที่มีการและเข้าไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเริ่มมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนลดน้อยลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ - การได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอกอย่างรวดเร็วจากสื่อต่างๆ อย่างรวดเร็วและจากคน ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านและพฤติกรรม

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอย้าย ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
4. ปัญหาสังคม	<p>ระบบแลกเปลี่ยนทัศนะจากคนภายนอกมากขึ้น</p> <p>- ทำให้ชาวบ้านรับรู้ถึงสภาพสังคมภายนอกได้มากขึ้น รับรู้ถึงปัญหาที่พาดพิงกับปัญหาต่างๆ ได้มากขึ้น</p>	<p>ของวัยรุ่นในชุมชนไปในทางที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น</p> <p>- ส่งผลกระทบทำให้ชุมชนมีปัญหาสังคมมากขึ้น เช่น เกิดความขัดแย้ง การทะเลาะวิวาท การลักทรัพย์ ปัญหาเริ่มมีความซับซ้อนมาก เนื่องจากมีคนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมาก</p>
<p>ด้านวัฒนธรรม</p> <p>1. การดำเนินชีวิต</p> <p>2. ค่านิยมและความเชื่อดั้งเดิม</p> <p>3. การสูญเสียทางวัฒนธรรม และการรับวัฒนธรรมใหม่</p>	<p>- ชาวบ้านเริ่มมีการดำเนินชีวิตที่มีระเบียบแบบแผนมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดของตัวเองและการดำเนินกิจการเป็นธุรกิจมากขึ้น</p> <p>- ชาวบ้านเริ่มหันไปมีค่านิยมแบบคนภายนอกมากขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันและการทำมาหากินของตัวเองเป็นหลัก</p> <p>- ชาวบ้านสามารถบริโภคอาหารที่มีความหลากหลายนอกเหนือไปกว่าการบริโภคอาหารของท้องถิ่น</p>	<p>- ทำให้เริ่มสูญเสียรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายที่พึ่งพาตัวเองเป็นส่วนใหญ่ เริ่มหันไปดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่มีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ต้องพึ่งพาคนภายนอกมากยิ่งขึ้น</p> <p>- ปัจจุบันผู้อาวุโสเริ่มมีบทบาททางครอบครัวและสังคมน้อยลงไป ทำให้การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ ความเคร่งครัดในการยึดถือปฏิบัติแบบเก่าของคนในชุมชนเริ่มลดน้อยลงไปด้วย</p> <p>- ส่งผลกระทบต่อลักษณะการบริโภคไปบ้างตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ส่วนอาหารที่ชาวบ้าน</p>

ประเด็นศึกษา	สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีต่อชุมชนหลังจากอำเภอลำปาง ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ผลกระทบทางบวก	ผลกระทบทางลบ
4. ความเสื่อมถอย ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีอันดี งามของชุมชนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้ชาวบ้านมีการแต่งกายได้ตามแฟชั่น สมัยนิยมมากขึ้นเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากสื่อและจากคนภายนอกที่นำเข้ามาซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านหาซื้อเสื้อผ้าหาซื้อได้ง่าย - ชาวบ้านมีโอกาสด้านการศึกษา นอกกระบบมีการพัฒนาด้านการใช้ภาษาสามารถพูดคุยได้หลายภาษานอกจากนี้จากภาษาท้องถิ่น - หน่วยงานรัฐและเอกชนเริ่มเข้ามา มีบทบาทให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีเก่าๆ ที่ได้สูญหายไปให้กลับคืนมา เช่น ประเพณีกาตหู่ กิจกรรมถนนคนเดินเมืองลำปาง เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอลำปาง 	<p>นิยมบริโภคคนนั้น ชาวบ้านยังคงนิยมบริโภคอาหารของท้องถิ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกิดการลอกเลียนแบบกายแต่งกายของวัยรุ่นในชุมชนหันไปนิยมการแต่งกายตามแฟชั่นที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากสื่อต่างๆ และการแต่งกายของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อการแต่งกายของท้องถิ่นที่เริ่มสูญหายไป - ส่งผลกระทบต่อภาษาการใช้ภาษาท้องถิ่นลดลงบ้างโดยเฉพาะเด็กๆ เยาวชนเริ่มหันไปพูดภาษาไทยภาคกลางและภาษาอื่นๆ มากขึ้น - การนำการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมจากท้องถิ่นอื่นเข้าร่วมในงานประเพณีต่างๆ โดยเน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อทำให้พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมที่เคยสืบทอดปฏิบัติกันมาช้านาน ต้องถูกบิดเบือนพิธีกรรม สร้างความเสื่อมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่น

4.2 ความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน

การศึกษาประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หลังจากการท่องเที่ยวได้เข้ามา มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้นความแตกต่างกันทั้งในด้านค่านิยม วัฒนธรรม เป้าหมาย วิธีการทำงาน นำไปสู่การคิด ความรู้สึก การกระทำต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแตกต่างกัน ไม่ยอมให้กัน เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลจนถึงกลุ่มบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่ทั้งผลดีและผลเสีย การศึกษาหรือเรียนรู้ถึงสาเหตุการเกิดความขัดแย้งเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการกับความขัดแย้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งในระดับที่เป็นอันตรายต่อการทำงานร่วมกันในชุมชนสามารถจัดระเบียบความขัดแย้งให้เหมาะสมได้ ความขัดแย้งในการทำงานเป็นปรากฏการณ์ปกติที่เกิดขึ้นได้ในทุก ๆ ที่และทุก ๆ เวลา เพราะการอยู่ร่วมกันของคนย่อมมีความแตกต่างกันคิดเห็นไม่เหมือนกันได้ ความขัดแย้งเริ่มตั้งแต่การไม่เข้าใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันเนื่องมาจากความแตกต่างในเรื่องความคิด การกระทำ การตัดสินใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานของกลุ่มหรือบุคคลได้ สามารถแยกประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนปาย การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นความขัดแย้งที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน ทั้งด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การแปลค่าคะแนน ให้ความหมาย ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความขัดแย้งมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความขัดแย้งมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความขัดแย้งปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความขัดแย้งน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความขัดแย้งน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.3 ประเด็นที่ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน

ประเด็นปัญหาความขัดแย้ง	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความขัดแย้ง
1. ปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน	3.10	1.19	ความขัดแย้งปานกลาง
2. ปัญหาเสียงดังรบกวนจากนักท่องเที่ยว	2.74	1.21	ความขัดแย้งปานกลาง
3. ปัญหาการบุกรุกเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน	2.70	1.11	ความขัดแย้งปานกลาง
4. ปัญหาถูกข่มขู่บังคับและการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม	2.38	0.97	ความขัดแย้งปานกลาง

5. ปัญหาความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคม	2.81	1.17	ความขัดแย้งปานกลาง
6. ปัญหาการไม่ให้ความเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น	2.48	1.04	ความขัดแย้งปานกลาง
7. ปัญหาการเมืองและการจัดการกับปัญหาต่างๆ ภายในชุมชน	2.74	1.21	ความขัดแย้งปานกลาง

ที่มา: การสัมภาษณ์ชุมชนเขตเทศบาลตำบลปาย, 2548.

4.2.1 ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชน

ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชนที่เกิดขึ้นจากการจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นภายในเขตเทศบาลตำบลปายที่ทางเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบ (ตาราง 4.3) จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2548 ปริมาณขยะภายในชุมชนได้เพิ่มขึ้นมาโดยตลอดทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในท้องถิ่นจนไม่สามารถกำจัดขยะได้ ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านหมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านห้วยปู่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาขยะเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากถึงวันละ 3,000 คน ทำให้ปริมาณการทิ้งขยะเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าวันละ 3-5 ตัน แต่ทางเทศบาลไม่มีการจัดการให้ถูกสุขลักษณะ ได้นำเอาขยะมาฝังกลบบริเวณทุ่งนาติดกับแม่น้ำปาย จนเกิดการล้นทะลักออกมาส่งกลิ่นเหม็น มีหนู แมลงวัน ชาวบ้านได้พยายามฉีดพ่นยาไล่แมลงวันแต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้เพราะปริมาณขยะมีปริมาณมากน้ำเสียจากบริเวณบ่อฝังกลบขยะไหลซึมลงสู่แม่น้ำปาย ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำปายและนักท่องเที่ยวได้รับผลกระทบมีอาการผื่นคันตามร่างกาย ไม่มีใครกล้าใช้น้ำในแม่น้ำปาย หลุมฝังกลบขยะได้ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตน้ำประปาของหมู่บ้านทำให้น้ำกลายเป็นสีน้ำตาลและดำ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งของแหล่งผลิตน้ำประปามาก่อน นอกจากนี้ชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาลยังไม่พอใจกับการแก้ไขปัญหามาจากการจัดการกับปัญหาขยะที่เกิดขึ้นภายในเขตเทศบาลเนื่องจากการจัดเก็บขยะยังไม่มีประสิทธิภาพมีกองขยะวางไว้ตามสถานที่ต่างๆ นานเกิน 2 วัน ขยะได้เริ่มส่งกลิ่นเหม็นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชนทำลายบรรยากาศการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นกล่าวว่า ปัญหาขยะล้นเมืองปายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา และได้เข้าสู่ภาวะวิกฤติแล้ว เนื่องจากมีบ่อขยะเพียงแห่งเดียวของเทศบาลที่รองรับขยะในพื้นที่อำเภอปาย และยังหาพื้นที่สร้างบ่อขยะใหม่ไม่ได้ เนื่องจากเป็นเรื่องการเมืองภายในท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่รอบๆ เขตเทศบาลไม่อนุญาตให้สร้างบ่อขยะในพื้นที่ นอกจากนี้ความขัดแย้งจากความไม่พอใจของคนในชุมชนจากปัญหาการเมืองและการบริหารจัดการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จนเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชุมชน (ตาราง 4.3) เนื่องจากที่ผ่านมามีปัญหาจากการบริหารจัดการของหน่วยงานรัฐไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมี

ประสิทธิภาพเพียงพอ หน่วยงานขาดกำลังเจ้าหน้าที่ดูแลจัดการโดยตรง เจ้าหน้าที่บางรายที่มีส่วนรับผิดชอบก็ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้มีการกำหนดไว้ การบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วอย่างจริงจัง เช่น การขออนุญาตก่อสร้างอาคารและการต่อเติมอาคาร การเข้าไปบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อปลูกสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ขาดตลอดริมฝั่งแม่น้ำปาย การแสวงหาผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความขัดแย้งขึ้นส่งต่อการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ที่ผ่านมามีการดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวกระทำไปโดยขาดความรู้ความเข้าใจไม่ให้ความเคารพต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ตาราง 4.3) เนื่องจากที่ผ่านมามีหน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนด้วยการนำเอาการแสดง ไปกลาง ราชิง ที่ไม่ใช่การแสดงของท้องถิ่นเข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของชุมชนเพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาร่วมกิจกรรม ส่งผลให้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนถูกบิดเบือนทั้งรูปแบบพิธีกรรมไปจากเดิม หรือการจัดงานกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเมืองปายด้วยการจัดงานมหกรรมคอนเสิร์ตต่างๆ หรือการจัดงานสร้างสีสันให้กับเมืองปายโดยกลุ่มครีเอทีฟจากกรุงเทพฯ สร้างความไม่พอใจกับคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่เกิดการแตกแยกกันทางความคิดออกเป็นหลายๆ กลุ่ม ความขัดแย้งกับกฎข้อบังคับที่ทางหน่วยงานราชการห้ามไม่ให้ชาวบ้านใช้ใบตองตึงหรือใบพวงในการมุงหลังคาทำให้ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนไม่พอใจกับกฎข้อบังคับดังกล่าว แต่กลับปล่อยให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวปลูกสร้างที่พักแบบง่ายๆ ให้นักท่องเที่ยวเช่าด้วยการใช้วัสดุแบบง่ายๆ มุงด้วยใบตองตึงเพื่อหลีกเลี่ยงการจติดภาษี เนื่องจากการก่อสร้างอาคารไม่เป็นไปตามกฎหมายจึงไม่สามารถขออนุญาตได้

4.2.2 ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนด้วยตนเอง

ปัจจุบันมีคนจากภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมากขึ้น ทำให้กิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมการพัฒนาภายในชุมชนมีมากขึ้น แต่ที่ผ่านมามีการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนกลับมีแนวโน้มลดลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชนเกี่ยวกับความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในชุมชน (ตาราง 4.3) จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน เกิดความไม่พอใจในการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนหรือการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการจากภายนอกและผู้ประกอบการท้องถิ่นบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังเกิดความขัดแย้งที่เกิดจากปัญหาการจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม (ตาราง 4.3) เนื่องจากที่ผ่านมารายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในการประกอบอาชีพ ไม่มีแหล่งเงินทุน ทำให้รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้าง รับจ้างซักผ้า นวดแผนโบราณ ทำความสะอาดตาม

เกษตรเข้าสู่ และจากการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ทำให้ชุมชน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกไม่พอใจและรู้สึกว่าการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนเพียงคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นที่ร่ำรวย นอกจากนี้ชุมชนยังรู้สึกว่าไม่ได้รับสิทธิใดๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวหรือรับสิทธิในการจัดการระดับกิจกรรม

4.2.3 ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับคนนอกชุมชน

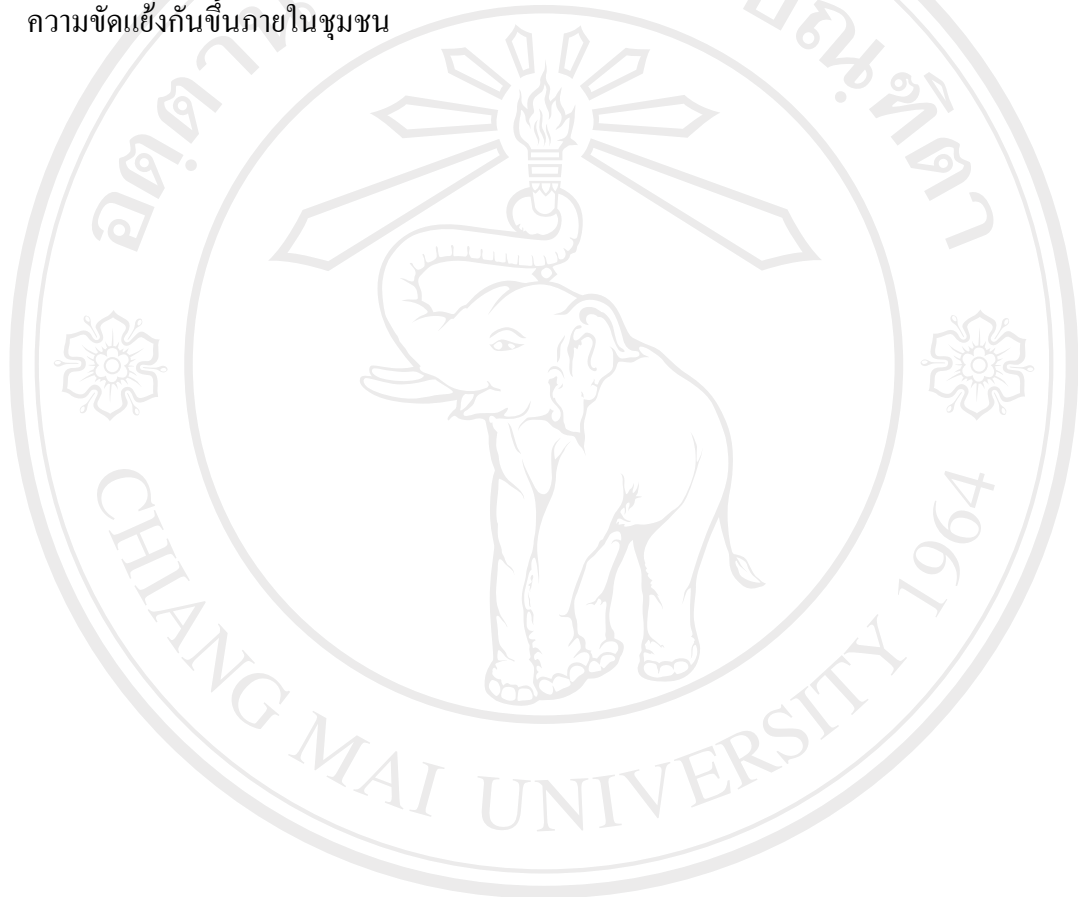
หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้มีคนภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมากมีทั้งนักธุรกิจรายใหญ่ ผู้ประกอบการรายเล็ก แรงงานต่างถิ่น มีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมายภายในชุมชนกิจกรรมเหล่านั้นอาจส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันในความคิดเห็นต่างกัน มีวิธีการคิดที่ไม่เหมือนกัน ค่านิยมอคติ การรับรู้ ผลประโยชน์ เกิดจากการแบ่งทรัพยากร ความแตกต่างในรายได้และการทำงาน จนเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นจากการทำกิจกรรม โดยเฉพาะความขัดแย้งที่เกิดจากเสียงดังรบกวน (ตาราง 4.3) เนื่องจากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนมีความขัดแย้งกัน เริ่มจากกิจกรรมตามปกติของชุมชนที่เคยปฏิบัติกันมาช้านานตั้งตอนเช้ามีดภายในชุมชน ทางวัดกลางจะเปิดเสียงตามสายในตอนตี 4 ช่วงสายๆ จะมีการกระจายเสียงจากการละหมาดของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านเมืองพร้าว และเสียงจากเครื่องกระจายเสียงจากการทำกิจกรรมของโรงเรียนในช่วงเช้า เสียงจากการทำกิจกรรมเหล่านี้ไปรบกวนนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนในตอนเช้าเพราะนักท่องเที่ยวที่กลับจากเที่ยวตามสถานบันเทิงในตอนกลางคืนสร้างความไม่พอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการมาก จนบางครั้งนักท่องเที่ยวเข้าไปปิดวิทยุในวัด และกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวด้วยการเข้าไปร้องเรียนหน่วยงานรัฐ มีเกิดเหตุการณ์ทำลายป้ายโรงเรียน และมีผู้นำเขียนป้ายประท้วงไว้ที่หน้าวัดว่า “อย่าเบียดเบียนประชาชน” สร้างความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่นที่เคยปฏิบัติกันมา ส่งผลให้ทางวัดต้องเปลี่ยนเวลากระจายเสียงให้ช้าลง นอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งที่เกิดจากการเข้าไปใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ริมแม่น้ำปายในการเพาะปลูก การทำกิจกรรมทางน้ำ ด้านการขนส่งคมนาคม และจับสัตว์น้ำ ความขัดแย้งเกิดจากการบุกรุกของผู้ประกอบการในที่ดินสาธารณประโยชน์ริมแม่น้ำปาย (ตาราง 4.3) เนื่องจากที่ผ่านมามีนายทุนจากภายนอกเข้าไปขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านป่าขามและชุมชนบ้านเมืองแพร่ ที่มีที่ดินติดกับพื้นที่สาธารณประโยชน์ตลอดริมฝั่งแม่น้ำปายเพื่อนำไปลงทุนประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว จากนั้นได้มีการรुकเข้าไปก่อสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านชุมชนบ้านป่าขามและชุมชนบ้านเมืองแพร่ที่เคยเข้าไปใช้พื้นที่บริเวณนี้สำหรับการปลูกพืชผัก สวนครัวไว้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและพอเหลือนำไปขายยังตลาดสดต่างได้ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินสำหรับเพาะปลูก นอกจากนี้ยังไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากแม่น้ำปายได้สะดวกเหมือนในอดีตสร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้านที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิต

เมื่อพิจารณาประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับน้อยจนถึงปานกลาง มีทั้งความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้และความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งเกิดจากการมีคนกระทำให้เกิดขึ้น ความขัดแย้งเกิดจากโครงสร้างอาชีพและความแตกต่างของคนทางด้านวัฒนธรรม เกิดจากการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด แต่การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกันทำให้เมื่อมีการช่วงชิงเพื่อหวังผลประโยชน์จากทรัพยากรย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นที่เคยมีวิถีชีวิตด้วยการพึ่งตัวเอง โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติต้องเผชิญกับความลำบากในการดำเนินชีวิตมากขึ้น

4.6 สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนตั้งแต่เริ่มมีการท่องเที่ยวเข้ามาและหลังจากการเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เริ่มส่งสัญญาณว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ สามารถสรุปได้ว่า ผลกระทบทางด้านสภาพแวดล้อมถือได้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบมาก จากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ถึงแม้ว่าผลจากการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นผลโดยตรงมาจากการพัฒนาตามนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมากกว่าที่จะเป็นผลมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านสภาพแวดล้อมที่เกิดจากอาคารและสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นได้ส่งผลต่อการใช้ที่ดินของชุมชน รวมไปถึงการเกิดปัญหามลภาวะและการกำจัดของเสียภายในชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวถือได้ว่าได้เข้ามามีส่วนสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งด้านการลงทุน โอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้เศรษฐกิจในภาพรวมของชุมชนดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายโอกาสในการประกอบอาชีพและรายได้ที่ชุมชนได้รับถือได้ว่ายังไม่ทั่วถึง มีเพียงประชาชนส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว แต่ประชาชนในชุมชนต้องแบกรับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภคที่มีราคาแพงและปัญหาหนี้สิน ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ถึงแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะไม่เกี่ยวข้องกับการทางสังคมของชุมชนโดยตรง แต่เมื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันได้กลายเป็นตัวเร่งให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อความสัมพันธ์ การ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาทำให้วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมได้ถูกทำลายไปอย่างไร้รู้ตัว เพราะก่อนหน้านี้ประชาชนไม่สามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ชุมชนเริ่มประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมา การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมต่างถิ่นที่แตกต่างกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ส่งผลให้ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไปเร็วกว่าที่ควรจะเป็น จากปัญหาผลกระทบดังกล่าวนี้ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นภายในชุมชน



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 5

แนวทางลดปัญหาผลกระทบทางลบและ แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน

ตั้งแต่เริ่มมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จวบจนการท่องเที่ยวได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เติบโตรุดหน้าขึ้นอย่างมากได้ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและปัญหามลภาวะ สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สกปรก มีขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาดอยู่ตามบริเวณแหล่งท่องเที่ยว องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยปัจจัยต่างๆ ในยุคปัจจุบันการติดต่อสัมพันธ์กันสามารถกระทำได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็วทั้งภายในสังคมและวัฒนธรรมเองซึ่งมีผู้คนเป็นผู้สืบต่อกิจกรรมจะมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตามความทันสมัย ชุมชนไม่สามารถโดดเดี่ยวตนเองได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมในระบบโลกาภิวัตน์ การเผชิญหน้าของชุมชนต่อโลกภายนอกย่อมมิใช่เรื่องง่าย นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความมุ่งหวังให้ชุมชนท้องถิ่นมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความเป็นจริงแล้วการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมและสังคมเป็นในการสร้างความสัมพันธ์กันภายในชุมชนและความสัมพันธ์ภายนอก ดังนั้นเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากร การศึกษาในบทนี้ได้ศึกษาถึงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางลดปัญหาผลกระทบและแสวงหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน อันจะนำไปสู่การกำหนดภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวอำเภอปายที่ควรจะเป็นต่อไป

5.1 ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว

การศึกษาในส่วนนี้ต้องการทราบทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวหลังจากแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบด้วยความคิดเห็นทั่วไปที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการดำเนินกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน เพื่อแสวงหาแนวทางในการลดผลกระทบทางลบ ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถามครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวภายหลังจากการใช้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นนโยบายหนึ่งในการพัฒนาจังหวัดเป็นต้นมา จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางตามนโยบายของรัฐบาล โดยเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นริเริ่มประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนปายเริ่มเปิดกว้างรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ การประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด จนกระทั่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชน จากการศึกษาและวิเคราะห์อิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน พบว่า การท่องเที่ยวทำให้การดำเนินชีวิตได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.11 รองลงมา คือ การท่องเที่ยวทำให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปจากชีวิตที่เรียบง่ายเปลี่ยนไปใช้ชีวิตที่ฟุ่มเฟือยตามกระแสสังคมภายนอก ร้อยละ 26.31 และการท่องเที่ยวทำให้การดำเนินชีวิตมีความยุ่งยากมากขึ้น จากปัญหาสังคม (ตาราง 5.1) จะเห็นได้ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยวได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชนทางด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งบริการต่างๆ ภายในชุมชนมากที่สุด เนื่องจากการผลจากการพัฒนาดังกล่าวประชาชนสามารถสัมผัสได้ถึง การดำเนินชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่าเมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายภาครัฐที่ต้องการพัฒนาเมืองการค้าชายแดนด้วยการพัฒนาเส้นทางคมนาคมมาก่อนหน้าที่จะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาแล้วก็ตาม แต่ผลจากการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ส่งผลให้ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบผลดีและผลเสียของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนพบว่า การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนได้รับผลดีในแง่ของการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเพราะการท่องเที่ยวเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และการให้บริการสังคม การกระจายสินค้าและบริการอื่นๆ สามารถเข้าสู่ชุมชนได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น ส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันมีความสะดวกสบายมากขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 42.10 รองลงมาคือ การท่องเที่ยวได้ส่งผลดีทำให้ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น ส่วนผลดีที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การท่องเที่ยวมีผลดีน้อยที่สุดต่อชุมชนคือ การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีความเจริญทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์ (ตาราง 5.2) ในขณะเดียวกันประชากรกลุ่มตัวอย่างต่างเห็นว่าผลเสียที่เกิดขึ้นหลังจากชุมชนปายได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนได้ถูกทำลายไป จากการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว มีอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นจำนวนมากโดยไม่ได้รับการควบคุมอย่างจริงจังจึงเกิดความแออัด ไม่เป็นระเบียบ บดบังทัศนียภาพที่

สวยงามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.10 รองลงมาคือ การท่องเที่ยวมีส่วนทำให้เกิดการสูญเสียวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายพึ่งพาตัวเองเปลี่ยนไปเป็นการดำเนินชีวิตต้องพึ่งพาคนภายนอก และสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น ร้อยละ 25.30 ส่วนผลเสียที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าส่งผลต่อการดำเนินชีวิตน้อยที่สุดคือ ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภค มีราคาแพง ชาวบ้านต้องแบกรับค่าครองชีพที่สูงขึ้น (ตาราง 5.3)

สรุปภาพรวมทัศนคติเกี่ยวกับอิทธิพลของการท่องเที่ยวหลังจากได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวแล้วจะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างต่างเห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในส่วนที่เป็นรูปธรรมที่ประชาชนสามารถสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การได้รับความสะดวกจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การมีงานทำ มีรายได้จากการประกอบอาชีพ มากกว่าส่วนที่เป็นนามธรรม อย่างไรก็ตามประชาชนสามารถรับรู้ได้ถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการสูญเสียทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังสร้างความยากลำบากในการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 5.1 อิทธิพลของการท่องเที่ยวต่อการดำเนินชีวิต

ลักษณะการดำเนินชีวิต	จำนวน	ร้อยละ
1. ทำให้การดำเนินชีวิตได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	125	41.11
2. การดำเนินชีวิตมีความยุ่งยากมากขึ้นจากสภาพปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น เช่น ปัญหาเสพติด การทะเลาะวิวาท ลักทรัพย์ ปัญหาโสเภณี และเกิดความขัดแย้งกันมากขึ้น	58	19.09
3. การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปจากชีวิตที่เรียบง่าย เปลี่ยนไปใช้ชีวิตฟุ่มเฟือย ตามกระแสสังคมภายนอก	80	26.31
4. เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ประชาชนได้รับโอกาสในการทำงาน และการประกอบอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น	41	13.49
รวม	304	100.00

ตารางที่ 5.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลดีต่อชุมชน

ผลดีของการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น	74	24.40

ผลดีของการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
2. มีการลงทุนทางด้านธุรกิจเพิ่มขึ้นส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน	65	21.40
3. การดำเนินชีวิตประจำวันมีความสะดวกสบายมากขึ้น	128	42.10
4. ชุมชนมีความเจริญทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์	37	12.10
รวม	304	100.00

ตารางที่ 5.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลเสียต่อชุมชน

ผลเสียของการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพง ชาวบ้านต้องแบกรับค่าครองชีพที่สูงขึ้น	32	10.50
2. เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคมทั้งจากการกระจายรายได้และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ	55	18.10
3. ทำให้สูญเสียวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไป ด้วยการดำเนินชีวิตต้องพึ่งพาคนภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวก	77	25.30
4. สภาพแวดล้อมถูกทำลาย จากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างขาดการควบคุมทำให้ไม่เป็นระเบียบ	140	46.10
รวม	304	100.00

สำหรับทัศนคติของชุมชนที่มีต่อนักท่องเที่ยว นั้น มีทั้งในแง่บวกและลบจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ยังคงรู้สึกยินดีให้การต้อนรับเมื่อมีคนต่างถิ่นเข้ามายังชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.56 รองลงมาคือ เริ่มรู้สึกเฉยๆ กับการเข้ามาของคนต่างถิ่น ร้อยละ 38.14 (ตาราง 5.4) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังคงให้การต้อนรับเมื่อมีคนต่างถิ่นเข้ามาในชุมชน เนื่องจากในอดีตโดยพื้นฐานแล้วชาวปายเป็นผู้มีมิตรไมตรีที่ดีกับบุคคลทั่วไปทั้งคนภายในชุมชนหรือคนภายนอกชุมชน โดยเฉพาะเมื่อมีคนภายนอกเข้ามาในชุมชน ชาวปายจะให้การต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีเป็นอย่างดี หลังจากชุมชนปายได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีคนภายนอกเข้ามาในชุมชนจำนวนมากทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแรงงานต่างถิ่น ต่างเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน บางครั้งคนเหล่านี้ได้สร้างปัญหาความยุ่งยากให้กับชุมชนทำให้ประชาชนบางส่วนเริ่มรู้สึกเฉยๆ กับการต้อนรับคนต่างถิ่นที่เข้ามาในชุมชน ด้านความรู้สึกต่อการแต่งกายของนักท่องเที่ยวพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างต่างรู้สึกพอใจกับการแต่งกายของนักท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมคืออยู่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 45.73 รองลงมาคือ รู้สึกไม่พอใจ

กับการแต่งกายของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 25.65 และรู้สึกเฉยๆ กับการแต่งกายของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 25.65 (ตาราง 5.5) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่านักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแต่งกายที่เหมาะสมคืออยู่แล้ว เนื่องมาจากประชาชนเห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายส่วนใหญ่ต่างเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนอยู่แล้วทำให้ต้องแต่งกายด้วยความเหมาะสม ส่วนความรู้สึกของชุมชนต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในประชากรกลุ่มตัวอย่างต่างรู้สึกพอใจกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 45.07 รองลงมาคือ ไม่พอใจกับพฤติกรรมที่ไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น ร้อยละ 29.93 ส่วนความรู้สึกต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดคือ รู้สึกเฉยๆ กับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 25 (ตาราง 5.6) จะเห็นได้ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังรู้สึกพอใจกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เนื่องมาจากประชาชนเห็นว่านักท่องเที่ยวเพียงบางกลุ่มบางสัญชาติเท่านั้นที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ชอบจัดปาร์ตี้ ดื่มสุราส่งเสียงดังยามวิกาล มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และไม่ให้ความเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปภาพรวมทัศนคติของชุมชนที่มีต่อนักท่องเที่ยวและคนต่างถิ่นชาวบ้านส่วนหนึ่งเริ่มรับรู้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนเกิดเป็นความเคยชินกับคนต่างถิ่นที่เข้ามาในชุมชน การแต่งกาย และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวต่างรู้สึกเฉยๆ กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวด้วยความเข้าใจเพราะทราบดีว่านักท่องเที่ยวไม่ทราบขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนหนึ่งต่างรู้สึกไม่พอใจกับกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะการแต่งกายของนักท่องเที่ยวส่งผลให้เด็กวัยรุ่นในชุมชนเกิดการเลียนแบบการแต่งกายและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงภาพรวมแล้วจะเห็นได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นยังคงยินดีให้การต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยมิตรไมตรีที่ดีเพราะโดยพื้นฐานแล้วชาวอำเภอปายเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีกับผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะแขกผู้มาเยือนจะให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

ตารางที่ 5.4 ทัศนคติของชุมชนที่มีต่อนักท่องเที่ยว

ทัศนคติเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. การที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาเที่ยวในชุมชน		
ยินดีให้การต้อนรับ	175	57.56
เฉย ๆ	116	38.14
ไม่ชอบ	13	4.3

ทัศนคติเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
2. ความรู้สึกต่อการแต่งกายของนักท่องเที่ยว		
พอใจ มีการแต่งกายเหมาะสมคืออยู่แล้ว	139	45.73
เฉย ๆ	78	25.65
ไม่พอใจ แต่งกายไม่เหมาะสม ไม่เคารพสถานที่	87	28.62
3. ความรู้สึกต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว		
พอใจ ประพฤติตัวเหมาะสม เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น	137	45.07
เฉย ๆ	76	25
ไม่พอใจ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น	91	29.93
รวม	304	100.00

5.2 รูปแบบการดำเนินงานและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เกิดขึ้นจากความต้องการของคนภายนอกที่ ต้องการสัมผัสกับบรรยากาศความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละเชื้อชาติที่มีความแตกต่างกันไป จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท้องถิ่นถึงรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 – 2534 ยังไม่มีผู้ประกอบการภายนอกมีแต่ชาวบ้านดำเนินการกันเองเพียงไม่กี่ราย ช่วงไหนมีนักท่องเที่ยวเข้ามา มากหน่อยไม่มีที่พักชาวบ้านจะแบ่งบ้านให้เช่า ยุ้งข้าว ห้างนา หรือบ้านที่หอมซอที่สุดแบ่งให้พัก โดยไม่คิดค่าที่พักแต่อย่างใดเนื่องจากว่าไม่มีที่พัก ต่อมาปี พ.ศ. 2535 จนถึงปี พ.ศ. 2539 เริ่มมีกิจการที่พัก เกสเฮ้าส์เกิดขึ้น 2-3 แห่ง มีร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าขาม โดยมีบริษัทนำเที่ยวจากเชียงใหม่ที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามา คิดต่อว่าจ้างนำนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมการที่ได้รับความนิยมในช่วงนั้นคือ ล่องแพ เดินป่า ชมวิถีชีวิตหมู่บ้านชาวเขา โดยมีชาวบ้านดำเนินกิจกรรมจัดการกันเองเกือบทั้งหมดทั้งที่พัก ร้านอาหาร และมีบริการนวดแผนโบราณแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยคิดที่พักราคา 20- 50 บาท และนำเที่ยววันละ 100 บาท ถึงแม้ว่ารายได้จะคูน้อยแต่สมัยนั้นเงินหายากถึงแม้จะมีรายได้ก็น้อยแต่ชาวบ้านก็อยู่กันได้ด้วยความพอเพียงปีหนึ่งมีนักท่องเที่ยวมาไม่มากนัก กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวภายในชุมชนแทบไม่มีอะไรเพราะนอกจากร้านอาหาร 2-3 ร้านไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวจนถึง 2-3 ทุ่มก็ปิด ไม่มีสถานบันเทิงที่ก่อให้เกิดเสียงดังใดๆ ทำให้เจียบสงบมาก นักท่องเที่ยวชอบเช่าจักรยานไปตามหมู่บ้านต่างๆ และไปตามเรือกวานไรราน เพื่อชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในช่วงนั้นแทบไม่มีปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเลยชาวบ้านสามารถช่วยกันดูแลได้

เมื่อมีปัญหานักท่องเที่ยวเสี่ยงดังหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมชาวบ้านจะมีวิธีจัดการกันเองช่วยกัน คอยบอกให้นักท่องเที่ยวให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมของชุมชน ต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวอำเภอป่าไผ่ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีผู้ประกอบการและบริษัทนำเที่ยวจากภายนอก ต่างเข้ามาลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งกิจการขนาดเล็กจนไปถึงขนาดใหญ่ มีทั้งโรงแรม รีสอร์ท เกสเฮาส์ บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหารแพนอะ รันขายของที่ระลึก ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านนวดแผนโบราณ ร้านอาหารที่มีดนตรี สถานบันเทิงพวคัซ บาร์เบียร์ มินิมาร์ เกิดขึ้นมากมายมีการแข่งขันกันสูงมาก ในปี พ.ศ. 2545 ที่ดินเริ่มแพงมากทำให้นักลงทุนที่ลงทุนเยอะต้องการเอาทุนคืนทุกวิถีทาง ชาวบ้าน ที่ดำเนินการมาก่อนหน้านั้นไม่มีกำลังมากพอสู้นักลงทุนต่างถิ่นได้ทำให้ทุกอย่างถูกสามารถทำได้ ตามอำเภอใจ ทำให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและการให้บริการความสะอาดต่างๆ ให้กับ นักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดถูกดำเนินการโดยคนต่างถิ่น เหลือเพียงชาวบ้านบางส่วนเท่านั้นที่ยังคง ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก่อนหน้านี้ ถึงแม้ช่วงหลังจะได้รับการสนับสนุนให้ชาวบ้านที่หัน มาประกอบอาชีพและลงทุนในกิจการทางด้านที่พัก ค้าขาย และสิ่งบริการต่างๆ สำหรับ นักท่องเที่ยว แต่เป็นการลงทุนไม่มากนักเมื่อเทียบกับกิจการของผู้ประกอบการจากภายนอก ส่วน การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านนั้น เป็นไปในลักษณะผู้ประกอบการมีความต้องการ ว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ล่องแพ ไกด์นำทางเดินป่า ชี่ช้าง และเป็นลูกจ้างคอยดูแลให้บริการนักท่องเที่ยวในสถานประกอบการต่างๆ เช่น ร้านอาหาร นวด แผนโบราณ ดูแลทำความสะอาดเกสต์เฮาส์ ส่วนกิจกรรมของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรม การท่องเที่ยวแบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ กิจกรรมของชุมชนในส่วนนี้ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม การท่องเที่ยวโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตามประเพณีของแต่ละชุมชน มีการดำเนินการกิจกรรมโดยชาวบ้านในชุมชนเป็นส่วนใหญ่โดยมีหน่วยงานรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง ในช่วงปี พ.ศ. 2547 ด้วยการสนับสนุนด้านงบประมาณบางส่วนเพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณี ท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวไปด้วยมีนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในการดำเนินกิจกรรมตามประเพณีของชุมชนชาวบ้านจะให้ความสำคัญเข้าร่วมกิจกรรมกัน อย่างสม่ำเสมอ ส่วนการดำเนินกิจกรรมที่จัดขึ้นมาเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงนั้น มี หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่นร่วมกันจัดขึ้นมา เช่น งานถนนคนเดิน การฟื้นฟู ประเพณีกาตลู้ การจัดงานมหกรรมคอนเสิร์ตต่างๆ หรือการจัดงานสร้างสีสันให้กับเมืองป่าไผ่โดย กลุ่มครีเอทีฟจากกรุงเทพฯ

การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหลังจากที่ทางหน่วยงานรัฐได้เข้าดำเนินการ นั้นพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในบางครั้งมากที่สุดถึงร้อยละ 48.69 รองลงมาคือการเข้าร่วมสม่ำเสมอ ร้อยละ 32.24 (ตาราง 5.5) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในบางครั้ง เนื่องมาจากการหลังจากชุมชนได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน หน่วยงานรัฐได้เข้ามาดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยมีการประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนบ่อยขึ้น การเข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนชุมชนหรือระดับผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุมมากกว่า ส่วนประชาชนทั่วไปจะเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานประเพณีของชุมชนส่วนกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะเข้าร่วมเป็นบางครั้งเท่านั้น ส่วนความพึงพอใจกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาพบว่ามีประชากรกลุ่มตัวอย่างพอใจกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.30 รองลงมาคือ พอใจกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน 31.95 (ตาราง 5.5) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง เนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานของภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าหลังจากชุมชนได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานราชการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่หน่วยงานจัดขึ้น เช่น ถนนคนเดิน กาดหลู้ หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนขึ้นมา แต่การดำเนินงานต่างๆ ที่ผ่านมาชุมชนยังไม่ค่อยได้รับสิทธิในการตัดสินใจใดๆ ในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาพบว่ามีประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การดำเนินงานที่ผ่านมายังขาดการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั้งภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และธุรกิจเอกชน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.20 รองลงมาคือ ชุมชนขาดความพร้อมในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลยังมีข้อจำกัดหลายๆ ด้านในการบริหารจัดการ และขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ และการขยายตัวของชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยว ปล่อยให้มีการดำเนินการโดยขาดการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับอย่างจริงจัง ร้อยละ 22.69 (ตาราง 5.6) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การดำเนินงานที่ผ่านมายังขาดการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั้งภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และธุรกิจเอกชน เนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการของภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำขาดการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ โดยเฉพาะผู้ประกอบการต่างถิ่นยังขาดความร่วมมือกับชุมชน ถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากจนเกินไปไม่ให้ความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการ

พัฒนาท้องถิ่นทำให้การแก้ปัญหาที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จนักเนื่องจากขาดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว หน่วยงานส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถร่วมวางแผนพัฒนาร่วมกันในการออกกฎระเบียบต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวสามารถปฏิบัติตามได้ นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนบางส่วนยังขาดความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 5.5 การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
1. การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว		
เข้าร่วมสม่ำเสมอ	98	32.23
เคยเข้าร่วมเป็นบางครั้ง	148	48.69
ไม่เคยเข้าร่วม	58	19.07
2. ความพอใจกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน		
พอใจ กับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว	96	31.59
พอใจ ในระดับปานกลาง	152	51.30
ไม่พอใจ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว	52	17.11
รวม	304	100.00

ตารางที่ 5.6 อุปสรรคสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยว

อุปสรรคการดำเนินงาน	จำนวน	ร้อยละ
1. ขาดการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในการแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และธุรกิจเอกชน	98	32.20
2. ขาดการควบคุมดูแลสภาพแวดล้อมชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับอย่างจริงจัง	56	18.40
3. ชุมชนขาดความพร้อมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล ยังมีข้อจำกัดหลายๆ ด้านในการจัดการการท่องเที่ยว	81	26.60

อุปสรรคการดำเนินงาน	จำนวน	ร้อยละ
4. ผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ไม่เคารพกฎ กติกาของการอยู่ร่วมกัน ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ขาดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน	69	22.69
รวม	304	100.00

5.3 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

สำหรับความต้องการของชุมชนทางต่อการพัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อมนั้นพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ปลุกจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 48.66 รองลงมาคือ มีการวางแผนการใช้ที่ดิน บังคับใช้กฎหมายควบคุมอาคารและการบุกรุกพื้นที่สาธารณะอย่างจริงจัง ร้อยละ 48.54 (ตาราง 5.7) จะเห็นได้ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ปลุกจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาสภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีความก้าวหน้าเข้ามาให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมหรือมีการรณรงค์ เพื่อให้ทุกคนเกิดความตระหนักถึงปัญหาผลกระทบทางด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นเช่น ปัญหาผลกระทบจากสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ที่ไปบดบังทัศนียภาพและโบราณสถาน รองลงมาคือ ประชากรกลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังในการควบคุมดูแลทั้งรูปแบบ ลักษณะสิ่งปลูกสร้างอาคารและการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยเฉพาะบริเวณตลอดสองฝากฝั่งแม่น้ำปาย ที่ผ่านมาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่มีประสิทธิภาพและยังไม่ได้มาตรฐาน เช่น การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การบำบัดน้ำเสีย และการผลิตน้ำประปา

ความต้องการของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการท่องเที่ยวพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 60.24 รองลงมาคือ ต้องการแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 41.96 (ตาราง 5.8) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เนื่องจากชุมชนเห็นว่าการลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวภายในชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินการโดยคนต่างถิ่น ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของชุมชน โดยภาพรวม

จะดีขึ้น แต่ที่ผ่านมามีเพียงชาวบ้านส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้เกิดความไม่ทัดเทียมกันทางการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ถึงแม้ชาวบ้านจะได้รับโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ไม่มีความรู้ทางการประกอบธุรกิจ และทักษะในการประกอบอาชีพที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญในการทำงาน ต้องเข้าไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการ ร้านอาหาร สถานบันเทิง ซึ่งมีรายได้ไม่มากนักเมื่อเทียบกับรายได้ที่ต้องตกเป็นของคนต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ประชาชนมีความต้องการให้มีการส่งเสริมด้วยการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจในสาขาอาชีพต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพและมีรายได้หลักและรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ประชากรกลุ่มตัวอย่างยังมีความต้องการแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านต้องประสบปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืมเงินนอกระบบในอัตราดอกเบี้ยที่สูง

ตารางที่ 5.7 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านสภาพแวดล้อม

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รณรงค์ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ปลูกจิตสำนึก ร่วมกันด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	91	48.66	10	9.71
2. มีการวางแผนการใช้ที่ดิน บังคับใช้กฎหมายควบคุมอาคารและการบุกรุกพื้นที่สาธารณะอย่างจริงจัง	25	13.37	50	48.54
3. รณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อม	69	36.90	20	19.42
4. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานเช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การบำบัดน้ำเสีย	2	1.07	23	22.33
รวม	187	100	103	100

ตารางที่ 5.8 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านเศรษฐกิจ

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	97	60.24	20	13.98
2. ต้องการแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ	9	5.6	60	41.96
3. ส่งเสริมอาชีพและรายได้ มีศูนย์จำหน่ายสินค้าของชุมชนท้องถิ่นเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน	55	34.16	40	27.98
4. ควบคุมราคาสินค้าอุปโภค บริโภคไม่ให้มีราคาแพงจนเกินไป	0	0	23	16.08
รวม	161	100	143	100

ความต้องการของชุมชนทางด้านสังคมที่มีต่อการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องพบว่ ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรให้การส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 61.22 รองลงมาคือ ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน ประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น ร้อยละ 33.06 (ตาราง 5.9) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้การส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เนื่องจากที่ผ่านมาการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำเมื่อเกิดปัญหาขึ้นจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วถึง เนื่องจาก การแก้ไขปัญหาายังขาดความร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนในการประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ส่วนความต้องการรองลงมาคือ ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน ประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากที่ผ่านมาผู้ประกอบการไม่ค่อยให้ความสำคัญกับหน่วยงานรัฐและไม่เคารพในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นตลอดจนกฎระเบียบของชุมชนในการอยู่ร่วมกัน ขาดการเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชนและร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชน ชุมชนจึงมีความต้องการให้ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น

ส่วนความต้องการของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมที่มีต่อการท่องเที่ยวพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 65.78 รองลงมาคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ให้มากขึ้น ร้อยละ 35.58 (ตาราง 5.10) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชุมชน เนื่องจาก หลังจากชุมชนได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ถึงแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นก็ตาม แต่การเข้ามาของคนภายนอก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารหน่วยงานราชการ นักการเมืองท้องถิ่น และผู้ประกอบการรายใหญ่ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และการเข้ามาของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการไหลบ่าเข้ามาทางวัฒนธรรมภายนอกมาสู่ชุมชน โดยตรงเกิดการยอมรับวัฒนธรรมภายนอกโดยไม่รู้ตัว โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มวัยแรงงานที่เข้าไปทำงานกับผู้ประกอบการท้องถิ่นและคลุกคลีกับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนในชุมชนต่างหันไปเลียนแบบวัฒนธรรมภายนอกมากยิ่งขึ้น ทั้งด้านการแต่งกาย การบริโภคอาหาร และเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนเริ่มรู้สึกวิตกกังวลกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เริ่มให้ความสนใจต้องการให้มีการปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมของชุมชนที่กำลังเสื่อมลง นอกจากนี้ประชากรกลุ่มตัวอย่างยังต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริมให้การสนับสนุนชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ด้วยการจัดงานประเพณีต่างๆ ตามแบบดั้งเดิมให้มีความกะทัดรัดเหมาะสมกับชุมชนเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีเก่าๆ ที่สูญหายไปแล้วให้กลับคืนมา ชุมชนไม่ต้องการให้มีการจัดงานใหญ่โตมากนัก ให้มีความเหมาะสมกับจำนวนประชากรชุมชนที่มีอยู่ในขณะนี้ ไม่เน้นความสนุกสนานบันเทิงมาจนเกินไปด้วยการนำเอาการแสดงที่ไม่ใช่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้าร่วมแสดงในงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน ส่วนการจัดงานกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาของหน่วยงานรัฐเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวนั้นชุมชนเห็นว่าควรจัดงานปาร์ตี้ต่างๆ การจัดงานควรเป็นไปในลักษณะเป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและให้การสนับสนุนสินค้าที่เป็นของพื้นบ้านเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจมากนัก

ตารางที่ 5.9 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านสังคม

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต้องการผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวในสิทธิในการอยู่ร่วมกันและเคารพกฎระเบียบของชุมชน	61	33.89	21	16.94
2. จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน และประชาชนภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องและร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น	7	3.89	41	33.06
3. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน	112	62.22	32	25.81
4. ปลุกจิตสำนึกเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง	0	0	30	24.19
	180	100.00	124	100.00

ตารางที่ 5.10 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปลุกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชุมชน	100	65.78	41	26.9
2. จัดงานประเพณีต่างๆ แบบดั้งเดิมให้กะทัดรัดและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีเก่าๆ ที่สูญหายไปให้กลับมาใหม่	21	13.8	52	34.24
3. บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน	6	3.96	5	3.28

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น	25	16.46	54	35.58
	152	100	152	100

ความต้องการของชุมชนต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้นพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาโดยให้มีการรณรงค์ รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชนและ แหล่งท่องเที่ยว ทั้งธรรมชาติและโบราณสถาน คิดเป็นร้อยละ 52.48 รองลงมาคือ มีการรณรงค์ ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นเอาไว้เพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชุมชน ร้อยละ 31.90 (ตาราง 5.11) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาโดยให้มีการรณรงค์รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ทั้งธรรมชาติและโบราณสถาน เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วส่งผลให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนเสื่อมโทรม ไปอย่างรวดเร็ว ชุมชนต่างๆ ต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญในการช่วยกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชน ให้กลับคืนมา โดยชุมชนเห็นว่าควรมีการรณรงค์รักษาสภาพแวดล้อม ชุมชนต่างๆ ด้วยการรักษา ความสะอาด ปลูกต้นไม้ ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและโบราณสถานต่างๆ ให้ดีขึ้น ส่วนความต้องการของประชากรกลุ่มตัวอย่างรองลงไปคือ ให้มีการรณรงค์ร่วมกันอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นเอาไว้เพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชุมชน เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนยังรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่เริ่มสูญหายไปจากวิถีชีวิต ของชุมชนชาวปาย โดยเฉพาะคนเยาวชนรุ่นหลังที่เริ่มรับเอาวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตแบบ สังคมภายนอกมากขึ้น จึงทำให้ชุมชนมีความต้องการให้มีการร่วมกันอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมไปพร้อมๆ กับการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชน จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความต้องการ ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นั้นพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างต้องการผู้นำในการ พัฒนาที่มีความรู้ความสามารถมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละ ทุ่มเทในการพัฒนาและ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง คิดเป็นร้อยละ 53.10 รองลงมาคือ ต้องการให้ชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและร่วมวางแผนออกกฎระเบียบ เน้นการมีส่วนร่วมให้

มากขึ้น ร้อยละ 39.62 (ตาราง 5.12) จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการผู้นำในการพัฒนาที่มีความรู้ความสามารถมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละ ทุ่มเทในการพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนปลายทางผู้นำที่ทุ่มเทเสียสละในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารหน่วยงานราชการ นักการเมืองท้องถิ่น และผู้ประกอบการรายใหญ่ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนไม่ได้เป็นคนท้องถิ่น ทำให้ขาดความเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเมืองปลายทางอย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ผ่านมาเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างคิด ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ส่วนความต้องการของประชากรกลุ่มตัวอย่างรองลงไปคือ ต้องการให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและร่วมวางแผนออกกฎระเบียบ เน้นการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนยังไม่ได้รับสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยวหรือแม้แต่สิทธิในการจัดการระดับกิจกรรมใดๆ นอกเหนือไปจากการเข้าไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการหรือเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของหน่วยงานมากกว่าการกำหนดแนวทางตามความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง ชุมชนเห็นว่าควรให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและร่วมวางแผนออกกฎระเบียบ เน้นการมีส่วนร่วมให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้โดยต้องการให้มีการจัดเวทีประชาคมอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 5.11 ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ให้มีการรณรงค์รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชนและ แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและโบราณสถาน	74	52.48	49	30.06
2. มีการรณรงค์ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นเอาไว้เพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชุมชนเก่าแก่	30	21.28	52	31.90
3. มีการแก้ไขปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว สร้างความประทับใจในการบริการ	22	15.60	19	11.66

ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนา	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4. จัดระเบียบสถานบันเทิง ที่พัก ร้านอาหารให้ถูก สุขลักษณะร่วมกันออกกฎระเบียบ มาตรการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวสามารถ ยึดถือปฏิบัติ	15	10.64	43	26.38
รวม	141	100.00	163	100.00

ตารางที่ 5.12 ความต้องการของชุมชนทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ทักษะของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชน	อันดับ 1		อันดับ 2	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ผู้นำในการพัฒนาที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัย ทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละ ทุ่มเทในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง	77	53.10	20	12.58
2. ให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยตรงเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้มีความรู้ด้าน การจัดการแก่ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยว	19	13.10	60	37.74
3. ให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว และ ร่วมวางแผนออกกฎระเบียบ เน้นการมี ส่วนร่วมให้มากขึ้น	27	18.63	63	39.62
4. ให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน รัฐ เอกชน ประชาชนภายในชุมชนในการบริหาร จัดการการท่องเที่ยว	22	15.17	16	10.06
	145	100.00	159	100.00

5.4 แนวทางลดผลกระทบทางลบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าชุมชนเริ่มให้ความสนใจต่อสภาพปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าการท่องเที่ยวปายมีแนวโน้มไปทางลบมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมของชุมชนต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต จำเป็นต้อง

มีการประมวลปัญหา สาเหตุของปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการลดปัญหาผลกระทบทางลบ ดังนี้

5.4.1 ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน

สภาพปัญหา

1) ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว จากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่จำนวนมากเกิดความแออัด รูปร่างลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้างไม่ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ใช้วัสดุฉาบ การใช้ที่ดินขาดความเป็นระเบียบ มีการบุกรุกที่ดินสาธารณะริมแม่น้ำปาย เพื่อปลูกสร้างที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เกิดการบดบังทัศนียภาพ ทำลายความสวยงามของชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรวม

2) ปัญหาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ไม่เพียงพอ มีคนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนปายจำนวนมาก ทำให้ชุมชนปายมีปัญหาหน้าประปาขาดแคลน ปัญหาไฟฟ้าดับบ่อย ปัญหาถนนชำรุดเสียหายจากปริมาณจราจรที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การขยายตัวของชุมชนออกไปอย่างกระจัดกระจายออกไปยากแก่การจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภครองรับ

3) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนปายเริ่มประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเช่น ปัญหาขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้น ปัญหาเสียงดังรบกวน ปัญหาน้ำเสีย และปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สาเหตุของปัญหา

1) ชุมชนปายมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ด้วยลักษณะภูมิประเทศ ของชุมชนปายเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ มีลำน้ำปายไหลผ่านเพียงสายเดียว มีสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาล้อมรอบมีพื้นที่ราบน้อยมาก พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ห้วยม่วงกอนและเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้มีพื้นที่สำหรับรองรับการขยายตัวของชุมชนมีจำนวนจำกัด อีกทั้งภายในชุมชนยังปล่อยให้มีการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เกิดขึ้น โดยขาดการควบคุมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารอย่างเคร่งครัด ที่ผ่านมาชุมชนปายยังไม่มีผังเมือง ไม่มีแผนการใช้ที่ดินหรือแผนควบคุมรูปร่างลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปล่อยให้มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะตลอดแนวลำน้ำปาย เมื่อมีนายทุนจากที่อื่นเข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านในราคาสูง ชาวบ้านจึงยอมขายที่ให้และเข้าไปบุกรุกที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว

2) ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับการให้บริการประชาชนในชุมชนที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีความต้องการใช้น้ำประปาปริมาณมาก ขณะที่การผลิตน้ำประปามีข้อจำกัดหลายประการ คือ สามารถผลิตน้ำประปาได้ชั่วโมงละ 100 ลูกบาศก์เมตร หรือประมาณ 3,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ท่อที่ส่งมีสภาพเก่ามากมีปัญหาคารรั่วซึม ขาดแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่จะนำมาผลิตน้ำประปา และขบวนการผลิตมีขนาดเล็ก ไม่ทันสมัยบางครั้งต้องเร่งผลิตทำให้คุณภาพน้ำประปามีสีขุ่นไม่สะอาดเพียงพอ ส่วนสาเหตุของไฟฟ้าตกและดับบ่อยนั้น เนื่องจากชุมชนมีความต้องการใช้ไฟฟ้าแสงสว่างเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืนในขณะที่การไฟฟ้ามีปัญหาเรื่องระบบการจ่ายไฟฟ้า เพราะสายส่งไฟฟ้าที่ต้องส่งมาจากอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนสาเหตุของถนนชำรุดเสียหาย เนื่องจากมีปริมาณการรถเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะถนนสายหลักในตัวเมืองที่เป็นทางผ่านระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับตัวเมืองแม่ฮ่องสอนมีรถยนต์ผ่านไปมาเป็นจำนวนมากสภาพถนนคับแคบมีรถจอดริมถนนทำให้รถสวนกันไม่ได้ ถนนจำนวนมากไม่มีทางเท้า ไม่มีต้นไม้ให้ร่มเงา บางครั้งมีการใช้พื้นที่ถนนสำหรับจัดงานเทศกาลต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาจราจร ส่วนสาเหตุของปัญหาน้ำเสียนั้น ปัจจุบันในเขตเทศบาลยังไม่มียุทธศาสตร์บำบัดน้ำเสีย น้ำเสียจากรางระบายสาธารณะน้ำไหลลงสู่ลำห้วยม่วงก่อนแล้วไหลลงสู่แม่น้ำปาย ทำให้เกิดมลภาวะทางน้ำ

3) ขาดจิตสำนึกในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม บางรายของนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นรวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมและความไร้ระเบียบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วยสาเหตุที่ขาดจิตสำนึกให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

แนวทางลดปัญหาผลกระทบตามความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน

1) ให้มีผังเมือง แผนการใช้ที่ดินในอนาคตหรือแผนควบคุมรูปร่างลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้าง มีการบังคับใช้ พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 อย่างเคร่งครัด และกำหนดเป็นไปตามเทศบัญญัติรองรับและกำกับกำกับการปฏิบัติให้ได้อย่างจริงจังเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลการขออนุญาตก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารอย่างจริงจัง มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลกันแนวเขตที่ดินสาธารณะให้ชัดเจนไม่ปล่อยให้มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะตลอดแนวลำน้ำปาย

2) ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีอยู่ให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชนและรองรับการท่องเที่ยว ด้วยการปรับปรุงแก้ไขขบวนการผลิตน้ำประปาให้ทันสมัยได้คุณภาพมาตรฐานการผลิตมีความสะอาดเพียงพอสำหรับการอุปโภค บริโภค ปรับปรุงระบบการจ่ายไฟฟ้า ระบบสายส่งไฟฟ้าจากอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อสร้างถนนเลียบเมือง

เพื่อลดปริมาณการรถที่ต้องผ่านเข้าไปกลางเมืองปายเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรแออัดในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวและปรับปรุงสภาพผิวถนนภายในชุมชนพร้อมปลูกต้นไม้ตามถนนสายต่างๆ มีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ

3) มีการณรงค์ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ปลูกจิตสำนึกร่วมกันในการรักษา สภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการทำกิจกรรมทางสังคม ร่วมกัน

5.4.2 ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

สภาพปัญหา

1) ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพียงเล็กน้อย จากการรับจ้างตามสถานประกอบการและประกอบกิจการที่פקค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

2) ปัญหาการประกอบอาชีพและปัญหาแรงงานท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีความรู้การค้าเนินธุรกิจ และไม่มีทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ ไม่มีแหล่งเงินทุนทำให้แรงงานในท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือการศึกษาน้อยทำให้มีข้อจำกัดในการทำงานหารายได้ นอกจากนี้ชุมชนยังมีปัญหาแรงงานภาคเกษตรกรรมขาดแคลน

3) ปัญหาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น เพราะต้องรับภาระกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภคที่มีราคาแพงขึ้น มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นจากการลงทุนในกิจการต่างๆ ประชาชนจำเป็นต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพมากขึ้นเพื่อความอยู่รอด

สาเหตุของปัญหา

1) มีนักลงทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเฉพาะกิจการด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับนักผู้ประกอบการรายใหญ่ ผู้ประกอบการขนาดเล็กส่วนหนึ่งเป็นคนท้องถิ่น ชาวบ้านมีรายได้จากการเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการและจากการลงทุนกิจการที่פקค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

2) ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่แต่เดิมมีการศึกษาน้อยมีพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างมาก่อนจึงไม่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่ต้องอาศัยความชำนาญและการค้าเนินธุรกิจ ประกอบกับไม่มีแหล่งเงินทุน ทำให้ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพหารายได้ ส่วนสาเหตุของปัญหาแรงงานภาคเกษตรกรรมขาดแคลนนั้นเกิดขึ้นในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในอำเภอปายจำนวนมากตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนมีนาคม ระยะเวลา 7

เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่ตรงกับฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรของท้องถิ่นทำให้เกิดปัญหาแรงงานท้องถิ่นขาดแคลน

3) ชุมชนที่ตั้งอยู่ในย่านเดียวกับย่านการท่องเที่ยวต้องแบกรับภาระค่าครองชีพที่สูงขึ้น เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาขายจะที่เน้นขายให้กับนักท่องเที่ยวทำให้ราคาสินค้ามีราคาแพงกว่าชุมชนที่ไม่มีการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนในชุมชนต้องแบกรับภาระค่าครองชีพที่สูงตามไปด้วย

ความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน

1) เพิ่มขีดความสามารถในการสร้างอาชีพสร้างรายได้กระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้นเช่น การให้บริการที่พัก การนำเที่ยว นวดแผนโบราณ สนับสนุนเกษตรกรปลูกพืชผักผลไม้ปลอดสารพิษเพื่อนำมาประกอบอาหารหรือแปรรูปขายให้นักท่องเที่ยว สนับสนุนการผลิตสินค้าของที่ระลึกที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีศูนย์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและศูนย์แสดงสินค้าของชุมชน

2) มีการส่งเสริมอาชีพ และให้ความรู้ในการดำเนินกิจการและการให้บริการ ด้วยการฝึกอบรมการประกอบอาชีพในสาขาต่างๆ สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละชุมชน ต้องการแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนประกอบอาชีพ ปัจจุบันมีการแก้ปัญหาแรงงานท้องถิ่นขาดแคลนด้วยการว่าจ้างแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเข้ามาทดแทนแรงงานท้องถิ่นหันมาทำงานเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลเรื่องราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการอุปโภค บริโภคในชีวิตประจำวัน ไม่ให้มีราคาสูงจนเกินไป จัดให้มีร้านค้าสหกรณ์ของแต่ละชุมชนเพื่อช่วยแบ่งเบาค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภคที่มีราคาแพง

5.4.3 ด้านสังคมของชุมชน

สภาพปัญหา

1) ปัญหาทางด้านสังคม ชุมชนป่วยเริ่มมีปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น ปัญหายาเสพติด ลักขโมยทรัพย์สิน มีความขัดแย้งทะเลาะวิวาท โสเภณี เป็นต้น

2) ปัญหาความสัมพันธ์และการเข้าร่วมกิจกรรมของคนภายในชุมชนลดน้อยลง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานที่ต้องออกไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการและผู้ประกอบการท้องถิ่น ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนลดน้อยลงไป การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนการทำงานเอามือหรือตบมือแบบเก่าเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานด้วยระบบเงินตรามากขึ้น

3) ปัญหาขาดจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนท้องถิ่น บางรายของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนท้องถิ่น ไม่เคารพกฎระเบียบของชุมชน ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มุ่งหวังที่จะ กอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติมากจนเกินความเหมาะสม ไม่มีการเสียสละเพื่อส่วนรวม

สาเหตุของปัญหา

1) ปัจจุบันมีประชากรแฝงที่เข้ามาลงทุนประกอบกิจการการท่องเที่ยว ผู้ใช้แรงงาน อพยพหลบหนีเข้าเมือง และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่าจำนวนประชากรที่ แท้จริงของชุมชน ทั้งผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ถาวรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร์และไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียน ราษฎร์แรงงานอพยพที่หลบหนีเข้าเมือง ชาวเขาเผ่าต่างๆ รวมไปถึงนักท่องเที่ยว ทำให้มีการแอบ แฝงเข้ามากระทำความผิดก่อคดีต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

2) ชุมชนป่าเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้น มีการแบ่งกลุ่มออกเป็น หลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มคนในท้องถิ่นที่ไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวกับกลุ่มคนที่มี ผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นที่เข้ามาลงทุนขนาดใหญ่กับกลุ่ม ผู้ประกอบการขนาดเล็กส่วนหนึ่งเป็นคนท้องถิ่น มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์และการเข้าร่วม กิจกรรมของคนภายในชุมชนลดน้อยลงเพราะต้องใช้เวลาไปกับการดูแลกิจการตัวเองหรือทำงาน หารายได้เพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ทำให้ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการมองปัญหา ร่วมกัน

3) การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นเรื่องซับซ้อน เกี่ยวพันกับธุรกิจประเภทต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของหลายๆ ส่วน ที่ผ่านมามีนักลงทุนต่างชาติและคนในท้องถิ่นเอง ต่างแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวจนขาดจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนท้องถิ่น ทำให้ ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ไม่เคารพกฎระเบียบของชุมชน

แนวทางลดปัญหาผลกระทบตามความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน

1) ต้องการให้มีการประสานความร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ ประชาชนในชุมชนในการประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

2) ต้องการให้มีการประสานความร่วมมือทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้ง หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน ประชาชนภายในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่าง ต่อเนื่องและกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น

3) ปลูกจิตสำนึกเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวเคารพในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นตลอดจนเคารพกฎระเบียบ ของชุมชน ในการอยู่ร่วมกันและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

5.4.4 ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

สภาพปัญหา

1) ปัญหาการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองมากขึ้นแต่เดิมชุมชนปายมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งพาตัวเองด้วยความพอเพียงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหันไปดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่ต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อความอยู่รอดและต้องพึ่งพาคนภายนอกมากขึ้น

2) ปัญหาค่านิยมและความเชื่อของชุมชนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเช่น ค่านิยมเรื่องการแต่งกาย การบริโภค ขนบธรรมเนียมต่างๆ โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่หันไปสนใจตามกระแสค่านิยมของสังคมภายนอก ผู้อาวุโสเริ่มมีบทบาททางสังคมน้อยลงไป ทำให้การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ ความเคร่งครัดในการยึดถือปฏิบัติแบบเก่าของคนในชุมชน เริ่มลดน้อยลงไปด้วย

3) ปัญหาการสูญเสียวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมใหม่ ทั้งลักษณะการบริโภค การลอกเลียนแบบการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม เด็กและเยาวชนเริ่มหันไปพูดภาษากลางและภาษาอื่นๆ มากขึ้น การนำเอาการแสดงที่เป็นศิลปะวัฒนธรรมจากที่อื่นเข้ามาสร้างความสนุกสนานบันเทิงในงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน สร้างความเสื่อมถอยทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนหรือการจัดงานปาร์ตี้ Dark Moon Full Moon ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย

สาเหตุของปัญหา

1) หลังจากได้รับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ชุมชนปาย ทำให้ชุมชนปายเริ่มเป็นสังคมเปิดมากขึ้นมีการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกมากยิ่งขึ้นเกิดการหลั่งไหลของกระแสสังคมภายนอกเข้าสู่ชุมชนปายที่เคยใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางธรรมชาติมีการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตัวเองด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ด้วยกระแสสังคมภายนอกซึ่งเป็นสังคมที่ใหญ่ได้เข้ามามีอิทธิพลมากกว่า ทำให้คนในชุมชนเริ่มรับเอาการดำเนินชีวิตที่ต้องมีการแข่งขันกันด้วยความเร่งรีบ มีการดำเนินชีวิตตามวัตถุนิยมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ส่งผลให้ชุมชนต้องพึ่งพาคนภายนอกมากยิ่งขึ้น ใช้ชีวิตฟุ่มเฟือยมากขึ้นและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วยิ่งทำให้เป็นตัวเร่งให้ชุมชนรับเอาวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตแบบใหม่เข้ามาสู่ชุมชนโดยไม่รู้ตัว

2) ปัญหาค่านิยมและความเชื่อของชุมชนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากกระแสค่านิยมจากภายนอกได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือกว่าค่านิยมและความเชื่อของชุมชนทำให้ดูเหมือนว่าค่านิยมและความเชื่อของชุมชนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันเป็นเรื่องล้าสมัยไม่ทันโลก เกิดการยอมรับค่านิยมตามกระแสสังคมภายนอก

3) เกิดการไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย มีส่วนทำให้ลักษณะการบริโภคของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไปบ้าง ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะยังคงนิยมบริโภคอาหารของท้องถิ่นอยู่ วิทยุรุ่นในชุมชนหันไปลอกเลียนแบบการแต่งกายที่ไม่เหมาะสมตามนักท่องเที่ยวมากขึ้น การแต่งกายของท้องถิ่นไม่ได้รับความนิยมและเริ่มสูญหายไป การใช้ภาษาท้องถิ่นลดลงเด็กและเยาวชนเริ่มหันไปพูดภาษากลางและภาษาอื่นๆ มากขึ้นเข้าไม่เข้าใจถึงคุณค่าวัฒนธรรมประเพณี เกิดปัญหาความเสื่อมถอยทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่นมีการนำการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมจากที่อื่นเข้าร่วมในงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน เช่น โปงกลาง รำซิ่ง โดยเน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบทำให้พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมที่เคยสืบทอดปฏิบัติกันมาช้านานถูกบิดเบือนพิธีกรรม สร้างความเสื่อมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่น หรือการจัดงานปาร์ตี้ Dark Moon Full Moon ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย

แนวทางลดปัญหาผลกระทบตามความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน

- 1) ชุมชนมีการพัฒนาที่เติบโตจากรากฐานของตนเอง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอกมากนัก ด้วยการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายตามวิถีชีวิตของชุมชนชนบทด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 2) ต้องการให้มีการปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชุมชนเพื่อให้เกิดความภูมิใจในตัวเอง
- 3) ต้องการปลูกจิตสำนึกเพื่อให้ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง มีการอนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวมีความเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

5.4.5 ด้านการเมืองและการบริหารจัดการของชุมชน

สภาพปัญหา

- 1) ชุมชนขาดผู้นำในการพัฒนาและขาดกำลังเจ้าหน้าที่ดูแลจัดการอยู่เป็นประจำ ทำให้การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมายังไม่มีประสิทธิภาพและยังไม่ได้มาตรฐาน เช่น การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การบำบัดน้ำเสีย และมลภาวะเป็นพิษ หรือการดูแลกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน การควบคุมเวลาเปิด ปิดของสถานบันเทิงยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร
- 2) ปัญหาการบริหารจัดการที่ผ่านมาชุมชนยังไม่ได้รับสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยวหรือแม้แต่สิทธิในการจัดการระดับกิจกรรมใดๆ เป็นการดำเนินโดยภาคเอกชนเกือบทั้งหมด

3) ปัญหาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การดำเนินการที่ผ่านมายังขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเช่น ปัญหาเสียงดังจากสถานบันเทิงหรือในกรณีที่มีผู้ประกอบการรुक้าที่ในพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำปายเพื่อจัดสร้างรีสอร์ทและที่พัก เป็นต้น

สาเหตุของปัญหา

1) ชุมชนปายขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา ขาดการทุ่มเทเสียสละในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน ขาดความพร้อมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบการแก้ไข การบริหารการจัดการที่ผ่านมา ที่ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี สาเหตุมาจากการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวยังไม่มีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบแก้ไขปัญหา

2) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการโดยผู้ประกอบการเอกชน ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินการน้อยมากทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวหรือมีสิทธิใดๆ ในการจัดการการท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าหน่วยงานรัฐจะพยายามจัดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่ชุมชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการกิจกรรมได้น้อยมา ทำให้ชุมชนไม่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมหรือผลประโยชน์มากนัก

3) ผู้ประกอบการบางรายมักจะ ไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ทั้งนี้ผู้ประกอบการดังกล่าวจะพยายามหาช่องทางในการที่จะหลีกเลี่ยงข้อกฎหมาย อีกทั้งหยิบบิ้นผลประโยชน์บางอย่างให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ ในการที่จะดำเนินการผิดกฎหมายและลักลอบรุกรานสภาพแวดล้อม

แนวทางลดปัญหาผลกระทบตามความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน

1) ต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ วิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละสามารถประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ในการเื้ออำนวยการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวยังไม่มีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบแก้ไขปัญหาหรือแนะนำชุมชนให้จัดการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้

2) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว รวมไปถึงการเพิ่มบทบาทขององค์กรท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง ทั้งการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

3) ต้องการให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเคารพกฎระเบียบของชุมชน มีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน มีการ

ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ ชุมชนท้องถิ่นในการแก้ปัญหาร่วมกัน
เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการเอาผิดทางกฎหมายอย่างจริงจัง

5.5 แนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน

จากการสนทนากลุ่ม และความต้องการของตัวแทนชุมชนพบว่า ชุมชนมีความคาดหวังเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้คือ ชุมชนอยากให้การท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริงไม่ส่งผลกับการวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนมากนัก ให้ความเคารพต่อวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน และชุมชนมีสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยวหรือการจัดการระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมไปถึงการเพิ่มบทบาทขององค์กรท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา

แนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนควรเป็นการจัดการตามแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน สามารถนำไปสู่การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณะภาพทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้สามารถประมวลความคิดเห็นของชุมชนและกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ ดังนี้

- 1) ควรมีการควบคุมการขยายตัวของชุมชนและการท่องเที่ยวภายใต้ขอบเขตขีดความสามารถในการรองรับทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การตลาดและการบริการการท่องเที่ยว ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความสามารถในการจัดการของชุมชน
- 2) ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินควบคุมกิจกรรมควบคุมอาคารสิ่งก่อสร้าง อนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ด้วยการจัดทำคู่มือการออกแบบและการดัดแปลงอาคาร รวมไปถึงการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม เพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่น
- 3) ปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชนสามารถให้บริการประชาชนในชุมชนและรองรับนักท่องเที่ยว
- 4) สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่นให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ และการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 5) สนับสนุนและฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประสานการดำเนินงานกับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมชุมชน

6) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ประชาชนท้องถิ่นให้ได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ด้วยการส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรปลูกพืชผักผลไม้เพื่อการท่องเที่ยว การผลิตสินค้าของที่ระลึก

7) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนควรมีการจัดการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่ชุมชนสามารถเป็นผู้ประกอบการเองได้และชุมชนมีสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยวหรือการจัดการระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว

8) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการเพิ่มบทบาทขององค์กรท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา

9) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น สนับสนุนการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีตามท้องถิ่นเอาไว้ ด้วยการจัดให้มีกิจกรรมตามประเพณีดั้งเดิมของชุมชนและจัดแสดงในโอกาสต่างๆ

10) ควรมีการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว

5.6 สรุป

ในบทนี้เป็นการรวบรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการลดปัญหาผลกระทบทางลบและแสวงหาแนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชนไม่อาจแก้ไขได้ด้วยการสร้างความตระหนักของชุมชนเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ในแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวจากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการรักษาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม สร้างความตระหนักแก่สังคมในการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา และการส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ท่องเที่ยวด้วยความรับผิดชอบ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวของอำเภอปาย สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยว สภาพปัญหา ประเด็นความขัดแย้ง และผลกระทบที่มีต่อชุมชนทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อแสวงหาแนวทางในการลดปัญหาผลกระทบและแนวทางจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ได้เริ่มศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจข้อมูลภาคสนาม ได้ใช้วิธีการหลากหลายวิธีตามความเหมาะสม ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์บุคคลผู้ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม โดยได้กำหนดช่วงเวลาในการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงเวลา ช่วงแรก ก่อน ปี พ.ศ. 2539 ยุคเริ่มแรกของการเข้ามาของการท่องเที่ยว และช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1.1 พัฒนาการ รูปแบบ สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยว

พัฒนาการการท่องเที่ยวอำเภอปายมีการพัฒนาการมาควบคู่กับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมสาย 108 จากตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนเข้าสู่อำเภอปาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา บทบาทของชุมชนในระยะเริ่มแรกจึงเป็นศูนย์กลางการค้าและศูนย์กลางการติดต่อทางราชการของชุมชนแถบนี้ จนกระทั่งได้มีการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางหลวงหมายเลข 1095 ซึ่งเป็นเส้นทางจากบ้านแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มาบรรจบกับช่วงตัวเมืองแม่ฮ่องสอนถึงอำเภอปายเหลือระยะทางเพียง 245 กิโลเมตร เสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองการท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่ากำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่ชอบธรรมชาติและการผจญภัยทำให้ถนนสายนี้เป็นถนนสายสำคัญในการเปิดตัวการท่องเที่ยวอำเภอปายเป็นอย่างแท้จริง ต่อมารัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นปีการท่องเที่ยวไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เล็งเห็นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน น่าจะเป็นพื้นที่ที่ควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้อเภอปายนั้นได้รับผลพวงจากส่งเสริมการท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางท่องเที่ยวประเภททัวร์ป่าบนเส้นทางสาย

เชียงใหม่ ปาย แม่ฮ่องสอน ลักษณะรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในช่วงแรกนี้ยังไม่มีสิ่ง
บริการไว้รองรับนักท่องเที่ยวมากนักมีเพียงที่พัก ร้านอาหาร และนวดแผนโบราณของชาวบ้าน
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวขณะนั้นคือ ล่องแพลำน้ำปาย เดินป่า ชี่ช้าง
มีเฉพาะหมู่บ้านชาวเขาบางเผ่าเท่านั้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ชาวบ้านในชุมชนเป็น
ผู้ดำเนินการกันเองเกือบทั้งหมด โดยมีบริษัทนำเที่ยวจากเชียงใหม่เป็นผู้พานักท่องเที่ยวเข้ามาใน
ลักษณะกรุ๊ปทัวร์ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวไม่มากนักในแต่ละปีนักท่องเที่ยวจะเข้ามามากเฉพาะในช่วงฤดู
หนาวเท่านั้น การแสดงออกของชุมชนต่อนักท่องเที่ยวในช่วงนั้นชาวบ้านในชุมชนต่างให้การ
ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยมิตรไมตรีเป็นอย่างดี ชุมชนได้รับการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค
สาธารณูปการให้ดีขึ้นหลังจากมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมสาย 1095 ในปี พ.ศ. 2535 เริ่มได้รับ
ความสนใจจากผู้ประกอบการภายนอกเข้ามาลงทุนบ้างแต่ไม่มากนัก

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นไปเป็นช่วงที่การท่องเที่ยวของอำเภอปาย มีการพัฒนาการเข้า
สู่ธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศไทย
กำลังประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลง
บ้างเล็กน้อย แต่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนั้น ไม่ได้ได้รับผลกระทบมากนักกลับมีแนวโน้ม
เพิ่มขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนให้อำเภอ
ปายเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ โดยมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอำเภอปายมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มี
ผู้ประกอบการและบริษัทนำเที่ยวจากภายนอกเข้ามาลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้การ
ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและการให้บริการความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมด
เปลี่ยนไปเป็นการดำเนินงานโดยคนต่างถิ่น มีการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวเริ่มจากชุมชน
บ้านป่าขาม ไปยังชุมชนข้างเคียงได้แก่ ชุมชนบ้านแพ้ว ชุมชนบ้านเมืองพร้าว จนกระทั่งหลังจากปี
พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวของอำเภอปายเติบโตสุดขีดมีนักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่ง
ท่องเที่ยวอำเภอปายจำนวนมาก ในช่วงฤดูหนาวมีนักท่องเที่ยวเข้ามาวันละ 3,000 – 5,000 คนต่อวัน
ชุมชนเริ่มประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมจากปัญหาสิ่งก่อสร้างและการใช้
ที่ดิน ปัญหาระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับได้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากปริมาณขยะ
ที่เพิ่มขึ้น ปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และปัญหาเสียงดังรบกวนจากสถานบันเทิง ชุมชนที่เคยมี
วิถีชีวิตที่เรียบง่ายอยู่ด้วยความเงียบสงบต้องเปลี่ยนไป ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณเดียวกับแหล่ง
ท่องเที่ยวและชุมชนใกล้เคียงเริ่มรู้สึกวิตกกังวลต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นสร้างความไม่พอใจจนเกิด
ความขัดแย้งขึ้นระหว่างบุคคลและกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนทั้งจากนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และ
ชาวบ้านภายในชุมชน ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวอำเภอปายมีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวของ

อำเภอป่าจะเป็นไปในทางลบมากขึ้นเรื่อยๆ ชุมชนเริ่มมีการเคลื่อนไหวรวมตัวกันเป็นองค์กรต่างๆ ขึ้นมา เพื่อพยายามเรียกร้องสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากร การจัดการการท่องเที่ยว และการให้ความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น

6.1.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงสภาพวิถีชีวิตหลังจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ชุมชนเริ่มประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อม

หลังจากแหล่งท่องเที่ยวอำเภอป่าได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนป่าได้รับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว มีสิ่งปลูกสร้างใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายรูปแบบเกิดขึ้นมากมายแทนรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีความต้องการใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์กรรมเพิ่มขึ้นพื้นที่เกษตรกรรมลดลง การเติบโตของชุมชนมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะจุดและตามถนนสายหลัก สาธารณูปโภคที่มีอยู่ไม่สามารถให้บริการประชากรภายในชุมชนที่เพิ่มขึ้นได้ ชุมชนมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น มีปริมาณน้ำเสียเพิ่มขึ้นมาก เกิดมลภาวะทางอากาศมีปริมาณหมอกควัน ฝุ่นละอองเพิ่มขึ้น เกิดเสียงดังรบกวนจากร้านอาหาร สถานบันเทิงที่เกิดขึ้นจำนวนมาก

ผลกระทบทางบวก

หลังจากแหล่งท่องเที่ยวอำเภอป่าได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนป่าได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ดีขึ้น อาคารและสิ่งปลูกสร้างมีความทันสมัยหลากหลายรูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรม ชุมชนเกิดความเจริญเติบโต มีการขยายตัวของชุมชนด้านที่พักอาศัยและพาณิชย์กรรม การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีการจัดการจัดเก็บขยะมูลฝอย ถนนต่างๆ มีความสะดวกในการสัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้าน ตามถนนสายหลักในเขตเทศบาลตำบลป่าและภายในซอยที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมีระบบประปา สาธารณะ ภายในชุมชนมีร้านอาหาร สถานบันเทิงไว้คอยให้บริการผู้ที่เดินทางผ่านไปมาระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับตัวเมืองแม่ฮ่องสอนและไว้คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว

ผลกระทบทางลบ

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ชุมชนได้รับผลกระทบทางลบดังนี้ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ไม่เพียงพอไม่สามารถให้บริการประชากรที่เพิ่มขึ้นได้ เกิดปัญหาน้ำประปาขาดแคลนและคุณภาพน้ำประปามีสีขุ่นไม่สะอาดเพียงพอส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน มีปัญหาไฟฟ้าดับบ่อยเนื่องจากชุมชนมีความต้องการใช้ไฟฟ้าแสงสว่าง

เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืน อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่ไม่ได้มีการควบคุมขนาด ความสูง เกิดการบดบังทัศนียภาพ รูปแบบไม่มีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น วัดและ โบราณสถานได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว การใช้ที่ดินมีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว มีการเติบโตในลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะจุดเกิดความแออัด ไม่มีที่ว่างเกิดความไม่เป็นระเบียบมีการรुकล้ำที่ดินสาธารณะประโยชน์ ส่งผลให้ชุมชนขยายตัวออกไปอย่างกระจัดกระจายยากแก่การจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค ภายในชุมชนมีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างเป็นจำนวนมากที่ผ่านมากการกำจัดขยะยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาลส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพ ปริมาณรถที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ถนนเกิดการชำรุดเสียหายอย่างรวดเร็ว เกิดมลพิษทางอากาศ ฝุ่นควัน เสียงดังรบกวนมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เกิดปัญหาน้ำเสียจากสถานประกอบการและอาคาร บ้านเรือนปล่อยลงสู่รางระบายน้ำสาธารณะไหลลงสู่แม่น้ำปายและลำห้วยม่วงกอน โดยไม่ได้รับการบำบัดส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำตามธรรมชาติ นอกจากนี้ชุมชนยังมีปัญหาเสียงดังรบกวนจากร้านอาหาร และสถานบันเทิง โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางคืนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนที่ต้องการพักผ่อน

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 หลังจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ชุมชนปายได้รับความสนใจเข้ามาลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวจากนักลงทุนภายนอก ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโอกาสในการมีงานทำและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นกว่าในอดีต เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพจากภาคเกษตรกรรมมาสู่การบริการการท่องเที่ยวชุมชนเริ่มมีรายได้จากการประกอบอาชีพและหารายได้เสริมจากบริการนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น การหาซื้อสินค้า ได้รับความสะดวกและมีสินค้าให้เลือกมากขึ้น ในย่านการท่องเที่ยวราคาสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพมีราคาแพงตาม ชาวบ้านเริ่มมีการกู้เงินมาลงทุนในกิจการต่างๆ

ผลกระทบทางบวก

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการลงทุนภายในชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยวส่งผลให้ภายในชุมชนเกิดการจ้างงานมากขึ้น โดยเฉพาะงานทางด้านการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลให้คนในท้องถิ่นมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มเรียนรู้แล้วว่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาก็สามารถทำธุรกิจได้ต่างหันมาลงทุนในกิจการการให้บริการกับนักท่องเที่ยว มากขึ้น หน่วยงานส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีจากการเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ เพื่อนำมาบำรุงท้องถิ่น ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ รับจ้างตามสถานประกอบการและประกอบอาชีพเสริมนอกเหนืองานประจำ ชาวบ้านยังได้รับความสะดวกสบายในการซื้อหาสินค้ามากขึ้นมีความทันสมัยด้วยการซื้อสินค้าสิ่งอำนวยความสะดวก

ต่างๆ มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านทั้งในชุมชนเมืองปายและรอบนอกชุมชนในราคาที่สูง ส่งผลให้ชาวบ้านได้ขายที่ดินมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ผลกระทบทางลบ

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างถิ่นในกิจการการค้าและธุรกิจการท่องเที่ยวใหญ่ที่มีทั้งเงินทุนและการดำเนินธุรกิจเป็นมืออาชีพส่งต่อกิจการร้านค้าของคนในท้องถิ่น ประชาชนเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว จากการรับจ้างตามสถานประกอบการและประกอบกิจการที่พึก ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่น ขณะที่ชาวบ้านต้องประสบกับค่าครองชีพที่สูงจากค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากสินค้ามีราคาแพงเนื่องจากชุมชนอยู่ในย่านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรตรงกับช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอปายจำนวนมากส่งผลให้ชุมชนต้องประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรกรรมในท้องถิ่น ไม่สามารถจัดเก็บภาษีบำรุงพื้นที่ได้จากผู้ประกอบการกิจการเกษตรเข้าสู่ที่ ไม่ได้ขออนุญาตหรือไม่สามารถขออนุญาตได้เนื่องจากการก่อสร้างอาคารไม่เป็นไปตามกฎหมาย ส่งผลให้หน่วยงานท้องถิ่นขาดรายได้เพื่อนำมาจัดสิ่งบริการแก่ชุมชนได้ การกว้านซื้อที่ดินของนายทุนเพื่อหวังเก็งกำไรส่งผลให้เป็นเกิดแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ที่ดินมีการเปลี่ยนมือจากคนปายไปเป็นคนต่างถิ่นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นได้

3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรมีการย้ายเข้า ย้ายออกเพิ่มขึ้นภายในชุมชน มีการย้ายเข้าเพิ่มขึ้นจำนวนมากทั้งประชากรในทะเบียนราษฎรและนอกทะเบียนราษฎร ผู้ประกอบการ แรงงานอพยพหลบหนีเข้าเมืองและนักท่องเที่ยว เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนเองและคนนอกชุมชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ด้วยกันมา มีการไปมาหาสู่กันของชาวบ้านลดลง รวมไปถึง ความสามัคคีภายในชุมชนและความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันยังคงมีอยู่ตามเวลาและโอกาส จะเอื้ออำนวยด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจเนื่องจากต้องทำงานเลี้ยงดูครอบครัวตัวเองการตอบมือและการแบ่งปันอาหารข้าวของเครื่องใช้เปลี่ยนไปเป็นการว่าจ้างด้วยเงินตราเป็นหลัก ความร่วมมือในกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีกิจการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยังคงเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนสม่ำเสมอ ส่วนชาวบ้านที่มีกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนลดลง ชนชนสามารถการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสังคมภายนอกได้ดีขึ้นด้วยความสะดวกรวดเร็ว การปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังภายในชุมชนมีการเฝ้าระวัง โดยเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวและเยาวชน ภายในชุมชนมีความขัดแย้ง

กันเกิดขึ้นบ่อยๆ ทั้งจากคนภายในชุมชนกันเองคนภายนอก และนักท่องเที่ยว มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้น เกิดเหตุลักทรัพย์บ่อยๆ ชาวบ้านเริ่มรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง

ผลกระทบทางบวก

ผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ผลกระทบ การอพยพเข้ามาของแรงงานต่างถิ่น ช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่นทั้งภาคการเกษตรและการบริการ ชาวบ้านเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวใน ส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มปรับตัวกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ถึงแม้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมของชุมชนโดยตรง แต่ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นเนื่องจากหน่วยงานรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน และกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคมและการศึกษานอกระบบและการแลกเปลี่ยนทัศนคติจากคนภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์สามารถรับรู้ถึงสภาพสังคมภายนอกได้มากขึ้น รับรู้ถึงปัญหาที่เท่าทันกับปัญหาต่างๆ ได้มากขึ้น

ผลกระทบทางลบ

ผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เกิดการอพยพย้ายถิ่นของคนภายนอกเข้าไปในชุมชนเพิ่มขึ้นทั้งผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และแรงงานอพยพ หลบหนีเข้าเมืองส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลายากต่อการจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งบริการทางสังคม นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนบ้าง โดยเฉพาะคนในกลุ่มวัยแรงงานที่ต้องออกไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการและผู้ประกอบการท้องถิ่น ส่งผลให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนการทำงานเอามือหรือตอบมือแบบเก่าเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานด้วยระบบเงินตรามากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนลดน้อยลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอกอย่างรวดเร็วจากสื่อต่างๆ อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กลุ่มวัยแรงงานและวัยรุ่นในชุมชนมีพฤติกรรมเกิดการเลียนแบบไปในทางที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น ทำให้ชุมชนเริ่มมีปัญหาด้านสังคมมากขึ้น เช่น เกิดความขัดแย้ง เกิดการทะเลาะวิวาท การลักทรัพย์ ปัญหาเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากมีคนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนมากจึงไม่สามารถดูแลกันได้เหมือนในอดีต

4) การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

ช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ยุคส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ชาวบ้านเริ่มมีการปรับตัวการใช้ชีวิตมีระเบียบแบบแผนตามกระแสนิยม เกิดการเรียนรู้ธุรกิจการค้า

มากขึ้นมีการแข่งขันด้านธุรกิจการค้า ผู้สูงอายุยังคงมีค่านิยมและความเชื่อแบบดั้งเดิมยังคงไปทำบุญสม่ำเสมอ ส่วนคนหนุ่มสาวมีค่านิยมและความเชื่อที่ลดลงไปทำบุญและให้ความสนใจสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นลดลง ผู้อาวุโสเริ่มมีบทบาทในครอบครัวและชุมชนน้อยลงไป ชาวบ้านยังคงยังคงนิยมบริโภคอาหารพื้นบ้าน กลุ่มวัยรุ่นเริ่มหันไปบริโภคอาหารจากท้องถิ่นอื่น ภายในชุมชนยังคงใช้ภาษาไทยใหญ่พูดคุยกันระหว่างคนในท้องถิ่นถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปใช้ภาษาไทยภาคกลางและภาษาอังกฤษมากขึ้น ชาวบ้านยังคงแต่งกายเรียบง่าย การแต่งกายพื้นถิ่นยังคงมีให้เห็นในการร่วมงานประเพณีของชุมชน ในหมู่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายตามแฟชั่นเป็นไปตามสมัยนิยม การจัดงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน มีจัดงานใหญ่ขึ้นเนื่องจากต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้รูปแบบการจัดงานเพณีเปลี่ยนไป

ผลกระทบทางบวก

สภาพปัญหาและผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ชาวบ้านเริ่มมีการดำเนินชีวิตที่มีระเบียบแบบแผนมากขึ้น การดำเนินกิจการเป็นธุรกิจมากขึ้นเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ชาวบ้านเริ่มหันไปมีค่านิยมแบบคนภายนอกโดยให้ความสำคัญต่อความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันและการทำมาหากินของตัวเองเป็นหลัก ชาวบ้านสามารถบริโภคอาหารได้หลากหลายมากขึ้นกว่าเดิมและสามารถแต่งกายได้ตามแฟชั่นสมัยนิยมที่สามารถหาซื้อได้ง่าย ชาวบ้านมีโอกาสด้านการศึกษาจากระบบมีการพัฒนาด้านการใช้ภาษาสามารถพูดคุยได้หลายภาษานอกเหนือจากภาษาท้องถิ่น นอกจากนี้หน่วยงานรัฐและเอกชนเริ่มเข้ามามีบทบาทให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีเก่าๆ ที่ได้สูญหายไปให้กลับคืนมา เช่น ประเพณีภาคฤดู กิจกรรมถนนคนเดินเมืองปาย เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอปาย

ผลกระทบทางลบ

สภาพปัญหาและผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ส่งผลให้เริ่มสูญเสียรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายด้วยความพอเพียง เริ่มหันไปดำเนินชีวิตที่จำเป็นต้องพึ่งพาคนภายนอกมากยิ่งขึ้นที่ต้องมีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ผู้อาวุโสในชุมชนเริ่มมีบทบาททางครอบครัวและสังคมน้อยลงไปทำให้การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ ความเคร่งครัดในการยึดถือปฏิบัติแบบเก่าของคนในชุมชนเริ่มลดน้อยลงไปด้วยส่งผลกระทบต่อลักษณะการบริโภคไปบ้างตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ด้านการบริโภควัยรุ่นหันไปบริโภคอาหารจานด่วนมากขึ้น ส่วนชาวบ้านยังคงนิยมบริโภคอาหารของท้องถิ่น เกิดการลอกเลียนแบบกายแต่งกายของวัยรุ่นในชุมชนหันไปนิยมการแต่งกายตามแฟชั่นที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากสื่อต่างๆ และการแต่งกายของนักท่องเที่ยวส่งผลให้การแต่งกายของท้องถิ่นที่เริ่มสูญหายไป การใช้

ภาษาท้องถิ่นลดลงบ้างโดยเฉพาะเด็กๆ เขาชนเริ่มหันไปพูดภาษาไทยภาคกลางและภาษาอื่นๆ มากขึ้น การนำการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาร่วมในงานประเพณีต่างๆ โดยเน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้รูปแบบและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมที่เคยสืบทอดปฏิบัติกันมาช้านานต้องถูกบิดเบือนพิธีกรรม สร้างความเสื่อมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่น

6.1.3 แนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

แนวทางจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนควรเป็นการจัดการตามแนวทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน สามารถนำไปสู่การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณะภาพทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้สามารถประมวลความคิดเห็นของชุมชนและกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ ดังนี้

- 1) ควรมีการควบคุมการขายตัวของชุมชนและการท่องเที่ยวภายใต้ขอบเขตขีดความสามารถในการรองรับทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การตลาดและการบริการการท่องเที่ยว ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความสามารถในการจัดการของชุมชน
- 2) ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินควบคุมกิจกรรมควบคุมอาคารสิ่งก่อสร้าง อนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ด้วยการจัดทำคู่มือการออกแบบและการตัดแปลงอาคาร รวมไปถึงการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม เพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่น
- 3) ปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชนสามารถให้บริการประชาชนในชุมชนและรองรับนักท่องเที่ยว
- 4) สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่นให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ และการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 5) สนับสนุนและฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประสานการดำเนินงานกับภาครัฐภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมชุมชน
- 6) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ประชาชนท้องถิ่นให้ได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ด้วยการส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรปลูกพืชผักผลไม้เพื่อการท่องเที่ยว การผลิตสินค้าของที่ระลึก

7) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนควรมีการจัดการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่ชุมชนสามารถเป็นผู้ประกอบการเองได้และชุมชนมีสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยวหรือการจัดการระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว

8) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการเพิ่มบทบาทขององค์กรท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา

9) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น สนับสนุนการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีตามท้องถิ่นเอาไว้ ด้วยการจัดให้มีกิจกรรมตามประเพณีดั้งเดิมของชุมชนและจัดแสดงในโอกาสต่างๆ

10) ควรมีการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อหาแนวทางในการลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว

6.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าซาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับพัฒนาการการท่องเที่ยว สภาพวิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยว สภาพปัญหา ความขัดแย้งของชุมชน และผลกระทบต่อชุมชนทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีประเด็นที่ควรพิจารณาเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นศึกษา ด้านวิวัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการท่องเที่ยว การพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จิตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีดังต่อไปนี้

ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางด้านนันทนาการประเภทหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอย่างมาก เนื่องมาจากแหล่งท่องเที่ยวตั้งแต่มีการค้นพบและเริ่มมีการพัฒนาเกิดขึ้น ผลกระทบของการท่องเที่ยวก็จะเกิดตามมาด้วยเช่นกันตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จากผลการศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวอำเภอป่าซาง พบว่า การท่องเที่ยวอำเภอป่าซางมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับตั้งแต่มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจนรถยนต์สามารถวิ่งได้จากตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึงอำเภอป่าซาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของ Butler (1980) ได้กล่าวไว้ว่าในศึกษาถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นั้น จะต้องอยู่ในขั้นตอนวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การค้นพบ (Exploration) ขั้นตอนที่ 2 ช่วงเกี่ยวพัน (Involvement) ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา

(Development) ขั้นตอนที่ 4 ความเป็นปึกแผ่น (Consolidation) ขั้นตอนที่ 5 หยุดนิ่ง (Stagnation) ซึ่งเป็นช่วงปัจจุบันของการท่องเที่ยวอำเภอปายมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายมากที่สุดเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว มีปัญหาทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ในแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสัมพันธ์และการแสดงออกของประชาชนท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยว นั้น ผลการศึกษาตั้งกล่าวไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Doxey (1975) โดยทำที่การแสดงออกของชุมชนท้องถิ่นอาจไม่ไปในทางลบเสมอไป โดยเฉพาะชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวจะมีทำที่ไปในทิศทางบวกต่อการท่องเที่ยว จะเห็นได้จากชาวบ้านเริ่มเรียนรู้ว่านักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้มีงานทำ มีรายได้ และสามารถทำธุรกิจได้ มีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนมากขึ้น

การท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยได้รับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ในขณะเดียวกันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้กับท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผลการศึกษา ผลกระทบที่มีต่อสภาพแวดล้อมชุมชนปาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Mathieson Alister and Geoffrey Wall (1982) ที่กล่าวไว้ถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวคือ เกิดมลภาวะทางด้านสถาปัตยกรรมจากการพยายามสร้างความโดดเด่นแตกต่างกัน จะเห็นได้จากมีอาคารและสิ่งก่อสร้างเกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านป่าขามและชุมชนใกล้เคียงเกิดความแออัดของอาคารบ้านเรือน รูปร่างลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้างไม่ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นทำให้เกิดทัศนอุจาด การใช้ที่ดินของชุมชนมีการขยายตัวในลักษณะเส้นเนื่องจากมีสิ่งปลูกสร้างอาคารพาณิชย์กรรมและเกสต์เฮาส์ ไปตามถนนสายหลักของชุมชนมีความพยายามก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างตลอดแนวแม่น้ำปายด้วยการรुक้าเข้าไปในพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากแม่น้ำปายให้ได้มากที่สุดจนเกิดการบดบังทัศนียภาพและไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต เกิดปัญหาสาธารณูปโภคต่างๆ ไม่สอดคล้องกับการขยายตัว ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่รับภาระมากเกินไปจนไม่สามารถให้บริการได้ ส่งผลให้ชุมชนปายมีปัญหาน้ำประปาขาดแคลน ปัญหาไฟฟ้าดับบ่อย ปัญหาถนนชำรุดเสียหาย นอกจากนี้ชุมชนปายยังประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเช่น ปัญหาขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้น ปัญหาเสียงดังรบกวน ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาจราจรติดขัด และปัญหาหมอกพิษทางอากาศ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนปาย หลังจากชุมชนปายได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามาสู่ชุมชนได้มีการลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเกิดการจ้างงานทำให้

สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนดีขึ้นคนในชุมชนได้รับโอกาสการมีงานทำ มีทางเลือกในการประกอบอาชีพได้หลากหลายขึ้น มีรายได้จากการประกอบอาชีพ และหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยว แต่เมื่อพิจารณาถึงการกระจายรายได้และโอกาสในการประกอบอาชีพถือได้ว่ารายได้ที่คนในชุมชนได้รับยังไม่ทั่วถึง มีเพียงประชาชนส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีปัญหาความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pearce (1981), Alister and Wall (1982) ดังกล่าวคือ ปัญหาการรั่วไหลของรายได้ที่เพิ่มขึ้นที่ควรตกแก่ระบบเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่ามีนักลงทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้รายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่ ประชาชนท้องถิ่นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างตามสถานประกอบการและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ เนื่องจากมีการศึกษาน้อย ไม่มีทักษะความชำนาญ และไม่มีเงินทุนหมุนเวียน การเปลี่ยนแปลงอาชีพและรายได้นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในครัวเรือนที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2544) ทำให้มีประชาชนในท้องถิ่นเพียงบางส่วนเท่านั้นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเกิดความแตกต่างกันในด้านรายได้และการมีงานทำ ขณะเดียวกันชาวบ้านต้องเผชิญกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพ จากสินค้าที่มีราคาแพงเนื่องจากชุมชนอยู่ในย่านการท่องเที่ยว นอกจากนี้หน่วยงานท้องถิ่นยังไม่สามารถจัดเก็บภาษีจากการดำเนินกิจการเกสต์เฮาส์ที่ไม่ได้ขออนุญาตหรือไม่สามารถขออนุญาตได้เนื่องจากการก่อสร้างอาคารไม่เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 50 ของเกสต์เฮาส์ทั้งหมด เกิดความไม่สมดุลย์กันของรายได้ของหน่วยงานท้องถิ่นที่ต้องสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษีและค่าทำเนียมต่างๆ มาใช้จ่ายในการในการจัดหาสิ่งบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้การขยายตัวของเศรษฐกิจทำให้มีความต้องการในการใช้ที่ดินมากขึ้น นักลงทุนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรทั้งในชุมชนเมืองปายและรอบนอกชุมชน ทำให้ราคาที่ดินสูงเกินความเป็นจริง มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินภาคการเกษตรกรรมไปสู่การค้าและการบริการ มีการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินที่เคยเป็นของคนปายไปเป็นของคนต่างถิ่น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Noronha (1990) ส่วนการใช้แรงงานของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายได้รับผลกระทบจากแรงงานต่างถิ่นบ้างจากการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและการเข้ามารับจ้างทำงานในภาคการเกษตรของแรงงานอพยพด้วยค่าจ้างที่ถูกกว่าแรงงานท้องถิ่นมีส่วนช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรของท้องถิ่น โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวพืชผลซึ่งตรงกับช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามายังอำเภอปาย เนื่องจากแรงงานท้องถิ่นหันไปทำงานภาคบริการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมของชุมชนปลายทาง ทำให้ประชาชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการให้บริการทางสังคมไปด้วย เนื่องจากได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสิ่งบริการต่างๆ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สามารถรับได้ทุกเครือข่าย เป็นต้น การท่องเที่ยวทำให้ลดปัญหาการว่างงานของประชาชนท้องถิ่น โดยเฉพาะงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ ไม่ต้องอาศัยฝีมือและความชำนาญมากนัก และการท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในกลุ่มแม่บ้านของแต่ละชุมชน ในเขตเทศบาลด้วยการหารายได้เสริมด้วยการผลิตสินค้าของชุมชนขึ้นมา ถึงแม้จะยังไม่ประสบความสำเร็จมากนักก็ตาม ซึ่งผลจากการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Young (1973) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของคนภายนอกเข้าไปในชุมชนเพิ่มขึ้นทั้งผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวและ แรงงานอพยพ หลบหนีเข้าเมืองส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากร เริ่มส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยกันเองและคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะคนในกลุ่มวัยแรงงานที่ต้องออกไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการและผู้ประกอบการท้องถิ่น ทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนการทำงานเอามือหรือตอบมือแบบเก่าเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานด้วยระบบเงินตรามากขึ้น ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้ที่มีกิจการและเข้าไปทำงานรับจ้างตามสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เริ่มมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชนลดน้อยลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ อภิญา จิตรวงษ์นันท์ (2546)

นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐที่ผ่านมาเน้นปริมาณ มากกว่าคุณภาพ จะเห็นได้จากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อต้องการหารายได้ของประเทศ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเช่น แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยการจัดขบวนแห่ต่างๆ เข้าร่วมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายในฐานะเป็นแหล่งรายได้สำคัญ โดยเน้นการส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นริเริ่มประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนปลายทางเปิดกว้างรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างนำเอาการดำเนินชีวิตและความหลากหลายของวัฒนธรรมของตนเองเข้ามา ผู้ประกอบการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ไม่เคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น การเข้าร่วมสนับสนุนของหน่วยงานรัฐเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการนำการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าร่วมในงานประเพณีต่างๆ ของชุมชนปลายทางโดยเน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่เพื่อสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่เคยสืบทอดปฏิบัติกันมาช้านานต้องถูกบิดเบือน

ทั้งรูปแบบและพิธีกรรม สร้างความเสื่อมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) ชุมชนเริ่มสูญเสียรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายที่ต้องพึ่งพาตัวเองเป็นส่วนใหญ่ เริ่มหันไปดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่มีการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ต้องพึ่งพาคนภายนอกมากยิ่งขึ้น ผู้อาวุโสเริ่มมีบทบาททางครอบครัวและสังคมน้อยลงไปทำให้การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ ความเคร่งครัดในการยึดถือปฏิบัติแบบเก่าของคนในชุมชนเริ่มลดน้อยลงไปด้วยส่งผลกระทบต่อลักษณะการบริโภคไปข้างตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เกิดการลอกเลียนแบบกายแต่งกายของวัยรุ่นในชุมชนหันไปนิยมการแต่งกายตามแฟชั่นที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลการแต่งกายของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อการแต่งกายของท้องถิ่นที่เริ่มสูญหายไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ชส สันตสมบัติ (2546) และลีศึก ฤทธิเนติกุล และคณะ (2547)

ส่วนทัศนคติของชุมชนและรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้น ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนที่ผ่านมามีความรู้สึกละเลยกับกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น เด็กวัยรุ่นในชุมชนเกิดการเลียนแบบการแต่งกายและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาให้กับสังคม นายนักท่องเที่ยวเริ่มสร้างปัญหายุ่งยากให้กับชุมชนมากขึ้น เช่น ส่งเสียงดังยามวิกาล มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ค่อยให้ความเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูลทรัพย์ สวนเมือง และคณะ (2544) แหล่งท่องเที่ยวอำเภอปายเป็นพื้นที่ที่หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 7 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ผลักดันนโยบายแนวทางการพัฒนาและกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่ามีการดำเนินการมาเป็นเวลานานแล้ว ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของอำเภอปายในช่วงแรกก่อนปี พ.ศ. 2539 การดำเนินการดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าขาม โดยมีบริษัทนำเที่ยวจากเชียงใหม่ที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามา คิดต่อว่าจ้างนำนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมการที่ได้รับความนิยมในช่วงนั้นคือ ล่องแพ เดินป่า ชมวิถีชีวิตหมู่บ้านชาวเขาโดยมีชาวบ้านดำเนินกิจกรรมจัดการตนเองเกือบทั้งหมดถึงแม้ว่ารายได้จะค่อนข้างน้อยแต่สมัยนั้นเงินหายากถึงแม้จะมีรายได้เล็กน้อยแต่ชาวบ้านก็อยู่กันได้ด้วยความพอเพียง ทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในช่วงนั้นแทบไม่มีปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเลยชาวบ้านสามารถช่วยกันดูแลได้ ซึ่งผลการศึกษา รูปแบบการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถนำไปสู่การพัฒนาไปสู่องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้านคือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบ

ด้านการจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระบวนการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม แต่หลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมที่ผูกขาดโดยภาคเอกชนมาโดยตลอด มีนักลงทุนต่างถิ่นหลั่งไหลเข้ามาลงทุนตั้งดวงผลประโยชน์ ด้วยการมุ่งเน้นขายความงามของธรรมชาติและความสะดวกสบายทางวัฒนธรรมของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นไม่มีกำลังมากพอสู้นักลงทุนต่างถิ่นได้ ทำให้การนำลงทุนสามารถทำได้ทุกอย่าง ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและการให้บริการด้านความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดถูกดำเนินการ โดยคนต่างถิ่น มีชาวบ้านเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ยังคงดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมาก่อนหน้านี้ ถึงแม้ช่วงหลังจะได้รับการสนับสนุนให้ชาวบ้านที่หันมาประกอบอาชีพและลงทุนในกิจการทางด้านที่พัก ค้าขาย และสิ่งบริการต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว แต่เป็นการลงทุนไม่มากนักเมื่อเทียบกับกิจการของผู้ประกอบการจากภายนอก ดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งการดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ที่ผ่านมายังขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำขาดการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ โดยเฉพาะผู้ประกอบการต่างถิ่น ยังขาดความร่วมมือถึงเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ขาดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่ผ่านมาชุมชนยังไม่ได้รับสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยวหรือแม้แต่สิทธิในการจัดการระดับกิจกรรมก็ตาม ทำให้ชุมชนไม่สามารถทำอะไรได้มากต้องปล่อยให้ เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษารูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวช่วงหลัง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 ยุคส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองปาย ไม่สอดคล้องกับแนวความคิดที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ประยุกต์หลักการมาจากแนวความคิดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ Ralf Buckley และ ไม่สอดคล้องกับกับแนวคิดของ Murphy (1994) และ Cohen (1978)

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรเลือกศึกษาชุมชนใดชุมชนหนึ่ง โดยเป็นการเจาะลึกลงไปในรายละเอียดให้มากขึ้น เพื่อให้เห็นภาพของปัญหา และผลกระทบในแต่ละมิติให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความเหมือน ความแตกต่าง สภาพปัญหาและผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการลดปัญหาผลกระทบ

ควรมีการสำรวจความคิดเห็น ความต้องการของคนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง เพื่อให้แน่ใจได้ว่าความต้องการนั้นเป็นความต้องการของชุมชนปายจริงหรือไม่ หากเป็นความต้องการของชุมชนปายส่วนใหญ่จริงจะทำให้สามารถรวมตัวทำงานหรือเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาการท่องเที่ยวของชุมชนปายไม่ควรมองเรื่องการท่องเที่ยวแยกออกจากประเด็นอื่นๆ เช่น นโยบายการพัฒนาซึ่งเป็นเรื่องระดับชาติ เกี่ยวพันกับนโยบายการท่องเที่ยว หากรอบความคิดระดับชาติควรหันมาทบทวนนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐที่ผ่านมาที่เน้นปริมาณ มากกว่าคุณภาพ เนื่องจากธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นเรื่องซับซ้อน เกี่ยวพันกับธุรกิจประเภทต่างๆ มากมายและเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ ควรทำความเข้าใจกับธุรกิจการท่องเที่ยวให้ถ่องแท้ ทุกแง่มุม มีการประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะองค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีบทบาทสูงในการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการสามารถนำไปปฏิบัติได้ ควรมีการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชนท้องถิ่น เพื่อหาแนวร่วมและลดแนวต้านในการทำงาน ควรให้สิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นชุมชนย่อย เพื่อจัดตั้งกรรมการดูแลการพัฒนาในด้านต่างๆ ผ่านผู้นำชุมชนเข้าร่วมบริหารจัดการชุมชนปายร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

6.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรมีการเก็บข้อมูลสถิติทั่วไปและข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งหมด อย่างเป็นระบบมีความเป็นระเบียบชัดเจน เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่ได้มีการจัดเก็บข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวของอำเภอปายแต่อย่างใด ข้อมูลที่มีอยู่กระจัดกระจายไปตามหน่วยงานต่างๆ ทำให้ยากต่อการรวบรวมข้อมูลที่จะนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). **โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ กรณีภาคใต้**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). **โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการทบทวนขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวหมู่เกาะพีพี**. กรุงเทพฯ: สมาคมพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542). **การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาลัยเชียงใหม่ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2542). **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- โกศล กันธะรส. (2542). **เมืองปาย: ชุมทางชาติพันธุ์ตั้งแต่อดีต. แม่ฮ่องสอน: คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ**.
- ขนิษฐา อู่ถาวร และคณะ. (2546). **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ ส.ล.8 หนองแม่นา จังหวัดเพชรบูรณ์**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- โครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม. (2529). **ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิรพร ศรีวัฒนากุลกิจ. (2544). **การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จุฑามาศ ลัมรัตนพันธ์. (2547). **“ศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษา เขตเมืองจอมพืด แขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว”** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ณัฐณิษฐ์ ทวีผล. (2546). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง: กรณีศึกษาบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงใจ หล่อธนาวิชย์. (2545). การศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ดารุณี บุญธรรม และคณะ. (2546). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค้ จังหวัดพะเยา. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ธนจรรย์ สุระมณี, พระครูปลัดกวีวัฒน์. (2516). เจดีย์หลวง โบราณสถานแห่งเมืองน้อย อาณาจักรฝ่านไต. กรุงเทพฯ: พงสาวดารโยนก คลังวิทยา.
- นครินทร์ ชัยแก้ว. (2545). “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่: พัฒนาการ รูปแบบการจัดการ และศักยภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืน.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล. (2542). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับบทบาทของชุมชนท้องถิ่น. เชียงใหม่: คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2530). ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น. เชียงใหม่: โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พจนา สวนศรี. (2541). “การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน.” จุลสารการท่องเที่ยว 2: 12-36.
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พวงเพชร ธนสิน. (2545). ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนา และการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พลทรัพย์ สวานเมือง และคณะ. (2544). **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์ และร้อยเอ็ด**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- รัตนวดี จุลพันธุ์. (2547). “การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น กรณีศึกษา เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี.” วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2516). “ปายเมืองอาทิตย์ลับแสง” **อนุสาร อ.ส.ท.** ปีที่ 13 ฉบับที่ 10 หน้า 45-47.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). **เอกสารประกอบการบรรยาย หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน**. มปท: มปป.
- มนัส สุวรรณ. (2538). **นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ**. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิตรา สามารถ (2543). **การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. รายงานการวิจัยในโครงการ BRT 2544. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยศ สันตสมบัติ. (2546). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร**. เชียงใหม่: วิทอินดิไซน์ จำกัด.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2545). **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผล มาจากการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา จังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ: กองทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลี้ศึก ฤทธิเนติกุล และคณะ. (2546). **การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยน้ำริน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาเชียงใหม่ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์.
- วรรณ วลัยวานิช. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิวรรณ แสงจันทร์. (2537). “เมืองน้อย ข้อมูลจาด้านานและหลักฐาน โบราณคดี” **เมืองโบราณ** ปีที่ 20 ฉบับที่ 34 หน้า 64-67.

ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2548). **สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัด**

แม่ฮ่องสอน. แม่ฮ่องสอน: สำนักงาน ททท.ภาคเหนือเขต1.

ศรีไพร พริ้งเพราะ. (2547). “การพัฒนาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน: บูรณาการการจัดการแสดงของช้างในบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). **โครงการดำเนินการเพื่อกำหนด นโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ**. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเห็น ครั้งที่ 2.

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2528). **ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดแม่ฮ่องสอน**.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2547). “สถิตินักท่องเที่ยว” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

http://www.tourism.go.th/stats_tourist.php (30 ธันวาคม พ.ศ. 2547)

สินธุ์ สโรบล และคณะ. (2545). **การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์**. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุพล ศิริพรรณพร. (2538). “การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบริเวณชายฝั่งทะเลเมืองระยอง.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรีย์ บุญญาณรงค์. (2539). **ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน**.

เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อารีรัตน์ อนันตสุข. (2546). **การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์:**

กรณีศึกษาสถานศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนคลองโคกน. กรุงเทพฯ: สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้.

อำเภอปาย. (2548). **บรรยายสรุปอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี 2548**. แม่ฮ่องสอน:

อำเภอปาย.

อุดร วงษ์ทับทิม. (2545). **ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย**

จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- Allen, L., Long, P., Perdue and Keiselbach, S., (1988). "The Impact of Tourism Development on Residents' Perceptions of Community Life." **Journal of Travel Research** 27(1): 16-21.
- Belisle, F. and Hoy, D. (1980). "The Perceived Impact of Tourism by Residents: A Case Study of Santa Marta, Columbia." **Annals of Tourism Research** 7(1): 83-101.
- Boo, Elizabeth. (1990). **Ecotourism: The Potential and Pitfalls**. vols. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- Bornemeier, J., Victor, Michael and Durst Patrick B. (Eds). (1997). **Ecotourism for Forest Conservation and Community Development**. Bangkok: FAO/RAP Publication.
- Brougham, J. E., and Butler, R.W. (1981). "A Segmentation Analysis of Resident Attitudes towards the Social Impact of Tourism." **Annals of Tourism Research**, 8(4): 569-589.
- Buckley, Ralf. (1994). **International Centre for Ecotourism Research (Research Report,1993)**. ICER: Gold Coast.
- Butler, R.W. (1980). "The Concept of Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources." **The Canadian Geographer** 24(1): 5-12.
- Ceballos-Lascalain, Hector. (1988). "The Future of Ecotourism." **Mexico Journal** 17(1): 13-14.
- Cohen, E. (1978). "The Impact of Tourism on the Physical Environment." **Annals of Tourism Research** 5(2): 215-239.
- Davis, David Allen and Cosenza, R. (1988). "Segmenting Local Residents by Their Attitudes, Interests and Opinions toward Tourism." **Journal of Travel Research** 27(2): 2-8.
- Dowfont, Ross Kingston. (1995). **Ecotourism and Development: Partners and Progress**. Paper presented at the National Regional Tourism Conference. Tasmania: Launceston, August.
- Doxey, G. (1975). "A Causation Theory of Visitor- Residents: Methodology and Research Inferences." **The Impact of Tourism. San Diego: Proceedings of the Travel Research Association Sixth Annual Conference**.
- Doxey, G.V. (1976). "When Enough's Enough: the Natives are Restless in Old Niagara." **Heritage Canada** 2(2): 26-27.

- Lankford, S. and Howard, D. (1994). "Developing a Tourism Impact Attitude Scale." **Annals of Tourism Research** 21(1): 121-139.
- Mathieson, Alister and Wall, Geoffrey. (1982). **Tourism: Economic, Physical and Social Impacts**. New York: Longman.
- Murphy, P. E. (1994). "Tourism and Sustainable Development." in W.F. Theobald (ed.) **Global Tourism: The Next Decade** (pp. 274-290), Oxford: Butterworth-Hwinemann.
- Pearce, D. (1981). **Tourist Development**. London: Longman.
- Perdue, R. (1990). "The Economic Impact of Rural Festivals and Special Events: Assessing the Spatial Distribution of Expenditures." **Journal of Travel Research** 28(4): 10-14.
- The Ecotourism Society. (1991). "The Ecotourism Society's Definition." **The Ecotourism Society Newsletter**, 1.
- Western, D. (1993). "Defining Ecotourism." in K. Lindbergh and D.E. Hawkins (eds.) **Ecotourism: A Guide for Planners & Managers**, (pp. 7-11), North Bennington Vermont: The Ecotourism Society.
- Williams, S. (1998). **Tourism Geography**. London and New York: Routledge.
- World Commission on Environment and Development. (1987). **Our Common Future**. Oxford: Oxford University Press.
- Young, G. (1973). **Tourism: Blessing or Blight**, UK.: Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex.



ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการศึกษาวิจัย

เรื่อง ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น:
กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
บ้านเลขที่.....หมู่.....
2. เพศ ชาย หญิง
3. อายุ.....ปี
4. เชื้อชาติ.....สัญชาติ.....
5. ท่านนับถือศาสนา
 พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ ระบุ
6. การศึกษา
 ไม่ได้เรียน ต่ำกว่า ป. 6 ม. 1 – ม. 6 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
 อื่นๆ ระบุ.....
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน
8. อาศัยในชุมชนกี่ปี.....ภูมิลำเนาเดิม.....
9. สาเหตุสำคัญที่ท่านย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแห่งนี้
 เกิดและเติบโตที่นี่ โกล้ที่ทำงาน ย้ายตามครอบครัว
 เพื่อประกอบธุรกิจ อื่นๆ ระบุ.....
10. ในปัจจุบันท่านประกอบอาชีพหลักอะไร
 เกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว รับจ้าง อื่นๆ ระบุ.....
11. ในปัจจุบันท่านประกอบอาชีพรองอะไร
 เกษตรกรรม ค้าขาย รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว รับจ้าง อื่นๆ ระบุ.....
12. อาชีพท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือไม่
 ไม่เกี่ยวข้อง
 เกี่ยวข้อง ระบุ
13. รายได้ในครัวเรือนบาท/เดือน

14. รายได้หลักของท่านมาจาก

- การขายผลผลิตทางการเกษตร ทำงานมีเงินเดือนประจำ ระบุ.....
- ทำธุรกิจค้าขาย ระบุ..... อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว

โปรดกาเครื่องหมาย (/) ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามระดับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือชุมชน	มากที่สุด ให้คะแนน = 5
การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือชุมชน	มาก ให้คะแนน = 4
การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือชุมชน	ปานกลาง ให้คะแนน = 3
การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือชุมชน	น้อย ให้คะแนน = 2
การท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือชุมชน	น้อยที่สุด ให้คะแนน = 1

การท่องเที่ยวทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ระดับการเปลี่ยนแปลง				
	1	2	3	4	5
ด้านสภาพแวดล้อม					
1. การใช้ที่ดินภายในชุมชน					
2. อาคารสิ่งปลูกสร้างและโบราณสถาน					
3. ปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชน					
4. สภาพการจราจรภายในชุมชน					
5. แหล่งน้ำกิน น้ำใช้ของชุมชน					
6. ความสงบเงียบภายในชุมชน					
7. ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการภายในชุมชน					
8. สภาพน้ำเสียภายในชุมชน					
9. มลพิษและมลภาวะทางอากาศภายในชุมชน					
ด้านเศรษฐกิจ					
1. การค้าการลงทุนภายในชุมชน					
2. โอกาสการจ้างงานภายในชุมชน					
3. ทางเลือกในการประกอบอาชีพ					
4. รายได้ของคนภายในชุมชน					
5. รายจ่ายของคนภายในชุมชน					

การท่อง่ที่่ยวทำใ้เกิดเปลี่ยนแปลงต่อตัวเราหรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ระดับการเปลี่ยนแปลง				
	1	2	3	4	5
6. การซื้อขายที่ดินและราคาที่ดิน					
7. การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพภายในชุมชน					
8. ราคาสินค้าอุปโภค บริโภค					
ด้านสังคม					
1. ความสามัคคีของคนภายในชุมชน					
2. ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน					
3. การอพยพย้ายถิ่นของคนภายในชุมชน					
4. ความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน					
5. การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของคนภายในชุมชน					
6. การได้รับข้อมูลข่าวสารของคนภายในชุมชน					
7. ยาเสพติดภายในชุมชน					
8. ความขัดแย้งของคนภายในชุมชน					
9. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในชุมชน					
ด้านวัฒนธรรม					
1. การดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชน					
2. การยึดถือค่านิยม ความเชื่อดั้งเดิม					
3. การบริโภคอาหารท้องถิ่น					
4. การใช้ภาษาท้องถิ่น					
5. การแต่งกายพื้นถิ่น					
6. การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น					
7. การเชื่อฟังให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

โปรดกาเครื่องหมาย (/) ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามระดับความรุนแรงของปัญหาผลกระทบที่มีต่อชุมชนอันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่อง่ที่่ยว

การท่อง่ที่่ยวส่งผลกระทบทางบวก ทางลบต่อตัวเราหรือชุมชน มากที่สุด	ให้คะแนน = 5
การท่อง่ที่่ยวส่งผลกระทบทางบวก ทางลบต่อตัวเราหรือชุมชน มาก	ให้คะแนน = 4
การท่อง่ที่่ยวส่งผลกระทบทางบวก ทางลบต่อตัวเราหรือชุมชน ปานกลาง	ให้คะแนน = 3
การท่อง่ที่่ยวส่งผลกระทบทางบวก ทางลบต่อตัวเราหรือชุมชน น้อย	ให้คะแนน = 2
การท่อง่ที่่ยวส่งผลกระทบทางบวก ทางลบต่อตัวเราหรือชุมชน น้อยที่สุด	ให้คะแนน = 1

การท่องเท่ยว่งผลดี ผลเสียต่อตัวเรา หรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ระดับความรุนแรง ของปัญหาผลกระทบ				
	1	2	3	4	5
ด้านสภาพแวดล้อม					
1. ทำให้เกิดอาคารและสิ่งปลูกสร้างใหม่เพิ่มขึ้น มีรูปแบบหลากหลายขาดความกลมกลืนสถาปัตยกรรมท้องถิ่น					
2. ทำให้การขยายตัวของชุมชนไม่เป็นระเบียบ เกิดการรุกล้ำพื้นที่สาธารณประโยชน์					
3. ทำให้มีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน					
4. ทำให้ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีอยู่ไม่เพียงพอ					
5. ทำให้มีปริมาณการจราจรและอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น					
6. ทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชนเพิ่มขึ้น					
7. ทำให้เกิดเสียงดังรบกวนทำลายความสงบเงียบของชุมชน					
8. ทำให้เกิดน้ำเสียภายในชุมชนเพิ่มขึ้น					
9. ทำให้เกิดมลพิษต่อภาวะทางอากาศเพิ่มขึ้น					
ด้านเศรษฐกิจ					
1. ทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น เกิดการเก็งกำไร					
2. ทำให้คนภายในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น					
3. ทำให้คนในชุมชนมีงานทำ เกิดการจ้างงานภายในชุมชน					
4. ทำให้มีการลงทุนภายในชุมชนเพิ่มขึ้น					
5. ทำให้คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ					
6. ทำให้รายจ่ายและภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น					
7. ทำให้คนในชุมชนหันการประกอบอาชีพบริการ					
8. ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคมีราคาสูงขึ้น					
ด้านสังคม					
1. ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของคนภายในชุมชน					
2. ทำให้เกิดแรงงานอพยพเพิ่มขึ้น					
3. ทำให้ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนลดน้อยลง					
4. ทำให้ความมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันลดน้อยลง					
5. ทำให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของคนในชุมชนลดน้อยลง					
6. ทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้มากขึ้น					
7. ทำให้มีปัญหาสุขภาพจิตภายในชุมชน					
8. ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน					

การท่อง่ที่ว่สงผลดี ผลเสียต่อตัวเรา หรือสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร	ระดับความรุนแรง ของปัญหาผลกระทบ				
	1	2	3	4	5
9. ทำให้ความปลอดภ้ยในชีวิตและทรัพย์สินลดน้อยลง					
ด้านวัฒนธรรม					
1. ทำให้การดำเนินชีวิตของคนภายในชุมชนได้รับผลกระทบ					
2. ทำให้คนในชุมชนเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างถิ่น					
3. ทำให้คนในชุมชนหันไปบริโภคอาหารต่างถิ่น					
4. ทำให้คนในชุมชนพูดภาษาท้องถิ่นลดน้อยลง					
5. ทำให้ประชาชนนิยมแต่งกายท้องถิ่น/พื้นเมืองลดน้อยลง					
6. การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยลง					
7. ทำให้การเชื่อให้เคารพนับถือผู้อาวุโสน้อยลง					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ประเด็นความขัดแย้ง ที่มีผลกระทบต่อชุมชน

จากปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากการมีการพัฒนาการท่อง่ที่ว่สงผลต่อความขัดแย้งของคนในชุมชนในลักษณะใด ให้ท่านทำเครื่องหมาย (/) ในช่องลักษณะของความขัดแย้ง

- 1 = ความขัดแย้งน้อยมาก หมายถึง ความขัดแย้งด้านความคิด ความเห็นไม่ตรงกัน ไม่พอใจ
- 2 = ความขัดแย้งเพียงเล็กน้อย หมายถึง ความขัดแย้งที่มีการทะเลาะกันระหว่างบุคคล
- 3 = ความขัดแย้งปานกลาง หมายถึง ความขัดแย้งที่มีการทำลายทรัพย์สิน
- 4 = ความขัดแย้งรุนแรงมาก หมายถึง ความขัดแย้งของคนในชุมชนมีการชุมนุมประท้วง
- 5 = ความขัดแย้งมากที่สุด หมายถึง ความขัดแย้งของคนในชุมชนมีการชุมนุมประท้วงทำลายทรัพย์สิน

ประเด็นปัญหาและความขัดแย้ง	ระดับของความขัดแย้ง				
	1	2	3	4	5
1. ปัญหาขยะมูลฝอยภายในชุมชน					
2. ปัญหาเสียงดังรบกวนจากนักท่องเที่ยว					
3. ปัญหาการบุกรุกเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน					
4. ปัญหาการขู่บังคับและการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม					
5. ปัญหาความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางสังคม					
6. ปัญหาการไม่ให้ความเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น					
7. ปัญหาการเมืองและการจัดการกับปัญหาต่างๆ ภายในชุมชน					

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยว

1. ท่านคิดว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ด้านใด มากที่สุด

- ทำให้การดำเนินชีวิตได้รับความสะดวกสบายจากการพัฒนา เส้นทางคมนาคมและระบบสาธารณสุขโลก และสาธารณสุขการ
- การดำเนินชีวิตมีความยุ่งยากมากขึ้นจากสภาพปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น เช่น ปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาท ลักทรัพย์ปัญหาโสเภณี และเกิดความขัดแย้งกันมากขึ้น
- การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปจากชีวิตที่เรียบง่าย เริ่มฟุ้งเฟ้อตามกระแสสังคมภายนอก เกิดการสูญเสียวัฒนธรรมท้องถิ่น
- เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ประชาชนได้รับโอกาสในการทำงาน และการประกอบอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น

2. ท่านคิดว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลดีต่อชุมชนด้านใด มากที่สุด

- ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น
- มีการลงทุนทางด้านธุรกิจเพิ่มขึ้นส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน
- การดำเนินชีวิตประจำวันมีความสะดวกสบายมากขึ้น
- ชุมชนมีความเจริญทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์

3. ท่านคิดว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลเสียต่อชุมชนด้านใด มากที่สุด

- มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นจากราคาสินค้าอุปโภค บริโภคมีราคาแพง ชาวบ้านต้องแบกรับค่าครองชีพที่สูงขึ้น
- เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคมทั้งจากการกระจายรายได้และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ
- ทำให้สูญเสียวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไป ด้วยการดำเนินชีวิตต้องพึ่งพาค้นภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น
- สภาพแวดล้อมถูกทำลาย จากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างขาดการควบคุมทำให้ไม่เป็นระเบียบ และยังเกิดปัญหามลภาวะและการกำจัดของเสีย

4. ท่านมีทัศนคติของชุมชนที่มีต่อนักท่องเที่ยว

1. การที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาเที่ยวในชุมชน

- ยินดี ให้การต้อนรับ เลข ๆ
- ไม่ชอบ

2. ความรู้สึกต่อการแต่งกายของนักท่องเที่ยว

- พอใจ มีการแต่งกายเหมาะสมคืออยู่แล้ว เลข ๆ
- ไม่พอใจ แต่งกายไม่เหมาะสม ไม่เคารพสถานที่

3. ความรู้สึกต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

- พอใจ นักท่องเที่ยวประพฤติตัวดี เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น เลข ๆ
- ไม่พอใจ มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น

5. ท่านเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร

1. การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว

- เข้าร่วมสม่ำเสมอ เคยเข้าร่วมเป็นบางครั้ง
- ไม่เคยเข้าร่วม

2. ความพอใจกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

- พอใจ กับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว พอใจ ในระดับปานกลาง
- ไม่พอใจ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว

6. ท่านคิดว่าอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวเนื่องจาก

- ขาดการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆ ในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั้งภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และธุรกิจเอกชน
- ขาดการควบคุมดูแลสภาพแวดล้อมชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับอย่างจริงจัง
- ชุมชนขาดความพร้อมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลยังมีข้อจำกัดหลายๆ ด้านในการจัดการการท่องเที่ยว
- ผู้ประกอบการไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ไม่เคารพกฎ กติกาของการอยู่ร่วมกัน ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขาดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

7. ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านสภาพแวดล้อม ให้เลือก 2 ลำดับ

- อนุรักษ์ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ปลูกจิตสำนึกร่วมกัน ด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว
- มีการวางแผนการใช้ที่ดิน บังคับใช้กฎหมายควบคุมอาคารและการบุกรุกพื้นที่สาธารณะอย่างจริงจัง
- อนุรักษ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
- การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐานเช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การบำบัดน้ำเสีย

8. ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจเพื่อการท่องเที่ยวให้เลือก 2 ลำดับ

- ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจในสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
- ต้องการแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ
- ส่งเสริมอาชีพและรายได้ มีศูนย์จำหน่ายสินค้าของชุมชน ท้องถิ่นเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน
- ควบคุมราคาสินค้าอุปโภค บริโภคไม่ให้มีราคาแพงจนเกินไป

9. ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนทางด้านสังคมเพื่อการท่องเที่ยวให้เลือก 2 ลำดับ

- ต้องการผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวคุณภาพในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นตลอดจนเคารพกฎระเบียบของชุมชน

- จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน และประชาชนภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องและร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาท้องถิ่น
 - ส่งเสริม สนับสนุนให้มีความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในชุมชนในการทำกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน
 - ปลุกจิตสำนึกเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
10. ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนทางด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวให้เลือก 2 ลำดับ
- ปลุกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนคนรุ่นหลังเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชุมชน
 - จัดงานประเพณีต่างๆ แบบดั้งเดิมให้กะทัดรัด และฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีเก่าๆ ที่สูญหายไปให้กลับมาใหม่
 - บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน
 - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
11. ความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เลือก 2 ลำดับ
- ให้มีการรณรงค์รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชนและ แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและโบราณสถาน
 - มีการรณรงค์ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นเอาไว้เพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชุมชนเก่าแก่
 - มีการแก้ไขปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว สร้างความประทับใจในการบริการ
 - จัดระเบียบสถานบันเทิง ที่พัก ร้านอาหารให้ถูกสุขลักษณะร่วมกันออกกฎระเบียบ มาตรการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อให้ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวสามารถยึดถือปฏิบัติ
12. ท่านมีทัศนคติของชุมชนทางด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้เลือก 2 ลำดับ
- ต้องการผู้นำในการพัฒนาที่มีความรู้ความสามารถมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละ ทุ่มเทในการพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
 - ให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ความรู้ด้านการจัดการแก่ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
 - ให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและ ร่วมวางแผนออกกฎระเบียบ เน้นการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น
 - ให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชนประชาชนภายในชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ภาคผนวก ข
แบบนำสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างกับชาวบ้าน

**เรื่อง ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น:
กรณีศึกษาตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน**

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....
ตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ.....
ที่อยู่.....

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน พัฒนาการท่องเที่ยว วิถีชีวิตชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยว

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน
2. จุดเริ่มต้นด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน รูปแบบและการดำเนินการ การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
4. ช่วงเวลาในการเพาะปลูก เช่น ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวสาลี หรือปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์
5. สภาพวิถีชีวิตของชุมชนก่อนและหลังการเข้ามาของการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน มีความเป็นมาในแต่ละด้านอย่างไร ตามประเด็น ดังนี้

- สภาพการใช้ที่ดินภายในชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
- การเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
- สภาพถนนหนทาง เส้นทางสัญจรและการเข้าถึงภายในชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
- สภาพบ้านเรือนรูปแบบสถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
- แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ภายในชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน
- ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน
- สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนแต่เดิมเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน
- การประกอบอาชีพของคนในชุมชนทำอาชีพอะไรมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหนอย่างไร
- การตั้งถิ่นฐาน กลุ่มชาติพันธุ์ ของคนในชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร มีการอพยพย้ายถิ่นของคนภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเมื่อก่อนเป็นอย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน

- วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ คั้งเดิมเป็นอย่างไรและที่ยังคงอยู่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหนมีอะไรบ้างและที่สูญหายไป

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหา ประเด็นความขัดแย้ง และผลกระทบที่เกิดขึ้นที่มีต่อชุมชน ทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน
2. แหล่งที่มาของปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง
3. ความขัดแย้งที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีอะไรบ้าง
4. การจัดการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ตลอดจนความต้องการในการแก้ปัญหา
5. การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีอุปสรรคด้านใดบ้าง อย่างไร
6. การบริหารจัดการในการพัฒนาของชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีอะไรบ้าง
7. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายรัชชัย มานิตย์ รหัสประจำตัว 4524307
วัน เดือน ปีเกิด	2 ตุลาคม พ.ศ. 2510
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีการศึกษา 2530 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2534 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เกษตรศาสตรบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปีการศึกษา 2537
ประวัติการทำงาน	สมาชิกสภาสถาปนิก นักวิชาการเกษตร 4 ระดับ 4 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และ การออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้